

LA JOVENTUT DE BARCELONA L'ANY DE LA PANDÈMIA

10 anàlisis de l'Enquesta a la Joventut
de Barcelona 2020

#EJOB2020

La Joventut de Barcelona l'Any de la Pandèmia.
10 Anàlisis a l'Enquesta a la Joventut de Barcelona 2020

Direcció:

Regidoria d'Infància, Joventut, Persones Grans i Persones amb Discapacitat
Departament de Joventut. Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Persones Grans
Departament de Recerca i Coneixement

Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI

Autors i autores:

Per ordre d'aparició: Joan R. Riera, Jordi Estivill, Marina Elias, Albert Sánchez-Gelabert, Joffre López, Sergio Porcel, Fernando Antón-Alonso, Albert Julià, Liliana Arroyo, Mariona Ferrer-Fons, Marga Mari-Klose, Sandra Escapa, Pedro Gallo, Maria Rodó-Zárate, Ares Batlle.

Coordinació tècnica:

Albert Julià. Departament de Recerca i Coneixement

Coordinació de l'edició:

Silvia Ortega. Departament de Joventut

Disseny gràfic i maquetació:

El Guateque

© Ajuntament de Barcelona

Es permet la reproducció de les dades i la informació
que que provenen de fonts municipals, citant-ne la procedència.

Les imatges incloses en aquest document provenen del fons fotogràfic
de l'Ajuntament de Barcelona i de diferents bancs d'imatges lliures de drets.

Dipòsit legal: **B 15562-2021**

Setembre de 2021

**Ajuntament
de Barcelona**

LA JOVENTUT DE BARCELONA L'ANY DE LA PANDÈMIA

10 anàlisis de l'Enquesta a la Joventut de
Barcelona 2020

#EJOB2020

ÍNDEX

CONTINGUTS

PRÒLEG INTRODUCCIÓ	07/11
1. L'AUGMENT DE LA MOBILITAT I LA DIVERSITAT RETRAT DEMOGRÀFIC DE LA JOVENTUT BARCELONINA	12
2. L'EDUCACIÓ DELS I LES JOVES A BARCELONA L'ANY DE LA PANDÈMIA	30
3. QUINES SÓN LES FORMES DE CONVIVÈNCIA DELS JOVES I L'ACCÉS A L'HABITATGE?	48
4. LA PRECARIETAT LABORAL DELS JOVES LA IRRUPCIÓ DE LA COVID-19	64
5. LES CONDICIONS DE VIDA DELS JOVES L'ANY DE LA PANDÈMIA	86
6. INTERACCIONS, CONTINGUTS I JOCS: TRES MIRADES AL LLEURE DIGITAL DEL JOVENT BARCELONÍ	104
7. VALORS SOCIALS, PARTICIPACIÓ I POLÍTICA DE LA JOVENTUT A BARCELONA CIUTAT	130
8. LA SOLEDAT DE LES PERSONES JOVES	152
9. LA SALUT DE LA JOVENTUT DE BARCELONA A L'INICI DE LA PANDÈMIA	168
10. DISCRIMINACIONS I VIOLÈNCIES EN LA JOVENTUT: UNA EXPERIÈNCIA RECURRENT PERÒ DESIGUAL	186

L'enquesta de Joventut de Barcelona és un estudi que periòdicament es realitza a la ciutat per tal de extreure'n un radiografia, el més acurada possible del retrat dels i les joves a la ciutat.

La joventut, com era de preveure, és plural i diversa, però és rellevant tenir ben identificada aquesta pluralitat, ben segmentada, treballada, que sigui coneguda, i puguem acotar bé les necessitats de servei. Si es disposa d'una bona diagnosi és més senzill després encertar en el disseny de la política pública.

Per això, paral·lelament a la posada a disposició de la ciutadania de l'esmentada enquesta, hem demanat a persones de l'acadèmia, sociòlegs i tècnics experts en l'àmbit del jovent que també ens facin la seva interpretació, que en facin una explotació acurada i professional per extreure'n el màxim de conclusions possibles, més enllà de les grans línies traçades i que ja hem vist publicades aquest estiu als mitjans de comunicació.

Un treball de recerca fi, acurat i, contrarestat i/o suportat també amb altres estudis del sector per aportar major solvència a les conclusions. Conclusions que de vegades poden ratificar llegendes urbanes o percepcions subjectives, i d'altres vegades esdevenir contra intuïtives al relat social "establert". Un cas clar és la qüestió de l'emancipació: "¿Veritablement els joves de Barcelona es queden a casa els pares fins els 40?" Doncs no, però el fet que els joves s'emancipin abans del què ho feien el 2015, fa sorgir nous reptes que cal atendre, en termes de renda, ocupació, estudis, en termes d'habitatge, en termes de projecte de vida compartit, etc.

En síntesi doncs i citant en Jordi Estivill del PRISMA - Observatori de la joventut¹ «l'enorme diversitat de la joventut, dibuixa un mosaic enorme de subjectivitats i itineraris. En el fons, ser jove avui dia no és tant una identitat comuna, sinó una experiència compartida. Segurament cal deixar d'intentar explicar què és ser un jove de Barcelona i intentar entendre què és viure la joventut a la ciutat de Barcelona des d'aquesta diversitat.»

Moltes gràcies a tots els experts i tècnics que han fet possible aquesta obra col·lectiva que, en síntesi, aporta molta llums respecte necessitats, estat actual, ambicions i anhels del jovent de Barcelona, el qual, és enormement divers.

Joan R. Riera

Regidor d'Infància, Joventut, Persones Grans i Persones amb Discapacitat

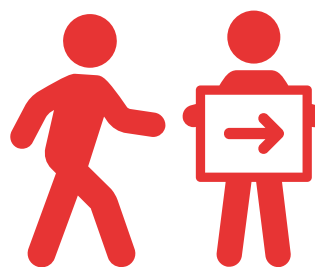
¹<https://ajuntament.barcelona.cat/joves/ca/canal/realitat-juvenil>

En un moment d'esdeveniments socials de gran impacte, en què els i les joves constitueixen un dels col·lectius més afectats per les repercussions de les successives crisis econòmiques del segle XXI, l'anàlisi de la situació de la joventut esdevé un objecte d'estudi prioritari. En aquesta conjuntura social i econòmica, el jovent de Barcelona, com en d'altres territoris, demana canvis profunds i que es revisin les lògiques que regeixen el mercat laboral, així com el sistema de polítiques públiques.

La situació en què es trobava el jovent prèviament a la pandèmia de la covid-19 estava lluny de ser la ideal. La precarietat laboral abocava el col·lectiu jove a seguir postergant moltes de les transicions a l'anomenada "vida adulta", com la independència econòmica, emancipar-se o formar una família. Al còctel de les diferents barreres que hi ha per poder portar a terme aquestes transicions, se li suma l'elevat cost de l'habitatge a Barcelona, ja sigui de lloguer com de compra, que obliga molts d'aquests joves a establir formes de convivència que no s'adeqüen en molt casos a les que voldrien. En aquest sentit, no s'ha d'oblidar ni menystenir la importància i la incidència de les polítiques públiques per corregir aquests fenòmens. L'existència o la manca de polítiques orientades a millorar les condicions de vida dels i les joves, així com el seu disseny o eficàcia, poden afavorir o desincentivar que el jovent pugui desenvolupar les seves trajectòries vitals ajustades a les seves preferències.

Aquestes dinàmiques són summament rellevants, i haurien de preocupar el conjunt de la societat. La distància que s'observa entre les condicions de vida o les trajectòries vitals desitjades dels i les joves i les trajectòries que arriben a assolir evidencia un dèficit de benestar individual i col·lectiu de primer ordre. Aquest desfalc entre el que la joventut vol i el que obté suggereix l'existència d'una sèrie d'obstacles que no els permeten a molts poder fer realitat els seus projectes de vida tal com voldrien. Des del Departament de Joventut i l'Àrea de Drets Socials, Justícia Social, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona impulsem el present informe per justament definir i analitzar quins són aquests obstacles i quines les seves conseqüències.

Aquest estudi s'ha elaborat principalment amb les dades que proporciona la darrera onada de l'Enquesta a la joventut de Barcelona. Aquesta es va realitzar durant l'any 2020, que va ser l'any de l'inici de la pandèmia. Es tracta d'un any que no passarà com un més a la vida de la majoria de persones del món. Es tracta d'una data que difícilment s'oblidarà, ja que per molts implica un dels sacsejos més importants que mai han patit. La pandèmia de la covid-19 suposa una crisi múltiple (sanitària, econòmica, laboral, relacional, etc.) que està comportant grans canvis socials, les conseqüències dels quals encara estan per conèixer el seu abast. En el cas dels i les joves, les implicacions són molt diverses i la majoria van més enllà del possible impacte directe del virus en la seva salut. Els grans impactes d'aquesta pandèmia en la joventut semblen estar més relacionats amb els factors indirectes de la pandèmia, molts d'ells relacionats amb les mesures desenvolupades pels governs per intentar controlar els contagis (per exemple: els confinaments domiciliaris, els controls de mobilitat, els tocs de queda, serveis i locals d'oci amb horaris restringits, tancament de restauració, comerços i d'equipaments, virtualitat en la formació, etc.). Aquesta situació provoca, d'un costat, una intensitat més gran de les barreres ja existents per a molts i moltes joves, com serien les dificultats de millorar la situació laboral o el fet de mantenir una trajectòria educativa reeixida. De l'altre, també emergeixen noves barreres que comporten nous riscos socials, com poden ser les vinculades amb les relacions socials, els comportaments i els hàbits d'oci i de salut.

Atès aquest context de vells i nous riscos socials, es presenta com a necessari proporcionar un estudi que aporti llum a la situació dels joves l'any de la pandèmia. Fruit d'un esforç col·lectiu neix aquest informe essencialment empíric, ja que es basa principalment en l'Enquesta a la joventut de Barcelona 2020. En els apartats següents detallarem alguns elements sobre les característiques d'aquesta enquesta, així com un breu resum de quina és l'estructura de l'informe i els continguts de cada un dels capítols.

L'ENQUESTA A LA JOVENTUT DE BARCELONA 2020

L'Enquesta a la joventut de Barcelona sorgeix el 1992 amb l'objectiu de proporcionar periòdicament informació sobre diferents aspectes de la situació dels i les joves a la ciutat, que alhora permeti fer un diagnòstic acurat i fonamenti possibles decisions polítiques locals. Amb la mateixa lògica neix l'Enquesta a la joventut del 2020 (EJOB2020). Es tracta de la cinquena edició (les anteriors edicions es van fer els anys 1992, 1997, 2002 i 2015). En aquesta edició, com en les darreres, els objectius són múltiples. D'una banda, es pretén aportar coneixement sobre les condicions de vida, els hàbits i els valors de la gent jove barcelonina amb edats compreses entre els 15 i els 34 anys. D'altra banda, es traça un perfil general de les característiques socials, econòmiques i demogràfiques dels i les joves, i es fa un retrat exhaustiu dels diversos àmbits que componen la realitat juvenil. I, finalment (la part més centrada en el context en el qual es realitza aquesta darrera edició), s'analitza l'impacte de la situació derivada de la covid-19 en diferents àmbits d'interès de la joventut.

Així doncs, les principals dimensions incloses a l'enquesta són aquestes:

- les característiques dels i les joves;
- l'habitatge i característiques de la llar;
- les activitats i els estudis que realitzen;
- la situació laboral i les seves trajectòries en el darrer any;
- els ingressos personals i de la llar, així com la seva font;
- les condicions de vida dels i les joves;
- el consum, lleure i la seva relació amb les noves tecnologies;
- els valors socials, la participació i el pensament polític;
- la soledat;
- el benestar i la salut física i mental;
- la sexualitat, les discriminacions, els assetjaments i la violència masclista, i
- l'impacte de la covid-19 en diferents dimensions.

Cada un dels deu capítols que es presenten en aquest informe té l'objectiu d'endinsar-se en l'estudi sobre algunes d'aquestes dimensions que proporciona l'enquesta, tot i que en alguns casos no sigui l'única font d'informació.

L'EJOB2020 està composta per una mostra representativa dels i les joves barcelonines mitjançant un mostreig aleatori estratificat. La mostra està estratificada segons la renda mitjana per llar del barri de residència (renda baixa, mitjana i alta¹) mitjançant afixació a mida. Dins de cada estrat, s'han establert quotes creuades per nacionalitat (espanyola i resta), sexe i edat (de 15 a 19 anys, de 20 a 24 anys, de 25 a 29 anys i de 30 a 34 anys), així com quotes per barri, seguint la distribució de la població objecte d'estudi. La mostra resultant és de 1.407 entrevistes que es van fer de manera presencial (mitjançant la metodologia d'entrevistes presencials al domicili assistides per ordinador, CAPI) a joves residents a la ciutat d'edat compresa entre 15 i 34 anys.

Segons les dades del padró utilitzat per definir la mostra, el 2019 hi havia 385.850 joves de 15 a 34 anys a Barcelona (23,6% de la població). Tanmateix, no tota la població de joves que resideix a Barcelona està empadronada. Per tal de recollir millor la realitat juvenil de la ciutat, l'univers de joves que s'ha enquestat recull tots aquells d'entre 15 i 34 anys que resideixen a la ciutat de Barcelona, definit com aquells que declaren que viuen a la ciutat i al domicili on es realitza l'enquesta amb un mínim de 6 mesos, independentment que hi estiguin empadronats. Així, a la mostra resultant el 13,4% de les persones joves entrevistades no estaven empadronades a la ciutat, però sí residint-hi. D'aquesta manera es corregeix cert dèficit d'informació que provoca el padró degut al fet que no hi consta la població que és resident, però no empadronada (que és especialment nombrosa en el cas dels i les joves).

El treball de camp de l'EJOB2020 es va fer en dos períodes diferents. Es va iniciar el març del 2020 (del 10 al 12 de març), però degut al confinament es va aturar, i no es va poder reprendre fins al juny del mateix any (del 18 juny fins al 27 de juliol). Això implica que hi ha 173 casos que es van fer abans del confinament i 1.234 casos, posteriorment. Per aquest motiu, algunes de les anàlisis d'aquest informe s'han realitzat només amb la mostra postconfinament, sense la mostra prèvia. En altres anàlisis, en què el factor temporal no es preveu que tingui una influència, no es distingeixen els dos moments. Tant per a l'anàlisi conjunta de la mostra com l'anàlisi de només la mostra postconfinament, les dades són representatives de la població jove de Barcelona (mitjançant l'aplicació de dues variables diferents de ponderació en cada supòsit).

Quan es va reprendre el treball de camp al mes de juny, es van afegir al qüestionari algunes preguntes per recollir l'impacte de la crisi de la covid-19. Es van trucar a les persones ja entrevistades al mes de març (174) per recollir la informació sobre aquestes preguntes afegides a posteriori. És a dir, que per a l'anàlisi de l'impacte de la covid-19 es disposa de la mostra completa de joves.

L'edició de l'EJOB2020 suposa un canvi en les enquestes anteriors i modifica la gran majoria de preguntes que es mantenen en anteriors edicions. Aproximadament només es conserva un 17% de les preguntes de la mateixa forma i que permetin la seva comparativa amb la darrera edició del 2015. Per aquest motiu, són pocs els indicadors que es comparen amb les edicions anteriors en el present informe. Per contra, en tots els capítols es fa una anàlisi diferenciada dels perfils dels joves, ja que es tracta d'un col·lectiu heterogeni que sovint manté fortes desigualtats intrageneracionals. Per aquest motiu, en els diferents capítols trobem diferents anàlisis creuant per variables tant rellevants com el sexe de la persona jove, l'estrat de barri on viu, el grup d'edat al qual pertany, la forma de convivència, si estan emancipats, la nacionalitat, el país de naixement, o el nivell d'ingressos, entre d'altres. És important tenir en compte que els resultats es presenten sovint amb la intenció de destacar aquells que siguin estadísticament significatius (freqüentment amb el símbol * o amb una nota a peu de gràfic o taula), ja que ens permet indicar fins a quin punt la variabilitat de la mostra és la responsable dels resultats obtinguts.

CONTINGUT DE L'INFORME

L'informe que presentem inclou un conjunt de contribucions singulars. Es tracta d'un informe col·lectiu, compost per deu capítols, amb contribucions d'autors i autores que provenen de diferents àmbits de la recerca social, com a persones expertes en la dimensió que analitzen. Aquests i aquestes

¹ El disseny de la mostra està estratificat per tres estrats que agrupen barris de Barcelona segons la seva renda mitjana de la llar de l'any 2017. El primer estrat conté els barris (32) d'entre 21.609 € i 32.806 € de renda mitjana de la llar. L'estrat 2 està compost pels barris (23) amb rendes mitjanes d'entre 33.078 € i 39.823 €. I la darrera agrupació de barris, l'estrat 3, conté els barris (18) amb rendes mitjanes més altes, que van de 39.875 € fins a 109.146 €. La mitjana de la renda de les llars en els barris de Barcelona és de 38.982 € i la mediana de 33.665 € el 2017.

són responsables de les hipòtesis que posen a prova, les anàlisis que realitzen i la interpretació dels resultats que obtenen. En el primer capítol es mostra una mirada demogràfica del col·lectiu jove amb l'objectiu de detallar els diferents perfils que el componen, el volum que representen i els seus orígens. En el segon capítol l'anàlisi es focalitza en la situació educativa dels i les joves de Barcelona l'any de la pandèmia a partir de diferents indicadors. La rellevància d'aquest capítol rau a determinar les diferències socioeducatives de la joventut al mateix temps que s'analitza fins a quin punt la pandèmia ha tingut més impacte entre la joventut amb una situació socio-residencial més vulnerable o unes condicions de vida i socials més desavantajades.

Els següents tres capítols plantegen recerques amb elements que estan en gran mesura associats, però que mereixen una anàlisi detallada i diferencial. D'una banda, el tercer capítol de l'informe analitza les diferents formes de convivència dels joves, donant especial importància als factors associats al fet que els joves estiguin o no emancipats. Un d'aquests factors és el que pren rellevància en el quart capítol, en el qual els seus autors analitzen de manera detallada la situació de precarietat laboral dels i les joves durant l'any de la pandèmia, així com l'impacte dels primeres mesos de restriccions i confinament. La situació de precarietat laboral de la joventut condiciona en gran mesura les seves expectatives i trajectòries vitals, així com les condicions de vida en què es troben. Aquest darrer aspecte és el que tracta el capítol cinquè. En aquest capítol trobem una anàlisi en profunditat de les situacions de privació, nivell de satisfacció i les desigualtats entre els i les joves, així com els factors que les determinen. D'altra banda, també s'inclou l'anàlisi sobre la mobilitat social dels i les joves, les seves expectatives de futur i l'impacte de la covid-19.

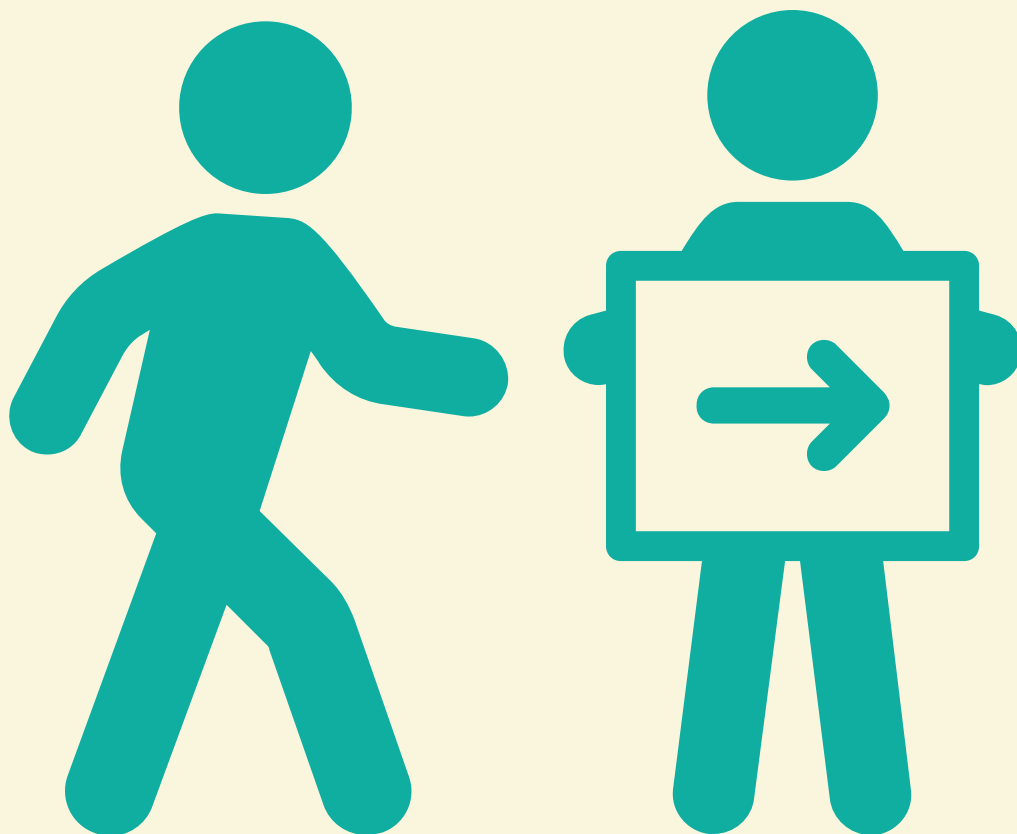
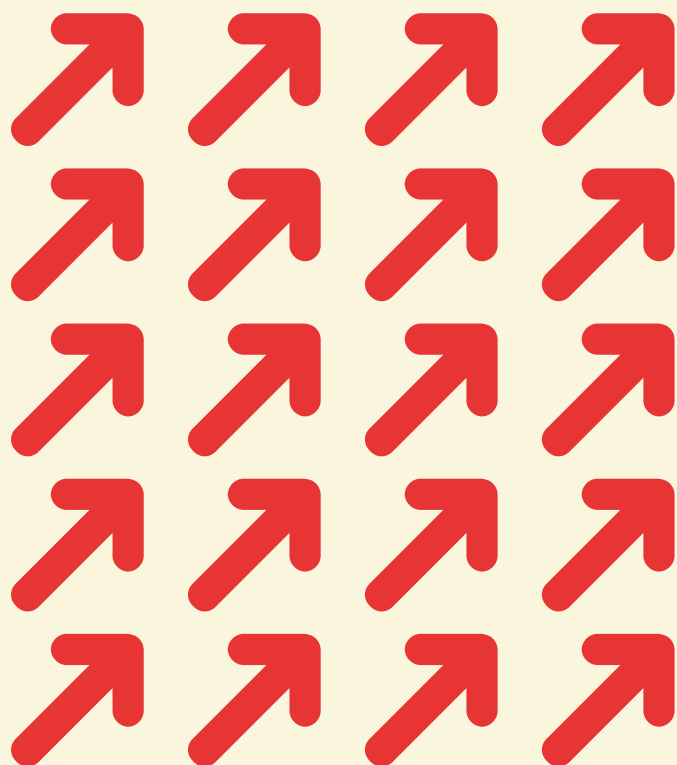
El sisè capítol té per objectiu explorar un dels àmbits que cada cop pren més rellevància en les nostres societats, i en què els i les joves són particularment protagonistes. Es tracta dels hàbits d'oci digital. En aquest capítol es plantegen qüestions tan rellevants com a què dedica el temps lliure la joventut barcelonina, parant atenció especialment al paper que tenen les noves tecnologies i quins usos en fan amb finalitats recreatives. Seguint l'anàlisi del comportament i les actituds dels i les joves, en el setè capítol es presenten els resultats que proporciona l'EJOB2020 sobre els valors socials i el suport a certes problemàtiques socials, les actituds i preferències polítiques, i la participació associativa de les persones joves a la ciutat de Barcelona.

Els darrers tres capítols incorporen altres elements de gran vigència i importància en els darrers temps sobre la situació del jovent. Així doncs, en el vuitè capítol de l'informe es presenta l'anàlisi d'un dels temes cridats a instaurar-se en els pròxims temps com a factor de risc en les societats avançades. Es tracta del sentiment de soledat, i que, tal com indiquen les autores d'aquest capítol, és un fenomen especialment punyent en la població jove, i que la crisi pandèmica i les restriccions poden haver potenciat. Algunes de les conseqüències d'aquest sentiment i de la situació d'angoixa i ansietat que pot provocar la pandèmia de la covid-19 és l'empitjorament del benestar emocional i la salut mental dels joves. En aquest sentit, el novè capítol detalla la salut de les persones joves a Barcelona, donant especial importància a la salut mental i les desigualtats entre els diferents perfils dels i les joves. Aquests són, sense cap mena de dubte, elements cabdals en el benestar de la joventut i que cal comprendre i analitzar amb molta atenció degut al risc de creixement en els pròxims anys. Finalment, el darrer capítol analitza una dimensió que, tot i no suposar un nou risc social, malauradament continua tenint molta vigència i intensitat. Es tracta de l'anàlisi de les discriminacions a les quals se senten sotmesos els i les joves, així com la violència masclista que pateixen les dones joves, tant dins com fora de la relació de parella.

En resum, el present informe mostra una clara voluntat de consolidar la recerca social sobre la joventut a Barcelona, obrint, d'una banda, nous camps d'anàlisi, i de l'altra, fonamentant sobre bases empíriques sòlides el compromís d'avançar en la recerca de la situació dels joves que manté el Departament de Joventut i l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona. S'ha buscat deliberadament que les aportacions fetes no només contribuïssin a aprofundir el nostre coneixement científic, sinó que també poguessin orientar tant les accions de govern com la pràctica quotidiana d'agents socials, entitats i professionals que treballen en els àmbits relacionats amb la joventut. Es tracta, doncs, d'una recerca rica en informació, especialment pertinent pel moment i la situació en que està el jovent a Barcelona, i que pot esdevenir d'interès per múltiples perfils de lectors que estiguin interessats a conèixer quina és aquesta realitat, així com els principals reptes i debats que s'han d'abordar o seguir abordant en els pròxims temps.

1.

L'AUGMENT DE LA MOBILITAT I LA DIVERSITAT

RETRAT DEMOGRÀFIC DE LA JOVENTUT BARCELONINA

JORDI ESTIVILL I CASTANY

PRISMA, Observatori de la Joventut

Departament de Joventut / Ajuntament de Barcelona

La joventut és una etapa apassionant, convulsa, plena de reptes, camins, decisions i punts d'inflexió que poden marcar la resta de la vida de les persones que s'hi troben. Conèixer com s'estan desenvolupant aquests processos passa per analitzar i reflexionar específicament sobre les diferents esferes de les vides de les persones joves. Les transicions a la vida adulta, la culminació de l'etapa educativa, la inserció en el mercat laboral, l'emancipació domiciliària de la llar familiar i la formació d'un nucli de convivència o familiar propi, són alguns dels elements que dibuixen diferents camins per cada jove barceloní. Aproximar-se a tots aquests aspectes de la vida de les persones joves, tenint en compte aquesta diversitat de perfils, requereix una anàlisi demogràfica prèvia per conèixer la tipologia de joves que coexisteixen a la ciutat de Barcelona.

Aquest capítol presenta una mirada demogràfica del col·lectiu jove amb l'objectiu de detallar els diferents perfils que el componen, el volum que representen i els seus orígens. Per configurar aquest retrat bàsicament s'utilitzen principalment dades estadístiques de dues fonts: el padró municipal i la pròpia Enquesta a la joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020). En el primer apartat s'analitza la magnitud d'aquest grup social, la seva estructura interna d'edats, com es distribueix per la ciutat i la seva evolució al llarg dels darrers anys. A continuació s'estudia el volum dels moviments residencials que efectuen les persones joves i els seus orígens. En els darrers blocs es fa una aproximació als usos i coneixements lingüístics de la joventut i als seus patrons de nupcialitat i natalitat. En el darrer apartat se sintetitzen algunes conclusions i reflexions sobre les principals característiques demogràfiques d'aquest col·lectiu que s'haurien de tenir en compte en l'anàlisi d'altres aspectes d'interès sobre la joventut a Barcelona.

1. EL VOLUM DE JOVES, LA SEVA DISTRIBUCIÓ I L'EVOLUCIÓ

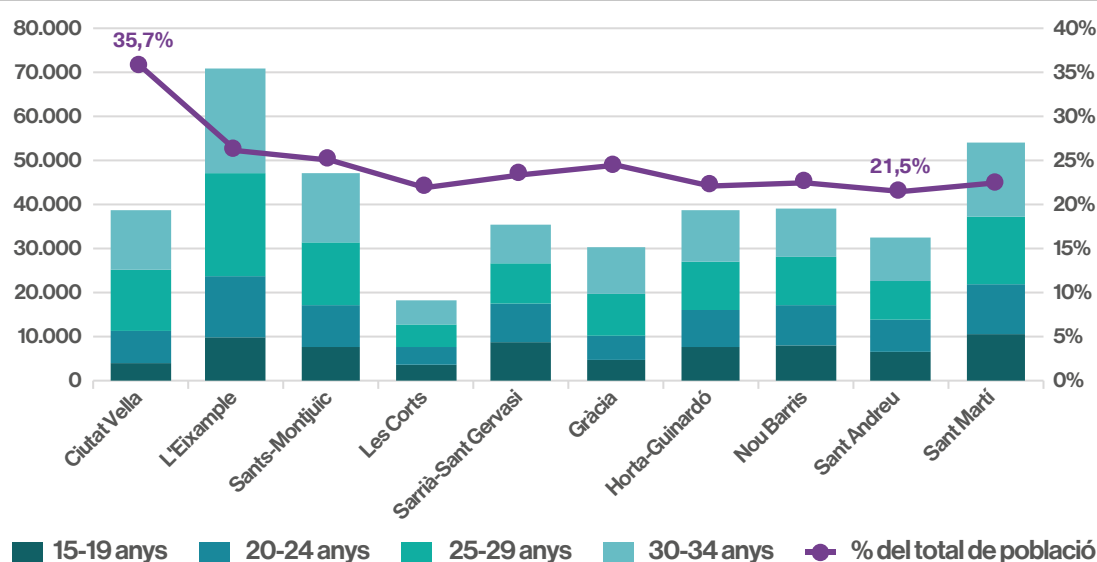
A Barcelona hi viuen 404.805 joves de 15 a 34 anys segons la lectura del padró municipal l'1 de gener de 2020. Representen prop d'una quarta part de la població total de la ciutat (24,3%). L'equilibri entre dones i homes joves és pràcticament total, amb només 19 noies empadronades més que no pas nois.

S'ha de tenir en compte que no totes les persones que viuen a la ciutat hi estan empadronades. Aquest fet té una incidència especial en el cas de la població jove. Les dades de l'EJOB2020 indiquen que un 13,4% de les persones joves d'aquesta franja que viuen a Barcelona no estan empadronades a la ciutat (podrien representar una mica més de 62.000 joves) i que un altre 13,2% de joves estan empadronats en un habitatge de Barcelona però diferent del que viuen. Aquestes dades rellevants s'han obtingut gràcies a un canvi substancial de la metodologia d'aquesta enquesta respecte a edicions anteriors. Intuint per altres fonts que els biaixos del padró municipal respecte a la població real que viu a la ciutat són especialment notables en el cas de la joventut, es va optar per no limitar la mostra als joves empadronats a l'habitatge on se'ls trobava. Així, l'EJOB2020 no només incorpora la població empadronada sinó que fa un intent de copsar la realitat demogràfica del conjunt de joves que viuen a Barcelona de manera habitual independentment de la seva inscripció al padró, incloent-hi tots els que fa més de sis mesos que viuen a la ciutat. Una mica més la meitat d'aquests joves empadronats fora de la ciutat, ho està en municipis de

la resta de Catalunya (50,8%), un 36% a la resta de l'Estat i un 13,2% a l'estranger. El percentatge és més baix en el cas dels que ho estan a l'estranger ja que empadronar-se sol tenir més incentius en el cas de provenir d'altres països. En la franja d'edat on trobaríem més joves no empadronats seria en la de 25 a 29 anys, en què prop d'un de cada cinc (18,8%) no estaria empadronat a Barcelona però hi viu. Tot i que no podem estimar amb exactitud quantes persones joves es troben en la situació inversa, és a dir, estar empadronades a la ciutat però no hi viuen, tot apunta que aquesta casuística és força menor¹. Amb tot, podem estimar que al voltant de 450.000 persones joves viuen a Barcelona si tenim en compte els que estan empadronats i els que no.

La joventut, com la resta de la població, no es distribueix de manera homogènia pel conjunt de la ciutat, ja que tant els barris com els districtes tenen una mida i densitat de població força diferents. L'Eixample és el districte més poblat, en els dos casos, amb un total de 70.856 joves, que representen un 26,2% del conjunt de veïnes i veïns. No és, però, el districte amb més proporció de joves en relació amb el total, on destaca per molt Ciutat Vella, amb un percentatge de joves del 35,7%. A l'altre extrem, les Corts, el districte més petit de la ciutat, és també el que té menys quantitat de joves, 18.124. Però és Sant Andreu el que té un percentatge de persones de 15 a 34 anys més petit, només el 21,5%. Per grups d'edat quinquennals destaca l'equilibri entre els quatre grups de Sarrià - Sant Gervasi, mentre que Ciutat Vella és el districte amb més pes dels més grans: 7 de cada 10 joves tenen més de 24 anys.

Gràfic 1. Nombre de joves absolut i relatiu per grups quinquennals i districtes de la ciutat (2020)

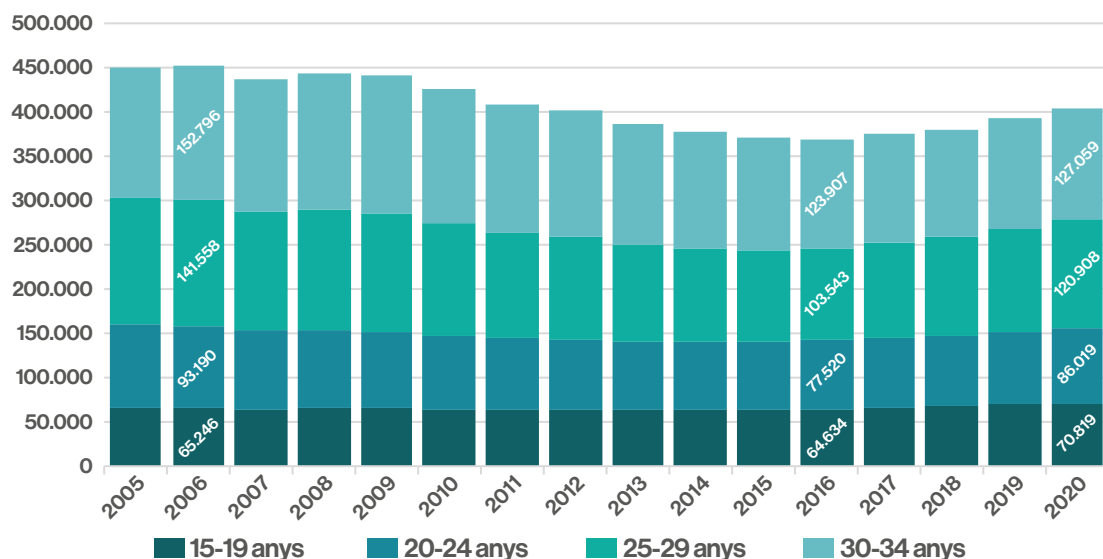
Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Després d'uns anys de caiguda del volum de població jove a la ciutat coincidint amb la crisi econòmica anterior (de superar el llindar dels 450.000 i representar un 27,7% de la població el 2006, van passar a ser-ne menys de 370.000 i significar el 22,9% el 2016), la joventut està recuperant efectius de manera important i fins i tot sorprenentment des del 2016, coincidint amb una relativa millora del cicle econòmic. Aquesta evolució coincideix amb la tendència general del conjunt de Catalunya, però a Barcelona està sent més accentuada i més ràpida (Serracant *et al.*, 2020).

És especialment destacable l'increment del 6,7% d'individus només en els darrers dos anys. Creixen els efectius de tots els grups d'edat, però ho fa amb força especial el dels 25 als 29, amb un increment de prop de 10.000 individus i un 9% des del 2018. Aquesta franja d'edat podria relacionar-se amb l'arribada de persones per cursar estudis universitaris de segon cicle a Barcelona, o de buscar una experiència laboral o vital abans d'establir un projecte de vida i/o familiar. Val la pena també subratllar la lenta però continuada recuperació del grup dels adolescents de 15 a 19 anys, que el 2020 han superat els 70.000 efectius per primer cop des de l'any 2000.

¹ Sabem, per exemple, que el 75,7% de les i els 43.090 estudiants universitaris barcelonins estudien al mateix municipi i no s'han de desplaçar, segons dades de l'*Estadística de la mobilitat obligada per raó d'estudis universitaris* del darrer curs disponible (2018-2019), que elabora l'Idescat. En canvi, del total de 99.695 estudiants matriculats en facultats situades a Barcelona i dels quals es coneix la residència en el registre administratiu de matrícules, el 64,5% la té fora de Barcelona. Una part important d'aquests, s'hi desplaça diàriament, però hi ha un altre grup nombros que trasllada la seva residència des d'altres llocs cap a la ciutat, almenys en els períodes lectius.

Gràfic 2. Evolució del nombre de joves per grups d'edat quinquennals a Barcelona

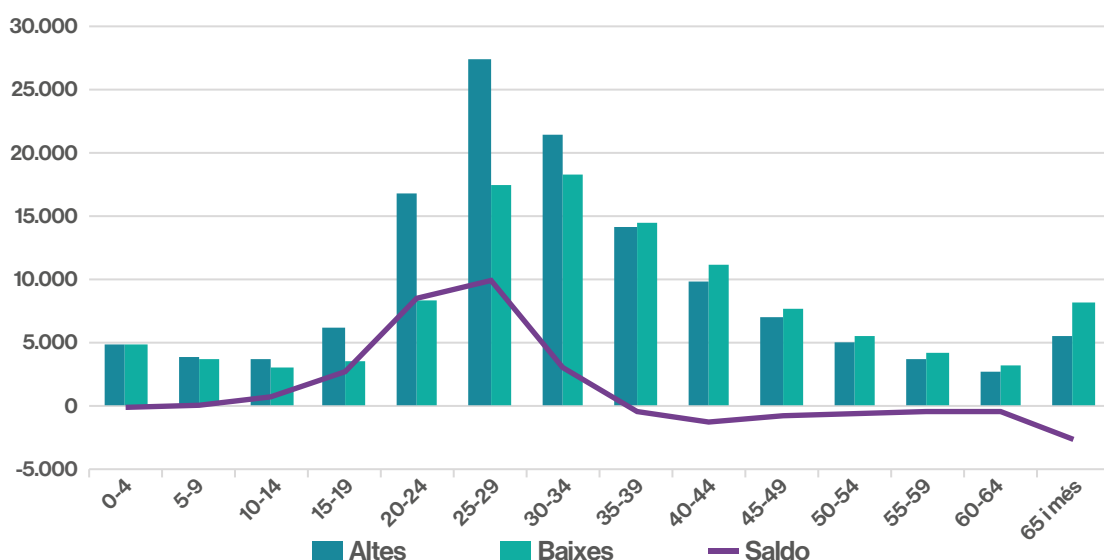
Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Si bé no sabem encara quins efectes demogràfics pot estar tenint l'enorme sotrac que ha suposat la pandèmia de la covid-19, sabem que els moviments de població jove i adulta jove són els més sensibles als cicles econòmics, ja que és l'etapa més procliu a la mobilitat per motius laborals, però també d'estudis. És d'esperar, per tant, algun impacte que encara no coneixem, però que serà més o menys gran en funció de com sigui la recuperació econòmica posterior. Però a diferència d'altres crisis econòmiques, el moment que estem vivint és demogràficament excepcional també per la mateixa crisi sanitària i les mesures restrictives, que ja han tingut efectes demogràfics menys habituals. De fet, ja hi ha dades que apunten que Barcelona ha trencat la tendència ascendent dels darrers anys i perd població, sobretot perquè el component migratori ha virat de signe, l'emigració ha crescut i sobretot la immigració s'ha aturat bruscament. Segons la lectura del padró municipal, entre juny i octubre del 2020 l'arribada de nous veïns i veïnes s'ha reduït un 43,7% en relació amb el mateix període de l'any anterior (Ajuntament de Barcelona, 2021). Caldrà veure quin és l'impacte concret d'aquest període en els fluxos de població jove.

2. ELS MOVIMENTS MIGRATORIS

El creixement de la població jove que hem vist té a veure amb l'enorme dinamisme demogràfic que ha adquirit aquest col·lectiu des d'inicis de segle a la ciutat, però sobretot els últims anys. Només el 2019 van donar-se d'alta al padró municipal 65.670 joves d'entre 20 i 34 anys, quasi la mateixa quantitat que tota la resta de franges d'edat sumades. Només del grup d'entre els 25 i els 29 anys van inscriure's 27.376 persones. El balanç és que els moviments residencials (i els ajustos administratius) van provocar un augment net de 24.178 joves al padró municipal en un sol any.

Gràfic 3. Altes i baixes anuals al padró municipal per grups d'edat quinquennals (2019)

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Moviments demogràfics 2019.

Són molts els joves que provinents de diferents orígens i amb situacions i aspiracions diverses arriben cada any a Barcelona per estudiar, treballar o passar-hi una temporada. Des de persones que busquen asil, a joves d'altres zones de Catalunya que venen a estudiar només un any, passant per joves que s'hi estableixen durant un cert temps per treballar. Barcelona pot ser una ciutat refugi, una ciutat on formar-se, un bon lloc on viure o una experiència vital passatgera, però sens dubte és una ciutat amb una capacitat d'atracció molt notable entre la població jove.

A l'altra cara de la moneda hi ha una quantitat gens menyspreable de joves barcelonins que marxen de la ciutat temporalment o que ho fan per establir-se en altres zones de l'àrea metropolitana o de la resta de Catalunya més assequibles o en entorns menys densos fora de les ciutats (Ajuntament de Barcelona, 2020). Durant el 2019, 21.792 joves de 20 a 34 anys van emigrar de la ciutat amb una destinació coneguda, una xifra que havia crescut ininterrompudament des del 2016. Segons les dades del Padró d'espanyols residents de l'estranger, sabem que almenys 40.640 joves de 15 a 34 anys d'origen barceloní resideixen a l'estranger. La dinàmica d'emigració ha estat força creixent fins al 2019, ja que les dades d'aquest registre indiquen que la xifra s'havia doblat en una dècada².

Les dades de l'EJOB2020 ens permeten acostar-nos a les motivacions que fan que totes aquestes persones vinguin en algun moment a viure a Barcelona provinents d'altres llocs. Un terç dels joves de 15 a 34 anys que s'han establert a la ciutat ho han fet per treballar. Un 27,3% ha vingut per estudiar i una mica més d'un de cada cinc va venir amb els pares o altres familiars. El següent motiu més recurrent per haver emprès aquest camí és el fet de poder estar amb la parella, motivació principal per un 7,4% de joves, i a continuació ho és la recerca de refugi internacional, que agrupa un 3,1% del total. Les motivacions més aspiracionals i vinculades als estils de vida (fer un canvi de vida o viure una nova experiència, millorar la qualitat de vida i perquè li agrada aquesta ciutat) agrupen al voltant d'un 2% dels i les joves cadascuna.

² Cal tenir certa precaució amb les dades del registre del Padró d'espanyols residents de l'estranger, ja que té certes limitacions estadístiques a l'hora de comptabilitzar les persones joves residents a l'estranger (Estivill, 2017).

Taula 1. Principal motiu per haver vingut a Barcelona dels joves no nascuts a la ciutat

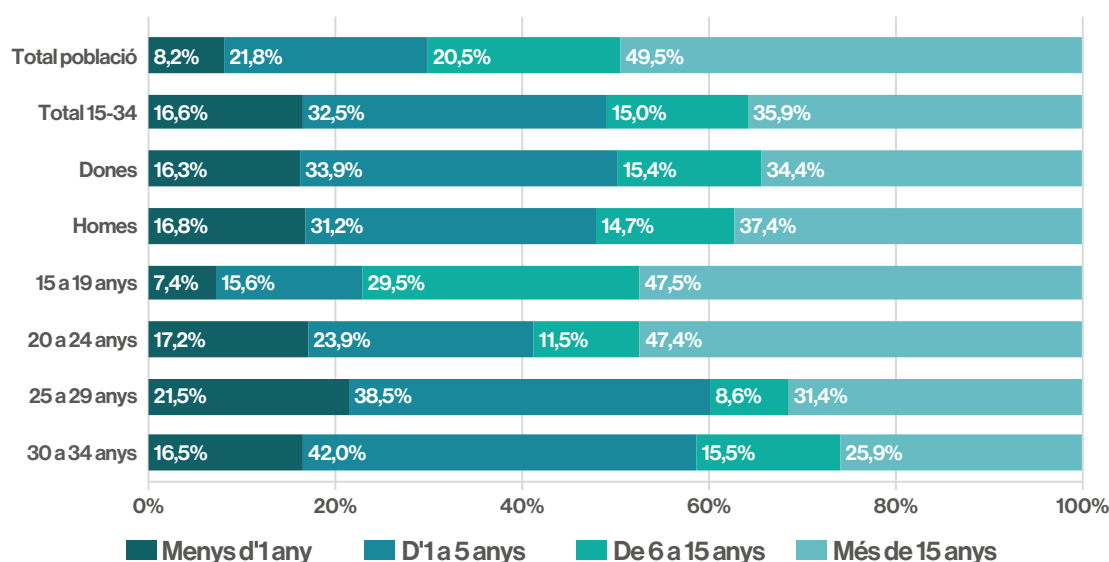
	Sexe			Nacionalitat			Estrat de barri		
	Total	Dona	Home	Esp.	UE	No UE	1	2	3
Per treballar	33,2%	29,2%	37,7%	32,7%	48,6%	29,5%	32,6%	33,4%	33,9%
Per estudiar	27,3%	27,6%	26,9%	31,8%	22,6%	24,1%	19,0%	29,7%	36,2%
Vaig venir amb els pares o altres familiars	21,8%	23,6%	19,8%	23,0%	5,7%	25,8%	28,2%	20,9%	13,4%
Per estar amb la meua parella	7,4%	9,8%	4,8%	5,6%	5,9%	9,1%	9,2%	6,4%	6,3%
Refugi internacional	3,1%	2,1%	4,3%	1,8%	2,9%	4,6%	4,1%	2,7%	2,2%
Per fer un canvi de vida / viure una nova experiència	2,4%	2,3%	2,5%	1,2%	5,6%	2,9%	2,8%	2,0%	2,2%
Millorar la qualitat de vida	2,0%	1,6%	2,5%	0,6%	4,7%	2,4%	2,2%	1,4%	2,7%
M'agrada aquesta ciutat	1,7%	2,7%	0,5%	2,0%	2,9%	1,0%	0,9%	2,0%	2,2%
Vaig néixer aquí	0,2%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%	0,6%	0,0%	0,0%
Altres	0,8%	0,7%	1,0%	1,1%	1,0%	0,5%	0,3%	1,4%	0,9%

Font: Elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

L'anàlisi pels diferents perfils ens mostra algunes diferències interessants. Els homes ho fan més habitualment per treballar (37,7%), mentre que les dones joves argumenten amb més freqüència els lligams familiars com a motivació, tant per haver format part del projecte migratori dels seus progenitors (23,6%), com per reunir-se amb la seva parella (9,8%). Entre les nacionalitats, els que la tenen espanyola, destaquen per la motivació d'estudis (31,8%). Quasi la meitat dels joves de països de la UE venen per treballar (48,6%), mentre també hi destaquen per sobre de la mitjana els desitjos per viure una experiència (5,6%) i la qualitat de vida de Barcelona (4,7%). I els de països de fora de la UE, ho fan en una proporció més gran per haver vingut amb els pares/mares (25,8%), per estar amb la parella (9,1%) i per demanar refugi internacional (4,6%). Si creuem les dades en funció dels estrats de barri, veiem que entre els joves dels barris que tenen rendes mitjanes més baixes (estrat 1), destaquen aquestes mateixes motivacions, mentre que, per exemple, els estudis estan força lluny de la mitjana amb vuit punts percentuals menys que el conjunt de la mostra. Entre els joves que resideixen en barris de renda mitjana més alta (estrat 3), passa a la inversa: un 36,2% han vingut per estudiar, mentre que només un 13,4% ho va fer venint amb els seus familiars.

Aquesta considerable mobilitat de la població de 15 a 34 anys també s'observa en l'antiguitat d'inscripció en el padró. Si entre el conjunt de la població local, el 8,2% fa menys d'un any que està empadronat a la ciutat, entre el col·lectiu jove aquesta xifra és dobla fins al 16,6%. En la franja concreta dels 25 als 29, una de cada cinc persones fa menys d'un any que està a Barcelona, i un 60% fa 5 anys o menys que estan empadronades a la ciutat. També hi ha persones que poden haver viscut un temps en un altre indret i haver tornat a la seva ciutat natal, però, en qualsevol cas, aquestes xifres reflecteixen l'enorme diversitat i mobilitat de la joventut barcelonina, sobretot entre els 25 i els 34 anys, on la gran majoria no ha viscut i crescut sempre a la ciutat.

Gràfic 4. Antiguitat al padró municipal per diferents perfils de joves (2019)

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

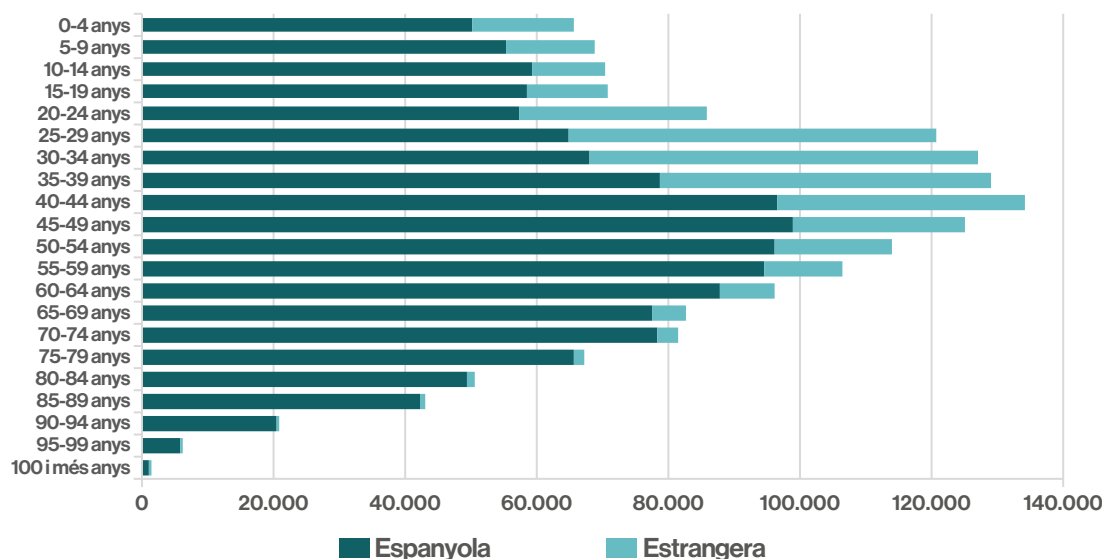
Aquest creixement recent del nombre de joves, provocat per un intens flux d'immigració, sembla que també va lligat a alguns canvis en el perfil majoritari dels nouvinguts, si ho comparem amb altres períodes recents de fortes arribades. Dins de les dades que recull el padró, el nivell d'estudis és el que ens acostuma més fàcilment a l'adscripció de classe dels veïns i les veïnes. Així, el 17,2% dels i les joves de 15 a 34 anys que es van empadronar a Barcelona entre el 2005 i el 2014 tenen estudis universitaris. En canvi, entre els que han arribat a la ciutat des del 2015, pràcticament la meitat, en concret el 46,4%, tenen nivell d'estudis superiors, un percentatge molt més alt.

En la recerca de López-Gay (2018) s'assenyala que el nivell d'estudis dels immigrants joves és clau per entendre'n l'estratègia migratòria. Durant el període 2011-2016 no va parar d'intensificar-se l'arribada d'immigrants joves més formats, mentre que els que marxaven tenien un nivell d'estudis menor. Alhora, els habitants dels barris amb menys renda tenen més propensió a abandonar la ciutat o empitjorar el seu context residencial (López-Gay, 2020). Són dinàmiques pròpies dels processos de gentrificació i d'exclusió urbana que és important tenir en compte per conèixer les trajectòries juvenils i els possibles obstacles existents per a l'emancipació.

3. L'ORIGEN DE LES PERSONES JOVES QUE VIUEN A LA CIUTAT

El volum de joves que arriben a la ciutat des de molts punts del món impulsa la diversitat cultural i d'identitats d'aquest col·lectiu. En relació amb la nacionalitat i segons el padró municipal, el 38,6% dels joves barcelonins en tenen una d'estrangera, una xifra que ha crescut els darrers anys. L'any 2015 eren el 30,5%, diferència que posa de manifest de nou el gran flux d'arribada dels darrers anys. Un 10,9% dels i les joves tenen nacionalitats de països de la UE, mentre el 27,7% la tenen de països de fora de la UE. Curiosament aquesta proporció podria ser en realitat una mica més baixa, ja que segons l'EJOB2020 entre els i les joves residents però no empadronats a Barcelona, hi ha una proporció força més baixa de joves de nacionalitat estrangera, d'un 21,1%.

Gràfic 5. Nombre de persones segons nacionalitat i grups d'edat quinquennals (2020)

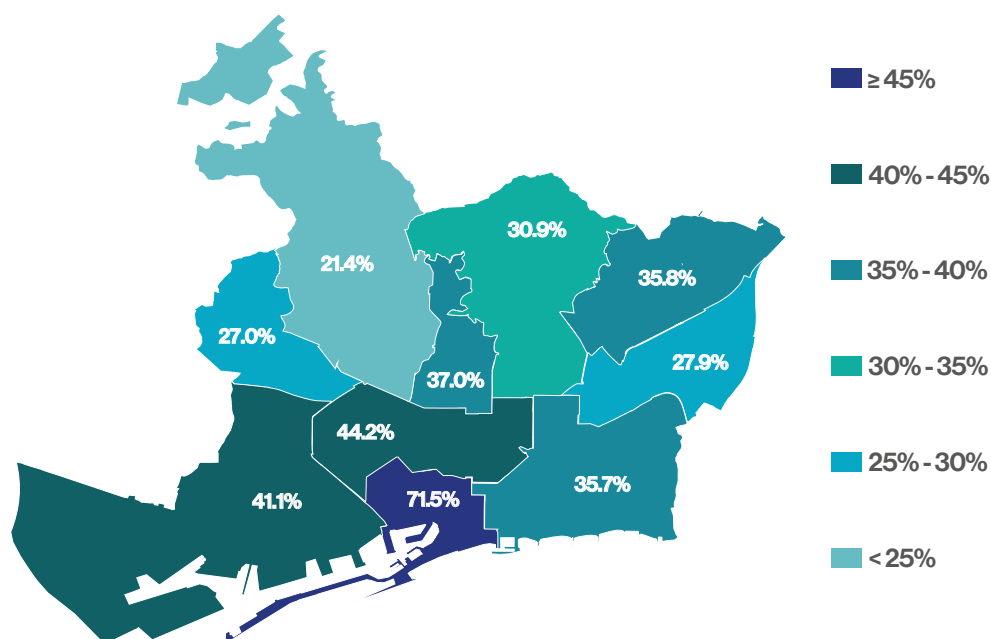

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Si ho comparem, trobem que aquest percentatge és del 21,7% pel conjunt de la població, una diferència molt notable. Dins de la pròpia franja dels 15 als 34, també trobem un pes dispar de la població amb nacionalitat estrangera, degut justament al fet que aquesta franja inclou les edats vitals en les quals aquestes arribades a la ciutat es produeixen amb més intensitat. Al grup d'entre 25 i 34 anys, els estrangers arriben a ser pràcticament la meitat (46,4%) del conjunt d'individus inscrits al padró.

De nou, la distribució dels joves de nacionalitat estrangera per les diferents zones de la ciutat és molt desigual. Mentre que a Sarrià - Sant Gervasi són poc més d'un de cada cinc, a Ciutat Vella són la majoria dels joves els que tenen passaport estranger: el 71,5%. Només aquest districte, l'Eixample i Sants-Montjuïc estan per sobre de la proporció del conjunt de la ciutat. Mentre que acompanyant Sarrià - Sant Gervasi, les Corts i Sant Andreu són els únics que tenen menys d'un 30% de joves estrangers.

Figura 1. Volum relatiu de joves de 15 a 34 anys estrangers per districtes (2020)

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

La principal nacionalitat dels joves estrangers barcelonins és la italiana, fins al punt que prop d'un de cada vint joves té aquest passaport. Cal tenir en compte que un nombre important de persones

d'origen uruguaià i sobretot argentí disposen de nacionalitat italiana. De fet, l'Argentina és el primer país, per darrere de l'Estat espanyol, on han nascut més persones d'aquesta franja que viuen a la ciutat, però un 36,0% disposen de nacionalitat italiana i un altre 23,4% tenen l'espanyola.

En segon i tercer lloc hi ha els joves pakistanesos i els xinesos. La primera nacionalitat d'origen llatinoamericà és la colombiana, amb un 2% dels joves barcelonins. Val a dir que hi ha orígens, bàsicament els països llatinoamericans, amb els quals comparativament és més fàcil obtenir la nacionalitat espanyola, que no pas si es prové de l'Àfrica o l'Àsia, i això sol infrarepresentar les persones d'origen llatinoamericà en les estadístiques de nacionalitats.

Taula 2. Principals nacionalitats de les i els joves estrangers de Barcelona (2020)

	Total	% sobre total joves estrangers	% sobre total de joves
Itàlia	18.218	11,7%	4,5%
Pakistan	9.327	6,0%	2,3%
Xina	8.006	5,1%	2,0%
Colòmbia	7.948	5,1%	2,0%
Hondures	7.441	4,8%	1,8%
França	7.076	4,5%	1,7%
Veneçuela	6.048	3,9%	1,5%
Marroc	6.046	3,9%	1,5%
Perú	4.857	3,1%	1,2%
Argentina	4.653	3,0%	1,1%

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Aquests processos de nacionalització o la disposició de doble nacionalitat fan aconsellable acostar-se a la realitat de la diversitat cultural també des d'altres indicadors, per exemple el lloc de naixement. Així podem veure com Colòmbia és la principal nacionalitat llatinoamericana en conjunt, per la intensificació del flux migratori provinent d'aquest país els darrers anys, mentre que a la primera dècada del segle els que arribaven ho feien majoritàriament des d'altres zones com l'Equador o el Perú.

Taula 3. Països de naixement més habituals dels i les joves no autòctons en funció de l'antiguitat al padró municipal (2020)

	Menys d'1 any	D'1 a 5 anys	De 6 a 15 anys	Més de 15 anys
1r	Argentina	Veneçuela	Equador	Equador
2n	Colòmbia	Itàlia	Perú	Perú
3r	Veneçuela	Argentina	Pakistan	Argentina
4t	Pakistan	Colòmbia	Xina	Colòmbia
5è	Hondures	Pakistan	Bolívia	Xina
6è	Itàlia	Hondures	Colòmbia	Rep. Dominicana
7è	Perú	França	Filipines	Rússia
8è	Marroc	Xina	Rep. Dominicana	Marroc
9è	Xina	Perú	Marroc	Bolívia
10è	Brasil	Equador	Argentina	Estats Units

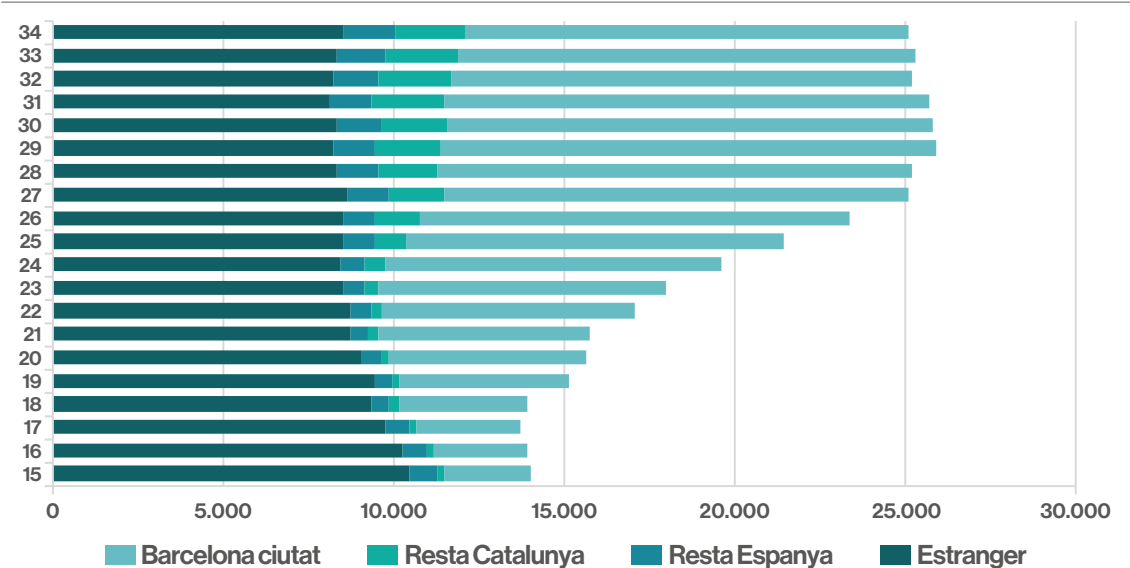
Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Segons el padró municipal, menys de la meitat dels i les joves que resideixen a la ciutat hi van néixer, en concret el 43,6%. El 4,5% va néixer a la resta de Catalunya i un altre 5,2% ho va fer a la resta de l'Estat espanyol, mentre que un destacable 46,7% del jovent és nascut a l'estranger. A la franja amb més mobilitat residencial, la dels 25 als 34, els nascuts a la ciutat disminueixen fins a un de cada tres, mentre que la majoria, un 54,1%, són nascuts a l'estranger. Al gràfic 5 també es pot observar fàcilment com, a més de l'arribada progressiva de joves a mesura que augmenta l'edat, aquests canvis en el pes dels nascuts

a la ciutat i els que no ho són també té a veure amb la marxa de joves autòctons de la ciutat, ja que les cohorts dels menors de 20 anys no van ser pas més nombroses que les dels més grans, sinó al contrari.

Hi ha una diferència significativa en l'origen de la joventut barcelonina en funció del sexe. Sembla, per les dades, que les dones joves tenen més tendència a la mobilitat, sobretot pel que fa a l'elecció de Barcelona com a lloc on desplaçar-se a viure. Hi ha més proporció de dones joves nascudes a la resta de Catalunya, a la resta de l'Estat i sobretot a l'estranger. Com a resultat, hi ha 2,8 punts menys de dones joves nascudes a Barcelona en relació amb els homes (42,2% per 45,0%). Curiosament, aquesta diferència és força menor si observem la nacionalitat de cadascun dels grups, on segueixen destacant més les dones estrangeres (39,2%) respecte als homes (38,1%), però només hi ha 1,1 punt de diferència.

Gràfic 6. Nombre de joves segons lloc de naixement i edat any a any (2020)

Font: Ajuntament de Barcelona. Departament d'Estadística i Difusió de Dades. Lectura del padró municipal d'habitants l'1 gener de 2020.

Un altre element que ajuda a entendre en tota la seva amplitud el fenomen de la diversitat d'origen entre la població jove és el lloc de naixement dels pares/mares. Un 23,0% té tant el pare com la mare nascuts a la ciutat. Un 4,9% té els progenitors nascuts a la resta de Catalunya i prop d'un de cada deu joves té el pare i la mare nascuts a la resta de l'Estat. El grup més nombrós és el dels que els té els dos nascuts a l'estranger, un 43,4% del total. Són un 19% els i les joves que tenen els progenitors amb orígens diferents. Destaquen els casos amb un dels dos nascut a la ciutat i l'altre, a la resta de l'Estat.

Taula 4. Proporció de joves segons el lloc de naixement dels progenitors

		Lloc de naixement pare				Total
		A Barcelona	A la resta de Catalunya	A la resta de l'Estat	A l'estranger	
Lloc de naixement mare	A Barcelona	23,0%	2,7%	3,3%	1,6%	30,6%
	A la resta de Catalunya	1,3%	4,9%	1,2%	0,3%	7,7%
	A la resta de l'Estat	3,4%	1,6%	9,7%	0,4%	15,1%
	A l'estranger	1,4%	0,4%	1,5%	43,4%	46,7%
	Total	29,1%	9,5%	15,7%	45,6%	100,0%

Font: Elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Les diferències per sexes no són gaire significatives, però val la pena esmentar que es confirma aquesta diversitat d'origens una mica més gran entre les dones joves, amb una probabilitat de tenir els progenitors nascuts a l'estranger un xic més alta. Entre els que tenen més edat, lògicament n'hi ha molts més amb els progenitors d'origen estranger, perquè molts també han nascut en altres països, mentre que entre els més joves el pes dels que tenen els pares nascuts a Barcelona és més gran.

Si creuem l'origen dels i les joves amb el dels seus pares i mares, podem confirmar la idea que la nacionalitat i fins i tot el lloc de naixement no és suficient per captar el conjunt de diversitats i identitats culturals que travessen el col·lectiu jove de la ciutat. Per exemple, un 12,8% dels i les joves que tenen nacionalitat espanyola tenen els dos progenitors nascuts a l'estranger, i un 7,9% en té un dels dos. D'altra banda, la meitat de les persones joves nascudes a Barcelona tenen almenys un progenitor que no va néixer a la ciutat. I el 21% els tenen els dos nascuts fora de la ciutat. Un de cada vint joves nascuts a Barcelona (4,9%) té els dos pares nascuts a l'estranger.

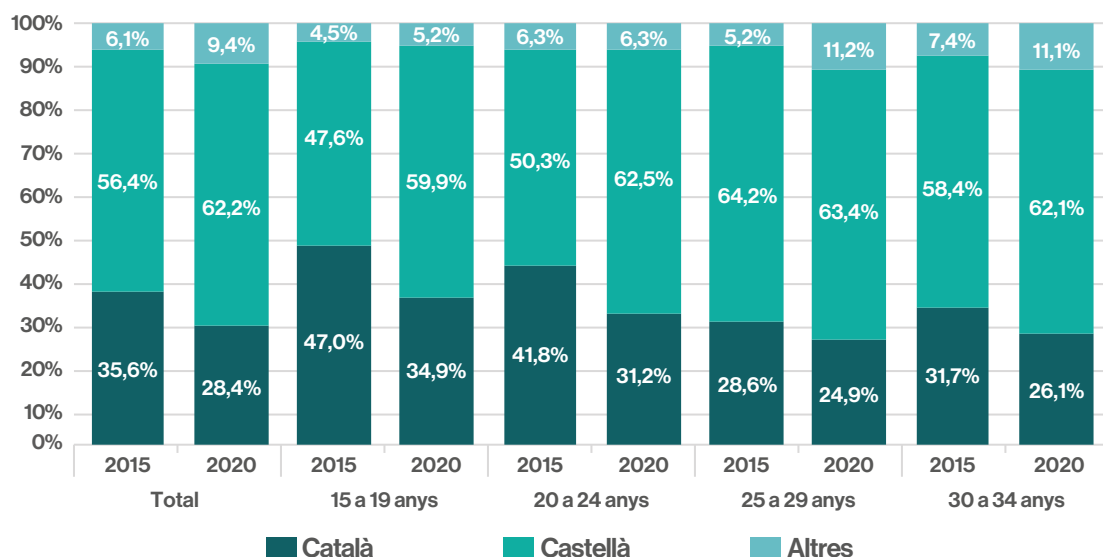
Les diferències en la metodologia i la mostra respecte a l'Enquesta de joves Barcelona 2015 dificulten la comparació dels resultats del 2020 amb els de cinc anys enrere. La presència a la mostra del 2020 de les persones joves que viuen a la ciutat però no hi estan empadronades condiciona intensament els resultats en aquest àmbit. Tot i no ser del tot equivalent³, si fem la comparació extraient de la mostra del 2020 aquest perfil de joves, podem observar que justament l'evolució és diferent que si comparéssim amb la mostra completa. Així, en la mostra del 2020 de persones empadronades al domicili on viuen (el mateix criteri de selecció que el 2015), hi ha una proporció lleugerament més alta de joves amb el pare i la mare nascuts a la ciutat (25,8%) que el 2015 (24,1%) i quatre dècimes menys de joves amb els pares oriünds de la resta de Catalunya (2,7% el 2020, enfront del 3,1% el 2015). Els canvis significatius els trobem en els i les joves amb ambdós progenitors nascuts a la resta d'Espanya que baixen gairebé sis punts percentuals (d'un 12,5% del total el 2015 al 6,7%) i en els que els tenen amb origen estranger, que augmenten més de deu punts (del 35,5% al 46,0% el 2020).

4. ÚS I CONEIXEMENT DE LLENGÜES

La diversitat d'origens i la mobilitat residencial de la joventut barcelonina té incidència en els usos i les identitats lingüístiques d'aquest grup. Segons les dades de l'EJOB2020, el 62,1% de la joventut té el castellà com a llengua habitual, el 28,4% s'expressa en català i prop d'un de cada deu ho fa en altres llengües. Entre les altres llengües destaca sobretot l'anglès, llengua habitual per un 2,3% del total. Per sexes les diferències són poc significatives, però no és així entre els diferents grups d'edat. Entre els més joves la proporció de parlants en català és una mica més alta i disminueix amb l'edat, tot i que és el grup dels 25 als 29 anys on és més baix, ja que no arriben a un de cada quatre. Pel què fa als estrats de barris, el català és la llengua habitual només del 13,9% dels i les joves que viuen en barris de renda baixa, mentre que és la del 32,0% de la joventut que viu als de renda mitjana i el 41,3% dels i les que ho fan als barris de renda més alta. Als primers barris, la proporció de parlants habituals d'altres llengües que no són el català ni el castellà augmenta fins a un destacable 16,4%. Tal com evidencien altres fonts, com l'Enquesta d'usos lingüístics de la població per Barcelona o les darreres edicions de l'Enquesta de serveis municipals, la comparació de les dades de l'EJOB2020 amb les del 2015 mostren que el català com a llengua habitual està en retrocés entre les generacions joves de la ciutat. Els darrers cinc anys s'ha reduït en més de 7 punts la proporció de joves que s'identifiquen com a catalanoparlants. El repunt de l'arribada de joves de fora de Catalunya a partir sobretot dels 25 anys explica una part d'aquest descens, però no tot. De fet, el retrocés més important es dona en el grup dels 15 als 19 anys (12,1 punts menys) i en els que tenen de 20 a 24 anys (10,6 punts menys), els grups amb més proporció de joves autòctons (set de cada deu adolescents d'entre 15 a 19 anys són nascuts a Barcelona). La presència dels joves no empadronats a la mostra d'aquesta darrera onada tampoc no explica aquesta evolució, més aviat al contrari. Entre el grup específic de no empadronats a Barcelona, el 42,9% té el català com a llengua habitual i, per tant, suavitza la caiguda general de catalanoparlants.

³ Atès que s'inclouen les persones no empadronades, per la mostra del 2020 es va decidir introduir un criteri per assegurar un mínim vincle o durada de l'estada a Barcelona, excloent-hi els que fes menys de sis mesos que hi vivien. Això no passa a l'onada del 2015, on, si ja estaven empadronades, les persones joves que fes menys temps que estaven a la ciutat sí que quedaven incloses. A més, cal tenir en compte que, fent aquest filtre a posteriori, la mostra no manté l'estratificació ni el mateix nivell de representativitat.

Gràfic 7. Llengua habitual per grups d'edat quinquennal (2015 i 2020)

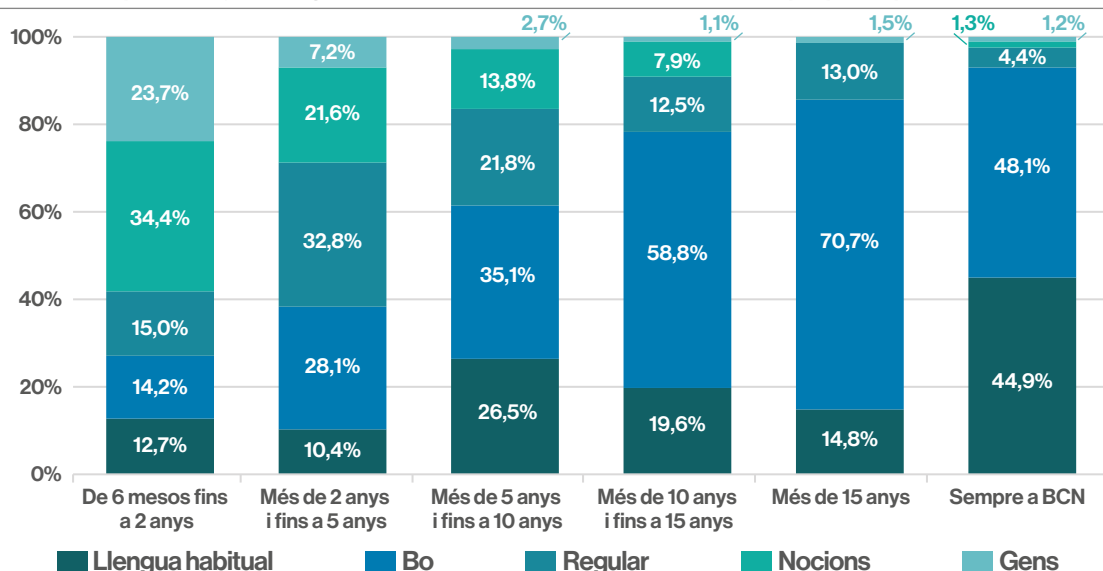

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Entre els que no el tenen com a llengua habitual, un 92,2% diuen tenir un nivell bo de castellà. En el cas del català, aquesta xifra disminueix fins al 53,4% i un altre 19,4% dels que no són catalanoparlants diu tenir-ne un nivell regular. Un 27,2% afirma tenir-ne només nocions o no saber-ne gens. Si ho traslladem al conjunt del col·lectiu jove, podem afirmar que un de cada cinc joves de la ciutat té un coneixement baix de la llengua catalana (en té nocions o no en sap gens).

Malgrat el retrocés del català i el desconeixement que en té una part dels i les joves, el creuament de les dades en funció del temps vivint a la ciutat demostra que això últim canvia progressivament a mesura que fa més temps que estan a la ciutat. Mentre que més de la meitat de les persones joves que fa menys de dos anys que estan a la ciutat en tenen només nocions o gens de coneixement, entre els que ja fa més de 15 anys que hi són el percentatge es redueix a l'1,7%.

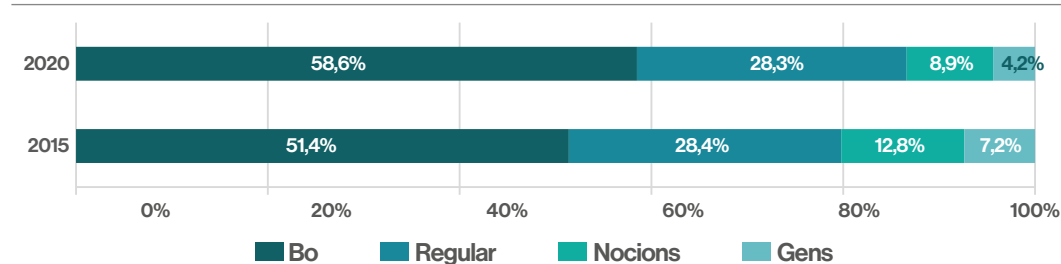
Gràfic 8. Proporció de joves segons coneixement del català en funció del temps que fa que viuen a Barcelona

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

En el cas de l'anglès s'observa una evolució positiva del coneixement d'aquesta llengua entre les persones joves que viuen a la ciutat. Si el 2015 eren el 51,4% els que declaraven tenir un nivell bo d'aquesta llengua, el 2020 han augmentat fins al 58,6%. Alhora, els que no en tenen cap coneixement s'han reduït tres punts, i els que en tenen només nocions, quatre.

Gràfic 9. Grau de coneixement d'anglès dels joves que no el tenen com a llengua habitual

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020

Alguns d'aquests processos en relació amb la llengua tenen a veure també amb la transmissió familiar. El català és la llengua habitual de la gran majoria de joves que tenen els dos progenitors catalanoparlants, de la mateixa manera que el castellà ho és pels que tenen pare i mare que parlen en aquesta llengua. Quan la llengua que utilitzen els pares és diferent, la del pare té més incidència a l'hora de determinar l'idioma habitual de les persones joves. Així és especialment quan el pare utilitza el castellà i la mare el català, escenari en el qual 7 de cada 10 joves es decanta pel castellà. A la inversa, en canvi, hi ha molt més equilibri. Comparant amb les dades del 2015, sembla que la influència del pare es redueix de manera important, mentre s'accentuen les tendències a favor de la transmissió del castellà.

Taula 5. Llengua habitual dels i les joves en funció de la llengua habitual dels progenitors

		Llengua habitual dels progenitors				
		Els dos en català	Els dos en castellà	El pare en català i la mare en castellà	El pare en castellà i la mare en català	Qualsevol altra combinació
Llengua habitual	Català	94,7%	4,2%	50,9%	70,2%	6,2%
	Castellà	5,3%	95,7%	49,1%	29,8%	44,0%
	Anglès	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	11,7%
	Altres	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	38,1%

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

5. ESTAT CIVIL I FILLS

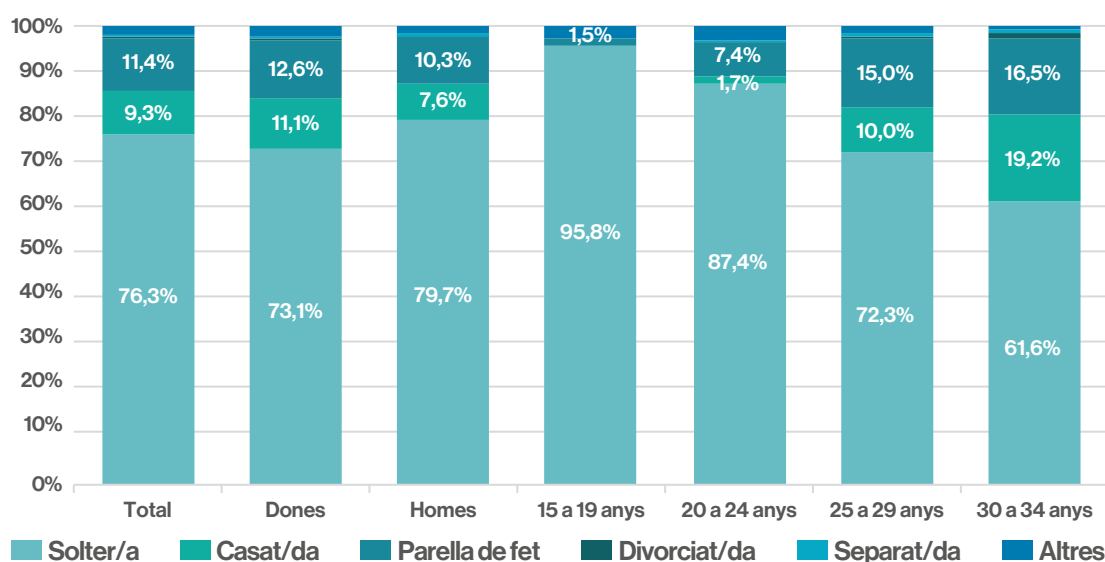
Els canvis socials respecte a la cohabitació, la parella, la formació de famílies i la natalitat han estat molt ràpids en dues generacions. Entre el 1975 i el 1995 a Catalunya disminueix intensament la nupcialitat i sobretot la natalitat, així com l'edat mitjana a la qual les persones joves es casen i tenen el primer fill (Estivill, 2018). En els anys posteriors i fins al 2008 aquestes dades es recuperen progressivament sobretot per l'arribada d'immigrants provinents de països amb pautes de nupcialitat i natalitat diferents. Des de llavors, les xifres tornen a disminuir amb petits alts i baixos. A Barcelona l'any 2019, l'últim amb dades disponibles, va ser l'any amb menys casaments de residents de tota la sèrie històrica i alhora l'any que van néixer menys infants a la ciutat de les dues últimes dècades.

Més enllà de la disminució de la nupcialitat, veiem que es diversifiquen les formes de convivència, sobretot en el cas de les persones joves en entorns urbans i s'endarrereixen processos que abans es produïen més d'hora. Tot i que el fet de tenir parella (i també conviure-hi) continua sent una forma central d'organitzar les relacions socials en el nostre context, els darrers 20 anys el matrimoni ha perdut rellevància a l'hora de formalitzar aquestes relacions (Estivill, 2018).

Tres de cada quatre persones joves es declaren solteres a Barcelona. Un 9,3% estan casades i un 11,4% forma una parella de fet. Els percentatges de persones separades o vídues és molt petit. Per sexes, hi ha una proporció més gran de dones joves que estan casades (3,4 punts més que els homes joves) o que han formalitzat una parella de fet. Aquesta diferència es deu sobretot al fet que tradicionalment les dones heterosexuales accedeixen al matrimoni o a formalitzar la seva relació abans que els homes, perquè en les parelles de mitjana elles són una mica més joves. Aquest fet, però, sembla que es pugui estar minimitzant amb els canvis de patrons socials recents que estan equilibrant les diferències mitjanes d'edat (Estivill, 2018).

Pel que fa a grups d'edat, lògicament com més grans són els i les joves, més augmenta la proporció dels que tenen relacions formalitzades. Però un altre canvi que s'evidencia és en la preferència pel matrimoni o per la fórmula de la parella de fet. Entre el grup de 30 a 34 anys, hi ha una mica més individus casats que en parella de fet. Però entre els grups més joves, el predomini és a la inversa. És possible que algunes relacions passin primer pel paraigua de la parella de fet i després es converteixin en matrimonis. Però les dades en relació amb els matrimonis indiquen que disminueixen ininterrompudament des de fa deu anys (Ajuntament de Barcelona, 2020). Així doncs, és possible que una part important d'aquestes parelles que ja no es casen optin pel format de la parella de fet i que aquest canvi s'estigui produint amb més força a cada nova generació.

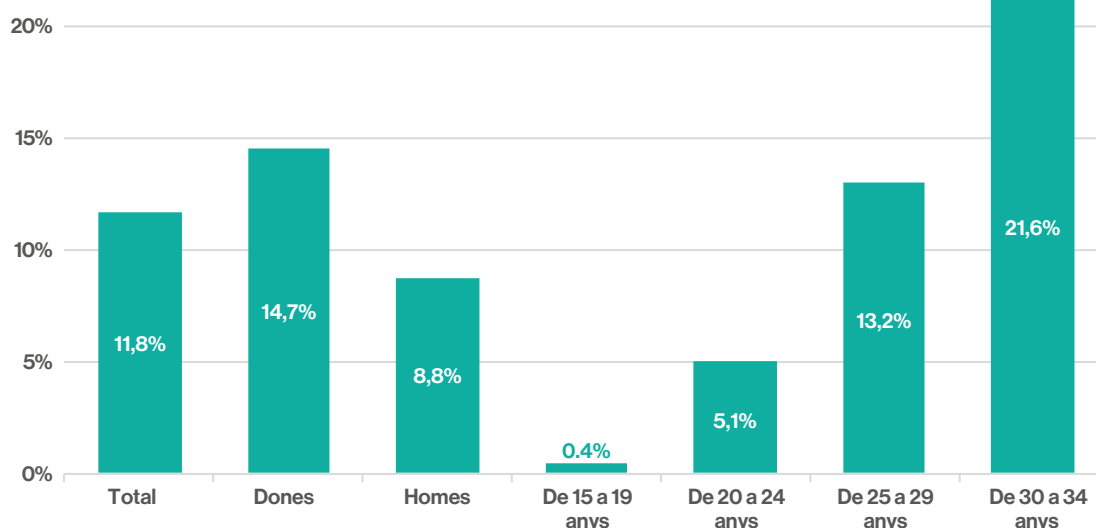
Gràfic 10. Estat civil dels i les joves per sexes i grups d'edat quinquennals

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

En la mateixa línia, tenir fills és un fet cada cop menys habitual entre la població jove, són només l'11,8% del total els i les que en tenen. D'una banda, perquè la taxa de natalitat general cada cop és més baixa i el 2019, per exemple, va ser la més baixa des del 1995 (Ajuntament de Barcelona, 2020: 34). Però també perquè la maternitat i la paternitat són decisions que s'ajornen cada cop més, fent que la majoria de naixements es produeixin en pares i mares que ja estan fora de la franja jove. Tot i l'existència de cada cop més mares solteres, també en sintonia amb les dades anteriors, podem veure com les dones joves tenen més probabilitats de tenir fills que no els homes joves, per la pressió d'haver-los de tenir abans i per ser habitualment més joves que els seus companys o marits. En el cas dels grups d'edat, lògicament, com més grans són hi ha més joves que tenen fills, fins al 21,6% dels que tenen entre 30 i 34 anys.

Gràfic 11. Percentatge de joves que tenen fills segons sexes i grups d'edat

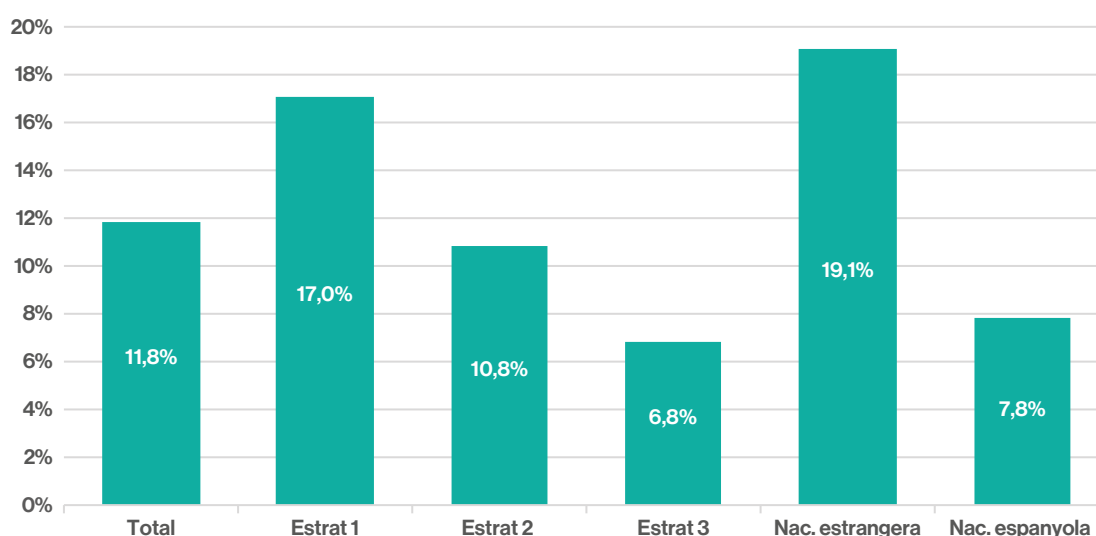

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Hi ha també diferències significatives en funció dels estrats de barri i la nacionalitat. Als barris amb menys renda, les persones joves tenen més fills (17,0%) que no pas als barris de renda mitjana (10,8%) i alta (6,8%). Però sobretot els tenen abans. El 43,9% dels i les joves de barris de menys renda que ja tenen fills tenen entre 25 i 29 anys, enfront del 25,9% dels de barris de renda mitjana i el 13,8% dels de barris de renda alta. En la franja dels 30 als 34 trobem el 45,1% de joves de barris de l'estrat 1 que tenen fills, però s'hi concentren el 64,8% dels d'estrat 2 i fins al 79,3% dels i les que viuen en barris de l'estrat 3.

Pel que fa a la nacionalitat, la diferència encara és més gran. Prop d'un de cada cinc joves de nacionalitat estrangera té fills, mentre que els de nacionalitat espanyola són només el 7,8%. Cal recordar que hi ha una proporció força més gran de joves de nacionalitat estrangera entre les franges d'edat més avançades. Però, a més, aquest grup també sembla tenir unes pautes de natalitat de major precocitat, ja que entre els 25 i els 29 anys es concentren ja el 39,1% dels i les joves de nacionalitat estrangera que tenen fills, mentre que, entre els espanyols, són només el 24,4% i la gran majoria es concentra en el grup a partir dels 30.

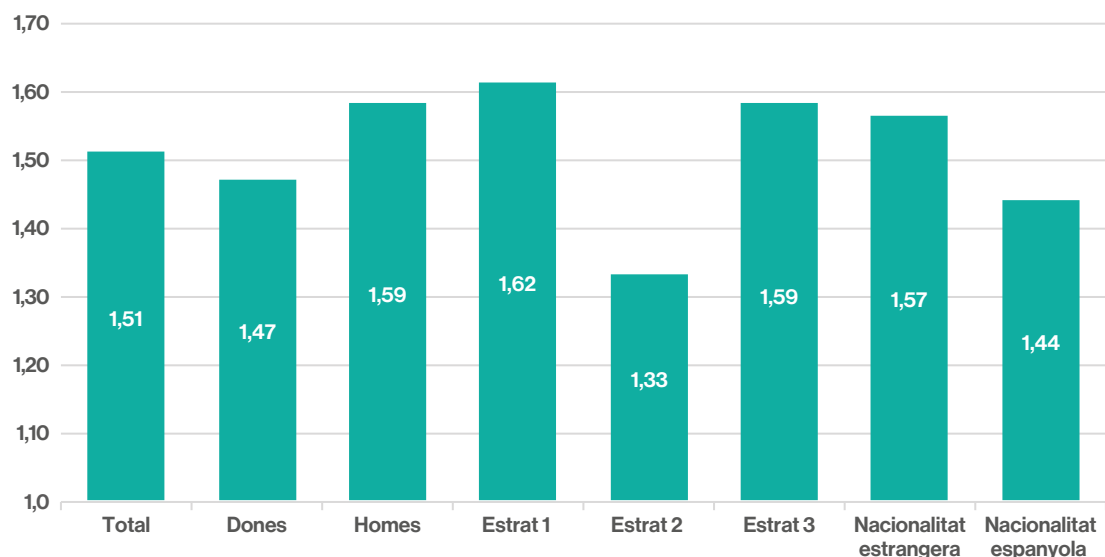
Gràfic 12. Percentatge de joves que tenen fills segons estrats de barris i nacionalitat

Les persones joves que viuen en barris de renda baixa també tenen un nombre més gran de fills i filles: en conjunt el 60,1% dels i les joves que tenen fills i filles en tenen només un. Però entre les persones joves d'aquests barris del primer estrat de renda, prop de la meitat en tenen més d'un. Curiosament, a partir dels tres fills, són els barris de renda més alta els que destaquen per sobre de la resta.

Si ens fixem en la mitjana de fills i filles que tenen aquests diferents perfils, tornem a observar diferències interessants. Les persones joves d'entre 15 a 34 anys que són pares o mares, tenen de mitjana 1,51 fills. Curiosament els homes joves en tenen una mica més que les dones joves. Els i les joves dels barris de renda més baixa són els que tenen de mitjana més fills. Els de l'altre extrem, els de barris de renda més alta, s'hi queden molt a prop, però són els joves de barris de renda mitjana els que difereixen més, amb només 1,33 fills de mitjana. En el cas de la nacionalitat, els joves d'origen estranger també destaquen per sobre dels de nacionalitat espanyola.

Gràfic 13. Mitjana de fills i filles que tenen les persones joves que en tenen per sexes, estrats de barris i nacionalitat

6. CONCLUSIONS

La joventut és per definició un etapa i un col·lectiu convuls, també des del punt de vista demogràfic. Si a aquesta idea hi afegim que situem el nostre objecte d'anàlisi en un entorn urbà com Barcelona, els canvis i el dinamisme que presenta aquest grup s'accentuen encara més. Barcelona és una ciutat viva, densa, diversa i atractiva. I això la fa idònia perquè moltes persones joves vulguin, per exemple, venir-hi per motius diversos.

La població de la ciutat està augmentant els darrers anys, sobretot pel creixement de la població jove, degut a l'arribada de persones en aquesta franja d'edat. En aquest sentit, la ciutat es rejoveneix, malgrat la tendència general a l'envelliment per l'augment de l'esperança de vida i la natalitat minsa dels darrers lustres. Tot i que les darreres dècades arriben a l'etapa juvenil generacions poc nombroses, gràcies a aquesta immigració recent i sobretot si ho comparem amb l'entorn, podem dir que Barcelona és una ciutat jove.

Al marge d'aquestes tendències generals que descriuen el conjunt de joves, és molt rellevant destacar precisament l'enorme diversitat d'aquest grup. Diferents eixos d'identitat i desigualtat travessen les experiències vitals i les oportunitats d'aquestes persones, dibuixant un mosaic enorme de subjectivitats i itineraris juvenils. Alhora, les societats actuals són cada cop més complexes, cosmopolites, fragmentades i també incertes. Ser jove mai havia significat tantes coses diferents i segurament mai havia estat tan difícil explicar-les, malgrat que tinguem cada vegada més instruments per apropar-nos al fet juvenil.

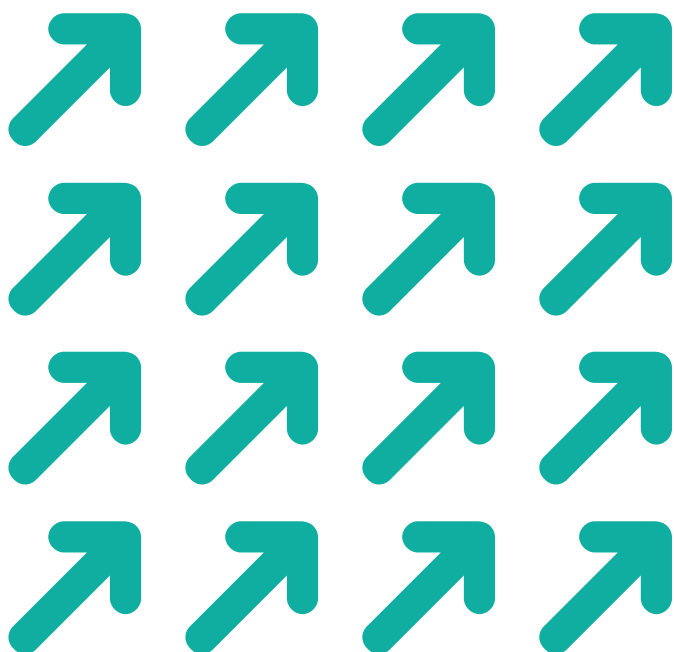
En aquest sentit, ser jove a Barcelona està determinat cada cop més pel lloc i pel moment. Un lloc canviant, que probablement és diferent al lloc on aquest jove es trobava abans i potser no serà el mateix en el futur. En el fons, ser jove avui dia no és tant una identitat comuna, sinó una experiència compartida. Segurament cal deixar d'intentar explicar què és ser un jove de Barcelona i intentar entendre què és viure la joventut a la ciutat de Barcelona des d'aquesta diversitat.

L'escenari en què es troben els joves avui dia és complex i canviant, amb una mobilitat elevada que es caracteritza per una arribada de població substancial. Aquest context té efectes que poden ser

valorats de manera diferent, però que com a mínim planteja alguns reptes ineludibles. Les dificultats per a la inserció en el mercat laboral i per a l'accés a l'habitatge d'una part important de la joventut barcelonina, combinades amb l'arribada voluntària de persones joves amb un nivell econòmic i/o educatiu més elevat, poden provocar més polarització o fins i tot una certa substitució de població jove. Caldrà estar alerta en aquestes dinàmiques al potencial procés de gentrificació per poder assegurar la igualtat d'oportunitats dels i les joves barcelonins.

Hem vist que aquesta mobilitat també provoca canvis sociolingüístics i de manera paral·lela ho ha de fer en l'arrelament i la pertinença a la comunitat. Cal ser conscients que una persona que ha crescut com a infant i es desenvolupa com a jove a la seva ciutat i el seu barri té molts més incentius i recursos per teixir lligams, per exemple al voltant de l'associacionisme i la participació. Això també té efectes, per exemple, en l'enfocament i l'accés als serveis i les polítiques públiques de joventut. L'alta presència de persones nouvingudes dificulta el coneixement d'aquests recursos que d'entrada són desconeguts per qui arriba a la ciutat de Barcelona.

Així, les evidències aportades conviden a pensar que calen estratègies per assegurar les oportunitats de les persones joves que volen viure a la ciutat i volen seguir fent-ho en el futur. I, al mateix temps, seria oportú afavorir el coneixement de la ciutat, dels serveis públics i del teixit associatiu i comunitari de les persones joves que hi arriben, així com facilitar i promocionar el coneixement de la llengua, potenciant-ne així l'arrelament, la convivència, la interrelació entre joves i la seva contribució positiva a la ciutat.

Aquesta composició convulsa i canviant del col·lectiu jove provoca també un dilema sobre els destinataris de les actuacions públiques. Hi ha polítiques universals i n'hi ha que són específiques per a aquells col·lectius o persones que necessiten una atenció o suport concrets que altres no requereixen. En el cas de la joventut també n'hi ha dels dos tipus. No obstant això, quan considerem la població jove de Barcelona en el seu conjunt, que té dret a rebre i ser usuari d'aquestes actuacions públiques, hem de ser conscients també que parlem de persones amb vincles i horitzons molt diferents respecte a la ciutat.

Hi ha molts joves emancipats a la ciutat que no han construït la seva trajectòria emancipatòria gràcies als recursos materials, culturals o educatius que han aconseguit acumular des d'aquí, sinó als seus llocs d'origen. N'hi ha que tenen un origen plenament barceloní que no estan a les estadístiques perquè han marxat fora per necessitat o que pensen tornar més endavant. Altres que sí que consten en els nostres registres, però saben que estaran aquí només temporalment. En definitiva, si volem identificar el col·lectiu jove al qual s'han d'adreçar les actuacions públiques, cal relativitzar, en part, els límits i volums que marquen les estadístiques i els registres oficials. Caldrà compensar-ho amb una visió clara dels reptes que es volen afrontar, sabent a quins joves ens volem dirigir i tenint un coneixement qualitatiu aterrat de les seves necessitats.

7. BIBLIOGRAFIA

AJUNTAMENT DE BARCELONA. OFICINA MUNICIPAL DE DADES. DEPARTAMENT D'ESTADÍSTICA I DIFUSIÓ DE DADES (2020). Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2020.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. OFICINA MUNICIPAL DE DADES. DEPARTAMENT D'ESTADÍSTICA I DIFUSIÓ DE DADES (2021). El moviment migratori de Barcelona en temps de Covid-19. Primers apunts segons el Padró municipal d'habitants

ESTIVILL, J. (2017). Van, vénen o hi viuen? Diagnosi sobre el fenomen de l'emigració juvenil a Barcelona. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Direcció de Serveis d'Infància, Joventut i Gent Gran. Departament de Joventut

ESTIVILL, J. (2018). "Perfil demogràfic de la joventut catalana: cap a l'estabilització demogràfica". A: SERRACANT, P. (coord.). Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Barcelona: Observatori Català de la Joventut.

LÓPEZ GAY, A. (2018). "Cambio en la composición social y gentrificación en Barcelona: una mirada a través de los flujos migratorios y residenciales". Papers: revista de sociologia (60), p. 81-93.

SERRACANT, P.; ESTIVILL, J.; SALES, J. (2020). Estat de la joventut 2019. Barcelona: Observatori Català de la Joventut.

2.

L'EDUCACIÓ DELS I LES JOVES A BARCELONA L'ANY DE LA PANDÈMIA

MARINA ELIAS

Professora de la Universitat de Barcelona.
Membre del Grup de Recerca en Educació i Treball
(GRET-UAB).

ALBERT SÁNCHEZ-GELABERT

Universitat Autònoma de Barcelona | Universitat
Oberta de Catalunya. Membre del Grup de Recerca
en Educació i Treball (GRET-UAB).

1. INTRODUCCIÓ

Durant dècades, la xifra 2020 ha estat en l'imaginari col·lectiu una fita en la qual aconseguir grans reptes socials i educatius. Des de finals del segle passat es va començar a configurar una sèrie de compromisos per arribar a aquest horitzó amb una població més ben formada i amb un sistema educatiu més equitatiu, on les oportunitats fossin equitativament distribuïdes per a tota la població jove.

Tant en l'àmbit europeu com espanyol, català i barceloní les dades marquen la tendència que el nivell educatiu dels i les joves ha anat millorant però no s'ha aconseguit arribar a les xifres projectades. Fins i tot, en els darrers anys, s'estava detectant un repunt en alguns indicadors com, per exemple, el de l'abandonament educatiu prematur (AEP) degut a la millora de l'economia (AEP a Catalunya segons el 2019 del 19%, 24,7% en el cas dels nois i 13% en el cas de les noies). Tampoc no ha estat possible trencar el cercle pervers de pobresa amb els conseqüents efectes sobre les oportunitats i els resultats educatius dels infants i joves amb menys disponibilitat de recursos. Seguint aquest apropament, el concepte de les condicions d'educabilitat (López i Tedesco, 2002) ajuda a posar el focus en quines condicions socials fan possible que tots els infants i joves accedeixin al conjunt de recursos, aptituds o predisposicions que fan possible que pugui assistir reeixidament a l'escola.

La importància d'analitzar aquestes diferències rau en el fet que les dificultats educatives en la joventut tenen afectacions en el futur d'aquestes generacions en molts àmbits de la seva vida. Concretament, poden tenir un impacte en el nivell educatiu, en les dificultats d'accés a l'ocupació i l'augment de la precarietat laboral, en la probabilitat d'emancipació o de fecunditat en un context d'important envelliment poblacional. A més, les dificultats econòmiques i socials a les quals s'enfronten els joves afecten les seves decisions econòmiques, socials i, fins i tot, polítiques, i repercuteixen en el desenvolupament social (Cañón *et al.*, 2020).

En aquest context, un dels principals objectius d'aquest apartat és identificar les condicions socioeducatives incorporant una mirada territorial i explorar l'existència de desigualtats entre la població jove de la ciutat de Barcelona segons diferents eixos de desigualtat. Aquesta anàlisi ens permetrà identificar quines són les diferents posicions socials de partida de la població jove de la ciutat.

D'altra banda, els esdeveniments ocorreguts en el darrer any fan imprescindible incorporar nous elements en l'anàlisi de les desigualtats socials i educatives. L'esclat de la pandèmia i la prompta propagació del virus han suposat que l'any 2020 esdevingui un any excepcional a escala mundial i que tot el conjunt de la població hagi vist alterat el seu dia a dia. L'abast mundial de la pandèmia, l'afectació generalitzada de la transmissió del virus i l'aplicació de restriccions per igual a tots els individus i col·lectius socials suposen un impacte en tots els àmbits de la vida quotidiana en termes de salut, laboral, relacions laborals o educatives, entre d'altres.

Un dels principals reptes des de les ciències socials és explorar si aquestes conseqüències han tingut una diferent afectació entre la població i si s'ha incrementat la desigualtat social i educativa de la població en general i de la població jove, en particular. Centrant-nos específicament en termes

educatiu, un dels desafiaments és analitzar quin ha estat l'impacte de la pandèmia i de les restriccions imposades en diferents aspectes i moments educatius com, per exemple, en l'accés a diferents opcions educatives i formatives, en el procés d'ensenyament-aprenentatge, en la presa de decisions de continuïtat o d'abandonament o en els resultats educatius de l'alumnat.

Una de les principals dificultats per abordar aquest repte és la manera com el curs acadèmic 2019-2020 va acabar: de manera virtual en tots els nivells educatius. A aquest fet, se li afegeix com s'ha iniciat el curs acadèmic 2020-2021 en diferents formes i modalitats de docència en les etapes educatives, ja sigui model presencial, la combinació de docència presencial i virtual en etapes obligatòries i postobligatòries o models mixtos o híbrids en etapes universitàries.

La importància d'aquesta anàlisi radica en les implicacions que pot tenir en un futur tant pel que suposa en termes de models educatius com pel que fa a les oportunitats educatives i socials dels més joves. En aquest sentit, ens hem de qüestionar fins a quin punt aquests canvis poden comportar l'aparició o expansió de nous models de docència-aprenentatge. Però també quins efectes pot tenir en la motivació cap als estudis i vinculació dels i les joves, tant pel que fa al sentiment de pertinença com a la participació, i per tant, en el contacte amb professorat i companys. Amb aquest objectiu, és necessari anar desgranant totes aquestes incògnites per entreveure la seva afectació en la igualtat d'oportunitats dels i les joves de Barcelona i en l'equitat del sistema educatiu i social.

En aquest capítol es presenta, en primer lloc, quina és la situació educativa dels joves de Barcelona en l'any de la pandèmia a partir de diferents indicadors. Amb aquest objectiu s'analitza, d'una banda, quin és nivell màxim assolit dels i les joves i s'exploren les diferències socioeducatives segons un conjunt de variables sociodemogràfiques i territorials. Al mateix temps s'analitzen quins eren els estudis en curs dels i les joves durant el curs 2019-2020, curs que es va veure afectat per les restriccions i el confinament degut a la pandèmia. En segon lloc, d'altra banda, s'analitza quina ha estat l'afectació de la pandèmia en termes educatius i si aquesta afectació ha impactat de manera diferent segons la posició social de partida dels i les joves. És a dir, es pretén entreveure si la pandèmia ha tingut més impacte entre la joventut amb una situació socioresidencial més vulnerable o unes condicions de vida i socials més desavantajoses.

2. LA SITUACIÓ DELS I LES JOVES A BARCELONA

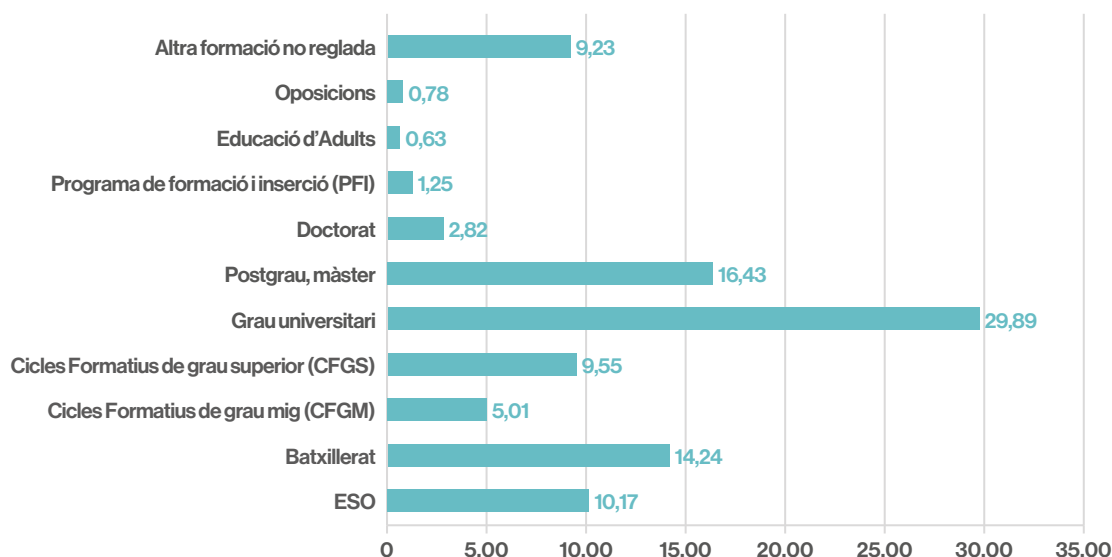
En primer lloc, s'analitza quina era la situació educativa dels i les joves el curs 2019-2020 tant pel que fa a educació formal com a altres opcions formatives no reglades. Tal com podem veure, la meitat dels i les joves de la ciutat de Barcelona estava cursant estudis universitaris ja sigui de grau (gairebé el 30%) o estudis de tercer cicle (sobre un 19%). D'altra banda, també és interessant posar en relleu el paper de l'educació no formal entre els joves; en concret, s'observa com gairebé 1 de cada 10 dels i les joves d'entre 15 i 34 anys es trobava fent algun tipus de formació en estudis no reglats. Observant la tendència dels darrers anys presentada en estudis anteriors, es pot afirmar l'existència d'una clara elevació del nivell educatiu de la població jove barcelonina.

Una de les explicacions evidents sobre aquesta tendència té a veure amb l'absència d'oportunitats laborals en un mercat laboral precari i inestable, que provoca un augment significatiu de la demanda educativa, alhora que redueix l'abandonament educatiu prematur.

Respecte a la mostra, cal fer esment d'algunes peculiaritats. El treball de camp es va iniciar el març del 2020 però, degut al confinament, es va haver d'aturar de manera sobtada; en aquest període es van aconseguir 173 casos. Al juny del mateix any es va poder reprendre i es van poder incloure 1.234 casos més. Conseqüentment, la situació de la joventut en ambdós períodes no és la mateixa en molts aspectes i cal tenir-ho en consideració a l'hora d'elaborar les anàlisis i interpretar els resultats.¹

¹ Per tal de respondre a aquestes peculiaritats, s'ha utilitzat un factor de ponderació per a tota la mostra que permet aconseguir una representativitat equilibrada en relació amb la variable sexe, nacionalitat i estrats de barris.

Gràfic 1. Estudis en curs dels i les joves de 15-34 anys de Barcelona. Percentatges

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Per tal de poder dibuixar quin és el perfil d'estudiants més significatiu de cadascuna de les opcions formatives i poder identificar si hi ha diferències segons algunes variables sociodemogràfiques, s'analitza la presència de joves segons el sexe, la nacionalitat i el nivell educatiu familiar.² En la taula 1 veiem com les dones són més presents a tots els nivells d'estudis, sobretot a la categoria "Altres" (inclou formació no reglada, escoles d'adults i oposicions). En canvi, la seva presència és menor a la formació professional (44,1% respecte a la mitjana del col·lectiu, 50,9%), tant en el cicle formatiu de grau mitjà (CFGM) com en el cicle formatiu de grau superior (CFGS). En contraposició, destaca sobretot la tendència ja coneguda de perfils masculinitzats, de nacionalitat estrangera i de famílies amb nivells socioeducatius més baixos a la formació professional (Termes, 2020).

Taula 1. Estudis que cursen actualment els i les joves segons sexe, nacionalitat i nivell formatiu familiar. Percentatges

	Sexe		Nacionalitat*		Nivell formatiu familiar (NFF)*		
	Dones	Homes	Estrangera	Espanyola	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis universit.
Fins a obligatoris	51,9%	48,1%	26,0%	74,0%	38,7%	30,6%	30,6%
Batxillerat	50,5%	49,5%	13,2%	86,8%	21,3%	42,5%	36,3%
Form. professional	44,1%	55,9%	31,2%	68,8%	41,5%	40,2%	18,3%
Estudis universitaris	51,8%	48,2%	25,5%	74,5%	16,7%	39,6%	43,7%
Altres	56,3%	43,8%	42,2%	57,8%	33,9%	28,6%	37,5%
Total	50,9%	49,1%	26,3%	73,7%	25,0%	38,0%	37,0%

Nota: * indica relació estadísticament significativa.

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Aquests resultats van en la línia d'altres recerques realitzades en el nostre context. Els estudis mostren com la combinació entre ser home i de nacionalitat estrangera genera situacions de clar desavantatge d'aquest col·lectiu en el sistema educatiu (Elias *et al.*, en revisió). Per diverses raons en les quals no ens entretindrem aquí, el rendiment dels nois és de mitjana força menor (Martínez García, 2021), cosa que els aboca amb més probabilitat al fracàs escolar o a les trajectòries menys prestigades del sistema com ho és la formació professional (Termes, 2020).

² Variable construïda a partir del nivell d'estudis de pare i mare. Estudis primaris: quan ambdós o un dels dos progenitors tenen fins a estudis primaris, o un dels progenitors en té de primaris i l'altre, de secundaris.

Estudis secundaris: quan ambdós progenitors o un dels dos té estudis secundaris o un dels dos en té de secundaris i l'altre, de primaris.

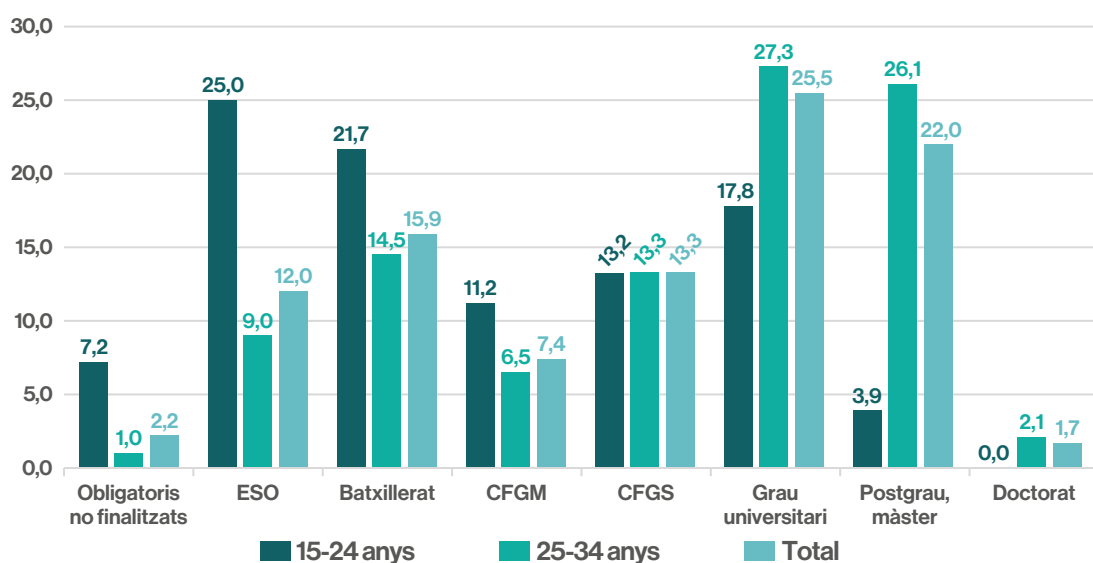
Estudis universitaris: quan un dels dos o ambdós progenitors tenen estudis universitaris.

Finalment, si es té en compte el nivell formatiu familiar, veiem com la presència dels fills de famílies amb estudis més baixos a la universitat és clarament minoritària (16,7%). En canvi, un 38,7% de joves amb pares amb nivells d'estudis obligatoris es troben curant el seu mateix nivell educatiu, els estudis obligatoris (inclou ESO i programes d'inserció i formació —PFI—).

2.1. NIVELLS EDUCATIUS SEGONS EIXOS DE DESIGUALTAT

Com s'ha comentat anteriorment, sobre la pregunta referida a quins estudis s'estaven realitzant actualment, com que va ser un any on es van produir cancel·lacions de cursos i l'aparició generalitzada de models de docència virtual, no s'ha pogut fer una anàlisi acurada de la situació. Cal aprofundir, per tant, en l'anàlisi introduint altres preguntes que ens aportin més estabilitat en els indicadors educatius. En aquest sentit, s'analiza la pregunta que fa referència a quin és el nivell d'estudis màxim acabat dels joves (gràfic 2).

Gràfic 2. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves de 15-24 anys i de 25-34 anys. Percentatges

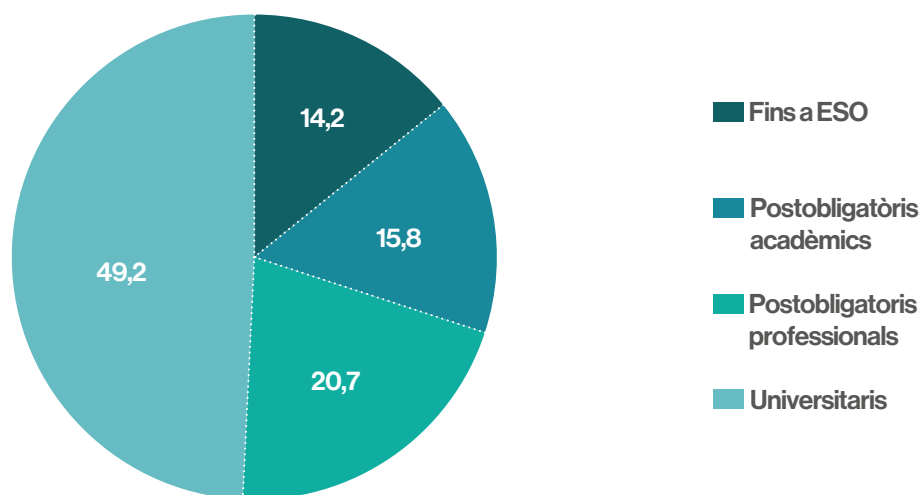
Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

La panoràmica general ens il·lustra una situació d'una joventut altament formada, amb un volum molt important de joves amb títols universitaris i postuniversitaris. Destaca, també, amb tendència a l'alça en els darrers anys, els joves que opten per la formació professional i cursen cicles formatius.

Per veure l'efecte de l'edat s'ha separat entre els i les joves de 15-24 anys, d'una banda, i, de l'altra, de 25-34 anys. Aquesta separació permet veure com, evidentment, els de més edat són més presents a la universitat, i els més joves estan encara amb títols inferiors. Si es manté la mateixa tendència, és d'esperar que aquests joves d'entre 15 a 24 anys continuïn estudiant i acabin també obtenint un títol universitari.

Tot i que un percentatge important dels i les joves té estudis universitaris, és cabdal analitzar si el nivell d'estudis assolit divergeix segons alguna variable o factor social. És a dir, hi ha diferències en el nivell educatiu en funció d'algun eix de desigualtat, ja sigui la classe social, la procedència, el gènere o el territori de residència. Per tal d'explorar aquests elements i amb l'objectiu de simplificar, s'ha agrupat el nivell màxim d'estudis assolit pels joves en quatre grans categories: 1. Estudis obligatoris; 2. Estudis postsecundaris acadèmics (batxillerat); 3. Estudis postsecundaris professionals (cicle formatiu de grau mitjà —CFGM— i cicle formatiu de grau superior —CFGS—), i 3. Estudis universitaris (graus, postgraus i màsters i doctorat). Tal com veiem al gràfic 3, un 14,2% del joves barcelonins ha assolit estudis obligatoris, prop d'un 16% el títol de batxillerat, prop d'un 21% ha cursat formació professional, mentre que gairebé la meitat té un títol superior.

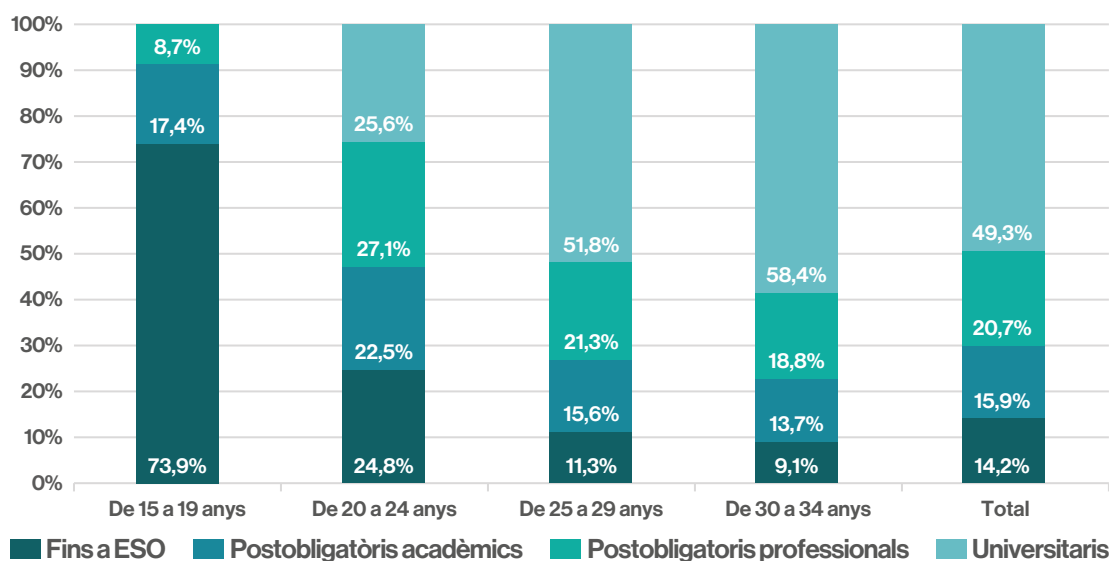
Gràfic 3. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves de 15-34 anys. Estudis agrupats. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Atès que s'analitzen joves d'entre 15 i 34 anys, l'edat esdevé un primer filtre que condiciona la possibilitat d'assolir un títol determinat. Així, tal com era d'esperar, destaquen els més joves en estudis obligatoris i els més grans en estudis universitaris (gràfic 4). El que és interessant de veure en aquest punt és com hi ha un percentatge destacable de joves d'entre 25 i 34 anys que només tenen els estudis obligatoris. També el volum destacable d'estudiants d'entre 20 i 24 anys que han obtingut un títol de formació professional, una tendència a l'alça en els darrers anys.

Gràfic 4. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves segons intervals d'edat. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

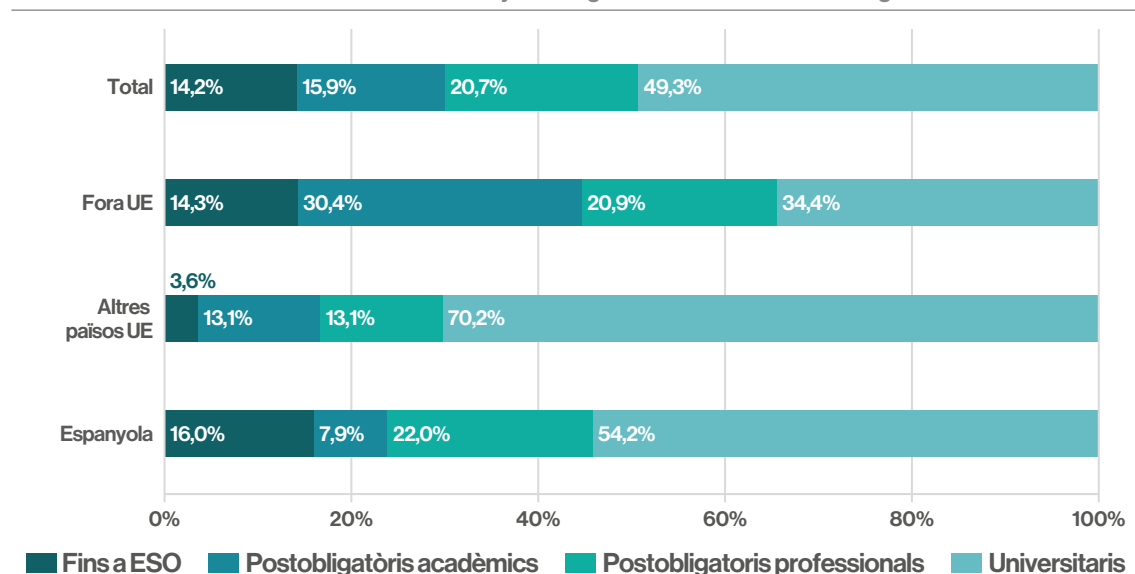
Segons sexe també veiem certes tendències, tot i que, en aquest cas, no són significatives. Destaquen sobretot les dones amb títol universitari i els homes en els estudis professionals. Si desgranéssim les dades veuríem com és molt destacable el percentatge de dones que manifesta tenir un postgrau (24%); en canvi, el títol de doctorat està més masculinitzat (mentre un 2,7% dels nois tenen un doctorat, aquest percentatge se situa en un 0,7% en el cas de les noies).

Un altre dels indicadors que mostra diferències significatives és la nacionalitat dels i les joves. Si analitzem el nivell màxim d'estudis assolits segons la nacionalitat, al gràfic 5, s'observa que els que tenen nacionalitat estrangera de fora de la Unió Europea —UE— tenen 15 punts percentuals menys que el conjunt de joves de la ciutat pel que fa al nivell universitari (34,4% enfront de 49,3%). Aquest percentatge queda compensat amb un percentatge molt superior de joves de nacionalitat espanyola amb títol de batxillerat que duplica el del conjunt de joves barcelonins (30,4%).

En aquest sentit, podem afirmar que el batxillerat esdevé un sostre per a l'alumnat de nacionalitat estrangera (de fora de la UE) que no s'atreveix encara a fer el salt cap a la universitat. D'aquesta manera, la presència d'aquest col·lectiu a les aules universitàries és encara avui en dia molt minoritària.

En aquest punt ens ha semblat necessari separar entre el cicle formatiu de grau mitjà i el cicle formatiu de grau superior (CFGs); aquesta distinció permet afirmar la tendència que ja ens apunta la literatura respecte al caràcter terminal del CFGM amb més presència d'alumnat estranger respecte al CFGS on l'alumnat de nacionalitat espanyola hi és sobrerrepresentat. La tendència creixent en els darrers anys és la utilització del CFGS com a via d'accés a la universitat, sobretot entre l'alumnat que percep un risc elevat en l'accés a la universitat i prefereix la via del CFGS per assegurar-se una certificació intermèdia encara que això impliqui allargar els estudis (Daza, Troiano i Elias, 2019).

Gràfic 5. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves segons nacionalitat. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Un altre dels elements interessants fa referència als joves amb estudis obligatoris com a nivell màxim assolit, gràfic 5. En aquest cas, destaquen els joves de nacionalitat espanyola amb un percentatge lleugerament superior al del conjunt de joves de la ciutat. En aquest sentit, l'abandonament educatiu prematur sembla que és un fenomen lligat al jovent de Barcelona amb nacionalitat espanyola i no tan especialment a alumnat de nacionalitat estrangera de fora de la UE tal com sembla mantenir l'imaginari col·lectiu. Cal esmentar que estan encara més ben formats els que tenen nacionalitat estrangera d'altres països de la Unió Europea, encara que hem de remarcar que el volum d'aquests joves en el total de la població és minoritari.

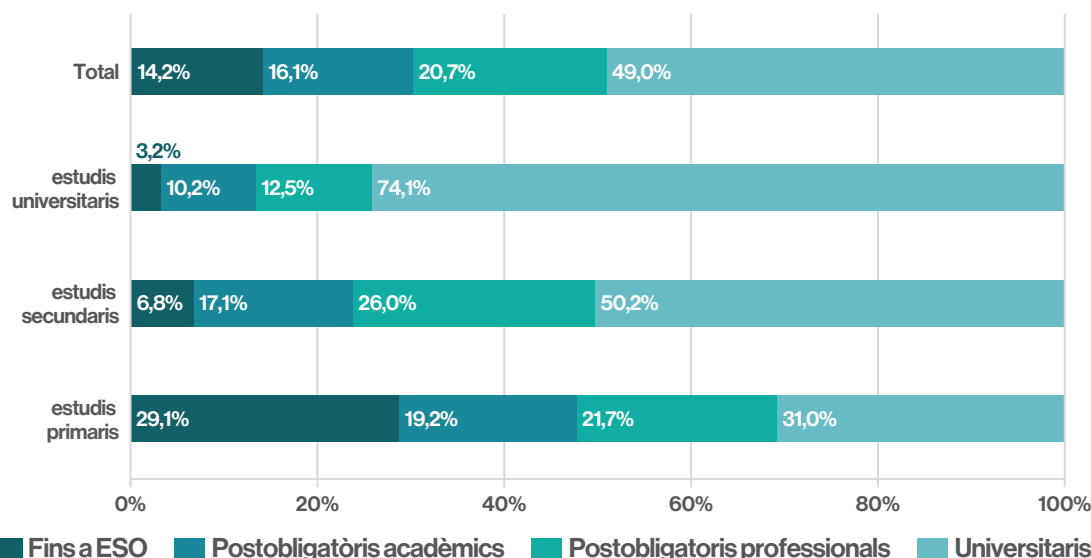
2.2. L'EFFECTE DE LA FAMÍLIA D'ORIGEN EN L'OBTENCIÓ DE TÍTOLS

Si bé, en les darreres dècades, l'educació ha esdevingut un dels principals mecanismes de mobilitat social intergeneracional, cal no oblidar que les oportunitats educatives estan fortament condicionades per l'origen social i familiar. És a dir, la classe social de la família, l'entorn en el qual se socialitza l'infant o el barri en el qual creix poden ser importants predictors del nivell d'estudis que els i les joves acaben obtenint (González-Motos *et al.*, 2017). En aquest sentit, esdevé fonamental analitzar l'assoliment acadèmic, l'origen social i les condicions de vida dels i les joves.

És cabdal explorar aquests processos de reproducció social intrafamiliar i els diferents mecanismes pels quals opera, ja siguin a través d'aspectes culturals com d'aspectes econòmics o materials. D'aquesta manera, en primer lloc, s'analitza la relació entre el nivell educatiu dels pares i el nivell educatiu assolit pels fills. D'altra banda, en el vessant material, s'analitza si el barri on resideixen els joves i les condicions de vulnerabilitat de llar tenen una relació amb el nivell educatiu que acaben obtenint els i les joves de Barcelona.

En el gràfic 6 veiem el nivell d'estudis assolit pels i les joves en relació amb el nivell educatiu dels seus pares/mares. Els resultats mostren una incidència alta i significativa del nivell educatiu familiar dels pares en el seus descendents. En aquest sentit, s'observa que 3 de cada 4 joves (74,1%) que provenen de famílies amb estudis universitaris acaben assolint una titulació universitària. En canvi, només un 31% dels i les joves que provenen de famílies amb estudis primaris assoleixen estudis universitaris. En darrer lloc, pel que fa a les famílies amb nivells d'estudis secundaris, només 1 de cada 2 fills aconseguixen un títol universitari; percentatge lleugerament per sobre de la mitjana dels i les joves barcelonins (50,2%).

Gràfic 6. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves segons nivell formatiu familiar. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

D'altra banda, és interessant també analitzar les diferències en relació amb l'assoliment d'estudis obligatoris i postobligatoris no universitaris. Tal com s'observa al gràfic, els joves que procedeixen de famílies amb un nivell educatiu inferior (estudis primaris) són també els que presenten un percentatge més alt de nivells educatius inferiors. Així, mentre un 14,2% dels i les joves barcelonins d'entre 15 i 34 anys té estudis obligatoris, aquest percentatge es duplica en el cas de les famílies amb menys nivell educatiu i arriba al 29,1%. D'altra banda, pel que fa als fills/filles de famílies amb nivell d'estudis secundaris, es mostra un percentatge significativament superior en títols d'estudis postobligatoris professionals.

En aquest punt ens sembla important de nou desagregar els estudis professionals entre el CFGS i el CFGM. Els resultats ens mostren una presència més gran dels fills amb pares/mares amb estudis baixos al CFGM (46% respecte al 36,3% del total del col·lectiu). Aquests resultats posen de manifest les múltiples funcions socials que té actualment la formació professional de grau mitjà, tal com algunes recerques han posat de manifest (García i Sánchez-Gelabert, 2020). Ja sigui com una via de segona oportunitat entre els joves amb menys suport i expectatives familiars o una via professionalitzadora entre els joves que busquen obtenir un títol professional per inserir-se en el mercat laboral.

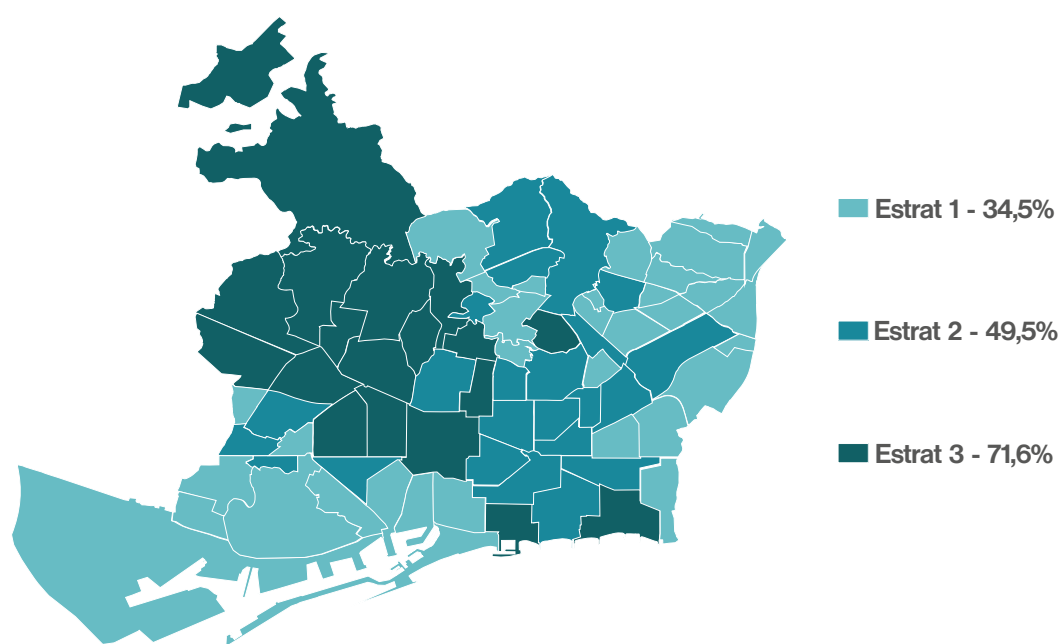
D'altra banda, si ens fixem en el CFGS torna a aparèixer el fenomen d'una alta presència de joves amb pares/mares amb nivells d'estudis bàsics i, sobretot, secundaris (44,6% respecte al 36,1% del total del col·lectiu). Una de les raons probables de la tria de la formació professional superior entre joves de famílies amb menys formació pot ser la possibilitat d'accedir a la universitat en un futur, tot i que garantint l'obtenció d'un títol intermedi.

Un altre dels indicadors que la literatura ha posat de manifest que té un impacte en el nivell educatiu assolit, les decisions de continuïtat educativa i la participació, tant en l'educació formal com no formal, és el barri de residència. És per aquest motiu que alguns autors (Bernelius i Kauppinen, 2012; Brattbakk i Wessel, 2013; Galster, 2012) han anomenat efecte barri els múltiples mecanismes o processos que expliquen la relació entre el barri de residència i el nivell educatiu assolit. La variable utilitzada per copsar l'efecte barri és la d'estrats, que es compon segons la renda mitjana anual de la llar dels barris de

Barcelona amb dades del 2019. L'estrat 3 són els barris amb una renda anual per llar més alta (entre 39.875 € i 109.146 € de mitjana) l'estrat 2, els barris que tenen de mitjana una renda d'entre 33.078 € i 39.823 €, i l'estrat 1 és el més empobrit, entre 21.609 € i 32.806 €.

El mapa de la figura 1 mostra el percentatge de joves amb estudis universitaris segons els tres estrats en què s'han classificat els barris. Si es relaciona el territori pel nivell educatiu assolit pels i les joves, es constata com els resultats mostren que el percentatge de joves amb estudis universitaris a l'estrat 3 és més del doble al percentatge d'universitaris a l'estrat 1. Concretament, a l'estrat 3 un 71,6% dels i les joves tenen nivell universitari, mentre que aquest percentatge disminueix fins a un 34,5% en els barris dels estrats inferiors. En el cas dels barris situats a l'estrat 2, el percentatge se situa proper a la mitjana de la ciutat de Barcelona (49,2%). També, aquests resultats posen de manifest un cop més les desigualtats d'assoliment educatiu que viuen els joves depenent de les seves condicions de vida lligades al barri on hagin nascut. Aquests resultats van en la línia d'altres recerques realitzades en el context de l'àrea metropolitana de Barcelona que destacaven la importància de la segregació urbana i les condicions socioresidencials per explicar les diferències entre els joves del nivell educatiu assolit i la qualitat ocupacional (Porcel *et al.*, 2011).

Figura 1. Mapa d'estrats de Barcelona, percentatges segons joves amb nivell d'estudis universitari.

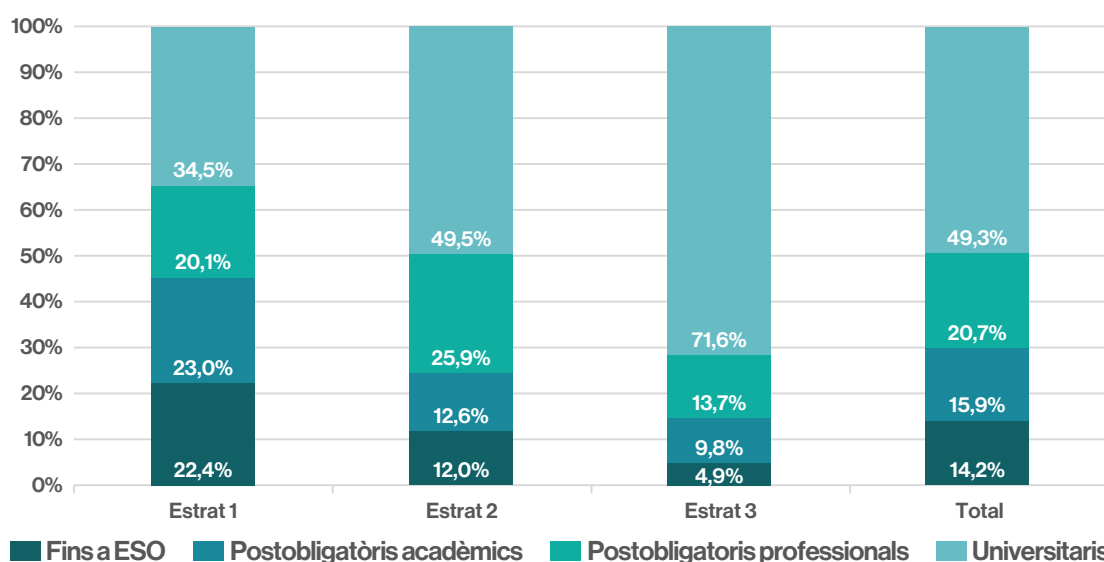

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Analitzant el gràfic 7 s'observen patrons interessants entre els estrats dels barris i el nivell d'estudis postobligatoris. Evidentment aquests resultats tenen certa relació amb els anteriors perquè el nivell educatiu familiar dels pares/mares també està segregat en els diversos estrats; així, en l'estrat 1 hi ha un 22,1% de pares/mares amb estudis universitaris, un 27% en l'estrat 2 i un 50% en l'estrat 3. En aquest sentit, cal remarcar com la segregació territorial reforça altres factors de desigualtats com el nivell educatiu dels progenitors.

Aquesta distribució desigual de la població en el territori afecta el títol educatiu màxim que arriba a obtenir la joventut. En primer lloc, s'observa que l'estrat 1 és el que presenta un percentatge més alt, per sobre de la mitjana de la ciutat, de joves amb estudis obligatoris (22,4% enfront del 14,2%). Al mateix temps, també hi ha una sobrerrepresentació en relació amb les vies postobligatòries acadèmiques; és a dir, joves que opten per estudiar batxillerat quan transiten a estudis postobligatoris.

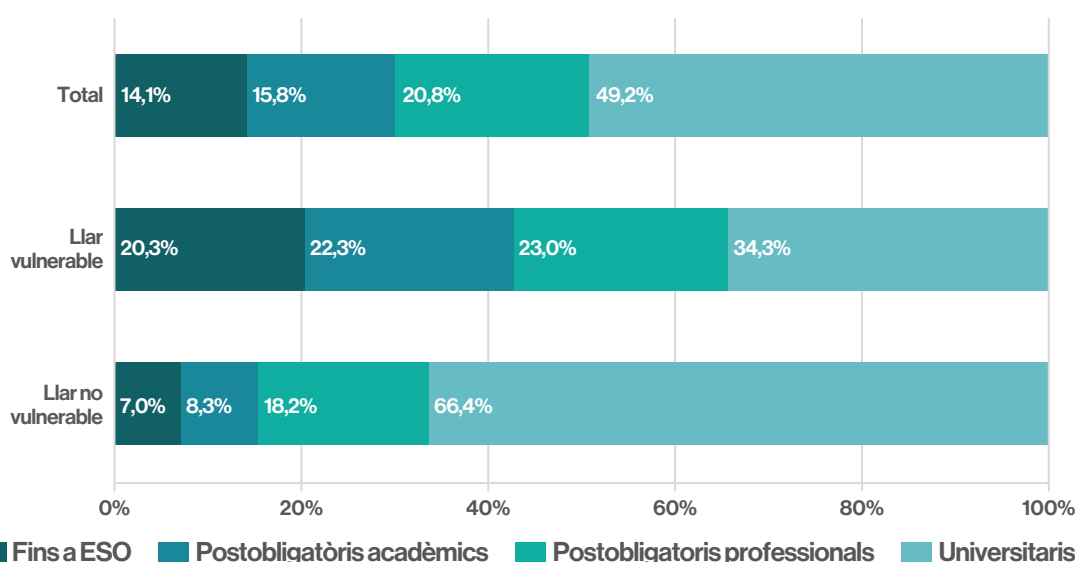
Gràfic 7. Nivell d'estudis màxim assolit segons estrats sociodemogràfics. Percentatges

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Un altre dels indicadors que ens permet copsar si les condicions materials tenen un impacte en el nivell d'estudis assolit és la condició de vulnerabilitat de la llar. De nou, s'observa com les condicions materials i residencials de les famílies impacten en el nivell d'educabilitat de la població jove i, per tant, es relaciona amb el nivell educatiu assolit pels i les joves. Al gràfic 8 podem observar com 2 de cada 3 joves que viuen en una llar no vulnerable obtenen un títol universitari (66,4%). En canvi, aquest percentatge disminueix significativament fins a situar-se pràcticament a la meitat (34,3%) en el cas de joves que viuen en llars amb situació de vulnerabilitat. De manera contrària, es posa de manifest una sobrerrepresentació en relació amb la mitjana de la ciutat dels i les joves fins a estudis obligatoris (20,3% enfront del 14,1%) o amb el batxillerat (22,3% enfront de 15,8%) entre aquelles famílies amb llars en condicions de vulnerabilitat. Aquests resultats ens permeten afirmar com les condicions materials d'aquests joves afecten les seves oportunitats educatives i, per tant, les oportunitats laborals i de mobilitat social, la qual cosa perpetua la reproducció social.

Gràfic 8. Nivell d'estudis màxim acabat dels i les joves segons vulnerabilitat de la llar³. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

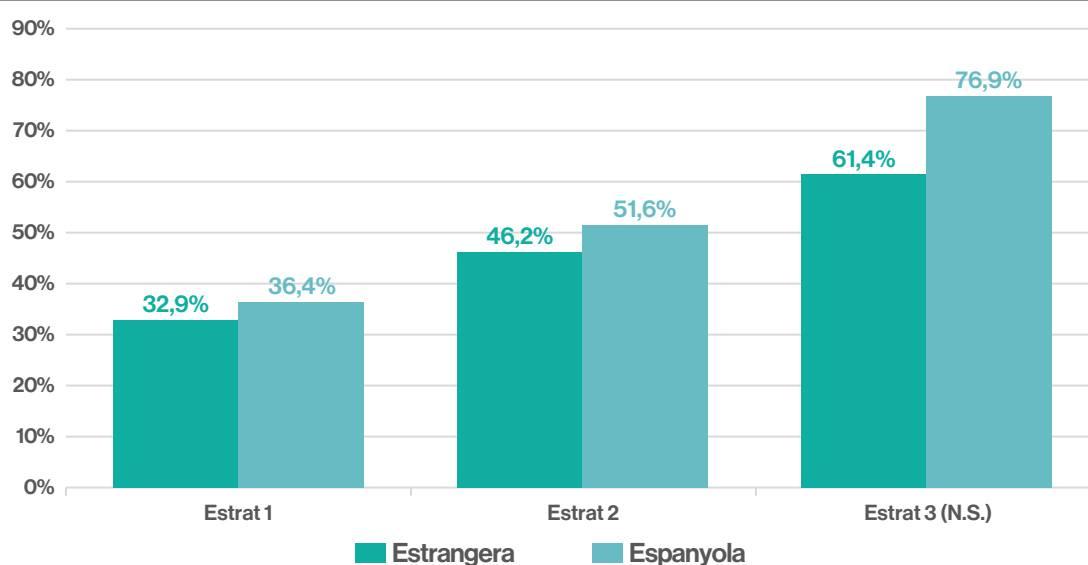
³ Variable construïda a partir de la pregunta "Digues si la teva llar té capacitat per fer front a una despesa de 700 €", "si la llar pot permetre's anar de vacances almenys una setmana a l'any", "si la llar pot permetre's un àpat de carn o peix cada dos dies", "si la llar pot permetre's mantenir l'habitatge a una temperatura adequada durant els mesos freds" i "si en els darrers mesos heu tingut un endarreriment en pagaments de lloguer, hipoteca o de subministraments". Si han contestat que sí a alguna d'aquestes preguntes es considera que viuen en una llar vulnerable.

Si bé s'ha constatat, d'una banda, que les condicions vida i residencials de les famílies tenen un impacte important en el nivell educatiu assolit dels fills i filles i, d'altra banda, la influència del barri de residència, cal explorar l'efecte conjunt entre aquestes dues variables. És a dir, fins a quin punt hi ha un efecte compost (multiplicador o atenuador) entre aquests dos factors i, al mateix temps, quina magnitud té en el nivell d'assoliment educatiu dels i les joves.

Amb aquest objectiu s'analitza l'impacte de la procedència, del nivell educatiu de les famílies i la vulnerabilitat de la llar en el nivell d'assoliment dels i les joves tenint en compte els tres diferents estrats socioeconòmics. En aquest cas concret, s'analitza només el percentatge de joves amb nivells universitaris.

Els següents gràfics mostren un clar efecte de l'estrat de residència sobre el nivell educatiu assolit dels joves. En concret, s'observa que hi ha una sobrerepresentació dels joves amb nivells universitaris en els estrats amb un nivell més alt de renda. Així, l'estrat on el jove visqui tindrà també una incidència en l'assoliment educatiu que interactuarà amb la nacionalitat (gràfic 9), la vulnerabilitat de la llar (gràfic 10) i el nivell d'estudis dels pares/mares (gràfic 11).

Gràfic 9. Nacionalitat segons estrats entre els i les joves amb nivell d'estudis universitari. Percentatge

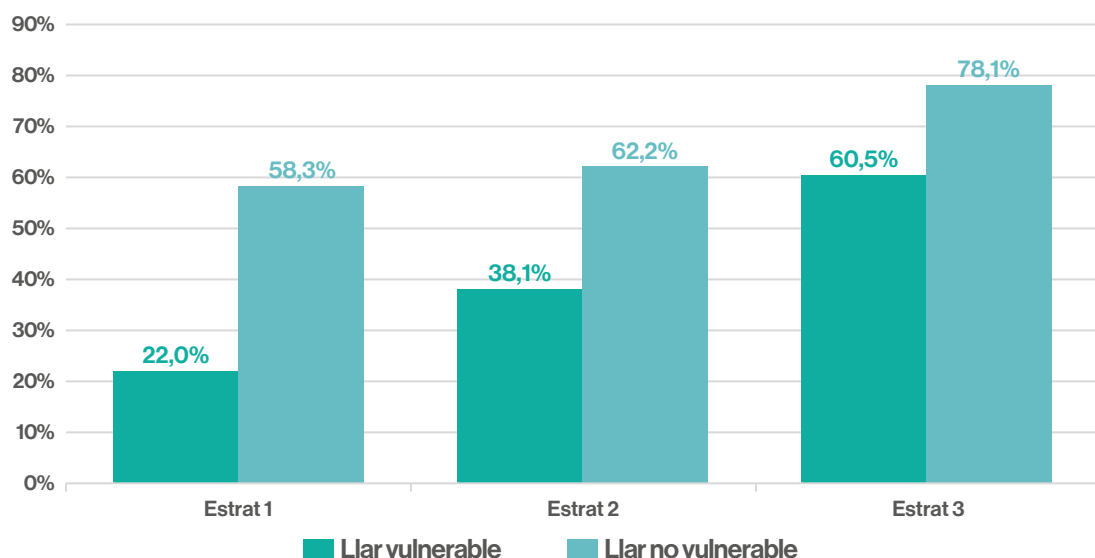

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

En aquest sentit, s'observen diferències significatives en l'efecte combinat de les variables i es pot veure l'efecte multiplicador que es produeix quan es conjuguen diverses característiques. Concretament, s'observa una incidència més gran en combinar els estrats tant amb la vulnerabilitat de la llar com en el nivell d'estudis dels pares/mares, de manera que disminueix dràsticament el nivell d'estudis superiors assolits. Així, en el gràfic 11 veiem com només el 15,4% dels i les joves que tenen pares/mares amb estudis inferiors i viuen en estrats de barris empobrits obtenen un títol universitari; en canvi, aquest percentatge és del 80,9% de joves en el cas de famílies altament instruïdes i de barris enriquits. Passa el mateix quan es té en compte la relació combinada entre l'estrat de residència i la nacionalitat o la vulnerabilitat de la llar.

Gràfic 10. Vulnerabilitat de la llar segons estrats entre els i les joves amb nivell d'estudis universitari.

Percentatge

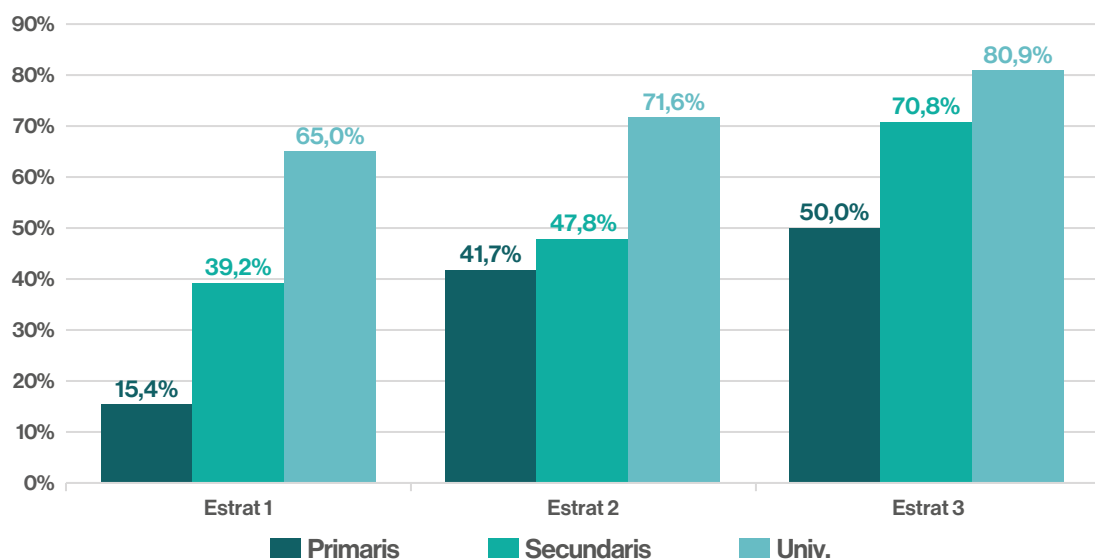
Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Apareix, doncs, una relació significativa entre la vulnerabilitat de les llars i els diferents estrats de barris. Així, assolir un títol universitari entre els joves és més probable en llars no vulnerables però, sobretot, si es troben en barris de l'estrat més enriquit (78% dels i les joves) comparat amb el mateix tipus de llars que viuen en barris de l'estrat més empobrit (58,3%). En aquest sentit, podem afirmar que no només hi influeix els recursos de la llar on la persona viu sinó també el barri on es troba aquesta llar.

Des de la recerca que analitza l'impacte de l'efecte barri en l'assoliment educatiu, s'han identificat múltiples mecanismes que expliquen aquesta relació com ara mecanismes socials-interactius, institucionals, geogràfics o de l'entorn (Galster, 2012). Alguns d'aquests mecanismes inclouen tant processos de socialització, grups d'iguals i xarxes de relacions, de l'estructura i l'oferta de serveis públics i la proximitat i facilitat d'accés o processos d'estigmatització de certs barris.

Gràfic 11. Nivell d'estudis familiar segons estrats entre els i les joves amb nivell d'estudis universitari.

Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Les xifres presentades en aquest apartat fan palès com encara la família d'origen i els diferents recursos disponibles a la llar, siguin de caire cultural o material, impacten substantivament en la trajectòria i en l'assoliment educatiu dels i les joves i, consegüentment, en el seu futur en el mercat laboral.

Ens trobem, doncs, davant d'una població jove barcelonina altament formada però on encara hi perviuen clares desigualtats. Destaca l'efecte acumulatiu i multiplicador pel fet que en una sola persona hi convisquin diverses fonts de desigualtat, que situa aquests joves en posicions d'educabilitat clarament desiguals, que no distribueix els títols acadèmics de manera equitativa per a tota la població.

Amb aquesta situació de partida cal preguntar-se quin ha estat l'impacte de la pandèmia en aquest sistema educatiu, i si aquestes fonts de desigualtat detectades expliquen l'existència d'unes conseqüències diferencials segons els recursos dels i les joves barcelonines.

3. L'IMPACTE DE LA COVID-19 EN L'EDUCACIÓ DELS I LES JOVES A BARCELONA

Una de les principals preocupacions en termes de desigualtat social és com la pandèmia i les mesures introduïdes poden haver tingut un impacte diferencial entre els i les joves segons el seu origen social i, consegüentment, haver incrementat encara més les desigualtats. És evident que l'impacte de la pandèmia ha tingut efectes en la totalitat de la població jove, la situació de confinament a partir del març del 2020 va ser un tancament global i va portar a la virtualitat de la majoria d'estudis; alguns, fins i tot, es van ajornar o suspendre. La qüestió és que l'afectació no va ser igual en tots els tipus d'estudis; a més, els diferents centres educatius van saber entomar la situació de manera desigual. Pel que fa als diferents centres educatius hi va haver disparitat, però evidentment no es pot obviar la disparitat dels recursos disponibles a les llars per fer el seguiment de la docència virtual. No només ens referim a l'accés a la xarxa o als equips informàtics, sinó a les competències en el seu ús i la capacitat d'adquisició del co-neixement a través de la pantalla.

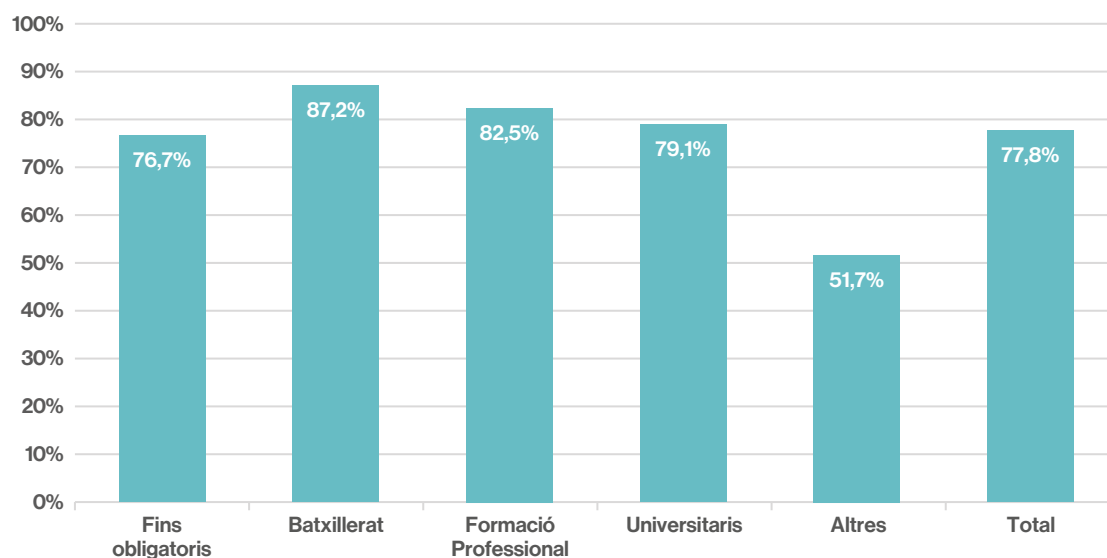
Tal com van concloure els primers estudis elaborats durant el confinament, es va produir una àmplia varietat de situacions i respostes que s'ha traduït en una exposició a l'aprenentatge marcadament diversa. S'observen diferències entre famílies segons el nivell d'ingressos (més seguiment dels cursos entre joves de famílies amb rendes més altes), el cicle educatiu (com més alt, més dedicació), la procedència familiar (a favor dels autòctons), nombre de persones confinades a la llar (com més fills, menys dedicació de cada infant a l'aprenentatge). Les distàncies són, però, especialment acusades entre famílies segons la titularitat del centre escolar. Les escoles privades van reaccionar de manera més intensiva que les públiques (Bonal i González, 2021).

Cal tenir present també les afectacions de la pandèmia en les expectatives dels i les joves; les primeres anàlisis realitzades apunten que el 59,6% dels i de les joves creuen que la crisi de la covid-19 els afectarà de manera negativa o molt negativament, percepció que és més accentuada entre les dones (63,2%) i entre les franges de més edat.

L'EJOB2020 permet analitzar alguns impactes de la primera etapa de la pandèmia i el postconfinament domiciliari⁴. Per aquest capítol sobre l'impacte en els aspectes educatius ens centrarem només en les preguntes referides a aquest aspecte i seleccionarem aquells que van contestar que estaven estudiant actualment —curs 2020-2021, són en total 639 joves—. En primer lloc, se'ls ha preguntat que valorin fins a quin punt consideren que la pandèmia ha afectat els seus estudis/formació. Les respostes mostren com el 77,8% dels joves consideren que la pandèmia els ha afectat en aquest àmbit (gràfic 12). Tot i que l'afectació és generalitzada en totes les etapes educatives, les anàlisis mostren diferències significatives segons els estudis cursats, i són els joves que estaven cursant batxillerat i formació professional els que mostren més afectació.

⁴ El treball de camp elaborat durant el mes de juny i juliol del 2020 va permetre copsar la informació sobre l'impacte de la covid-19 en el curs 2020-2021.

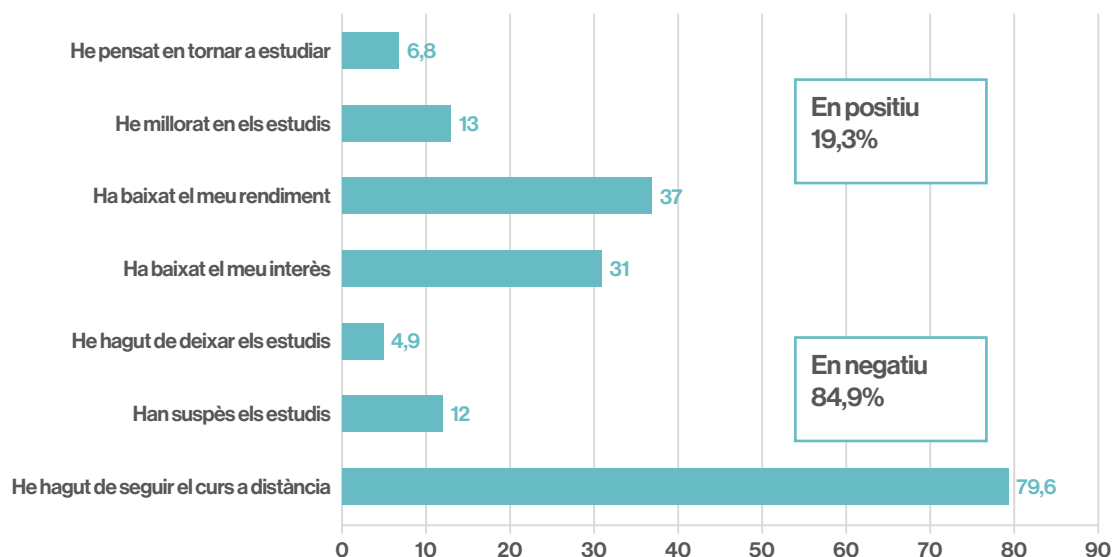
Gràfic 12. Joves que esmenten que van veure's afectats per la pandèmia de la covid-19 en la seva formació/educació, segons estudis cursats en el curs 2019-2020. Percentatge

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Centrant-nos en els que van respondre positivament, podem aprofundir en quins aspectes han tingut més afectació. En el gràfic 13, s'observa com majoritàriament esmenten el tema del pas a la docència virtual (79,6%). A més, les manifestacions en el sentit que l'afectació ha estat més aviat negativa són més elevades (84,9%) que els aspectes positius (19,3%). Els aspectes negatius inclouen el fet que baixi el rendiment, que és l'aspecte més referit (37%), que baixi l'interès (31%) i el fet que suspenguin els estudis (7,4%). En els aspectes positius fan esment del fet de pensar a tornar a estudiar (6,8%) i la millora en els estudis (13%).

Gràfic 13. En què els ha afectat la pandèmica de la covid-19 en la seva formació/educació

Nota: s'inclouen els resultats de la pregunta oberta.

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Hem intentat veure si hi havia diferències en aquestes respostes respecte a diferents variables sociodemogràfiques, per tal de fer traslluir el pes dels eixos de desigualtat social en la igualtat d'oportunitats educatives i n'hem extret les conclusions següents. Algunes d'aquestes relacions han sortit significatives tal com s'indica a la taula. Tot i que algunes d'aquestes relacions no siguin estadísticament significatives, ens permet identificar certes tendències de possibles conseqüències de la pandèmia en les oportunitats de la joventut de Barcelona com en temes educatius, en la inserció en el mercat laboral o en la seva posició en l'estructura social.

A la taula 2 veiem com els dos ítems d'efectes negatius amb una dimensió més terminal com són “He suspès els estudis” i “He hagut de deixar els estudis” impacten més en aquells joves que es troben en una situació ja més vulnerable. Així, d'una banda, veiem com l'alumnat de nacionalitat estrangera destaca significativament en l'ítem de la supressió dels estudis (17,4%) i clarament també en l'abandó d'estudis (7,3% respecte al 4,8% del total). D'altra banda, passa una tendència semblant en els que provenen de llars vulnerables i els que tenen els pares/mares amb nivells d'estudis baixos, destaquen per sobre en els ítems de supressió i abandó d'estudis. Situació que augura més dificultats en el futur d'aquests joves, tant per reenganxar-se al sistema educatiu com per inserir-se en un mercat laboral ja molt malmès per l'atur i la precarietat.

Taula 2. Afectació en diversos aspectes de la formació de la situació de la covid-19 en els diversos eixos de desigualtat i condicions de vida dels i les joves. Percentatges

	Sexe		Nacionalitat*		Nivell formatiu familiar (NFF)*			Total
	Dones	Homes	Estrang.	Espanyola	Estudis prim.	Estudis secund.	Estudis univ.	
Seguir el curs a distància	78,4%	81,0%	75,5%	81,0%	77,8%	76,7%	81,0%	79,6%
Suspès els estudis	15,5%*	8,4%*	17,4%*	10,3%*	17,2%	13,2%	9,2%	12,0%
Deixar els estudis	3,5%	6,2%	7,3%	4,0%	7,1%	4,4%	3,3%	4,8%
Reducció de l'interès	32,5%	29,6%	33,0%	30,2%	25,3%	29,6%	32,7%	31,1%
Reducció del rendiment	39,4%	35,0%	33,9%	38,2%	34,5%	37,7%	38,6%	37,2%
Millora en els estudis	13,8%	12,3%	14,5%	12,4%	11,1%	15,7%	11,8%	13,1%
Pensar de tornar a estudiar	6,9%	6,6%	9,2%	6,0%	9,1%	5,0%	7,2%	6,8%

	Estrats			Llars		Total
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Vulnerable	No vulner.	
Seguir el curs a distància	83,7%	73,9%	83,7%	73,8%*	84,5%*	79,6%
Suspès els estudis	11,6%	13,4%	11,1%	18%*	7,1%*	12,0%
Deixar els estudis	2,7%	7,0%	4,6%	5,8%	4,0%	4,8%
Reducció de l'interès	29,9%	24,2%*	39,2%*	30,9%	31,1%	31,1%
Reducció del rendiment	35,4%	31,4%	44,4%	42,5%*	32,7%*	37,2%
Millora en els estudis	9,5%	13,4%	15,7%	11,7%	14,3%	13,1%
Pensar de tornar a estudiar	4,1%*	8,9%	7,2%	9,2%	4,8%	6,8%

Nota: * indica relació estadísticament significativa.

Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Volem remarcar tres resultats més que considerem interessants d'aquesta taula 2. En primer lloc, les dones destaquen en l'ítem de la supressió d'estudis, ja que si recordem resultats anteriors, són les que destacaven clarament cursant estudis no reglats (taula 1). Les dones també destaquen en l'ítem de la baixada del rendiment, fenomen que segurament té molt a veure amb la seva presència més gran al batxillerat i per la seva tendència més alta a l'autoexigència.

En segon lloc, cal comentar que l'afectació a l'alumnat estranger es deu sobretot a situacions sobrevingudes més aviat externes, supressió d'estudis i abandonament, però, en canvi, destaquen positivament en la millora en els estudis (19,5%) i el fet de pensar de tornar a estudiar (9,2%). Finalment, respecte a l'estrat més empobrit veiem com destaquen per sobre els ítems de no millorar el rendiment i no tenir pensat tornar a estudiar.

4. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS POLÍTIQUES

Passades dues dècades de l'inici del nou mil·lenni, trobem una joventut barcelonina amb nivells de formació clarament elevats. El volum de joves que accedeix a la universitat i a la realització de dues carreres, màsters i postgraus va augmentant any a any. Tot i que és necessari destacar aquesta situació positiva, és també cert que la polarització és una característica creixent en les nostres societats, fenomen també present en el sistema educatiu.

En el cas concret de la ciutat de Barcelona, s'observa un volum important de joves que només tenen els estudis obligatoris (14,2%). Tot i que s'observa una tendència a la baixa en aquesta xifra en els darrers anys, el percentatge de joves de la ciutat en situacions d'abandonament escolar prematur continua sent elevat i preocupant. Aquesta permanència de la xifra d'abandonament i el fet que es doni en col·lectius socials determinats fa palès la persistent existència de desigualtats en el sistema educatiu. La importància d'aquesta desigualtat també rau en les conseqüències que suposa el fet de tenir un títol educatiu de cara a les oportunitats d'accés al mercat laboral i al futur dels i les joves. D'aquesta manera, s'observa com l'adquisició d'un títol educatiu va més enllà de l'aprenentatge i adquisició d'unes competències concretes, ja que suposa un punt de partida o una posició social relativa d'avantatge.

En aquest sentit, les condicions d'educabilitat que tenen els i les joves segons la seva família d'origen i segons les condicions de vida són remarcables. Especialment hem trobat una clara incidència dels aspectes territorials, en què destaquen diferències notables en l'assoliment educatiu si tenim en compte les condicions econòmiques i socials del barri on resideixen. Aquestes diverses realitats dins la mateixa ciutat mostren que els joves de barris més benestants —amb més nivell educatiu, més renda per capita, etc.— tenen unes millors condicions d'educabilitat i, consegüentment, unes millors oportunitats educatives. Així doncs, l'entorn dels joves, el lloc on s'ubica l'escola i els dispositius educatius i recursos del territori hi tenen un paper fonamental.

L'anàlisi de l'impacte de la pandèmia ens permet veure com les seves conseqüències són desiguals en una societat ja desigual. Hem vist com els col·lectius vulnerables ja presenten situacions de desavantatge respecte a les oportunitats d'educabilitat. La pandèmia encara ha accentuat aquesta tendència, ja que ha afectat més en els aspectes educatius joves de famílies amb nivells formatius baixos, de llars vulnerables, de barris empobrits i de nacionalitat estrangera.

Aquests resultats apunten a un increment en les diferències i oportunitats educatives dels i les joves més vulnerables i, per tant, una possible polarització de la seva situació. En aquest sentit, és cada cop més necessari introduir mesures i propostes que tinguin com a objectiu reduir aquesta desigualtat i afavorir unes condicions socials de sortida més equitatives. A continuació apuntem algunes reflexions i propostes que s'haurien de tenir en consideració.

Atesa la imbricació de les característiques socials i les condicions socioresidencials dels barris, cada cop es fa més necessari actuar de manera que es redueixin les diferències de partida relacionades amb les condicions socials i d'educabilitat dels diferents territoris. És necessari recordar que la segregació urbana té repercussions també en la segregació escolar ja que estableix un mapa i context educatiu caracteritzat per unes oportunitats educatives determinades.

Seguint aquest argument, cal reduir les desigualtats socials de partida per tal de generar contextos amb les mateixes oportunitats per a totes les famílies independentment del lloc de residència. Això suposa tenir en compte tant les condicions d'accés a l'educació com les condicions d'aprenentatge i de resultats educatius. En el context actual, és necessari, per tant, fer front a la bretxa digital que provoca que l'ensenyament en línia tingui conseqüències diferencials tant pel que fa a l'accés, a l'aprenentatge i als resultats educatius segons les condicions de vida dels joves i les seves famílies.

En aquesta línia, també és necessari contrarestar la diferència de recursos econòmics entre les famílies i afavorir unes mateixes condicions socials i econòmiques que permetin unes mateixes condicions educatives. En aquest sentit, caldria augmentar les beques no lligades al rendiment, és a dir, sense requeriments acadèmics per tal d'equiparar la situació social de partida segons els recursos familiars.

Pel que fa a tot el sistema educatiu, cal també incentivar la flexibilització i permeabilitat del sistema augmentant la connectivitat en les diverses etapes educatives amb l'objectiu que les decisions preses

siguin reversibles, permetin segones oportunitats reals i afavoreixin el retorn al sistema educatiu. D'aquesta manera, es donaria oportunitat a itineraris complexos de joves que no fan una trajectòria lineal, però que igualment poden ser trajectòries d'èxit a llarg termini. Paral·lelament, és necessària una ràpida detecció de les situacions de vulnerabilitat per tal d'evitar les conseqüències que aquesta comporta. Cal doncs, a escala territorial, afavorir la introducció de plans d'acompanyament i orientació i transició a la postobligatòria per reduir l'AEP.

Al mateix temps, és cabdal entendre el sistema dins una lògica integral entre les diferents etapes —obligatòries i postobligatòries— involucrant diferents agents socials i educatius —tant formals com no formals— del territori. Això passa, entre d'altres accions, per enfortir i donar més centralitat a la formació de persones adultes perquè esdevingui una opció real i cada cop més estesa i freqüent entre la població d'un territori i, específicament, entre aquelles persones amb abandonament escolar prematur i nivells educatius inferiors.

D'altra banda, cal tenir present també tot allò que passa fora del sistema educatiu i, per tant, és necessari incrementar i afavorir la participació a l'educació no formal entre tots els col·lectius socials i, de nou, especialment, entre aquells més vulnerables.

Finalment, l'experiència del darrer any dibuixarà, sens dubte, un nou escenari social amb nous reptes que pot incrementar —encara més— les desigualtats socials de partida. En aquest sentit, i tenint en compte els canvis que s'han produït en aquest any de la pandèmia, serà necessària una anàlisi aprofundida i una avaluació i seguiment dels possibles múltiples impactes de la covid-19 en la transició a la vida adulta.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AYALA CAÑÓN, L.; CANTÓ SÁNCHEZ, O.; MARTÍNEZ LÓPEZ, R.; NAVARRO RUIZ, C.; ROMAGUERA DE LA CRUZ, M. (2020). *Análisis de las necesidades sociales de la juventud*. Barcelona: Fundación La Caixa.
- BERNELIUS, V.; KAUPPINEN, T. M. "School Outcomes and Neighbourhood Effects: A New Approach Using Data from Finland" (2012). A: *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*. Dordrecht: Springer Netherlands.
- BONAL, X.; GONZÁLEZ, S. (2021). "Educación formal e informal en confinamiento: una creciente desigualdad de oportunidades de aprendizaje". *Revista de Sociología de la Educación-RASE*, 14(1).
- BRATTBAKK, I.; WESSEL, T. (2013). "Long-term Neighbourhood Effects on Education, Income and Employment among Adolescents in Oslo". *Urban Studies*, 50(2), p. 391-406.
- ELIAS, M.; TROIANO, H.; DAZA, L.; SÁNCHEZ-GELABERT, A. [Pendent de publicació]. *El efecto compensación en las transiciones educativas, una mirada interseccional*.
- GALSTER, G. C. "The Mechanism(s) of Neighbourhood Effects: Theory, Evidence, and Policy Implications" (2012). A: VAN HAM, M.; MANLEY, D.; BAILEY, N.; SIMPSON, L.; MACLENNAN, D. (ed.). *Neighbourhood Effects Research: New Perspectives*. Dordrecht: Springer Netherlands.
- GARCÍA GRACIA, M.; SÁNCHEZ-GELABERT, A. (2020). "La heterogeneidad del abandono educativo en las transiciones posobligatorias. Itinerarios y subjetividad de la experiencia escolar". *Papers. Revista de Sociología*, 105(2).
- GONZÁLEZ-MOTOS, S.; SÁNCHEZ-GELABERT, A.; SINTES, E. (coord.) (2017). *Informe Oportunitats educatives a Barcelona 2016 - Anàlisi de dades - document de base 2*. Barcelona: Insitut Infància i Adolescència.
- LÓPEZ, N.; TEDESCO, J. C. (2002). *Las condiciones de educabilidad de los niños y adolescentes en América Latina*. Buenos Aires: Instituto Internacional de Planeamiento de la Educación - UNESCO.
- MARTÍNEZ GARCÍA, J. S. "Género y educación: brecha inversa y segregación" (2021). A: ORTIZ, E. (coord.). *Panorámica general de la equidad, educación y género en el siglo XXI*. Madrid: Consejería de Mujer, Igualdad, LGTBI, Familias y Política Social.
- DAZA, L.; TROIANO, H.; ELIAS, M. (2019). "Transition to university from high school and second-cycle vocational training: The importance of socioeconomic factors". *Papers. Revista de Sociología*, 104(3), p. 425-445.
- PORCEL, S.; COSTA, M.; FERNÁNDEZ, M.; NAVARRO, L. (2011). *Habitus i hàbitat. La incidència de la segregació urbana entre la població jove de la Regió metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Centre d'Estudis d'Opinió.
- TERMES, A. (2020). *La Formació Professional a Barcelona: gènere, trajectòries i inserció laboral*. Bellaterra: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona – IERMB.

3.

QUINES SÓN LES FORMES DE CONVIVÈNCIA DELS JOVES I L'ACCÉS A L'HABITATGE?

JOFFRE LÓPEZ

Coautor de l'Observatori d'Emancipació del Consell de la Joventut d'Espanya

1. INTRODUCCIÓ

Parafrasejant Oscar Wilde, podria semblar que la noció d'“emancipació” avui en dia està sobrevalorada, per activa o per passiva. Una afirmació d'aquesta mena podria interpretar-se de moltes maneres, però, quan es fa referència a la població jove de les societats modernes, la seva plasmació adquireix una significació implacable. En primer lloc, perquè el mateix concepte d'emancipació potser no és gaire afortunat, perquè, estrictament parlant, emancipar-se equival a “alliberar-se de quelcom”. Quan una persona jove s'emancipa no esdevé un nou ésser aliè de la seves vivències anteriors, sinó que tan sols modifica algunes de les seves circumstàncies vitals, però que sempre estan lligades amb els seus orígens. En segon lloc, aquests canvis no sols es redueixen al fet d'abandonar la llar d'origen, sinó que també impliquen assolir altres dimensions que, idealment, també caracteritzen la “vida adulta”, com ara l'autonomia econòmica, la plena incorporació al mercat de treball o la formació d'una nova llar. A primer cop d'ull, hom ja pot comprovar que aquestes dimensions no suposen ben bé el mateix per raó de gènere, classe social i origen i que, molt sovint, no es produeixen de manera simultània. A més a més, hi ha qui afegiria que fins i tot impliquen una multiplicitat de processos que no són ni lineals, ni irreversibles, ni universals. En tercer lloc, tampoc no poc assimilar-se alegrament la coresidència a la llar d'origen amb una absoluta dependència. Diverses investigacions (Carbajo, 2014; Gentile, 2013) corroboren el fet que, a mesura que s'ha anat allargant progressivament la sortida del domicili familiar de manera més o menys estable, ha augmentat alhora el marge d'autonomia de les persones joves “no emancipades” que, molt sovint, disposen d'una font d'ingressos pròpia que empren per contribuir de manera notable al conjunt de l'economia familiar. I, finalment, en quart lloc, no caldria menysprear que, dins l'agenda política i la seva traducció en actuacions concretes, els obstacles de les persones joves per desenvolupar els seus projectes biogràfics poques vegades han ocupat un lloc preeminent i constant dins la llista de prioritats.

Al'hora de la veritat, l'estudi de l'“emancipació” de la població jove sol reduir-se al seu vessant residencial o domiciliari perquè es tracta d'un fenomen fàcilment observable, si més no en principi. És aleshores quan es considera que una persona s'ha emancipat en el moment en què ja no conviu estrictament dins les parets del domicili familiar per establir-se en un altre habitatge, sigui en solitari, amb altres persones, de manera provisional o com a pas previ d'una trajectòria residencial independent. En aquesta mena d'exercici, doncs, s'obvien les persones joves que resideixen en institucions col·lectives, un dels grups poblacionals sobre els quals es disposa de ben poca informació com per fer-ne un seguiment analític.

Quan, tot simplificant, s'assimila emancipació a residència fora de la llar d'origen sorgeix immediatament la qüestió del “problema dels joves i l'habitatge”, que ni representa cap novetat (ja se'n parlava a principis dels vuitanta) ni, pel que ja s'ha assenyalat, cospa la complexitat dels processos (en plural) de transició cap a la vida adulta. Tanmateix, és ben cert que des del 2008, quan l'esclat de la bombolla immobiliària de la dècada anterior va començar a fer-se efectiu, l'emancipació domiciliària de la població jove va començar a reduir-se constantment i progressiva. Això no significa que pugui establir-se una relació de causalitat directa entre la destrucció i precarització dels llocs de treball i l'endarreriment de l'emancipació de la població jove. Les explicacions monocausals no solen ser gaire afortunades i menys encara quan es tracta de processos socials en els quals intervenen una gran pluralitat d'actors en múltiples àmbits. Malgrat la preeminència creixent del discurs que individualitza els conflictes socials, l'emancipació

dels i les joves no depèn estrictament de la seva capacitat personal, gairebé heroica, per superar els obstacles que implica establir-se en un habitatge independent. Les trajectòries individuals de qualsevol persona es desenvolupen en un context on l'articulació entre les principals fonts de benestar (sector públic, mercat, tercer sector i família) té un paper decisiu. En aquest sentit, hi ha qui ha procurat entendre les diferències internacionals en l'emancipació dels joves a partir de models institucionals basats en els règims de benestar (Álvarez, 2019). En el cas dels tipus mediterranis o "rudimentaris" (Moreno, 2001), on s'adscriuen Espanya i Catalunya, els lligams familiars són un element determinant per entendre com i quan les persones joves poden emancipar-se, ja que defineixen un conjunt d'intercanvis (no únicament monetaris) que donen cobertura a les necessitats dels seus integrants, sigui en l'etapa vital que sigui. I, és clar, de famílies n'hi ha de moltes menes i d'"estratègies familiars" que s'hi desenvolupen, també (Garrido, 1993). El rol de la família en l'emancipació de la població jove és tan rellevant perquè, davant un mercat lliure que monopolitza la provisió d'habitatges, no hi ha gaire alternatives públiques. Si la política d'habitatge a Espanya i Catalunya no es distingeix precisament pel seu poder desmercantilitzador, les polítiques de joventut encara estan més a les beceroles:

"A diferència de les polítiques que més afecten les persones grans (pensions i sanitat, de caràcter contributiu), bona part de les polítiques que més directament afecten les persones joves tendeixen a tenir un caràcter universal (educació o algunes polítiques actives d'ocupació) o un accés determinat per la situació de necessitat (com altres polítiques actives, les beques o l'habitatge de protecció oficial) (...). Per tant, més que un problema de la universalitat de determinades polítiques, existeix un problema en la dotació pressupostària tant de les polítiques universals com de les d'accés marcat per la necessitat, ja que, pel que fa a les darreres, bona part dels potencials beneficiaris no hi tenen accés per manca d'oferta. Tot i això, és cert que part de les deficiències en les polítiques adreçades a les persones joves no responen a la seva dotació sinó al seu disseny" (Serracant, 2014: 183).

2. EL CONTEXT: L'EMANCIPACIÓ DE LA POBLACIÓ JOVE A BARCELONA I CATALUNYA

En l'escenari restrictiu del concepte d'emancipació residencial, no hi ha una única referència que permeti comptabilitzar sense controvèrsia les persones que s'han establert en un habitatge independent. No deixa de ser paradigmàtic que el més habitual, a escala estatal i autonòmica, sigui recórrer a l'Enquesta de població activa (EPA) de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) que, com el mateix nom indica, no es tracta pas d'una font dissenyada específicament per copsar les condicions de vida de la població jove, sinó per avaluar la conjuntura del mercat de treball en la seva globalitat. A partir d'una variable tan ambigua com "la relació de parentesc amb la persona de referència" de l'habitatge entrevistat, es considera que una persona està emancipada quan és la persona de referència de l'habitatge, el seu o la seva cònjuge o parella, o qualsevol altra persona no directament emparentada amb ella. Des d'aquesta perspectiva un xic artificiosa es palesa que la caiguda de l'autonomia residencial de la població jove a Espanya i Catalunya ha estat contínua des del 2008 i que s'ha accelerat encara més durant l'any 2020 (CJE, 2020).

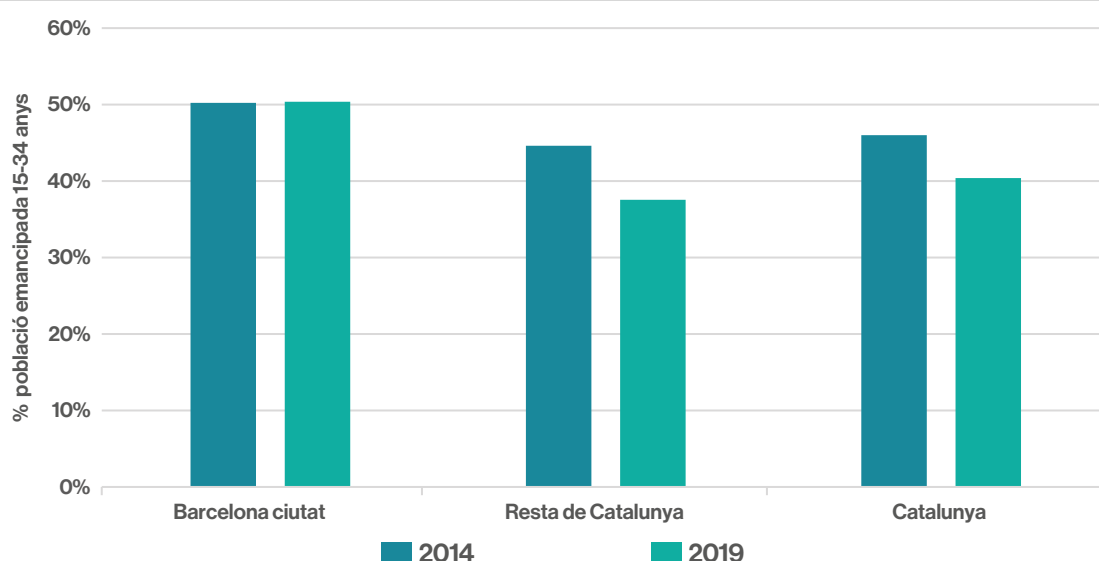
A escala municipal, les mancances d'informació són encara més exacerbades. Afortunadament, però, l'any 2014 l'INE va publicar la primera edició de l'Enquesta contínua de llars (ECH) per tal de donar continuïtat a algunes de les variables sociodemogràfiques del Cens de Població i Habitatges del 2011 (el tipus de llar, les característiques de l'habitatge, el nivell d'estudis acabat, relació amb l'activitat laboral...) que, si no fos així, no es podrien tornar a actualitzar fins deu anys més tard. Amb una base mostral força considerable¹, és possible arribar a una definició força més acurada de l'emancipació residencial de la població jove i diferenciar entre la ciutat de Barcelona (l'únic municipi de Catalunya amb més de 500.000 habitants) i la resta de Catalunya, malgrat que, tal com s'esdevé amb l'edició del 2015 de l'EJOB, tan sols es focalitza en la població empadronada i no pas la població resident de manera estable.

La breu sèrie històrica compresa entre el 2014 i el 2019 sobre l'autonomia residencial de la població jove/adulta (15-34 anys) a Catalunya que dibuixa l'ECH permet, d'entrada, assenyalar una primera dualitat entre Barcelona i la resta de Catalunya: mentre que a la ciutat de Barcelona el percentatge

¹ 5.318 persones entrevistades d'entre 15 i 34 anys a Catalunya l'any 2019, de les quals 837 residien en municipis de més de 500.000 habitants (Barcelona és l'únic municipi dins aquest llistat).

de persones joves emancipades pràcticament no ha variat durant el període, tot movent-se molt a la vora del 50%, a la resta de Catalunya ha minvat considerablement (del 44,7% al 37,6%). Podria semblar contradictori que sigui la ciutat de Barcelona, on els preus dels habitatges de venda i lloguer en el mercat lliure no es distingeixen precisament per la seva assequibilitat, la que esdevingui l'indret del territori de Catalunya on una persona jove tingui més opcions d'estar emancipada. Aquesta paradoxa inicial es resol quan s'aprecia que els grans nuclis urbans no sols actuen com a punts d'atracció de població jove (per l'oferta educativa postobligatòria que aglutinen o la multiplicitat de llocs de treball que generen en un ampli ventall de sectors d'activitat), sinó que també disposen d'un mercat de lloguer més estès² i permeten, amb més fortuna, trobar alternatives residencials alienes a la compra o el lloguer d'un habitatge sencer (residències, pisos compartits, etc.). Més endavant s'emfasitzarà que es pot establir una relació molt estreta entre emancipació i recepció de població immigrant (tant de països de l'estranger com d'altres municipis d'Espanya i Catalunya).

Gràfic 1. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys. Barcelona i Catalunya. 2014-2019

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECH (INE).

Tanmateix, aquestes xifres globals amaguen el fet que el grup d'edat adoptat (15-34 anys) és massa generós, atès que comprèn un període vital de gairebé dues dècades que sol anar acompanyat de notables transformacions, com a mínim, en l'àmbit educatiu i laboral. Si es destrien els mateixos resultats en dos grans segments (15-29 anys i 30-34 anys), s'aprecia que bona part de la major emancipació de Barcelona s'explica per les majors probabilitats que té una persona menor de 30 anys d'estar residint fora de la llar d'origen (taula 1). El contrast amb la resta de Catalunya era de 12,8 punts percentuals l'any 2019, mentre que entre els 30 i 34 anys amb prou feines arribava als 5,1 punts. Quelcom similar també s'esdevé quan s'introdueix el gènere com a variable de discriminació. En termes generals, les dones sempre aconsegueixen emancipar-se abans que els homes³, però a Barcelona el desnivell és molt menys accentuat que a la resta de Catalunya (taula 2).

² Segons Jurado, "los mercados de vivienda con un acceso relativamente fácil a la vivienda en alquiler favorecen una formación familiar temprana y más adaptada a las necesidades de innovación y prueba de las familias jóvenes" (Jurado, 2003: 113).

³ Hi ha diverses raons que contribueixen a explicar aquest fenomen, com ara l'hipergàmia per raó d'edat a l'hora de formar parella (encara que s'ha diluït amb el pas del temps) (Miret, 2010).

Taula 1. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys segons trams d'edat. Barcelona i Catalunya. 2019

	15-29 anys			30-34 anys
	15-24 anys	25-29 anys	Total 15-29 anys	
Barcelona	16,2%	61,0%	35,6%	83,0%
Resta de Catalunya	8,7%	51,4%	22,8%	77,9%
Catalunya	10,1%	53,9%	25,5%	79,2%

Nota: * indica relació estadísticament significativa.
Font: elaboració pròpia a partir de l'enquesta EJOB 2020.

Taula 2. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys segons gènere. Barcelona i Catalunya. 2019

	Homes	Dones
Barcelona	48,8%	52,1%
Resta de Catalunya	31,6%	43,5%
Catalunya	35,5%	45,4%

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECH (INE).

Més enllà de l'edat i el gènere, hi ha un tercer element que també intervé en les pautes d'emancipació de la població jove. Sigui per nacionalitat o lloc de naixement, es palesa que les persones joves estrangeres s'emancipen abans que les persones joves "autòctones" ja que, o bé han iniciat els seus projectes migratoris desvinculant-se (si més no físicament) dels lligams familiars, o bé els resulta més complicat preservar l'estratègia familiar d'allargar el període de permanència dins la llar familiar:

"En cualquier caso, si las personas jóvenes españolas resuelven las dificultades de acceso a la vivienda retrasando la edad de emancipación a través de un pacto familiar mediante el cual respetan unos mínimos de convivencia a cambio de una amplia libertad de usos y costumbres, en el caso de los jóvenes de la inmigración ese pacto no es tan sencillo. La presión familiar para precipitar la emancipación residencial se asienta sobre condiciones materiales (como el hacinamiento en las viviendas) pero también sobre unas determinadas condiciones culturales. Las tensiones intergeneracionales propias de estas situaciones de convivencia de jóvenes con sus progenitores adoptan, en el caso de la inmigración, unas dimensiones amplificadas en la medida en que los hijos, socializados aquí, han adquirido parte de los valores, usos y costumbres propios de los jóvenes locales, sin que los padres se hayan adaptado en la misma medida. La precariedad material puede reforzar así la frustración de los jóvenes que retrasan su emancipación o, por el contrario, pueden reforzar ciertas pautas culturales como la entrada en el matrimonio a edades tempranas, o pueden forzar a las personas jóvenes emancipadas a vivir en condiciones precarias de habitabilidad" (Aramburu, 2007: 495-496).

El component migratori explica també perquè a Barcelona hi ha una proporció més gran de persones joves emancipades. D'una banda, perquè té més persones joves estrangeres⁴ i, de l'altra, perquè, independentment del període, l'emancipació residencial de les persones joves estrangeres de Barcelona supera amb escreix la de la resta de persones joves de Catalunya (taula 3).

Taula 3. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys segons nacionalitat. Barcelona i Catalunya. 2019

	Nacionalitat espanyola*	Nacionalitat estrangera
Barcelona	41,9%	77,4%
Resta de Catalunya	33,2%	55,9%
Catalunya	35,0%	61,4%

*Comprèn també les persones amb doble nacionalitat, que presenten unes pautes residencials molt similars a les de les persones amb nacionalitat espanyola.
Font: elaboració pròpia a partir de l'ECH (INE).

⁴ Segons l'ECH del 2019, el 23,9% de les persones d'entre 15 i 34 anys de Barcelona eren de nacionalitat estrangera, en contraposició al 19,4% de la resta de Catalunya.

Ara bé, atès que la caiguda de l'emancipació residencial de la població jove a la resta de Catalunya durant el període comprès entre el 2014 i el 2019 ha afectat aproximadament amb la mateixa intensitat les persones joves de nacionalitat espanyola i nacionalitat estrangera, si s'estandarditzessin les taxes d'emancipació del 2019 tot prenent com a referència la distribució de la població jove segons nacionalitat de Barcelona⁵, la distància existent entre Barcelona i la resta de Catalunya s'escurçaria molt poc (taula 4).

Taula 4. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys estandarditzades. Barcelona i Catalunya. 2019

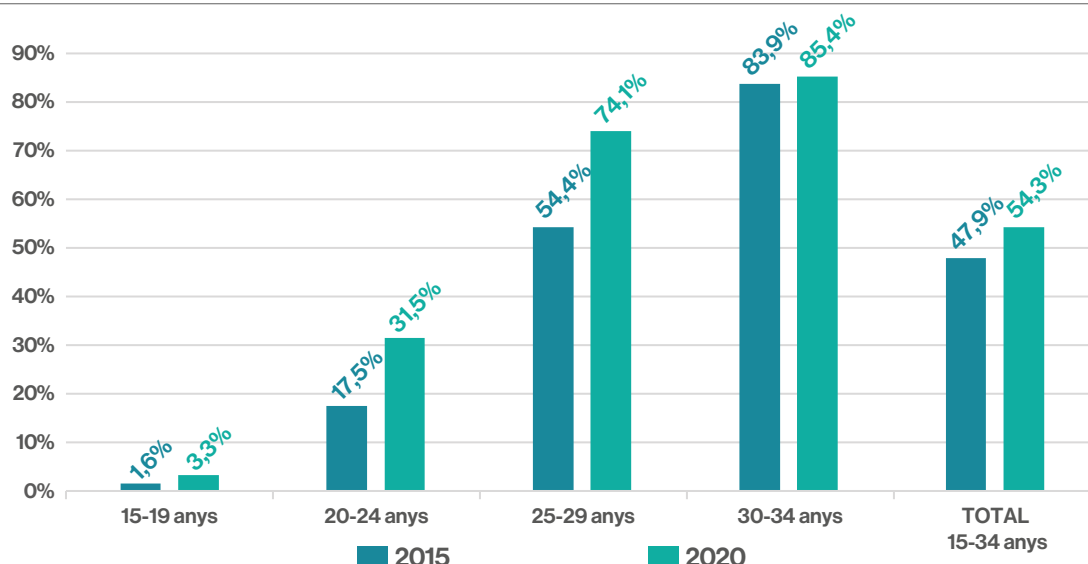
	Taxa no estandarditzada	Taxa estandarditzada
Barcelona	50,4%	50,4%
Reste de Catalunya	37,6%	37,6%
Catalunya	40,4%	40,4%

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECH (INE).

3. ELS RESULTATS DE L'EJOB2020

Una vegada emmarcada la situació residencial de la població jove de Barcelona dins el conjunt de Catalunya i la seva evolució recent comparada, és el moment d'entrar en el detall dels resultats que aporta l'EJOB2020 sobre les seves modalitats de convivència. Per començar, potser caldria esmentar que l'estabilització en l'autonomia residencial de les persones d'entre 15 i 34 anys de Barcelona que es despenia de l'ECH entre el 2014 i el 2019 es corrobora parcialment amb les dues darreres edicions de l'EJOB, del 2015 i el 2020, tenint en compte, això sí, estrictament la població empadronada a Barcelona, el punt en comú que comparteixen totes dues. Per més que amb criteris diferents⁶, es podria afirmar que, segons l'EJOB, l'emancipació de la població jove empadronada a Barcelona hauria augmentat durant els darrers cinc anys, del 47,9% del 2015 al 54,4% del 2020, especialment per sota dels 30 anys (gràfic 2). Potser no caldria posar gaire èmfasi en aquestes conclusions, perquè les diferències metodològiques i conceptuals en les dues edicions han estat notables, però sí que resulten prou coherents amb els resultats de l'ECH que, a diferència del que succeïa a Catalunya, també il·lustraven aquest increment de l'emancipació a la ciutat de Barcelona.

Gràfic 2. Percentatge de persones emancipades d'entre 15 i 34 anys empadronades a Barcelona. 2015-2020

Nota: diferències estadísticament significatives [2015: $\chi^2 = 590,822$ (0,000); V de Cramer = 0,642. 2020: $\chi^2 = 511,766$ (0,000); V de Cramer = 0,650].

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2015 i 2020.

⁵ El procés d'estandardització permet eliminar l'efecte que la desigual estructura demogràfica (per raó d'edat, origen o sexe, per exemple) genera quan es comparen dues poblacions. En aquest cas, s'assumeix la hipòtesi que la comparació de les taxes d'emancipació residencial de dues poblacions està molt condicionada pel fet que tinguin un pes distint de persones de nacionalitat estrangera. El possible biaix es corregeix assumint que una població té la mateixa distribució relativa de la població segons nacionalitat que l'altra.

El gràfic 2 serveix alhora per justificar una breu qüestió metodològica. De la mateixa manera que establir uns límits d'edat per definir la població jove comporta una bona dosis d'arbitrarietat, analitzar el comportament residencial de la població de 15 a 34 anys pot desembocar en una certa distorsió, perquè la pràctica majoria de població més jove, d'entre els 15 i 19 anys, sempre roman a la llar d'origen, independentment de l'horitzó temporal. És aquest el motiu pel qual s'ha optat per examinar l'emancipació a l'EJOB pel grup d'edat comprès entre els 20 i 34 anys.

L'edició del 2020 de l'EJOB permet introduir un matis addicional als resultats del gràfic 2, ja que té en compte no sols les persones joves empadronades i residents a Barcelona, sinó també les persones joves residents a Barcelona però empadronades en d'altres indrets. En total, es tractaria del 13,8% de tota la població jove de Barcelona. En incorporar aquesta població no empadronada, l'emancipació general de la població jove d'entre 20 i 34 anys de Barcelona creix de manera molt significativa, fins al 71,9%. Sense ella, romandria en el 62,3% (taula 5). Abans ja s'ha comentat com el component migratori, sigui quin sigui el seu origen, intervé de manera decisiva en la major o menor probabilitat que una persona jove estigui emancipada. Hi ha diverses perspectives des de les quals jutjar que una persona jove resident a Barcelona prové de fora del municipi, com podrien ser l'empadronament (taula 5), la nacionalitat (taula 6) o el lloc de naixement (taula 7). En tots els supòsits, aquesta població jove "immigrant" es distingeix per una major emancipació. No deixa de ser paradigmàtic que la relació més significativa es produeixi amb el lloc de naixement (taula 7), segons el qual el col·lectiu de població jove que, proporcionalment, ha assolit en major grau la independència residencial no és la població nascuda a l'estranger (71,1%), sinó la població nascuda a la resta d'Espanya i Catalunya (91,5%), la qual cosa reforça la hipòtesi que Barcelona acull molta població jove d'altres municipis de Catalunya i Espanya que opta per iniciar o prosseguir els seus projectes vitals autònoms a la ciutat perquè proporciona més alternatives laborals i formatives.

Taula 5. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons el lloc d'empadronament. Barcelona. 2020

	Empadronats/ades a Barcelona	No empadronats/ades a Barcelona	TOTAL 20-34 anys
Població no emancipada	32,7%	4,8%	28,1%
Població emancipada	62,3%	95,2%	71,9%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 60,553$ (0,000); V de Cramer = 0,229).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Taula 6. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons nacionalitat. Barcelona. 2020

	Nacionalitat espanyola	Nacionalitat estrangera	TOTAL 20-34 anys
Població no emancipada	35,1%	17,6%	28,1%
Població emancipada	64,0%	82,4%	71,9%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 41,463$ (0,000); V de Cramer = 0,189).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Taula 7. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons el lloc de naixement. Barcelona. 2020

	Barcelona	Reste de Catalunya i Espanya	Estranger	TOTAL 20-34 anys
Població no emancipada	47,2%	5,2%	21,2%	28,1%
Població emancipada	52,8%	94,8%	78,8%	71,9%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 138,695$ (0,000); V de Cramer = 0,347).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

⁶ A l'edició del 2015 es va considerar que una persona estava emancipada senzillament quan afirmava que havia marxat de casa els pares. <<http://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/enquesta-joves-barcelona-2015.pdf>> [consulta: 25 de febrer 2021].

En canvi, a l'edició del 2020 s'ha procurat anar un pas més enllà i considerar les relacions de parentiu entre totes les persones que conviuen en el mateix habitatge. S'ha adjudicat la posició d'emancipació o no emancipació en funció de les edats dels membres de la llar, de la principal persona que aporta ingressos de la llar i la relació amb la resta de persones no familiars. Aquesta definició tampoc no és inexorable, perquè sempre hi ha casuístiques dubtoses de difícil classificació. Afortunadament, suposen pocs casos en xifres absolutes i no alteren pas els resultats globals.

Obviant la població d'entre 15 i 19 anys, les dissimilituds en la proporció de persones joves emancipades continuen essent molt remarcables (taula 8), atès que oscil·la entre el 41,1% dels 20 a 24 anys, fins al 86,4% entre els 30 i 34 anys. No és possible determinar el moment a partir del qual les persones joves actualment emancipades marxaren de la llar familiar, però sí que es pot precisar que la mediana d'edat de les persones emancipades (29 anys) és tres anys superior a la mediana del conjunt de la població (26 anys)⁷. Aquesta asimetria és un indicatiu més de l'endarreriment en l'edat d'emancipació.

Taula 8. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons grups d'edat. Barcelona. 2020

	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	TOTAL
Població no emancipada	58,9%	21,5%	13,6%	28,1%
Població emancipada	41,1%	78,5%	86,4%	71,9%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 194,978(0,000)$; V de Cramer = 0,411).

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

En canvi, tal com revelava l'ECH (taula 2), no hi ha un vincle significatiu entre emancipació i sexe a Barcelona, per més que sempre hi ha més dones emancipades (74,8%) que homes (68,8%) (taula 9).

Taula 9. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons sexe. Barcelona. 2020

	Home	Dona	TOTAL 20-34 anys
Població no emancipada	31,2%	25,2%	28,1%
Població emancipada	68,8%	74,8%	71,9%

Nota: diferències estadísticament poc significatives ($\chi^2 = 5,220(0,030)$; V de Cramer = 0,067).

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Quelcom similar s'esdevé amb el nivell de renda del barri de residència (taula 10). En els estrats de barri amb una renda més baixa, el percentatge de persones joves emancipades (68,2%) és lleugerament inferior al dels dos estrats restants (75,3% en els barris amb una renda mitjana i el 72,0% en els barris de rendes altes), però sense que pugui sancionar-se que les diferències siguin estadísticament significatives. Una altra qüestió és que les condicions objectives sota les quals es produeix aquesta emancipació siguin ben bé les mateixes.

Taula 10. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons el tipus de barri. Barcelona. 2020

	Estrat 1 ("nivells baixos d'ingressos")	Estrat 2 ("nivell mitjà d'ingressos")	Estrat 3 ("nivell alt d'ingressos")	TOTAL 20-34 anys
Població no emancipada	31,8%	25,7%	28,0%	28,1%
Població emancipada	68,2%	75,3%	72,0%	71,9%

Nota: diferències estadísticament no significatives ($\chi^2 = 5,214(0,134)$; V de Cramer = 0,074).

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Fet i fet, no hi ha un únic patró d'emancipació, encara que objectivament l'estatus residencial sigui comú (viure fora de la llar d'origen). Generacions enrere el més habitual era emancipar-se en parella, en un procés ritual que solia fer coincidir, gairebé simultàniament, el matrimoni, la feina i l'establiment en un nou habitatge (amb una enorme desigualtat per raó de gènere, molt vinculada a la incorporació al mercat de treball). En ple 2020, certament viure en parella, amb o sense fills, és la modalitat de convivència majoritària entre la població emancipada (44,2%) (taula 11), encara que ha perdut força protagonisme en benefici especialment de compartir habitatge amb amics o companys (30,0%). Tal vegada es podria conjecturar que aquesta fórmula es limita tan sols a les edats més primerenques, com una solució per aconseguir una primera autonomia domiciliària. Ara bé, malgrat que a mesura que creix l'edat de les persones es reforça el model clàssic de viure en parella, una de cada quatre persones emancipades d'entre 30 i 34 anys (20,8%) conviu encara amb amics o companys.

⁷ Prenent com a referència, aquesta vegada, tota la població jove (15-34 anys).

Taula 11. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons la forma de convivència.
Barcelona. 2020

	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	TOTAL 20-34 anys
Sol/a	14,6%	15,1%	17,6%	16,2%
Només parella	17,1%	33,8%	39,5%	33,9%
Només parella amb fills/filles	3,3%	8,9%	13,7%	10,3%
Amics o companys (amb o sense parella)	49,6%	33,2%	20,8%	30,0%
Altres	15,4%	8,9%	8,4%	9,7%
TOTAL	100%	100%	100%	100%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 58,162$ (0,000); V de Cramer = 0,187).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Únicament el 16,2% de les persones joves emancipades viu sola (taules 11 i 12), amb una variació per trams d'edat no gaire pronunciada. Segons el nombre de persones a la llar o la unitat de convivència, el contrast més accentuat és, probablement, que les persones emancipades menors de 25 anys solen conviure, de mitjana, amb més persones que la resta (2,7, envers les 2,5 persones entre els 25 i 29 anys i les 2,4 entre els 30 i 34 anys). El 31,7% comparteix habitatge amb dues persones més i el 25,2% amb més de tres persones. A l'extrem contrari se situarien les persones de 30 a 34 anys, on vora la meitat (48,2%) configura llars bipersonals.

Taula 12. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons el nombre de persones a la llar.
Barcelona. 2020

	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	TOTAL 20-34 anys
Una	14,6%	15,1%	17,6%	16,2%
Dues	28,5%	45,2%	48,2%	44,1%
Tres	31,7%	23,7%	19,4%	22,9%
Més de tres	25,2%	16,0%	14,9%	16,9%
TOTAL	100%	100%	100%	100%
Mitjana	2,7	2,5	2,4	2,5

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 21,622$ (0,001); V de Cramer = 0,114).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

El lloguer és la tinença hegemònica d'accés a l'habitatge de les persones joves perquè, en les circumstàncies actuals, la compravenda resulta una operació inviable per la majoria, tant pels preus dels habitatges com per les condicions de finançament i els requisits de solvència i estabilitat econòmiques que les entitats financeres exigeixen. En el conjunt de Catalunya, malgrat tot, es palesa que entre la població de 30 a 34 anys, prop del 40% ha aconseguit ésser propietària d'un habitatge (CJE, 2020). A la ciutat de Barcelona, aquest trànsit és molt més dèbil, atès que amb prou feines el 12,3% de les persones emancipades amb més de 29 anys viu en un habitatge de propietat (seu o de la seva parella) (taula 13). Per contra, l'edat sí que incideix molt més directament en les opcions d'estar llogant una habitació i no pas un habitatge sencer: descriu el tipus d'habitatge del 16,4% de les emancipades d'entre 20 i 24 anys i, reciprocament, tan sols del 6,3% de les persones emancipades d'entre 30 i 34 anys. Fora de la compra i el lloguer d'un habitatge (sotsarrendament), el 75,0% de les persones joves emancipades de Barcelona viu en un habitatge de lloguer "convencional".

Taula 13. Percentatge de persones emancipades d'entre 20 i 34 anys segons el règim de tinença de l'habitatge. Barcelona. 2020

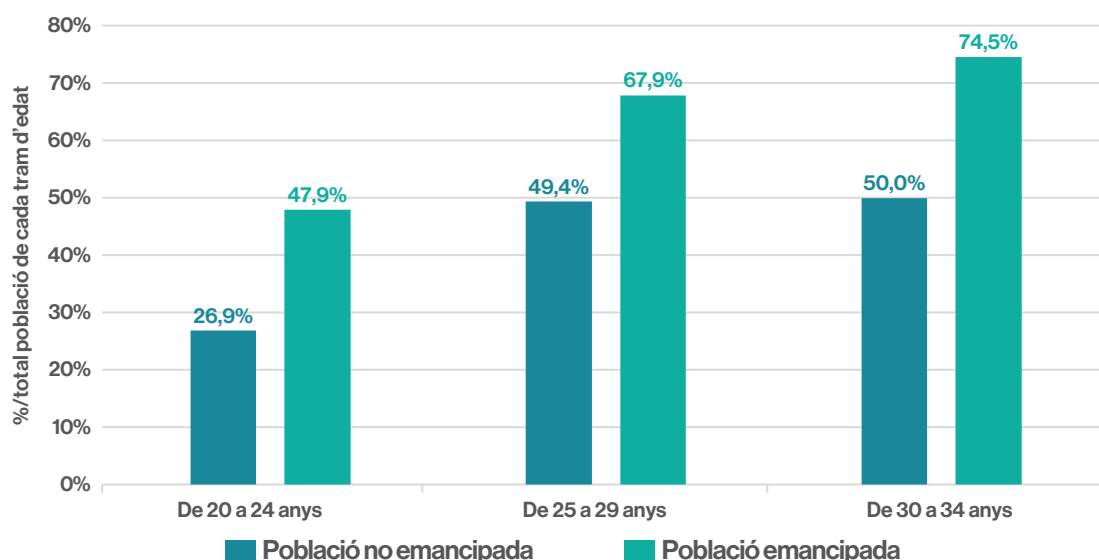
	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	TOTAL 20-34 anys
Visc en un habitatge de lloguer	68,9%	77,5%	74,9%	75,0%
Llogo una habitació	16,4%	12,3%	6,3%	10,1%
De compra (meu o de la parella)	0,8%	3,7%	12,3%	7,2%
Cedit o heretat	5,7%	5,8%	4,5%	5,2%
Altres	8,2%	0,6%	2,1%	2,4%
TOTAL	100%	100%	100%	100%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 61,026$ (0,000); V de Cramer = 0,192).

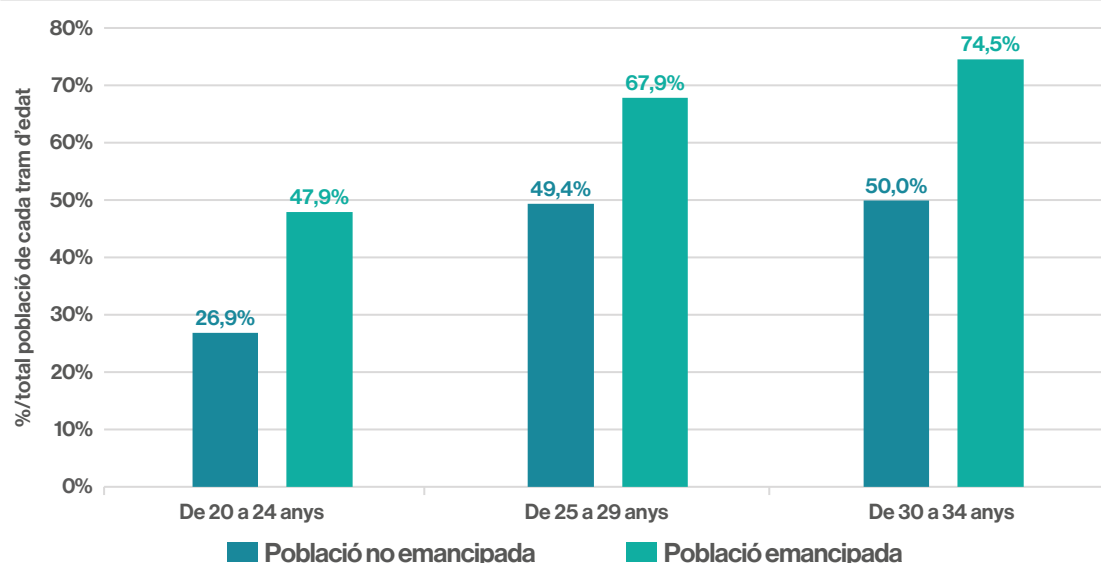
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Una de les conseqüències de la (penúltima) crisi econòmica fou que va repercutir més intensament en els col·lectius en posicions més vulnerables i va reforçar els models tradicionals d'emancipació, basats en la linealitat, la posposició fins a edats més avançades i en el suport familiar (Serracant, 2014). També va accentuar les diferències en l'activitat principal de la població jove segons el seu estatus residencial. Les persones joves que aconseguirien emancipar-se es distingeixen, cada vegada més, per una presència més activa i permanent en el mercat de treball i una menor dedicació als estudis que les persones joves no emancipades. Si, per afegit, s'examinessin les condicions concretes de treball, es constataria que el grau de precarietat laboral es magnifica entre la població jove no emancipada, així com el risc de trobar-se a l'atur. A Barcelona es reproduïx mimèticament aquest biaix. Els gràfics 3a i 3b recullen el percentatge de persones joves que treballen i estudien per trams d'edat, discriminant per la consecució d'autonomia domiciliària. Les màximes discrepàncies es localitzen entre les persones de 30 a 34 anys que treballen (suposen el 74,5% de les emancipades i el 50,0% de les no emancipades) i les persones de 20 a 24 anys que estudien i treballen (en aquestes dues situacions, la distància és pràcticament idèntica, superior als 20 punts percentuals).

Gràfic 3a. Població de 20 a 34 anys que treballa com a activitat principal autodefinida segons estatus residencial. Barcelona. 2020

Gràfic 3b. Població de 20 a 34 anys que estudia com a activitat principal autodefinida segons estatus residencial. Barcelona. 2020

Nota: diferències estadísticament significatives (població no emancipada: $\chi^2 = 70,016$ (0,000); V de Cramer = 0,331. Població emancipada: $\chi^2 = 82,545$ (0,000); V de Cramer = 0,224).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

La intervenció del capital familiar en les transicions cap a la vida adulta es materialitza en molts més àmbits que l'estrictament econòmic i s'allarga fins i tot després que les persones joves s'han establert en un habitatge independent (Mascarell, 2004). Però reduint-la a la seva dimensió econòmica vinculada al pagament de l'habitatge, el 33,8% de les persones joves emancipades reconeix que han rebut o van rebre algun ajut econòmic quan es van emancipar, fos de manera puntual (19,3%) o de manera regular (14,5%) (taula 14). Els "ajuts familiars inicials" per encarar l'emancipació residencial són força independents de l'edat de la persona. Inversament, les transferències constants i regulars són més freqüents quan més jove és la persona.

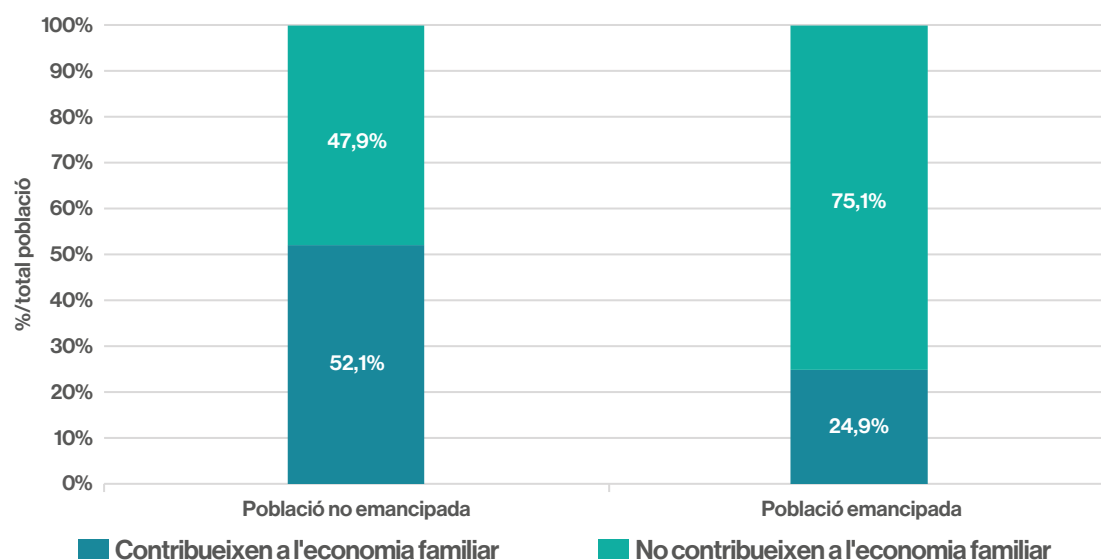
Taula 14. Persones emancipades d'entre 20 i 34 anys que han rebut o reben ajut econòmic de la seva família per atendre el pagament de l'habitatge. Barcelona. 2020

	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	TOTAL 20-34 anys
Sí, em van ajudar puntualment en el moment d'emancipar-me	16,7%	19,9%	19,7%	19,3%
Sí, em van ajudar o m'ajuden de manera regular per atendre el cost de l'habitatge	37,5%	13,1%	8,4%	14,5%
No m'han ajudat perquè no ho he necessitat	29,2%	48,9%	53,0%	47,9%
No m'han ajudat perquè no podien econòmicament	16,7%	18,1%	18,9%	18,2%
TOTAL	100%	100%	100%	100%

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 65,810$ (0,000); V de Cramer = 0,200).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Els fluxos monetaris entre els membres d'una família són bidireccionals. No sols una part de les persones joves perceben aportacions econòmiques dels seus familiars per assumir les despeses de l'habitatge, sinó que també les persones joves contribueixen a l'economia familiar. Les contribucions dels i les joves als ingressos dels seus pares/mares o familiars són més comuns quan conviuen dins el mateix habitatge (52,1%), però no desapareixen pas del tot quan ja s'han emancipat (24,9%).

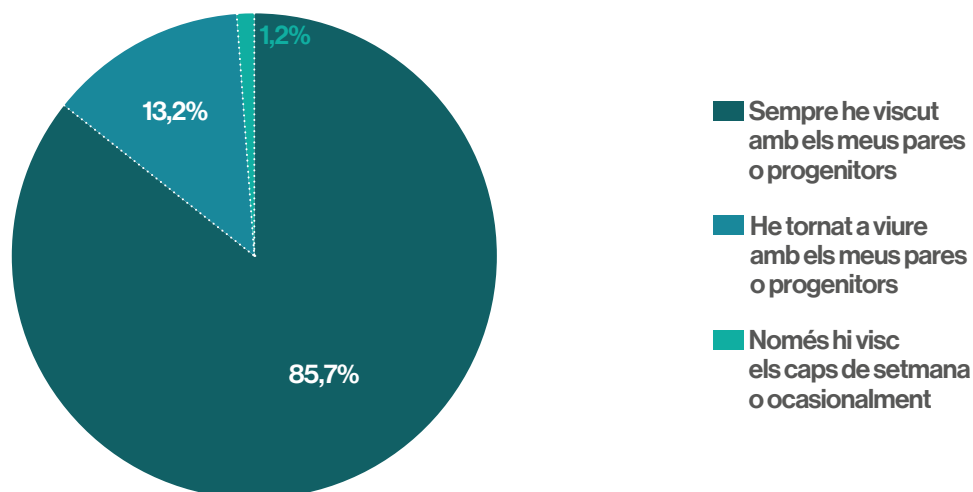
Gràfic 4. Persones de 15 a 34 anys que destinen tots o una part dels seus ingressos personals a l'economia familiar segons estatus residencial. Barcelona. 2020

Nota: diferències estadísticament significatives ($\chi^2 = 74,484$ (0,000); V de Cramer = 0,262).
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

Els camins caps a l'emancipació de les persones joves no sempre es mouen per senders planers, lineals i sense giragonses. A mesura que la vulnerabilitat socioeconòmica de les persones joves s'ha anat aguditzant, qui assoleix una vegada la independència residencial indefectiblement no té garantida la seva perdurabilitat al llarg del temps i, menys encara, una mobilitat residencial ascendent (entesa com una millora successiva de les condicions d'habitabilitat). La prova és que el 13,2% de les persones joves actualment no emancipades abans sí que havien viscut un temps indeterminat fora de la llar d'origen (gràfic 5). No constitueix, doncs, una proporció gaire exagerada. Però tenint en compte que per a generacions anteriors era un supòsit poc imaginable, és molt simptomàtic del caràcter reversible que prenen les (algunes) pautes d'emancipació.

Gràfic 5. Persones de 15 a 34 anys no emancipades que han marxat alguna vegada del domicili familiar. Barcelona. 2020

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

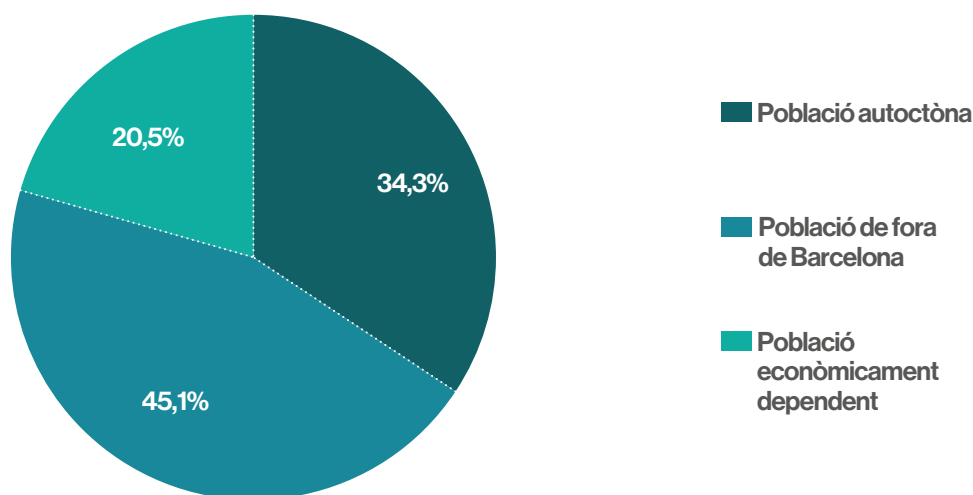
Les raons per les quals s'han produït aquests retorns al domicili familiar no són concloents per les poques respostes obtingudes. Parcialment encara que sigui, és revelador que el primer motiu no són els estudis (les persones joves que van realitzar una part de la seva etapa curricular allunyades del nucli familiar, al qual van tornar una vegada es va acabar la formació), sinó la incapacitat per mantenir el cost econòmic de l'habitatge i una ruptura amb la parella.

4. EPÍLEG: “JOVES I JOVES”. UNA BREU PROPOSTA TIPOLÒGICA DE LA POBLACIÓ JOVE DE BARCELONA

Adoptar perspectives globals i homogeneïtzadores presenta l'enorme avantatge que contribueix a generar explicacions senzilles i comprensibles. La proximitat de la vida quotidiana i una actitud crítica posen de manifest que aquests raonaments uniformitzadors contribueixen a reforçar les relacions de poder. En l'àmbit de la població jove, aquesta simplificació de la realitat social porta a assumir que totes les persones joves tenen comportaments similars pel mer fet de tenir la mateixa edat cronològica. Amb els resultats exposats anteriorment, hom pot advertir que no hi ha una única manera d'iniciar l'autonomia domiciliària, de manera que, més que d'“emancipació” s'hauria de parlar d'“emancipacions”.

L'heterogeneïtat que dilueix el concepte de joventut pot recollir-se tot duent a terme una classificació de la població jove a partir d'algunes variables de diferenciació com ara el lloc de naixement, la nacionalitat, la posició en el mercat de treball, l'origen familiar o el gènere⁸. Les tècniques de classificació mai arriben a una única solució perquè estan lligades als procediments emprats i, molt especialment, a les premisses teòriques inicials. Si resulten prou sòlides i significatives, però, contribueixen a posar en evidència que sota el paraigua d'un mot tan comú com podria ser el de joventut s'hi amaguen distintes realitats socials. Amb els elements esmentats s'han obtingut tres categories genèriques de persones joves a la ciutat de Barcelona. El grup més nombrós (el 45,1% del total) l'integrarien les persones de nacionalitat espanyola o nascudes a Barcelona. Les que treballen, tenen una certa estabilitat laboral, perquè ocupen llocs de treball qualificats, a temps complet i sovint amb contractes indefinits. La resta, fonamentalment estudien. La seva distribució per trams d'edat és la més harmoniosa de totes. El segon grup (34,3% de total) estaria constituït fonamentalment per les persones de fora de la ciutat, perquè han nascut en altres municipis o no tenen la nacionalitat espanyola. Es caracteritzen per una major incorporació efectiva al món del treball, malgrat fer-ho en unes condicions més precàries que les del primer grup. I, finalment, en el tercer grup (el 20,5%) hi hauria més presència de dones i de persones que perceben aportacions econòmiques habituals d'altres familiars per cobrir llurs despeses bàsiques. Comparteixen amb el segon grup el fet que no solen haver nascut a Barcelona ni disposar de nacionalitat espanyola, per més que el pes d'aquesta “immigració” és menys acusat. La diferència substancial és que la seva inserció laboral és més feble i irregular que en la resta de grups i que poques tenen menys de 20 anys. Amb el primer grup, tenen en comú que més sovint compaginen estudis i feina. Paradoxalment, les quotes més altes d'emancipació residencial es registren en aquest tercer grup, recollint, molt probablement, que es tracta d'una autonomia residencial “dependent”, atès que està condicionada a la vinculació econòmica amb altres persones.

Gràfic 6. Tipologia de persones joves. Barcelona 2020

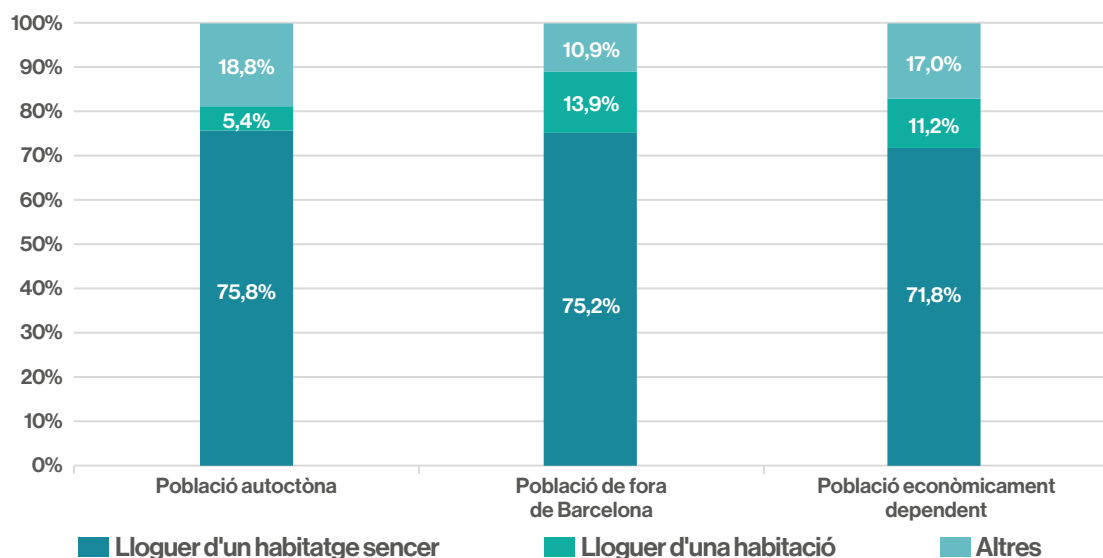
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

⁸ El procés mitjançant el qual s'ha dut a terme aquesta classificació ha estat dual. En la primera fase, s'ha aplicat una anàlisi de components principals a partir d'onze variables inicials estandarditzades (lloc de naixement, anys a la feina, nacionalitat, tipus de contractes, pare o mare nascuts a l'estranger, relació amb l'activitat, sobrequalificació a la feina, percepció d'aportacions econòmiques d'altres familiars, residència a l'estranger com a mínim un mes, tipus de jornada i màxim nivell d'estudis completats del pare i/o la mare). El retorn han estat quatre noves variables factorials que diferenciaven la incorporació al mercat de treball, l'origen, el nivell d'estudis dels pares i la dependència econòmica, la qual cosa ha contribuït a explicar vora del 70% de la variància del conjunt de dades i un test de KMO de 0,769. A la segona fase s'han combinat aquestes quatre variables amb el mètode jeràrquic descendent de Ward.

Les modalitats de convivència més recurrents en cada grup també són força dispars. En el primer grup, predominarien les persones joves que romanen amb els seus respectius pares i/o mares. En el segon grup, es mesclaria la dependència familiar amb l'emancipació en parella o altres persones (amics o companys). El tercer grup delimitaria l'extrem més oposat dels dos anteriors, ja que la majoria estaria emancipada en parella o amb altres persones.

Una vegada s'emancipen, en els tres col·lectius es manté la prevalença del lloguer per damunt del 80%. L'especificitat radicaria en el fet que en el primer i tercer grup, on hi ha menys persones joves nascudes a Barcelona i/o amb nacionalitat espanyola, la via de compartir una habitació de lloguer és més comuna (gràfic 7).

Gràfic 7. Règim de tinença de l'habitatge de les persones emancipades d'entre 15 i 34 anys segons tipologies. Barcelona. 2020

Nota: diferències estadísticament significatives [$\chi^2 = 40,996$ (0,000); V de Cramer = 0,152].
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB 2020.

5. CONCLUSIONS

L'endarreriment del moment a partir del qual les persones joves abandonen la seves respectives llars d'origen és una constant pràcticament arreu d'Europa, la qual cosa implica que hi intervenen elements que no estan relacionats amb les peculiars característiques idiosincràtiques de cada país. Tampoc no pot establir-se una vinculació de causalitat directa entre l'entorn socioeconòmic (per exemple, l'accés al mercat de l'habitatge o al mercat de treball) i l'evolució de l'emancipació residencial de la població jove. Els elements estructurals actuen com a "circumstàncies concomitants" sota les quals les persones joves desenvolupen els seus itineraris personals. En els països mediterranis, on l'estat del benestar i, molt específicament, les polítiques de joventut, són estructuralment febles, mal dissenyades i amb escassa dotació pressupostària, l'emancipació de les persones joves rau en el desigual grau d'aixopluc i suport que poden proporcionar les famílies. Allí on és possible, les famílies procuren allargar el període de dependència domiciliària familiar dels i les joves amb l'expectativa d'iniciar, a mitjà i llarg termini, una emancipació que no comporti una minva en el benestar i l'estatus social (Gil Calvo, 2002).

El fet que les persones joves ara triguin més temps per abandonar el domicili familiar no s'hauria de concebre com una problemàtica estrictament individual. En primer terme, perquè molts dels obstacles amb els quals topen les persones joves per emancipar-se no fan res més que cristal·litzar i magnificar els dèficits globals del conjunt de la societat (com ara comprar o llogar un habitatge sense sobreendeutar-se). En segon terme, perquè si les persones joves comencen a assolir l'autonomia "ideal" (ni sempre

estableix un punt de no retorn amb una perspectiva lineal, ni implica una ruptura total amb la família) de la vida adulta cada vegada més tard té innegables conseqüències col·lectives (sobre la natalitat, les pautes de consum, les cotitzacions socials o l'equilibri dins les mateixes llars d'origen).

Dins el context de Catalunya, la ciutat de Barcelona es diferencia perquè hi ha una proporció més elevada de persones joves emancipades. La raó, és clar, no està relacionada amb unes condicions més favorables per trobar un habitatge, sinó més aviat amb l'atracció que la ciutat genera de població procedent d'altres indrets de Catalunya o de l'estranger. La majoria de la població jove emancipada a Barcelona viu en habitatges de lloguer i no és pas gens residual l'opció de compartir un mateix habitatge a fi de repartir les despeses que comporta. L'exclusió de la compra d'un habitatge s'estén fins a la població "jove-adulta" (30-34 anys) que, en principi, té més capacitat adquisitiva pròpia.

El tipus de llar on resideixen les persones joves emancipades divergeix amb l'edat. Si viure en solitari és molt poc habitual, independentment de l'edat, la formació d'una parella (amb o sense fills) s'erigeix com la modalitat predominant entre les persones de 30 a 34 anys. Quan menor és l'edat, menys persones aconsegueixen emancipar-se i, alhora, més proliferen formes menys "tradicionals" com conviure amb amics i companys.

El progressiu endarreriment de l'edat d'emancipació no és un fenomen exclusiu de Barcelona, Catalunya o Espanya. Alhora, també és cert que, en comparació amb d'altres països europeus, les persones joves del nostre entorn sempre tarden més temps a establir-se en un habitatge aliè al de la seva llar d'origen. Per més que, lògicament, perviuen múltiples itineraris d'emancipació residencial, vinculats a la posició social de les persones joves, alguns elements estructurals restringeixen la seva mobilitat residencial autònoma. Un d'ells seria l'hegemonia del mercat lliure com a font de provisió de les necessitats socials, que comporta una relegació de les estratègies de transició cap a la vida adulta en l'àmbit individual i familiar. Estrictament parlant, podria afirmar-se que pràcticament no han existit "polítiques d'emancipació" que, des d'una perspectiva integral, afavoreixin el pas de l'absoluta dependència familiar als primers estadis d'autonomia per a les persones joves. En termes laborals, fins i tot programes tan ambiciosos i focalitzats com la Garantia Juvenil, no han estat especialment reeixits (Cabasés, 2019). En termes residencials, la política d'habitatge s'ha caracteritzat per una escassa dotació pressupostària, un disseny ambivalent i poc estable al llarg del temps i una extrema incapacitat per generar un extens parc social d'habitatges. Un primer pas per capgirar aquest escenari, doncs, hauria de consistir a definir una estratègia col·lectiva a mitjà i llarg termini que encari, transversalment i integral, els diversos obstacles que dificulten l'emancipació de la població jove.

6. BIBLIOGRAFIA

- ÁLVAREZ, T. (2019). "¿Cómo se fomenta la emancipación juvenil en otros países?". <https://www.pisos.com/aldia/emancipacion-juvenil-en-otros-paises/1634503/>
- ARAMBURU, M.; TRILLA, C.; LÓPEZ, J. "Vivienda, jóvenes y exclusión residencial" (2007). A: NAVARRO, V. (dir.). *La situación social en España II*. Madrid: Editorial Biblioteca Nueva.
- CABASÉS, M. À. (2019). *Valoració de l'aplicació del sistema de Garantia Juvenil a Catalunya*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.
- CARBAJO, D. (2014). *Vivir en la precariedad. Trayectorias y estrategias residenciales de la juventud en la Comunidad Autónoma del País Vasco*. Universitat del País Basc. Tesis doctoral.
- CONSEJO DE LA JUVENTUD DE ESPAÑA (2020). *Observatorio de Emancipación del Consejo de la Juventud de España*. Madrid: Consejo de la Juventud de España.
- GARRIDO MEDINA, L.; GIL CALVO, E. (ed.) (1993). *Estrategias familiares*. Madrid: Alianza Universidad.
- GENTILE, A. (2013). Emancipación juvenil en tiempos de crisis. Un diagnóstico para impulsar la inserción laboral y la transición residencial. Madrid: Fundación Alternativas.
- GIL CALVO, E. (2002). "Emancipación tardía y estrategia familiar". *Revista de Estudios de Juventud*, 58.
- JURADO, T. (2003). "La vivienda como determinante de la formación familiar en España desde una perspectiva comparada". *Revista Española de Investigaciones Científicas*, 103.
- MASCARELL, M.; ROIGÉ, X. (2004). "Emancipación juvenil y apoyo intergeneracional". *Observatorio Joven de Vivienda en España*.
- MIRET, P. (2010). "La similitud entre los componentes de las parejas jóvenes en España en la primera década del siglo XXI ¿Cada vez más iguales?". *Revista de Estudios de Juventud*, 90.
- MORENO, L. (2001). "La «vía media» española del modelo de bienestar mediterráneo". *Papers*, 63.
- SERRACANT, P. (2014). *Canvis i continuïtats en les trajectòries de transició de la joventut catalana*. Universitat Autònoma de Barcelona. Tesis doctoral.

4.

LA PRECARIETAT LABORAL DELS JOVES I LA IRRUPCIÓ DE LA COVID-19

SERGIO PORCEL

Institut d'Estudis Regionals
i Metropolitans de Barcelona

FERNANDO ANTÓN-ALONSO

Institut d'Estudis Regionals
i Metropolitans de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

Les relacions laborals han experimentat un procés de transformació durant les tres últimes dècades, de manera que han evolucionat d'un model fordista, basat en l'estabilitat i la seguretat, cap a un model postfordista, més flexible que porta associat una vulnerabilitat social més gran (Boltanski i Chiapello, 2002; Sennet, 2006). En el context espanyol i català, la reforma laboral del 1984, dissenyada en aquell moment per fer front a l'elevada desocupació, marca l'inici del procés de flexibilització de les relacions laborals. Des de llavors, la precarització progressiva del mercat laboral ha estat incessant, tant des del punt de vista de la qualitat de l'ocupació (més temporalitat, subocupació i baixos salaris, fonamentalment) com pel que fa a la protecció laboral (reducció de les indemnitzacions per acomiadament i de les prestacions socials) (Laparra, 2006; Prieto *et al.*, 2009). Aquest procés de precarització de les condicions laborals, que habitualment afecta amb més intensitat les darreres persones que es van incorporant al mercat de treball, ha generat alhora una dualització dels treballadors i treballadores, amb la temporalitat com a eix vertebrador: d'una banda, els *insiders*, aquells treballadors que ja en formen part i tenen certa continuïtat en les seves trajectòries laborals i, d'altra banda, els *outsiders*, aquells altres que tenen un contracte temporal i veuen fluctuar la seva participació dins de la precarietat (Laparra, 2006; Marí-Klose i Marí-Klose, 2006; Polavieja, 2003). Aquesta dualització dels treballadors es veu també reflectida en el procés de segmentació més ampli que planteja Piore (1969, citat per Serracant, 2014), que classifica els treballadors en dos tipus: a) ocupats qualificats amb estabilitat contractual, elevades remuneracions i protecció social, vinculats als processos de terciarització, i b) ocupats de baixa qualificació amb contractes inestables, salaris baixos, escassa protecció social i associats a l'economia submergida.

La precarietat laboral afecta en major mesura els col·lectius poblacionals més vulnerables, entre els quals la població jove ocupa un lloc destacat. Els i les joves, en trobar-se en un moment del curs vital marcat per la incorporació al mercat laboral formal, s'han vist perjudicats especialment per aquestes transformacions del mercat de treball. Un aspecte al qual darrerament també s'hi afegeix la manca de feina i un atur juvenil estructural força elevat, factors que, des d'una lògica de competència, no ajuden a millorar les condicions de treball. Així, des dels anys noranta del segle passat, la població jove s'ha anat incorporant al mercat laboral en un context de flexibilització creixent i en segments perifèrics i secundaris del mercat laboral molt més exposats als cicles econòmics (Gentile, 2013). Marí-Klose i Marí-Klose (2006) parlen d'un clar efecte diferencial de la precarietat laboral sobre la població jove, arribant, fins i tot, a tenir també efectes generacionals. D'altra banda, Standing (2011) situa la població jove en el nucli central del precariat, una nova condició social definida fonamentalment per una manca multidimensional de seguretat laboral.

Com a resultat d'aquest canvi en les relacions de treball, les trajectòries laborals de la població jove han perdut linealitat i s'han fet més complexes (Casal, 1996). Compaginar estudis i treball, mantenir una formació continuada al llarg de la vida o l'assumpció d'ocupacions inestables són elements cada vegada més presents en les transicions laborals de la població jove (Serracant, 2014). En el cas concret de la ciutat de Barcelona, hi ha estudis que apunten que la generació que es va incorporar al mercat

laboral a començaments de segle ha seguit trajectòries laborals diferents a l'anterior generació, més marcades per una menor participació activa en el mercat laboral i una major precarietat laboral (Antón-Alonso i Porcel, 2019).

Les transformacions dels estats del benestar també han contribuït a la creixent vulnerabilitat del jovent, la qual cosa ha afectat altres aspectes de la precarietat, com ara la protecció social. La centralitat que té la cotització laboral per generar drets de protecció social provoca grans dèficits de la protecció per desocupació dels treballadors més precaritzats, entre ells la població jove (Laparra, 2006). A més, la despesa pública destinada a les polítiques actives d'ocupació juvenil ha estat més aviat escassa durant les darreres dècades. Més enllà dels cicles econòmics recessius, el procés d'envelliment de la població i l'increment de la despesa de les pensions de jubilació, així com la poca capacitat del col·lectiu jove per influir en les polítiques públiques, són, sens dubte, alguns dels principals factors que podrien explicar aquesta situació (Marí-Klose i Marí-Klose, 2006).

Malgrat tot, l'impacte que estan tenint aquestes transformacions sobre el conjunt de la població jove no es homogeni (Politikon, 2017; Porcel i Gumà, 2014; Serracant i Fabra, 2013). Entre la població jove també hi ha diferències internes quant als riscos socials que pateixen en funció del sexe, de l'edat, del nivell formatiu o de l'origen social o geogràfic, la qual cosa també condiciona de manera diferenciada les transicions a l'etapa adulta que porten a terme els i les joves.

Partint d'aquest marc, el present capítol aporta noves informacions sobre com ha evolucionat la participació en el mercat de treball de la població jove barcelonina i sobre com els està afectant la precarietat laboral en el context de la pandèmia. La font de dades principal a partir de la qual s'han desenvolupat les anàlisis que es presenten a continuació és l'Enquesta a la joventut de Barcelona, 2020 (EJOB2020, en endavant), però també s'han realitzat algunes anàlisis complementàries de les dades de l'Enquesta de població activa (EPA, en endavant). El capítol s'estructura en quatre parts. En primer lloc, s'estudia la participació en el mercat laboral de la població jove resident al municipi de Barcelona des d'una perspectiva evolutiva, tot atenent tres períodes econòmics recents: la Gran Recessió (2008-2013), el període de reactivació econòmica postcrisi (2014-2019) i la crisi pandèmica del 2020. També s'elabora una anàlisi sobre l'abast i l'heterogeneïtat de les afectacions de la precarietat laboral entre el jovent barceloní en temps de pandèmia. A continuació, s'exploren quins són els principals factors que es troben més associats amb la precarietat laboral, posant especial èmfasi en l'entorn residencial del jovent a la ciutat. I, finalment, s'analitzen els efectes socials i emocionals que desencadena la precarietat laboral entre el jovent que la pateix de manera més intensa. El capítol conclou amb un apartat destinat a oferir les principals conclusions de l'estudi, acompanyades d'un seguit de reflexions en clau de polítiques públiques.

1. JOVES, MERCAT DE TREBALL I CICLES ECONÒMICS

La irrupció d'una nova crisi econòmica provocada per la pandèmia de la covid-19 ha tornat a posar de manifest la vulnerabilitat que presenta la població jove barcelonina davant dels cicles econòmics recessius (Antón-Alonso *et al.*, en impremta, Cruz *et al.*, 2020). Aquesta fragilitat es troba estretament relacionada amb la feblesa del vincle que manté una part important del jovent amb el treball. En períodes de recessió econòmica, els primers que perden la feina són els treballadors i les treballadores amb feines més precaritzades i que, per la seva situació, són més fàcils d'acomiadar (Sarasa *et al.*, 2013). En poc més d'una dècada, s'han succeït dues crisis econòmiques agudíssimes, amb efectes socioeconòmics devastadors i, entre elles, un període de reactivació econòmica que no ha estat capaç de revertir prou la situació que va generar l'espiral de destrucció d'ocupació que va propiciar la Gran Recessió del 2008. Durant tot aquest període, l'atur i la precarietat han marcat les trajectòries laborals d'una part significativa dels i de les joves de la ciutat de Barcelona.

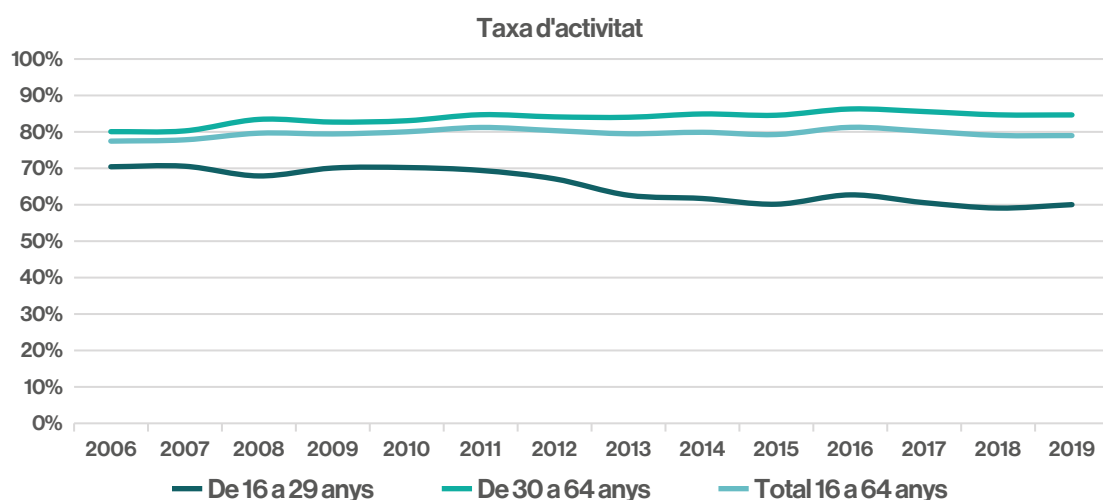
1.1. LA GRAN RECESSIÓ I EL PROCÉS DE REACTIVACIÓ ECONÒMICA POSTCRISI: LA SITUACIÓ PRÈVIA A LA PANDÈMIA

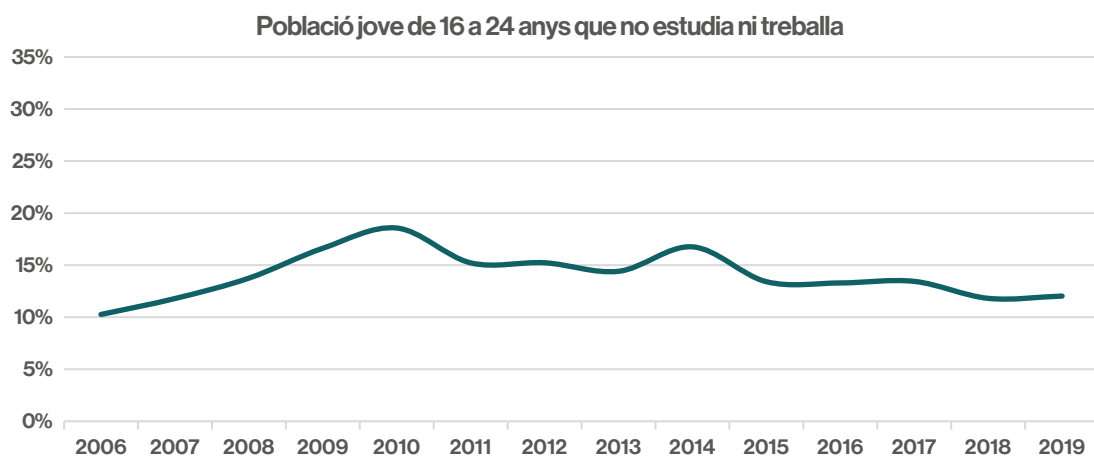
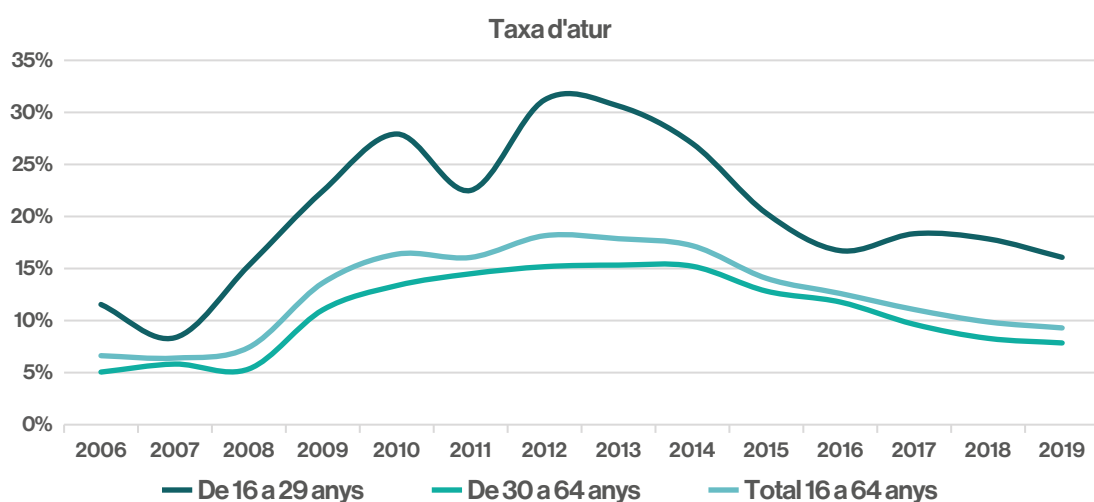
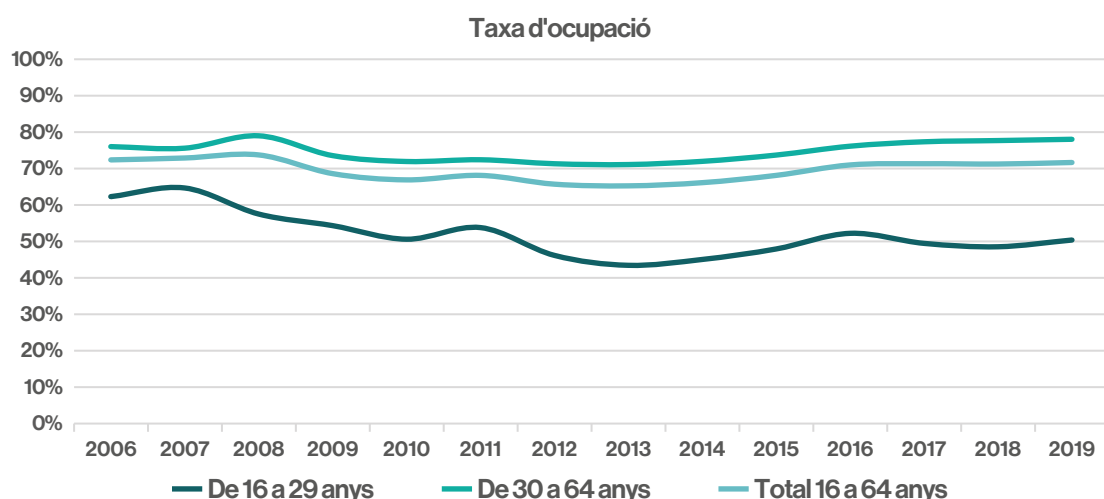
En relació amb la resta de població en edat potencialment activa, la població jove està registrant durant els darrers anys uns nivells d'activitat i d'ocupació més reduïts, així com un nivell d'atur més elevat. Si bé el fet que bona part del jovent es trobi completant el cicle formatiu podria explicar les baixes taxes d'activitat i d'ocupació, els elevats nivells d'atur juvenil demostren les dificultats estructurals que té el mercat laboral espanyol i català per absorbir mà d'obra jove. Un fenomen que contrasta i marca diferències importants amb la resta de països del context europeu. Però, més enllà d'aquesta situació estructural, els cicles econòmics previs a la pandèmia van donar peu a noves tendències pel que fa a la relació de la població jove amb el mercat de treball.

A Barcelona, la taxa d'activitat juvenil va baixar 10 punts percentuals entre el 2006 i el 2019, mantenint-se estable en el 60% des del 2015 (gràfic 1). Aquesta tendència és diferent de la que va seguir la resta de població potencialment activa, amb taxes d'activitat que no varien gaire des del començament de la crisi econòmica del 2008, situant-se entorn del 83% i el 85%. Alguns autors ja han apuntat que aquesta reducció de la predisposició que mostra el jovent per treballar o per buscar feina està relacionada en gran part amb la percepció del menor cost d'oportunitat que ofereix la incorporació al mercat de treball en relació amb continuar amb els estudis (Merino *et al.*, 2018). D'altra banda, els nivells d'ocupació juvenil van seguir una pauta similar a la de l'activitat durant aquest període. Just abans de l'esclat de la crisi econòmica del 2008, dos terços de la població jove estava ocupada, mentre que el 2019 ho estava la meitat, una situació que es va anar consolidant durant el període de reactivació econòmica, sense presentar canvis ressenyables des del 2016. Aquesta evolució marca clares diferències també respecte a la de la resta de la població potencialment activa, la qual l'any 2019 ja havia aconseguit recuperar els nivells d'ocupació previs a l'esclat de la Gran Recessió. Aquest fenomen va eixamplar la fractura entre ambdós grups poblacionals pel que fa als nivells d'ocupació, passant dels 11 punts percentuals el 2007 als 28 punts percentuals de diferència el 2019.

Com ja s'ha dit, abans de la pandèmia, l'atur afectava també molt més la població jove barcelonina que la resta de la població potencialment activa, de la mateixa manera que durant el període de reactivació econòmica tampoc no es van recuperar els nivells existents previs a la Gran Recessió. El 2019, el 16% de la població jove activa es trobava aturada, el doble que el 2007. Durant la darrera dècada, la diferència dels nivells d'atur respecte a la resta de població potencialment activa ha anat creixent, de tal manera que el 2007 la taxa d'atur juvenil era 1,4 vegades superior a la de la població de 30 a 64 anys, i va pujar a 2,2 el 2019.

Gràfic 1. Taxa d'activitat, ocupació i atur segons grups d'edat i població jove que no estudia ni treballa (16 a 24 anys). Població de 16 a 64 anys. Barcelona, 2006-2019

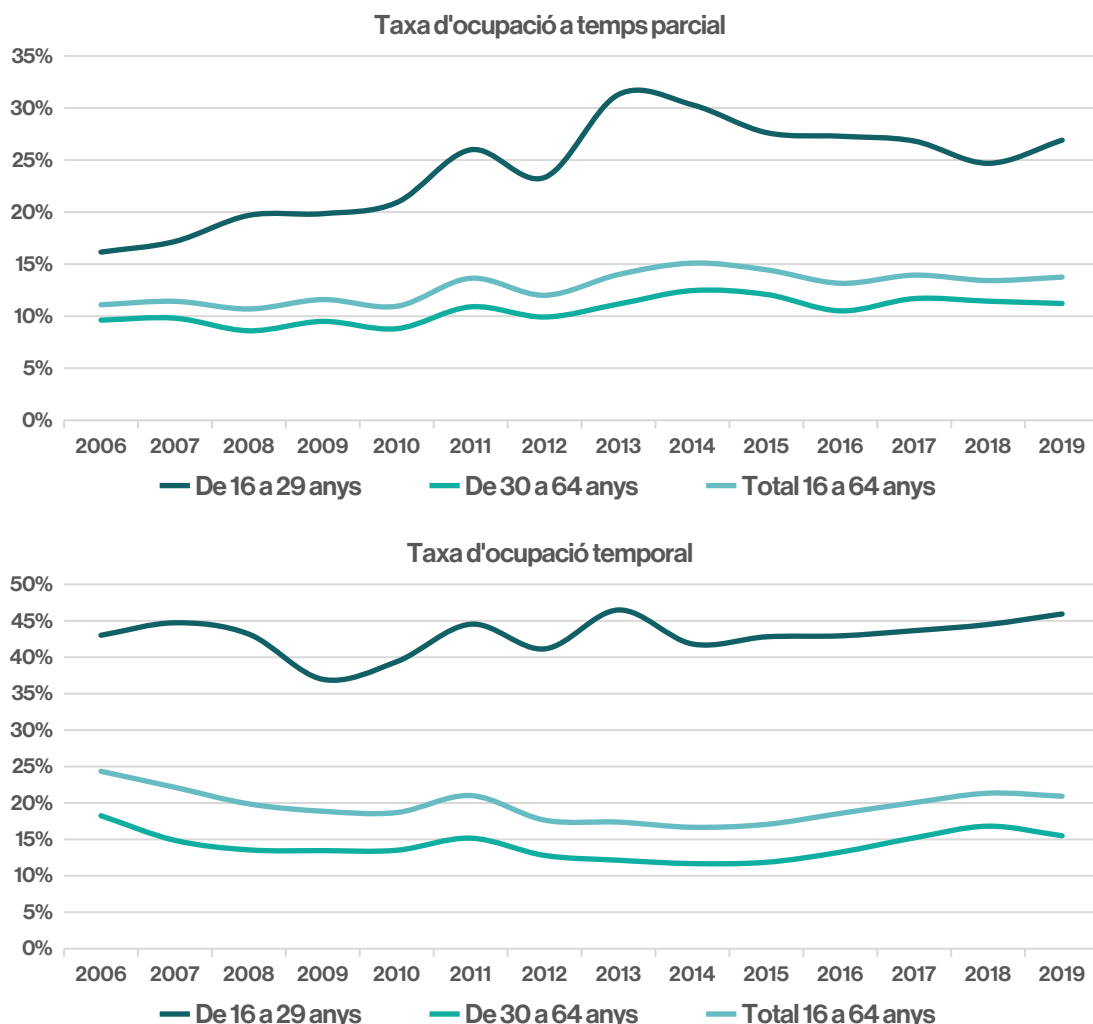

Font: elaboració pròpia a partir d'INE, EPA, 2006-2019.

En definitiva, el sotrac generat per la Gran Recessió en el mercat laboral barceloní, encara més intens per a la població jove, va provocar un canvi en les expectatives laborals d'aquest grup poblacional que es reflecteix també en un augment dels i de les joves que ni estudien ni treballen. Amb aquella crisi econòmica, una part significativa de l'ingent nombre de joves que van abandonar els estudis durant el llarg cicle de creixement econòmic anterior (1995-2007) —especialment vinculat amb el boom immobiliari— per treballar i obtenir ingressos a partir de feines que requerien una escassa qualificació (Valls *et al.*, 2006), va ser expulsada del mercat laboral formal. Entre el 2006 i el 2010 la població jove sense ocupació i sense cursar estudis formals o fora dels plans formatius va augmentar més de 8 punts (gràfic 1). No obstant això, ara, abans de la pandèmia (2019), i després d'una caiguda més o menys sostinguda des del 2010, la població jove en aquesta situació havia tornat a situar-se en un nivell similar al que es registrava en el moment previ a la Gran Recessió (12%).

En relació amb la temporalitat de les ocupacions i amb les jornades parcials, dos aspectes lligats habitualment amb formes de treball precari, la seva incidència entre la població jove ocupada no va mostrar tampoc indicis de millora durant el darrer període de recuperació econòmica previ a la pandèmia, sinó més aviat el contrari (gràfic 2).

Gràfic 2. Taxes d'ocupació assalariada temporal i a temps parcial segons grups d'edat. Població de 16 a 29 anys. Barcelona, 2006-2019

Font: elaboració pròpia a partir d'INE, EPA, 2006-2019.

Des dels primers anys de la Gran Recessió, moment en què l'ocupació temporal juvenil es va reduir significativament com a conseqüència de l'elevada destrucció d'aquest tipus d'ocupació, la temporalitat a Barcelona ha seguit una tendència creixent entre la població de 16 a 29 anys ocupada. Així, l'any 2019, gairebé la meitat de la població jove assalariada de Barcelona tenia un contracte temporal, el segon pitjor registre de tota la sèrie històrica, i molt lluny de les xifres de la resta de la població assalariada de 30 a 64 anys (15,5%). En el cas de la població jove ocupada a temps parcial, les dades mostren una tendència encara més negativa. A partir de la recessió econòmica del 2008 es va produir un increment continuat d'aquesta forma de contractació laboral entre la població jove fins al 2013, moment àlgid de la crisi i any en què aquesta tendència a l'alça assolí el seu màxim (31,3%) (gràfic 2). D'ençà d'aleshores, durant la reactivació econòmica, la proporció de població jove ocupada a temps parcial va començar una lenta i sostinguda davallada, però novament no es recuperen els nivells previs a la Gran Recessió. A més, l'any 2019 es torna a registrar un repunt que situa la taxa d'ocupació parcial juvenil en el 28%, 16 punts més que la població assalariada de 30 a 64 anys. Per tant, aquesta evolució de la temporalitat i de la parcialitat de l'ocupació juvenil de Barcelona permet afirmar que el període de reactivació econòmica que es va obrir després de la Gran Recessió es va basar en part en la creació d'ocupació precària, un aspecte que, com s'ha vist, va afectar particularment la població jove.

En síntesi, segons aquestes xifres que s'han anat relatant, l'escenari laboral juvenil que s'anava configurant prèviament a la pandèmia es va caracteritzar, a grans trets, per una caiguda de la participació en el mercat de treball, per una elevada incidència de l'atur i per una creixent precarització de les condicions laborals.

1.2. LA IRRUPCIÓ DE LA PANDÈMIA I ELS SEUS EFECTES EN EL MERCAT DE TREBALL JUVENIL

La irrupció de la pandèmia de la covid-19 l'any 2020 ha derivat en una nova crisi econòmica amb greus efectes en el mercat de treball. La població jove ha tornat a ser un dels col·lectius més afectats per aquesta situació, tal com va passar a l'anterior recessió econòmica. Les dades sobre l'evolució del mercat de treball a Barcelona durant els tres primers trimestres de l'any 2020 mostren una nova davallada de les taxes d'activitat i d'ocupació per a la població d'entre 16 i 29 anys (taula 1).

Taula 1. Taxa d'activitat i d'ocupació segons grups d'edat i trimestres (2020). Població de 16 a 64 anys. Barcelona, 2019-2020

	2019	IT2020	IIT2020	IIIT2020
Taxa d'activitat				
De 16 a 29 anys	60,0	60,7	55,6	58,8
De 30 a 64 anys	84,7	86,5	81,1	86,1
Total de 16 a 64 anys	79,0	80,3	75,3	80,1
Taxa d'ocupació				
De 16 a 29 anys	50,4	52,2	43,7	46,2
De 30 a 64 anys	78,0	79,4	73,6	76,2
Total de 16 a 64 anys	71,7	72,9	66,7	69,7
TOTAL	100%	100%	100%	100%

Font: elaboració pròpia a partir d'INE, EPA, 2019-2020.

Si bé les dades relatives al primer trimestre de l'any encara no reflecteixen l'impacte de l'aturada de l'activitat econòmica propiciada pel decret de l'estat d'alarma del 14 de març¹, a partir del segon trimestre sí que es pot observar ja la duresa dels seus efectes. Al segon trimestre la població jove activa es va reduir 5 punts percentuals respecte al primer trimestre —sense diferències en relació amb la resta de la població potencialment activa— i l'ocupació juvenil ho va fer en 8,5 punts percentuals, mentre que per a la resta de població potencialment activa es va reduir en 6 punts percentuals. Al tercer trimestre, però, es detecta una recuperació general de l'activitat i l'ocupació en consonància amb l'acabament de l'estat d'alarma; tanmateix, els resultats tampoc no acaben d'afavorir la població jove. Mentre que l'activitat juvenil se situa al tercer trimestre a un nivell similar al d'abans de la pandèmia, l'ocupació es va mantenir encara 6 punts per sota de la registrada el primer trimestre del 2020, ampliant-se la distància respecte a la resta de la població potencialment activa².

Aquesta pèrdua acusada d'ocupació entre el jovent s'explica per la confluència d'almenys dues circumstàncies. En primer lloc, i tal com va ocórrer en la Gran Recessió, les condicions laborals precàries d'una part significativa de la població jove ocupada incrementa el seu risc d'acomiadament. D'altra banda, cal considerar també l'impacte diferencial que han tingut les mesures de confinament i seguretat sanitària en determinats sectors d'activitat del teixit productiu de la ciutat, essent alguns dels més perjudicats els més propensos a la contractació de població jove, com ara el comerç, l'hostaleria i les activitats artístiques i recreatives (Ajuntament de Barcelona, 2020b). Tot plegat, també ha comportat un increment de l'atur juvenil durant el primer semestre del 2020³. Segons l'EJOB2020,

¹ Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma per la gestió de la situació de crisi sanitària ocasionada per la covid-19.

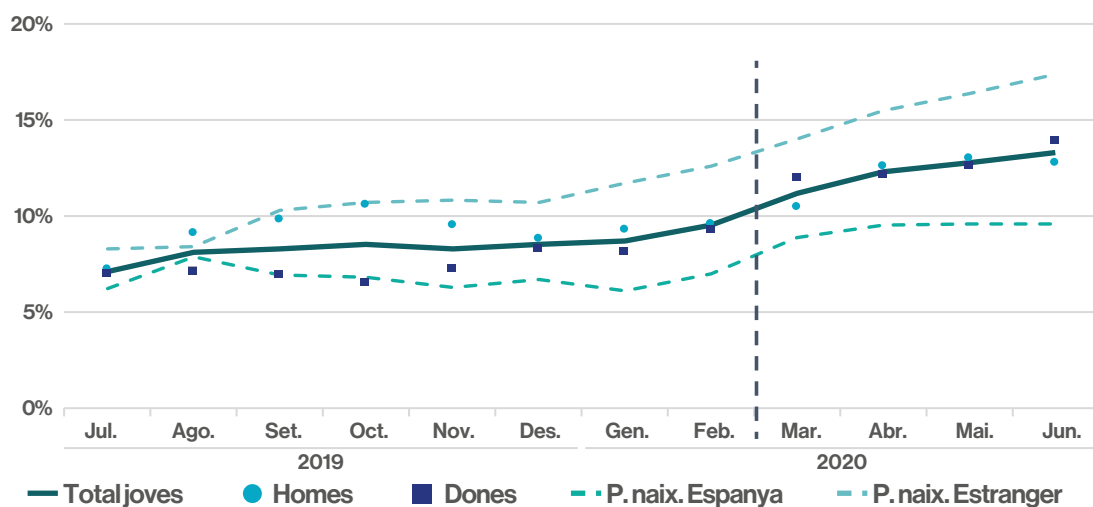
² La caiguda d'ocupació juvenil ha estat més intensa al municipi de Barcelona que al conjunt de Catalunya. Segons les dades de l'Observatori de la Joventut de Catalunya (2020a, 2020b, 2020c), la caiguda intertrimestral de l'ocupació de la població jove entre el primer i el segon trimestre va ser 6 punts inferior a l'experimentada pel jovent barceloní, i la recuperació del tercer trimestre ha estat lleugerament millor per al conjunt dels joves de Catalunya que per als de Barcelona, amb una pujada intertrimestral de 3,3 i 2,6 punts percentuals, respectivament.

³ Les dades de l'EPA no disposen de prou mostra per valorar la incidència trimestral, però a partir de l'EJOB es pot fer una aproximació a la problemàtica. Cal tenir en compte que la taxa d'atur que es pot calcular a partir de l'EJOB no respon als mateixos criteris que segueix l'INE per al càlcul de la taxa d'atur estandarditzada.

la taxa d'atur per a la població de 16 a 34 anys va passar del 9,3% al febrer, al 13,3% al juny (gràfic 3). Aquest increment d'atur ha estat especialment intens entre la població jove estrangera.

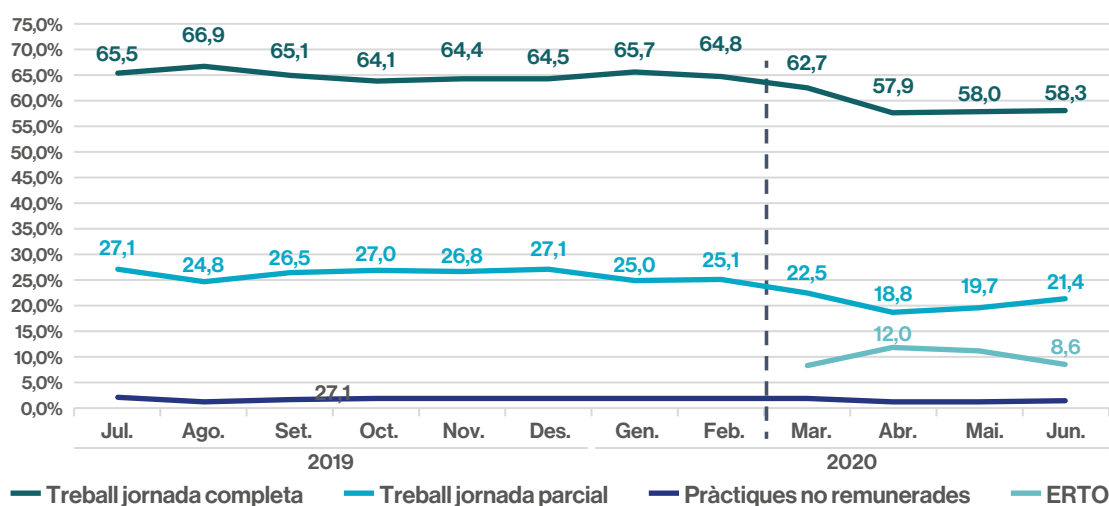
A més, les implicacions socioeconòmiques derivades d'aquesta crisi econòmica poden ser encara més rellevants si es té en compte que una part de la població ocupada pot trobar-se afectada per expedients de regulació temporal d'ocupació (ERTO). La inexistència de dades oficials desagregades per edat no permeten dimensionar bé la problemàtica, però, segons l'EJOB2020, entorn del 12% de la població jove activa de 16 a 34 anys es trobava en situació d'ERTO entre abril i maig del 2020, i es va reduir al 8,6% al mes de juny (gràfic 4). Respecte a les condicions laborals, amb la irrupció de la pandèmia s'observa una baixada abrupta tant de l'ocupació a temps complet com parcial, producte del sotrac en l'ocupació que es produeix en el segon trimestre (taula 1). Però és la població en situacions de més precarietat, vinculades amb la jornada parcial, la que més pateix la pèrdua d'ocupació. Entre febrer i juny l'ocupació a temps complet baixa un 10%, mentre que a temps parcial el descens és del 14,7%.

Gràfic 3. Taxa d'atur segons sexe i nacionalitat. Població de 16 a 34 anys. Barcelona, juliol 2019 - juny 2020

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

Gràfic 4. Situació laboral de la població jove. Població ocupada de 15 a 34 anys. Barcelona, juliol 2019 - juny 2020

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

2. L'ABAST DE LA PRECARIETAT LABORAL ENTRE LA POBLACIÓ JOVE

Una vegada presentada aquesta mirada evolutiva sobre com ha estat la participació de la població jove de Barcelona en el mercat de treball durant els darrers anys, la resta del capítol se centra en les afectacions que està tenint la precarietat laboral sobre aquest col·lectiu en el context de pandèmia. Segons l'EJOB2020, a Barcelona, l'any 2020, més d'un terç de la població jove ocupada afirma haver treballat alguna vegada sense contracte (37,1%), amb jornades parcials involuntàries (34,7%) o cobrant una part del salari en negre (34,2%). Tanmateix, donada la complexitat del fenomen, es fa difícil quantificar l'abast real actual de la precarietat laboral entre la població jove, si no és de manera fragmentada i aproximada. Com ja s'ha apuntat anteriorment, la precarietat laboral es relaciona amb una amalgama de situacions que es donen en les relacions de treball pròpies del context postfordista, però que en cap cas estan delimitades exhaustivament. Es tracta, en tot cas, de condicions de treball que van associades a la inestabilitat, als salaris baixos i a d'altres febleses del vincle treballador-treball, les quals poden derivar en una sèrie de riscos socials i/o afectacions emocionals.

En aquest apartat es fa, doncs, una aproximació sobre aquesta qüestió atenent diferents perfils juvenils, tot a partir de l'anàlisi d'un conjunt d'indicadors associats habitualment amb la precarietat laboral com ara la temporalitat contractual, el fet de treballar sense contracte, les jornades parcials o la sobrequalificació respecte al lloc de treball. D'aquesta manera, s'ofereix una radiografia general sobre quina és la població jove que actualment es troba més exposada a situacions laborals precàries al municipi de Barcelona.

2.1. LA PRECARIETAT LABORAL JUVENIL DES D'UNA PERSPECTIVA DE GÈNERE

La precarietat laboral no afecta per igual els joves i les joves, sobretot pel que fa a l'estabilitat laboral i a la parcialitat de les jornades de treball (taula 2). En relació amb l'estabilitat laboral, l'any 2020 el 64,9% de les dones joves ocupades residents a Barcelona tenen contracte indefinit, un percentatge que arriba fins al 70% entre els homes. Aquesta diferència es reproduïx entre la població jove ocupada amb contractes temporals —un 29,2% entre les dones i un 24,9% entre els homes—, mentre que no hi ha diferències significatives per sexe entre la població jove que treballa sense contracte.

Taula 2. Situacions de precarietat laboral segons sexe. Població de 15 a 34 anys ocupada. Barcelona, 2020

		Homes	Dones	Total
Tipus de contracte	Indefinit	70,0	64,9	67,4
	Temporal	24,9	29,2	27,2
	Sense contracte	5,0	5,8	5,5
Tipus de jornada laboral	Menys de 30 hores	23,2	29,5	26,4
	Entre 30 i 40 hores	58,2	59,1	58,6
	Més de 40 hores	18,6	11,4	15,0
Relació lloc de treball amb tipus d'estudis realitzats	Molt	40,3	40,1	40,2
	Força	19,1	18,6	18,9
	Poc	14,6	15,1	14,9
	Gens	25,9	26,2	26,1
Relació nivell de formació i qualificació requerida al lloc de treball	Sobrequalificació	26,0	28,5	27,3
Emigració	Per motius de feina	17,3	9,4	13,3

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

En relació amb els tipus de jornades laborals que desenvolupen els joves i les joves, elles treballen més freqüentment a jornada parcial de menys de 30 hores setmanals (29,5%), mentre que una proporció més gran d'homes joves treballen més de 40 hores setmanals (18,6%). Aquestes diferències són rellevants, entre d'altres coses perquè tenen una incidència directa en els salaris percebuts. En canvi, no es detecten diferències significatives entre els joves i les joves ocupades quant a la relació entre la seva formació i el tipus de feina que desenvolupen. Tan sols s'aprecia que el percentatge de dones

joves ocupades amb un nivell de formació superior al que es requereix per la feina que realitzen (28,5%) se situa lleugerament per sobre del dels homes (26,0%). Un aspecte que, en tot cas, reforçaria la idea que les joves acusen més la precarietat laboral que els joves.

2.2. LA PRECARIETAT LABORAL, UN PROCÉS DE TRANSICIÓ?

L'edat també és un factor determinant a l'hora d'analitzar les diferències en les condicions laborals de la població jove ocupada. El patró que s'observa a la taula 3 és que, a més edat, el jovent s'ocupa en feines més estables, amb més hores de dedicació i més d'acord amb la seva formació. Això podria fer pensar que les situacions de precarietat són transitòries i que formen part de les primeres experiències laborals de la població jove i és cert, però només en part.

Taula 3. Situacions de precarietat laboral segons edat. Població de 15 a 34 anys ocupada. Barcelona, 2020

		De 15 a 25 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys	Total
Tipus de contracte	Indefinit	44,9	72,5	76,0	67,3
	Temporal	44,3	23,5	20,4	27,3
	Sense contracte	10,8	3,9	3,6	5,5
Tipus de jornada laboral	Menys de 30 hores	55,9	19,6	15,5	26,5
	Entre 30 i 40 hores	38,2	64,0	65,5	58,5
	Més de 40 hores	5,9	16,4	19,0	15,0
Relació lloc de treball amb tipus d'estudis realitzats	Molt	27,9	41,9	46,1	40,3
	Força	17,9	20,4	18,1	18,9
	Poc	13,7	16,6	14,0	14,9
	Gens	40,5	21,1	21,8	26,0
Relació nivell de formació i qualificació requerida al lloc de treball	Sobrequalificació	39,3	26,6	21,3	27,4
Emigració	Per motius de feina	7,3	15,3	16,3	13,3

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

A Barcelona, l'any 2020, el 20,4% de la població jove ocupada d'entre 30 i 34 anys encara treballa amb contractes temporals i un 3,6% sense contracte; el 15,5% encara treballa menys de 30 hores setmanals; només la meitat aproximadament (46,1%) aconsegueix treballar en feines molt relacionades amb la seva formació, i un de cada cinc (21,3%) té un nivell de formació superior al que requereix la seva feina. Per tant, hi ha joves d'edat avançada que encara pateixen situacions de precarietat laboral, tot i que les diferències amb la població d'entre 15 a 25 anys són molt importants.

2.3. LA PRECARIETAT LABORAL SEGONS L'ORIGEN GEOGRÀFIC I SOCIAL

La precarietat laboral també mostra una afectació diferencial entre la població jove segons el seu origen geogràfic i social (taules 4 i 5). Segons les informacions que ofereix l'EJOB2020, la desigualtat en les condicions laborals és particularment rellevant entre la població jove autòctona i la de nacionalitat estrangera, sobretot pel que fa a la inestabilitat i a l'ajust entre la formació i la feina realitzada. L'any 2020, el 31,3% de la població jove estrangera ocupada resident a Barcelona té contracte temporal, més de 6 punts percentuals respecte a la població jove autòctona. Però, a més, el 9,2% treballa sense contracte, tres vegades més que els autòctons. D'altra banda, gairebé la meitat de la població jove estrangera afirma que treballa en feines poc o gens relacionades amb els seus estudis (48,6%) i un 29,0% es veuen sobrequalificats per la feina que desenvolupen. En ambdues situacions registren percentatges superiors als de la població de nacionalitat espanyola. En canvi, la parcialitat laboral és més elevada entre la població jove autòctona.

Taula 4. Situacions de precarietat laboral segons nacionalitat. Població de 15 a 34 anys ocupada. Barcelona, 2020

		Espanyola	Estrangera	Total
Tipus de contracte	Indefinit	71,9	59,4	67,4
	Temporal	24,8	31,3	27,1
	Sense contracte	3,3	9,2	5,5
Tipus de jornada laboral	Menys de 30 hores	29,1	21,7	26,5
	Entre 30 i 40 hores	55,7	63,7	58,6
	Més de 40 hores	15,2	14,6	15,0
Relació lloc de treball amb tipus d'estudis realitzats	Molt	44,7	32,3	40,3
	Força	18,8	19,1	18,9
	Poc	13,3	17,4	14,8
	Gens	23,2	31,2	26,0
Relació nivell de formació i qualificació requerida al lloc de treball	Sobrequalificació	26,3	29,0	27,3
Emigració	Per motius de feina	13,3	13,3	13,3

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

En relació amb l'origen social, les diferències no són tan acusades com en el cas anterior, però igualment hi ha alguns aspectes per destacar. En aquestes anàlisis, l'origen social s'ha operativitzat a través del nivell d'estudis de la mare, el qual aporta una referència sobre el nivell formatiu o cultural de la família d'origen del jovent. Potser l'aspecte més rellevant és que a la població jove provinent de famílies amb estudis superiors li és més fàcil trobar feines relacionades amb la seva formació. Només un 29,4% d'aquests joves afirma que el treball que desenvolupa està poc o gens relacionat amb els seus estudis, mentre que aquest percentatge ascendeix a més del 50% en el cas de la població jove de famílies amb menys formació. Aquestes diferències també es donen en relació amb la sobrequalificació, tot i que més moderades. A més, en aquest cas, és entre la població jove amb mares amb estudis secundaris on es registra la proporció més elevada de sobrequalificats (34,4%).

Pel que fa a la resta de qüestions, també s'observa que els i les joves de famílies amb mares d'un nivell d'estudis inferior són els que es veuen més afectats pels contractes temporals (30,9%) i per treballar més de 40 hores setmanals (19,0%). La parcialitat, en canvi, té una incidència més gran entre la resta de joves.

Taula 5. Situacions de precarietat laboral segons nivell d'estudis de la mare. Població de 15 a 34 anys ocupada. Barcelona, 2020

		Estudis primaris o inferiors	Estudis secundaris	Estudis superiors	Total
Tipus de contracte	Indefinit	64,8	69,4	67,8	67,6
	Temporal	30,9	25,5	26,4	27,2
	Sense contracte	4,2	5,1	5,9	5,2
Tipus de jornada laboral	Menys de 30 hores	23,4	29,7	25,5	26,4
	Entre 30 i 40 hores	57,6	57,0	59,2	58,1
	Més de 40 hores	19,0	13,3	15,3	15,5
Relació lloc de treball amb tipus d'estudis realitzats	Molt	34,8	35,3	47,8	40,3
	Força	14,4	17,8	22,8	19,1
	Poc	16,6	14,9	14,1	14,9
	Gens	34,2	32,0	15,3	25,6
Relació nivell de formació i qualificació requerida al lloc de treball	Sobrequalificació	26,6	34,4	22,6	27,6
Emigració	Per motius de feina	15,0	13,1	13,3	13,6

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

2.4. LA PRECARIETAT LABORAL SEGONS EL NIVELL FORMATIU

El nivell màxim d'estudis assolit per la població jove també és un element rellevant per tal d'analitzar com afecta la precarietat laboral al jovent, en la mesura en què, en gran part, és amb la seva qualificació amb la que competeixen en el mercat de treball. En aquest cas, les dades de la taula 6 fan referència a la població de 25 a 34 anys, de manera que es tracta dels joves que en la seva gran majoria hauria acabat ja el seu cicle formatiu. No obstant això, amb el nivell de mostra disponible a l'EJOB2020, només és possible disposar de dues categories adoptant aquest criteri: estudis secundaris o inferiors i estudis superiors.

Taula 6. Situacions de precarietat laboral segons nivell d'estudis de la mare. Població de 25 a 34 anys ocupada. Barcelona, 2020

		Estudis secundaris o inferiors	Estudis superiors	Total
Tipus de contracte	Indefinit	70,5	80,7	78,2
	Temporal	22,9	17,1	18,5
	Sense contracte	6,7	2,1	3,2
Tipus de jornada laboral	Menys de 30 hores	19,5	12,7	14,3
	Entre 30 i 40 hores	62,8	69,3	67,8
	Més de 40 hores	17,7	18,1	18,0
Relació lloc de treball amb tipus d'estudis realitzats	Molt	8,0	53,1	42,7
	Força	15,2	21,0	19,6
	Poc	25,9	12,7	15,7
	Gens	50,9	13,3	21,9
Relació nivell de formació i qualificació requerida al lloc de treball	Sobrequalificació	26,4	20,3	21,7
Emigració	Per motius de feina	15,2	18,2	17,5

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

Atenent els resultats i com és àmpliament conegut, el nivell de formació va habitualment molt associat amb la qualitat de la feina que es desenvolupa. Així, la població jove amb estudis universitaris tendeix a veure's menys afectada per condicions laborals lligades a la precarietat que la resta de joves. A Barcelona, l'any 2020, més del 80% d'aquests joves tenen contracte indefinit i només un 12,7% treballa a jornada parcial. A més, gairebé tres de cada quatre afirma que la seva feina està molt o força relacionada amb els seus estudis, mentre que en el cas de la resta de joves la proporció és aproximadament d'un de cada quatre. No obstant això, un 20,3% també afirma que la qualificació requerida pel seu lloc de treball és inferior al nivell de formació que tenen, una xifra elevada, però que se situa encara per sota de la registrada per la població jove amb estudis secundaris o inferiors.

3. EL BARRI RESIDÈNCIA I D'ALTRES FACTORS ASSOCIATS A LA PRECARIETAT LABORAL JUVENIL

Per tal d'analitzar⁴ quins són els factors que estan més associats al fet de patir amb més intensitat la precarietat laboral, s'ha construït una variable que aglutina alguns dels indicadors analitzats a l'apartat anterior i que, concretament, proporciona el percentatge de població jove ocupada afectada per almenys dues de les següents situacions laborals: a) contracte inestable (temporal o sense contracte); b) jornada parcial (menys de 30 hores), i c) sobrequalificació (tenir un nivell de formació superior al que es requereix per la feina que es desenvolupa). L'any 2020, més del 20% de la població jove ocupada resident a Barcelona es troba en aquesta situació de precarietat laboral que es podria considerar més intensa. Els factors que podrien explicar aquesta situació s'analitzen simultàniament agrupant-los en diferents blocs, per tal d'anar-ne controlant els efectes. Aquests blocs fan referència a les característiques sociodemogràfiques de la població jove (sexe, edat, nacionalitat, màxim nivell d'estudis assolit), les característiques de la feina (categoria professional i temps a la feina actual), l'origen social (nivell d'estudis de la mare) i l'entorn residencial (nivell socioeconòmic del barri de residència) (quadre 1).

Quadre 1. Dimensions, variables i categories del model de regressió logística sobre la intensitat de la precarietat laboral

Dimensions	Variables	Categories
Característiques sociodemogràfiques	Sexe	Home
		Dona
	Edat	De 15 a 24 anys
		De 25 a 29 anys
		De 30 a 34 anys
	Nacionalitat	Espanyola
		Estrangera
	Nivell d'estudis	Estudis secundaris o inferiors
		Estudis superiors
Característiques de la feina	Categoria professional	Directius/ives i professionals
		Administratiu/iva
		Autònom/a
		Treballador/a de serveis
		Treballador/a de la indústria / construcció
Origen social	Nivell d'estudis de la mare	Estudis primaris o inferiors
		Estudis secundaris
		Estudis superiors
Entorn residencial	Barri de residència	Barri rendes altes
		Barri rendes intermèdies
		Barri rendes baixes

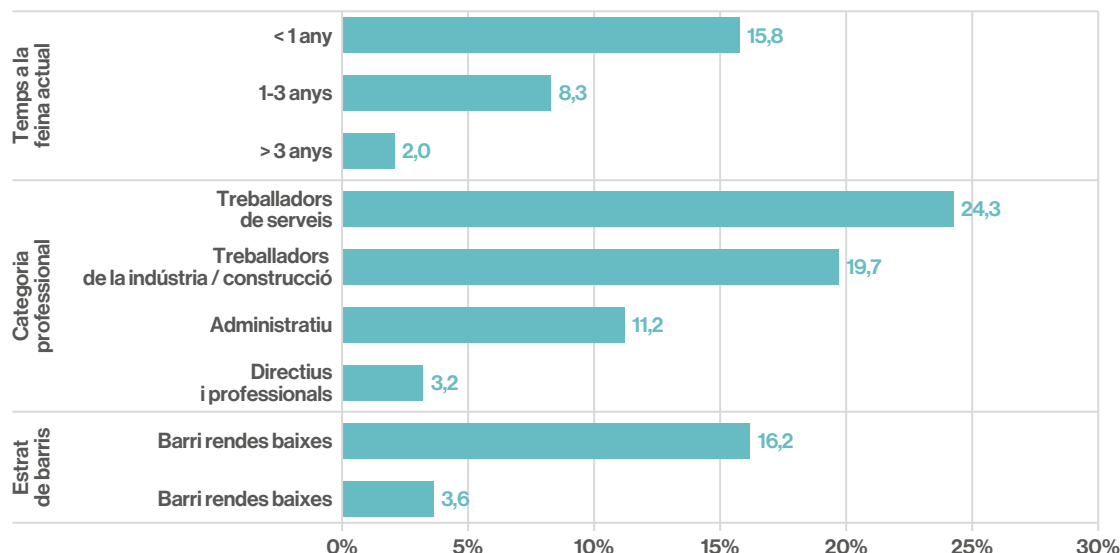
Font: elaboració pròpia.

Els resultats d'aquesta anàlisi posen de manifest que la precarietat laboral està associada sobretot amb el tipus de feina que es desenvolupa i també amb l'estatus socioeconòmic del barri de residència de la població jove (gràfic 5). En aquest sentit, independentment de les característiques sociodemogràfiques i de l'origen social dels individus, la població jove que treballa en ocupacions menys qualificades (treballadors de serveis o de la indústria/construcció) és la que presenta més probabilitats de patir precarietat laboral (24,3% i 19,7%, respectivament). També és rellevant el temps que fa que es treballa a la mateixa feina. A més temps, menor risc envers la precarietat laboral. La població jove que fa menys d'un any que està a la seva feina té un 15,8% de probabilitats de treballar en condicions precàries, mentre que entre els que fa més de tres anys, aquest percentatge es redueix a un 2%. Evidentment, a mesura que els individus es van consolidant en el lloc de treball, les probabilitats

⁴ Aquesta anàlisi estadística es basa en un model de regressió logística (vegeu la taula A1 a l'annex estadístic).

de millorar les seves condicions de treball augmenten, però s'han de tenir presents almenys dues qüestions que no es poden controlar amb l'anàlisi realitzada. D'una banda, que mantenir-se durant temps en un lloc de treball pot estar relacionat alhora amb el fet que les condicions laborals de partida siguin bones. I, d'altra banda, que hi ha llocs de treball precaris de mena, pràcticament sense marge de millora i on es produeix una rotació de personal més elevada.

Gràfic 5. Probabilitat d'estar en situació de precarietat

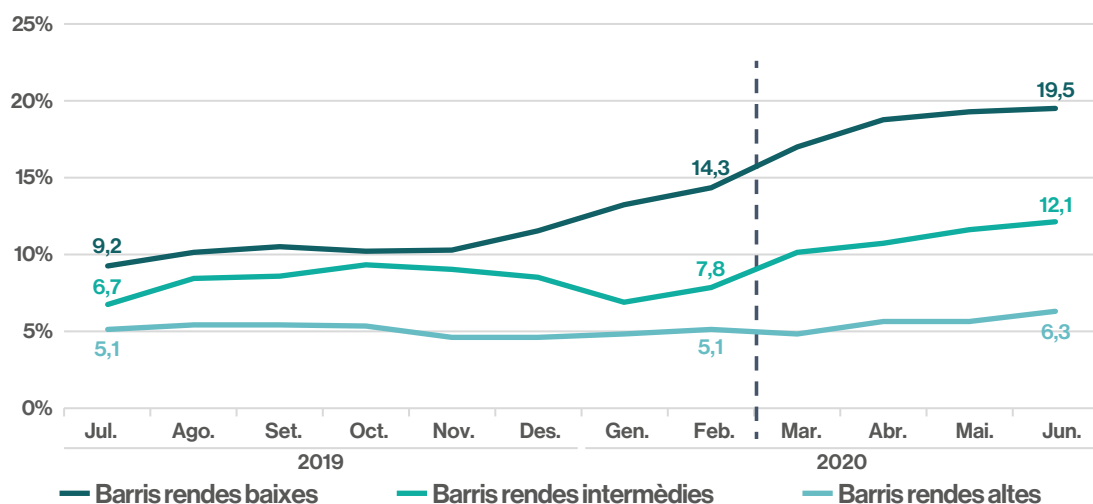

Nota: els resultats són estadísticament significatius. S'han obtingut a partir d'una regressió logística multivariable (controlat per les variables: "sexe", "edat", "nacionalitat", i "nivell educatiu de la mare").

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

Com ja s'ha apuntat, l'estatus socioeconòmic de l'entorn residencial també apareix associat amb un nivell més gran de precarietat laboral juvenil. És la població jove que viu en barris de rendes baixes la que presenta un risc més elevat de precarietat laboral, la probabilitat és del 16,2%, per un 3,6% en el cas del jovent resident en barris de rendes altes. Aquest aspecte es podria identificar com un possible "efecte de barri", tot i que caldria elaborar un estudi més aprofundit per acabar de poder afirmar-ho amb rotunditat. Tanmateix, nombroses investigacions apunten, des de fa anys, que les característiques socioterritorials dels entorns residencials condicionen determinats processos socials dels individus que hi resideixen, com ara l'èxit acadèmic o la inserció laboral (Ellen i Turner, 1997; Sampson *et al.*, 2002; Fiedrichs *et al.*, 2003). En el cas de la població jove de Barcelona que viu en barris de rendes baixes, l'estigma social (Wacquant, 2007) o la manca d'accessibilitat a "actius" de capital social que puguin afavorir una inserció laboral de més qualitat (Katzman, 2001) podrien explicar aquest fenomen. No obstant això, com es deia abans, caldria obtenir més evidències empíriques al respecte. El que sí que es pot observar amb les dades de l'EJOB2020 és que, arran de la pandèmia, l'atur juvenil també es va incrementar amb més intensitat entre la població jove que resideix als barris de rendes baixes. Això ha fet augmentar de manera significativa la desigualtat territorial de la incidència de l'atur juvenil a la ciutat, essent ara als barris de rendes baixes tres vegades més elevat (19,5%) que als barris de rendes altes (6,3%) (gràfic 6).

Gràfic 6. Taxa d'atur segons barri de residència. Població de 16 a 34 anys. Barcelona, juliol 2019 - juny 2020

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

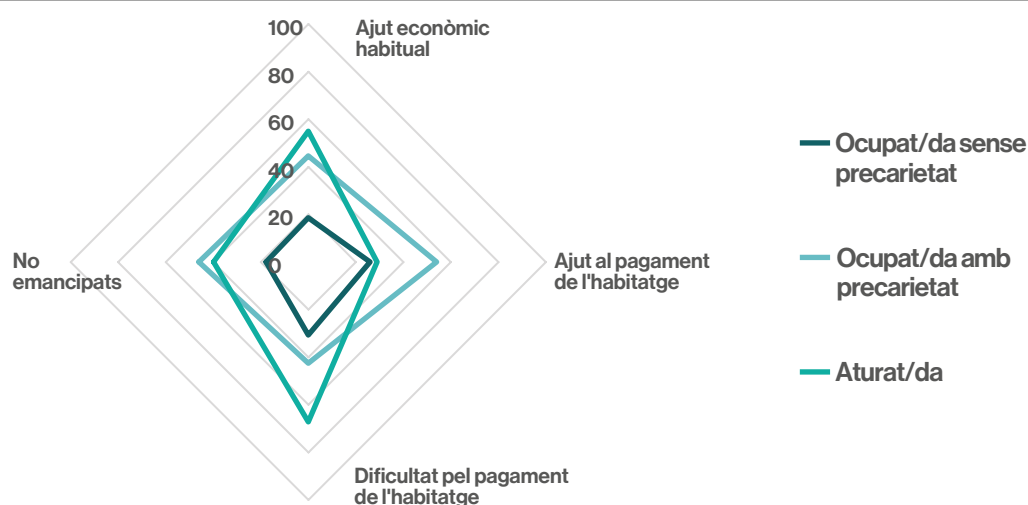
4. LA PRECARIETAT LABORAL I ELS SEUS EFECTES SOCIALS, EMOCIONALS I POLÍTICS

La precarietat laboral té conseqüències en diferents aspectes de la vida del jovent que van des de la inseguretat i la dependència econòmica, que en molts casos arriben a frustrar també els processos d'emancipació residencial, passant per d'altres relacionats amb el benestar emocional, fins a efectes de caire més ampli que passen per una possible desafecció política. Aquest apartat està destinat a calibrar la dimensió d'aquests efectes.

4.1 EFECTES ECONÒMICS I RESIDENCIALS DE LA PRECARIETAT LABORAL

La precarietat laboral té un impacte directe sobre les condicions de vida i residencials de la població jove. En primer lloc, augmenta les dificultats econòmiques i la dependència econòmica respecte dels progenitors i/o d'altres familiars (gràfic 7). Més de dues cinquenes parts (44,6%) dels i les joves que presenten situacions de precarietat laboral necessiten algun tipus d'ajut econòmic de manera habitual —menys, però, que les i els aturats (55%)—, mentre que aquesta circumstància només es dona en una cinquena part de la població jove ocupada en condicions no precàries (18,6%).

Gràfic 7. Vulnerabilitat econòmica i residencial segons precarietat laboral i situació d'atur. Població de 15 a 34 anys activa. Barcelona, 2020

Nota: l'ajut al pagament de l'habitatge inclou l'ajuda puntual en el moment de l'emancipació residencial i d'altres ajudes puntuals o regulars. En el cas de les dificultats pel pagament de l'habitatge, s'hi consideren si les tenen sempre, sovint o ocasionalment.

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

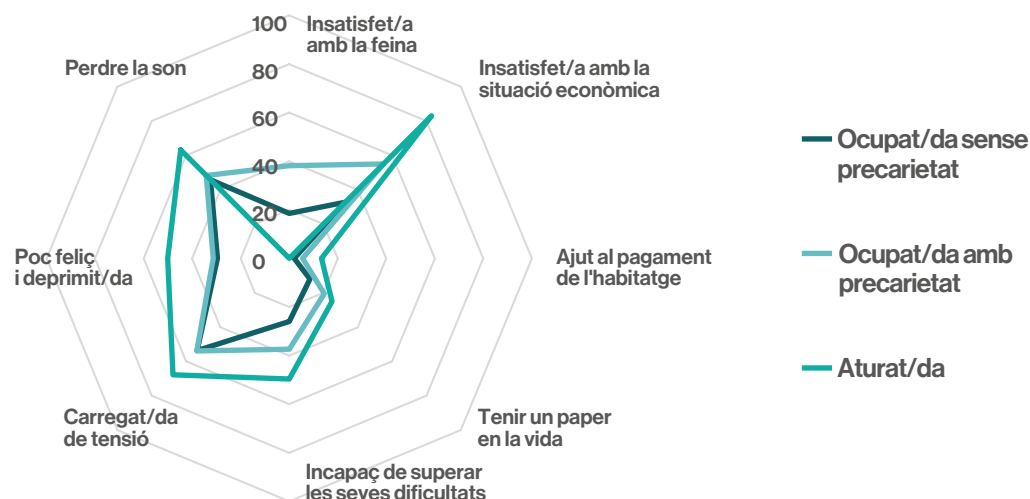
Les privacions econòmiques es traslladen al pagament de l'habitatge, més encara en un context agreujat per l'increment continuat dels preus tant dels habitatges de lloguer com dels de compra durant l'última dècada (Antón-Alonso i Porcel, 2018; Antón-Alonso *et al.*, en impremta). De fet, l'emancipació residencial és molt més freqüent entre la població jove ocupada no precària (82,3%) que entre la precària (54%). Per tant, es pot intuir que la precarietat laboral constitueix en primer terme un fre per als processos d'emancipació residencial. Però, una vegada emancipats, les dificultats per atendre el pagament de l'habitatge es fan evidents. Més de la meitat (54%) de la població jove emancipada ocupada en condicions precàries ha pagat o paga les despeses associades al seu habitatge amb l'ajut econòmic que els proporcionen familiars; la proporció baixa a una quarta part (26%) en el cas dels joves no precaritzats. Cal matisar aquí que de la meitat de la població jove en situació de precarietat que ha estat ajudada en algun moment, el 23% va rebre l'ajut de manera puntual en el moment de materialitzar l'emancipació de la llar parental, mentre que el 31% restant ha rebut algun ajut puntual o el necessiten regularment.

Tanmateix, s'ha de dir que els problemes per al pagament de l'habitatge estan força estesos entre el jovent, havent-hi diferències menors entre precaritzats (42,5%) i no precaritzats (30,6%), que, en tot cas, contrasten amb l'elevada proporció de població jove aturada que els pateix (67,2%). És important destacar que les dificultats són recurrents i formen part de la quotidianitat (sempre o sovint) d'un 17,2% de les i els joves en situació laboral precària, mentre que aquesta recurrència només afecta el 6,7% del jovent no precaritzat. Si bé les dificultats recurrents per pagar l'habitatge estan clarament diferenciades segons les condicions laborals, no apareixen diferències significatives quan es tracta de dificultats puntuals (25,3 i 23,9%, respectivament).

4.2 RELACIÓ ENTRE PRECARIETAT LABORAL, BENESTAR EMOCIONAL I CONDUCTES DE RISC

La deficient qualitat de la feina i les baixes remuneracions poden afectar també el benestar emocional i la salut mental de la població jove. Les dades, però, indiquen que les i els joves barcelonins precaritzats es mostren majoritàriament satisfets amb la feina que desenvolupen, malgrat les seves condicions laborals. Gairebé dues terceres parts estan bastant o molt satisfets amb la seva feina, però això no treu que la precarietat laboral també generi més insatisfacció laboral. El 38,2% de les i els precaritzats declaren la seva insatisfacció, pel 18,4% entre la població jove no precaritzada (gràfic 8). D'altra banda, més de la meitat del jovent que treballa en condicions precàries es mostra insatisfet amb la seva situació econòmica (55%), una proporció molt més elevada que entre la població jove no precaritzada (33%), però no comparable amb el 83% del jovent aturat. Aquest elevat nivell d'insatisfacció laboral i econòmica que revela la població jove ocupada en condicions precàries no es trasllada, però, a una insatisfacció general amb la vida. El 97% de la població jove ocupada es mostra satisfeta amb la seva vida, dels quals el 61,4% estan molt satisfets. Tot i això, la insatisfacció està lleugerament més present entre el jovent precaritzat (5,6%), però amb escasses diferències en relació amb la població no precaritzada (2,1%), però sí significatives amb la població jove aturada (13,4%).

Gràfic 8. Indicadors de benestar emocional i salut mental segons precarietat laboral i situació d'atur. Població de 15 a 34 anys activa. Barcelona, 2020

Nota: a la insatisfacció amb la feina i amb la situació econòmica s'hi consideren els que declaren estar gens o poc satisfets. En el cas de la insatisfacció amb la vida, parteix d'una variable d'escala ordinal en la qual es demana a la població jove enquestada que digui fins a quin punt està satisfeta amb la seva vida de 0 a 10, en què 0 significa "mínima satisfacció" i 10, "màxima satisfacció". S'ha procedit a una recodificació de la variable en tres categories: insatisfet (de 0 a 4), satisfet (de 5 a 7) i molt satisfet (de 8 a 10).

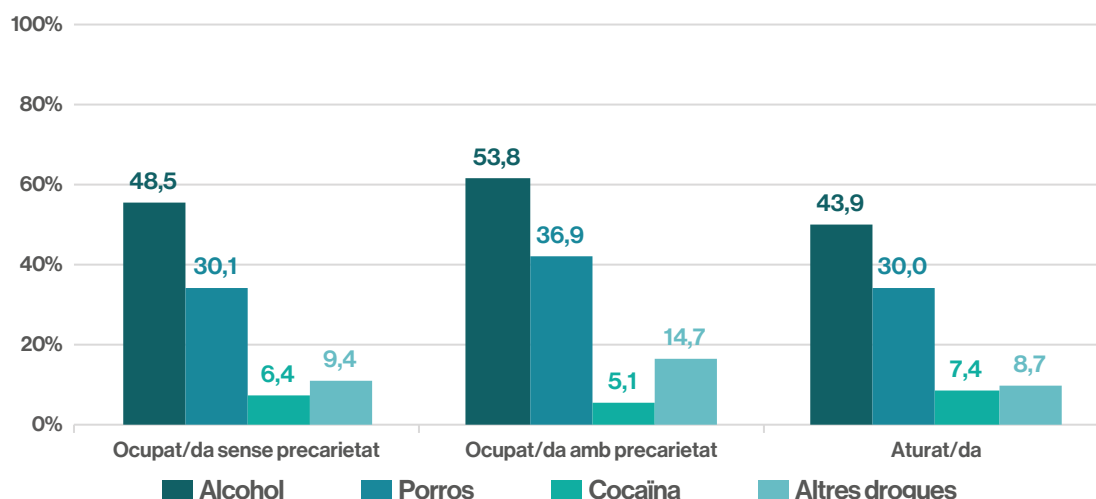
Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

La manca de reconeixement i els sentiments de desesperança i pessimisme també són més presents en les vides dels i de les joves que pateixen situacions de precarietat laboral. Un de cada cinc joves (21%) que acusen la precarietat laboral assenyalen sentir que no té un paper en la vida, la qual cosa indica la manca de sentit vital que provoca aquest fenomen en el jovent, no tant acusat, tanmateix, com en el cas de les i els joves aturats (25%). Aquest sentiment no està tan estès entre les i els joves no precaritzats, que el declaren poc més d'un de cada deu (12%). A més, el 37,4% de la població jove en situació de precarietat declara sentir-se incapaç de superar les adversitats, sentiment que només expressa el 26% dels no precaritzats, i que, no obstant, és inferior al 50% entre la població jove aturada.

Pel que fa a la relació entre la precarietat laboral i la salut mental, les dades no mostren cap patró clar, a banda d'una significativa major prevalença entre la població jove aturada. Sentiments associats amb trastorns mentals d'estrès, depressió o del son no presenten diferències significatives entre les i els joves segons les seves condicions laborals. Això, però, no amaga l'àmplia afectació d'aquestes problemàtiques entre el conjunt de la població jove: més de la meitat ha tingut sentiments propers a l'estrès; el 30% s'ha sentit infeliç o ha tingut sentiments depressius, i gairebé la meitat (46,4%) ha patit insomni degut a les seves preocupacions.

Malgrat la inexistència d'una major prevalença de trastorns de salut mental entre la població jove en situacions de precarietat laboral, el que sí que s'observa és una tendència més gran al consum d'alcohol i d'alguns estupefaents, un comportament que podria associar-se amb una certa necessitat d'evasió. Les dades indiquen que la població jove ocupada en condicions precàries tendeix a consumir més freqüentment alcohol, porros o d'altres tipus de drogues que la resta de joves ocupats i fins i tot més que els aturats. En canvi, en relació amb el consum de cocaïna, no hi ha diferències significatives (gràfic 9). S'ha de dir, però, que el consum d'alcohol i de porros està força estès entre la població jove (44 i 31,7%, respectivament) amb una freqüència variable. A diferència del que passa amb el consum dels porros, que sol ser més freqüent (un 11% de les i els joves precaritzats ho fan a diari, per un 8% entre els no precaritzats), en el cas de l'alcohol no hi ha consum diari (un 30% del jovent precaritzat consumeix alcohol almenys un cop al mes, per un 27% del jovent ocupat amb condicions laborals no precàries). El consum d'altres drogues està menys estès i, de manera semblant a l'alcohol, és més esporàdic, havent-hi un 13% del jovent precaritzat que les consumeix alguna vegada al mes i un 9% dels no precaritzats.

Gràfic 9. Consum d'alcohol i estupefaents segons precarietat laboral i situació d'atur. Població de 15 a 34 anys activa. Barcelona, 2020

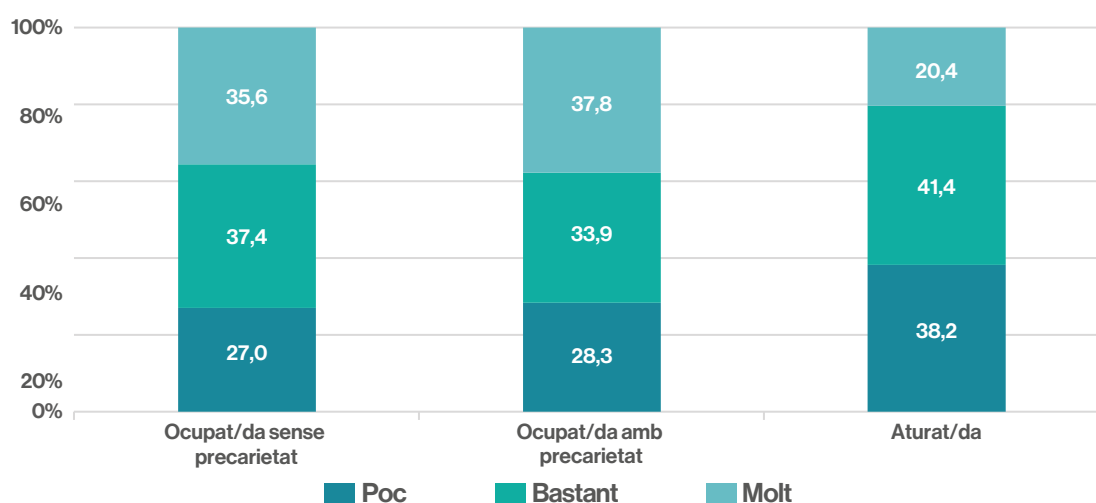
Nota: Per consum es considera almenys una vegada al mes, des del consum diari al que es fa menys d'una vegada al mes. En el cas de l'alcohol, consum es considera prendre 5 o més consumicions en menys de 4 hores amb freqüències variables de diàriament a menys d'una vegada al mes.

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

4.3 JOVES, PRECARIETAT LABORAL I DESAFECCIÓ POLÍTICA

Es podria plantejar com a hipòtesi que unes pitjors condicions laborals podrien suposar un nivell més gran de desafecció política entre la joventut barcelonina. Les dades, tanmateix, obliguen a refutar aquesta hipòtesi (gràfic 10). No s'observen diferències significatives en el baix interès per la política entre la població jove precaritzada i la que no té aquestes condicions laborals: poc més d'una quarta part en els dos casos. De fet, la gran majoria de joves ocupats s'interessa bastant o molt per la política amb independència de les seves condicions laborals, cosa que els distingeix del jovent desocupat que, tot i ser també majoria els que hi estan interessats, el percentatge de desafectes arriba al 38,2%. Aquest interès per la política del jovent barceloní pot ser el resultat d'un context especialment favorable per a la politització. Tal com apunta García-Albacete en l'Informe Juventud en España 2020, l'alta politització de la població jove respon a diversos factors de caire econòmic i polític: la Gran Recessió del 2008, que va tenir com s'ha vist un impacte especialment dur entre la població jove, unida a la precarització rampant i factors de caire polític vinculats a l'organització territorial de l'Estat i la reaparició de l'extrema dreta (García-Albacete, 2021).

Gràfic 10. Interès per la política segons precarietat laboral i situació d'atur. Població de 15 a 34 anys activa. Barcelona, 2020

Nota: l'interès per la política parteix d'una variable d'escala ordinal en la qual es demana a la població jove enquestada que digui en quina mesura li interessa la política de 0 a 10, en què 0 significa "mínim interès" i 10, "màxim interès". S'ha procedit a una recodificació de la variable en tres categories: poc interès (de 0 a 4), bastant interès (de 5 a 7) i molt interès (de 8 a 10).

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB2020.

5. CONCLUSIONS

La població jove de Barcelona s'ha mostrat novament com un dels col·lectius més vulnerables davant els cicles econòmics recessius. L'impacte que ha tingut la pandèmia de la covid-19 en el mercat laboral ha eixamplat la bretxa existent entre el jovent i la resta de població potencialment activa. L'any 2020 la població jove de Barcelona ha reduït encara més la seva participació en el mercat de treball, alhora que es veu afectada en major mesura per la precarietat laboral. En termes generals, les condicions laborals de més d'un 20% del jovent barceloní es poden considerar precàries, marcades per la inestabilitat, les jornades parcials o la sobrequalificació. Aquesta precarietat laboral afecta més les dones, la població jove de menor edat, l'estrangera i la menys qualificada. Més enllà d'aquests perfils, també es detecta una incidència diferencial significativa entre la població jove que resideix en els barris més empobrits de la ciutat. D'altra banda, les anàlisis realitzades també posen de manifest que la precarietat laboral es tradueix en situacions econòmiques insegures i dependents, que dificulten els processos d'emancipació residencial al mateix temps que afecten l'estat emocional del jovent. En canvi, no es detecta una relació directa amb la desafecció política.

Abans de la crisi pandèmica, l'especial vulnerabilitat laboral de la població jove ja havia estat objecte de dues estratègies europees del Consell de la Unió Europea (2010-2018 i 2019-2027), amb el Pla de garantia juvenil com a una de les mesures més destacades per facilitar la incorporació dels i les joves d'entre 16 i 29 anys en situació d'atur. El municipi de Barcelona també va respondre a l'impacte de la Gran Recessió del 2008 amb dos plans que ha implementat durant vuit anys, els previs al sorgiment de l'actual crisi econòmica. En primer lloc, el Pla de xoc contra l'atur juvenil 2013-2015 i posteriorment el Pla per al foment de l'ocupació juvenil de qualitat 2016-2020. Ara, per tal de fer front als efectes de la crisi pandèmica, l'Ajuntament de Barcelona ha aprovat el Pla de foment de l'ocupació juvenil 2020-2023. Un nou paquet de mesures que dona continuïtat a moltes de les accions previstes al pla anterior i, a més, les amplia, reforçant la dotació pressupostària. A priori, les línies estratègiques, orientades principalment a millorar la formació del jovent, incentivar l'ocupació de qualitat i donar suport a l'emprenedoria, van en una direcció apropiada, tot i que caldrà avaluar els resultats durant els propers anys.

Dins del marge limitat que tenen els consistoris per desenvolupar polítiques d'ocupació que puguin contrarestar l'impacte de factors macroestructurals que intervenen en l'ocupació i les condicions laborals, i tenint present el context de crisi econòmica actual, es fa necessari treballar a curt termini en mesures preventives i d'altres de palliatives. Entre les primeres, a més de les accions previstes en el nou pla, és primordial reduir el nivell de fracàs escolar i l'abandonament prematur dels estudis, ja que, com s'ha vist, la formació constitueix un factor clau per afavorir la participació en el mercat laboral i per minimitzar la precarietat laboral. Entre les segones, les línies estratègiques han de passar necessàriament per reforçar l'orientació laboral i professional, així com per ampliar l'acompanyament o l'assessorament en la recerca d'ocupació. Aquests aspectes queden ben recollits en el Pla a través de diferents serveis i programes (Infojove, "Aquí t'escoltem", etc.). En la mateixa línia, també seria interessant intensificar els esforços per establir ponts entre els centres formatius i les empreses i l'Administració municipal. El foment de l'ocupació i l'emprenedoria també són rellevants. En aquest sentit, ja s'han plantejat mesures de suport a la creació i consolidació d'empreses, així com ajuts econòmics i incentius fiscals per a la contractació de la població jove.

D'acord amb els resultats presentats, aquestes línies d'actuació haurien d'incorporar eixos d'intervenció transversals. En primer lloc, les accions cal que introdueixin una perspectiva de gènere per tal de reduir les desigualtats existents en l'accés al mercat laboral i en les condicions laborals entre les i els joves. També haurien de reforçar el suport al jovent estranger. A més, cal introduir una perspectiva territorial, imprescindible per evitar els greuges laborals que pateix el jovent resident en els entorns més desfavorits de Barcelona. En aquest sentit, resulta interessant que l'Ajuntament de Barcelona estigui ja adoptant aquesta perspectiva territorial en dos projectes actius en l'actualitat: "Treball als barris", projecte cofinançat per la Generalitat de Catalunya a través del Servei d'Ocupació de Catalunya; i "Barri d'oficis", inclòs en el Pla de Barris de Barcelona que té prevista una segona edició entre el 2021 i el 2024. Finalment, també és convenient oferir suport des de les polítiques públiques al benestar emocional de la població jove, tot en línia amb el que ja es plantejava per part del Consell de la Unió Europea en la seva Estratègia per a la joventut 2019-2027.

6. BIBLIOGRAFIA

- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2020a). *Enquesta a la joventut de Barcelona 2020. Avançament dades d'impacte COVID19*. Consulta: 17 desembre 2020, des de <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxiu-documents/enquesta_joventut_impacte_covid19-barcelona-2020.pdf>.
- ANTÓN-ALONSO, F.; PORCEL, S. (2019b). *Condicions i trajectòries laborals de la població jove a Barcelona*. Barcelona: Àrea de Drets Socials.
- ANTÓN-ALONSO, F.; PORCEL, S.; CRUZ, I. (en impremta). *Condicions laborals i socioeconòmiques de la població jove a la ciutat de Barcelona en temps de COVID-19*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- BOLTANSKI, L.; CHIAPELLO, È. (2002). *El nuevo espíritu del capitalismo*. Madrid: Akal.
- CASAL, J. (1996). "Modos emergentes de transición a la vida adulta en el umbral del siglo XXI: Aproximación sucesiva, precariedad y desestructuración". *REIS: Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 75, p. 295-316.
- ELLEN, I.; TURNER, M. (1997). "Does Neighborhood Matter? Assessing Recent Evidence". *Housing Policy Debate*, 8(4), p. 833-866.
- FRIEDRICHS, J.; GALSTER, G.; MUSTERD, S. (2003). "Neighborhood Effects on Social Opportunities: European and American Research and Policy Context". *Housing Studies*, 18(6), p. 797-806.
- GARCÍA-ALBACETE, G. (2021). "Jóvenes y política: actitudes y preferencias". A: INJUVE i Observatorio de la Juventud en España (ed.). *Informe Juventud en España 2020*, p. 179-203. A: <<http://www.injuve.es/observatorio/demografia-e-informacion-general/informe-juventud-en-espana-2020>>. Consulta: 11 març 2021.
- GENTILE, A. (2013). *Emancipación juvenil en tiempos de crisis. Un diagnóstico para impulsar la inserción laboral y la transición residencial*. Madrid: Estudios de Progreso 73, Fundación Alternativas.
- GENTILE, A. (2006). "Una precaria transición a la vida adulta: inestabilidad laboral y límites del régimen familista de Estado del Bienestar. El caso de España". *Working Paper 06-02*, Unidad de Políticas Comparadas, CSIC.
- KATZMAN, R. (2001). "Seducidos y abandonados: el aislamiento social de los pobres urbanos". *Revista de la CEPAL*, 75, p. 171-189.
- LAPARRA, M. (2006). *La construcción del empleo precario*. Madrid: Fundación FOESSA.
- MERINO, R.; GARCÍA, M.; VALLS, O. (2018). "Educació. Itineraris i transicions escolars: canvis i inèrcies en un context de crisi". A: SERRACANT, P. (coord.). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MARÍ-KLOSE, P.; MARÍ-KLOSE, M. (2006). *Edad del cambio. Jóvenes en los circuitos de solidaridad intergeneracional*. Madrid: Siglo XXI / Centro de Investigaciones Sociológicas.
- POLAVIEJA, J. G. (2003). *Estables y precarios. Desregulación laboral y estratificación social en España*. Madrid: Siglo XXI / Centro de Investigaciones Sociológicas.
- PRIETO, C.; ARNAL, M.; CAPRILE, M.; POTRONY, J. (2009). *La calidad del empleo en España: una*

aproximación teórica y empírica. Madrid: Ministerio de Trabajo e Inmigración.

SAMPSON, R.; MORENOFF, J.; GANNON-ROWLEY, T. (2002). "Assessing «Neighborhood Effects»:
Social Processes and New Directions in Research". *Annual Review of Sociology*, 28(1), p. 443-478.

SARASA, S.; PORCEL, S.; NAVARRO-VARAS, L. (2013). "L'impacte social de la crisi a l'Àrea
Metropolitana de Barcelona i a Catalunya". *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, 56, p. 10-88.

SENNET, R. (2006). *La corrosión del carácter: Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo
capitalismo*. Barcelona: Anagrama.

SERRACANT, P. (2014). *Canvis i continuïtats en les trajectòries de transició de la joventut catalana*.
Universitat Autònoma de Barcelona.

STANDING, G. (2013). *El precariado*. Barcelona: Pasado y Presente.

WACQUANT, L. (2007). "La estigmatización territorial en la edad de la marginalidad avanzada". *Ciências
Sociais Unisinos*, 43(2), p. 193-199.

ANNEX ESTADÍSTIC

Taula A1. Models de regressió logística per la precarietat laboral de la població jove (15-34 anys) (n = 502).
Barcelona, 2020

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Intercept	0,053***	0,009***	0,010***	0,006***	0,004***
Característiques sociodemogràfiques					
Sexe (ref. Home)					
Dona	1,810*	1,609	1,653	1,690	1,697
Edat (ref. 30 a 34 anys)					
De 15 a 24 anys	3,972***	2,312*	2,108	2,115	2,180
De 25 a 29 anys	1,068	0,784	0,737	0,744	0,764
Nacionalitat (ref. Espanyola)					
Estrangera	2,122**	1,329	1,314	1,229	2,004
Nivell d'estudis (ref. Superiors)					
Secundaris o inferiors	1,467	0,720	0,867	0,730	0,946
Característiques de la feina					
Categoria professional (ref. Directius i professionals)					
Administratiu/iva		3,494**	3,558**	3,699**	3,835**
Autònom/a		0,968	1,028	1,052	1,024
Treballador/a de servei		7,979***	8,618***	9,202***	9,749***
Treballador/a de la indústria/construcció		6,385**	6,652**	6,909**	7,460**
Temps a la feina actual (ref. Més de 3 anys)					
Menys d'1 any		7,489***	7,621***	7,934***	9,007***
Entre 1 i 3 anys		3,578*	3,685*	3,735*	4,338*
Origen social					
Nivell d'estudis de la mare (ref. Estudis superiors)					
Estudis primaris o inferiors			0,708	0,654	0,648
Estudis secundaris			0,770	0,680	0,685
Interacció Nivell d'estudis de la mare* Nivell d'estudis					
Estudis secundaris postobligatoris o inferiors*Estudis primaris o inferiors			0,647	0,685	0,645
Estudis secundaris postobligatoris o inferiors*Estudis secundaris			1,305	1,451	1,449
Barri					
Estrat de renda (ref. Barri rendes altes)					
Barri rendes baixes				1,965	5,159*
Barri rendes intermèdies				2,005	1,980
Interaccions					
Estrat de renda (barri)*Nivell d'estudis					
Barri rendes baixes* Estudis secundaris postobligatoris o inferiors					0,531
Barri rendes intermèdies*Estudis secundaris postobligatoris o inferiors					0,994
Estrat de renda (barri)*Nacionalitat					
Barri rendes baixes*Estrangera					0,280
Barri rendes intermèdies*Estrangera					0,925
AIC	385	352	356	357	359
McFadden's R2	0,088	0,199	0,207	0,216	0,229

Nota: *p<0,5; **p<0,01; ***p<0,001.

Font: elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona, EJOB, 2020.

5.

LES CONDICIONS DE VIDA DELS JOVES L'ANY DE LA PANDÈMIA

ALBERT JULIÀ

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona –IERMB
Departament de Sociologia, Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

Tradicionalment les condicions de vida dels i les joves no han sigut font de preocupació a les societats avançades. En els períodes previs a la crisi econòmica iniciada el 2008 les taxes de pobresa juvenil eren relativament baixes, i tradicionalment hi havia certa concepció generalitzada que les condicions de precarietat en els joves no era quelcom preocupant. Des del punt de vista de la promoció laboral tradicional, s'entenia que els i les joves estaven en una etapa de transició i creixement, i per això era més o menys normal que no tinguessin una situació laboral estable, ja que l'anirien adquirint a mesura que anessin agafant experiència. Juntament amb aquesta concepció, algunes evidències d'anteriors estudis suggereixen que la pobresa en la joventut és una condició més passatgera que en altres grups d'edats, ja que abandonen aquesta situació amb més velocitat que les persones de més edat (Ayllón, 2009). Tot i que encara es manté aquesta visió des d'alguns sectors, cada cop s'estan sumant més evidències que les condicions de vida dels i les joves està esdevenint un problema social amb múltiples conseqüències i riscos.

A principis del segle XXI el panorama del risc de pobresa dels joves va anar canviant de manera molt significativa. Segons les dades de l'Enquesta de condicions de vida (ECV), els i les joves a Espanya i Catalunya cada cop representen un col·lectiu més vulnerable amb una taxa de pobresa més elevada. Segons les dades de l'ECV, a Catalunya i Espanya la taxa de risc de pobresa dels joves el 2004 era inferior al 15%, sent el grup amb una taxa de risc de pobresa més baixa. Al punt àlgid de l'anterior crisi (any 2014), la taxa de risc de pobresa juvenil es va situar entorn del 25%, i ja eren el segon grup poblacional amb un risc més elevat, només superat pels infants (INE).

Aquesta tendència no només ha ocorregut en el context espanyol¹, tot i que en aquest territori seria on la magnitud de la incidència ha estat més severa. Paral·lelament, s'acumulen evidències que indiquen que les experiències de restriccions econòmiques dels infants i joves, així com estar en una situació de risc de pobresa, generen "efectes cicatriu" que perduren al llarg de la vida. L'evidència empírica mostra que els i les joves que es troben en situació de risc de pobresa tenen més probabilitat de convertir-se en adults pobres i crear noves llars amb infants en situació de vulnerabilitat econòmica. Al mateix temps, tenen més probabilitat de ser demandants i dependents d'ajudes públiques, tenir feines més precàries o estar en atur durant períodes de llarga durada o de manera molt intermitent (Ayllón, 2014). Els individus que pateixen atur durant la seva joventut tenen més risc de tornar a experimentar-lo en edats més avançades (Nilsen i Holm, 2011). De la mateixa manera, els i les joves que comencen a treballar en feines precàries, de baixa qualitat i amb itineraris laborals intermitents, presenten més risc de caure a l'atur a llarg termini o de rebre prestacions d'atur de menor quantia i/o durada (Biewen i Steffens, 2010; Nordström, 2011), amb la qual cosa queden més exposats a mantenir una situació de precarietat laboral i de les seves condicions de vida. A més, que gran part dels joves estiguin en situació de vulnerabilitat econòmica o precarietat té incidències en altres dimensions socials i demogràfiques. Els i les joves que no disposen de certa seguretat financera i laboral solen postergar l'emancipació, que alhora influeix en unes taxes de fertilitat més baixes, amb la consegüent reducció de la natalitat.

¹ Segons les anàlisis d'Aassve, Cottini i Vitali (2013) entre el 2007 i el 2011 la pobresa dels joves va créixer en 22 de 24 països europeus.

En aquest escenari poc favorable per a la població jove irromp la crisi iniciada el 2020 amb la pandèmia de la covid-19. Els efectes de les restriccions adoptades per reduir les diferents onades de la pandèmia han provocat una crisi econòmica de la qual encara no se'n sap l'abast. Segons les dades del Banc d'Espanya del desembre del 2020, s'estima que la caiguda del PIB de l'any 2020 se situa entre el 10,7% i l'11,6%. El mateix organisme espera una millora substancial durant el 2021 (creixement d'entre el 4,2% i el 8,6%) atesa la gran baixada del 2020. Aquesta gran caiguda que suposa el 2020 està provocant un fort impacte negatiu en molts sectors econòmics, a empreses i famílies. Segons les estimacions de Cruz *et al.* (2021), la situació derivada de la crisi de la covid-19 ha provocat un descens de les rendes familiars d'entre el 7% i el 8% a Barcelona i a la seva àrea metropolitana. Segons aquest estudi, s'estima que durant l'any 2020 a l'àrea metropolitana de Barcelona s'ha incrementat la taxa de pobresa més de 4 punts percentuals (passaria del 20% del 2018-2019 fins al 24,0-24,7% el 2020). En aquest mateix estudi els autors assenyalen que la població jove torna a ser un dels perfils socials més afectats per aquesta nova crisi.

El present capítol té l'objectiu de mostrar la situació dels i les joves a la ciutat de Barcelona justament l'any que es va iniciar la pandèmia. Per poder portar-ho a terme es presenten els principals resultats de l'Enquesta a la joventut de Barcelona (EJOB2020). S'analitzen les diferents dimensions que tracta l'enquesta sobre les condicions de vida de la joventut durant l'any 2020. En primer terme, es dona resposta sobre quina és la situació dels joves en clau econòmica i quins són els nivells de qualitat de vida que tenen els diferents perfils que viuen a la ciutat. Seguidament, es descriu el nivell de satisfacció dels diferents perfils de joves a Barcelona. A l'apartat següent es presenten els resultats de l'anàlisi de l'estratificació social dels joves, així com la mobilitat social que perceben i/o esperen en el futur respecte a la classe social dels seus progenitors/tutors. Tot seguit, es descriu quins han estat els impactes que ha tingut la covid-19 en referència a la situació econòmica i habitacional dels joves després de la primera onada de pandèmia i de la desescalada de les restriccions més severes com va ser el confinament domiciliari produït durant els mesos de març i abril. En darrer terme, es presenta una síntesi de les principals conclusions i algunes reflexions que cal tenir en compte de cara a millorar les condicions de vida de la joventut.

2. SITUACIÓ ECONÒMICA I PRIVACIONS DELS JOVES

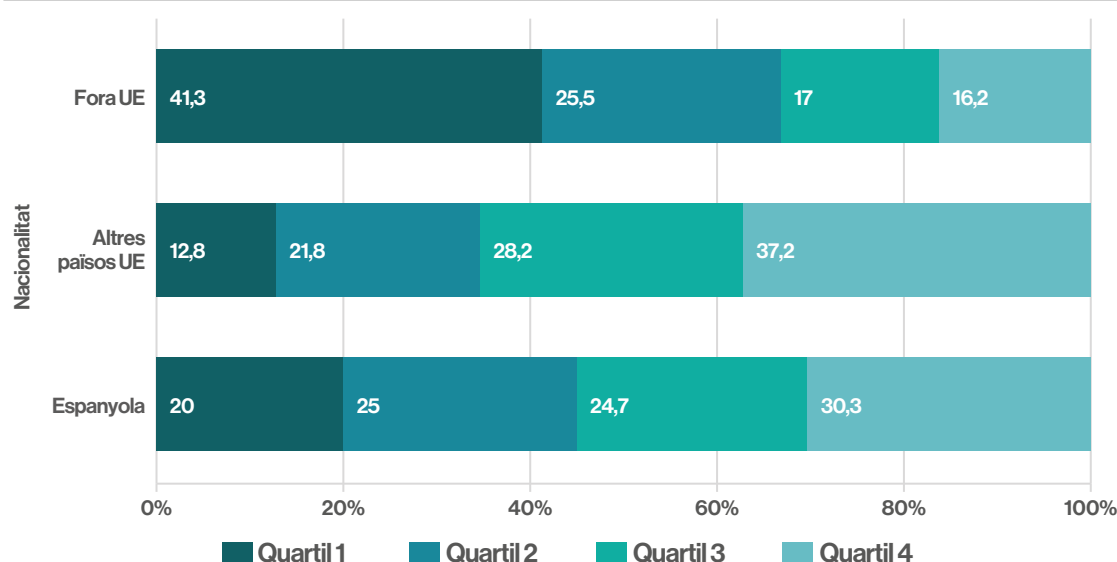
La situació econòmica de les llars on viuen els i les joves és molt diversa. Atès que són un col·lectiu que està situat en etapes vivencials molt diferents (poden estar emancipats o no, convivint amb els progenitors o amb altres familiars o no familiars, poden tenir fills o no, treballant o a l'atur, en situació de precarietat o no, etc.), és molt complicat definir-los com un únic perfil i generalitzar-ne les situacions relacionades amb les condicions de vida. Com s'ha comentat prèviament, no només és un col·lectiu amb grans diferències intrageneracionals (diferències entre els joves en les condicions de vida), sinó intergeneracionals (diferències entre els diferents grups d'edat en les seves condicions de vida).

Per poder identificar la situació de les condicions de vida de la població se solen utilitzar diferents indicadors estandarditzats i validats. Indicadors com la taxa de risc de pobresa, o els que se solen utilitzar com a privacions materials en enquestes com l'ECV, serveixen per poder analitzar quin percentatge de la població està en situació de vulnerabilitat econòmica i de risc d'exclusió social. En aquest sentit, l'EJOB2020 no permet crear l'indicador de taxa de risc de pobresa i exclusió social, però sí que permet capturar els ingressos de la llar on viuen els i les joves (atenent totes les fonts econòmiques que reben els membres que componen la unitat de convivència), així com alguns dels indicadors més rellevants sobre la situació de privació econòmica i vulnerabilitat que se sol preguntar en altres enquestes com l'ECV.

Les dades de l'EJOB2020 mostren algunes diferències significatives entre els perfils dels i les joves. Si tenim en compte els ingressos equivalents² de les llars on viuen els joves, les dades mostren que segons la seva nacionalitat o país de naixement, el territori de la ciutat on viuen i si estan o no emancipats està fortament associat a tenir menors o majors ingressos. Una mostra d'això es veu en el gràfic 1, en què s'observa que els i les joves que tenen nacionalitat espanyola i d'altres països de la UE acostumen a tenir més ingressos (quartils 3 i 4) que els de fora de la UE, i arriben a duplicar el percentatge que se situa en el quartil més alt d'ingressos equivalents (quartil 4).

² Els ingressos equivalents es calculen a partir dels ingressos totals de la llar dividit per les unitats de consum (nombre de persones) que hi ha a cada llar (segons l'escala modificada de l'OCDE que pondera amb un valor més elevat les unitats de consum adultes que els infants menors de 14 anys).

Gràfic 1. Proporció de joves segons quartils d'ingressos equivalents i la seva nacionalitat

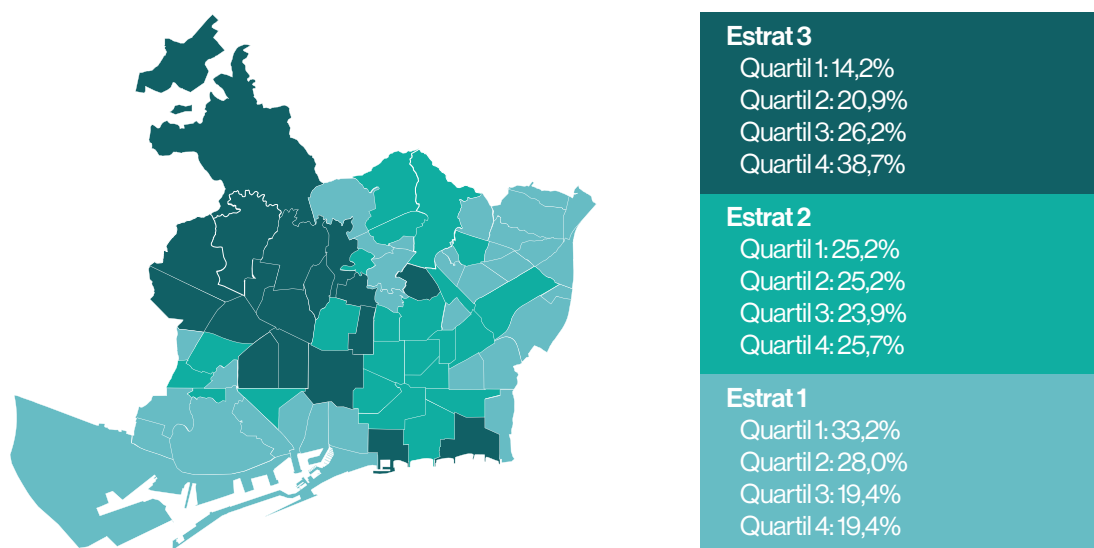

Nota: les diferències són estadísticament significatives.

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

De la mateixa manera, s'observen diferències força acusades segons els barris de Barcelona on viu el jovent. Tot i que els resultats van en la línia del que s'esperava (els i les joves que viuen als barris de rendes més baixes és on trobem un percentatge més alt de llars amb joves amb menors ingressos equivalents), el que interessa aquí és veure la magnitud de les desigualtats entre els territoris. Les dades mostren que en l'agrupació de barris més rics (barris de l'estrat 3) trobem el doble de joves amb ingressos alts (quartil 4) que en els barris amb rendes més baixes (estrat 1)³. De fet, en els barris amb una renda mitjana més alta, el 65% de les persones joves estan en els dos quartils superiors d'ingressos equivalents, mentre que en l'estrat 1 de barris de rendes mitjanes més baixes el percentatge és del 38,8%. En canvi, en l'estrat 2 la distribució dels joves per quartils d'ingressos equivalents és pràcticament idèntica. En aquest barri és on trobem més diversitat de perfils de joves segons les seves característiques econòmiques.

Figura 1. Proporció de joves segons quartils d'ingressos equivalents i el seu lloc de residència en els tres estrats de barris de Barcelona

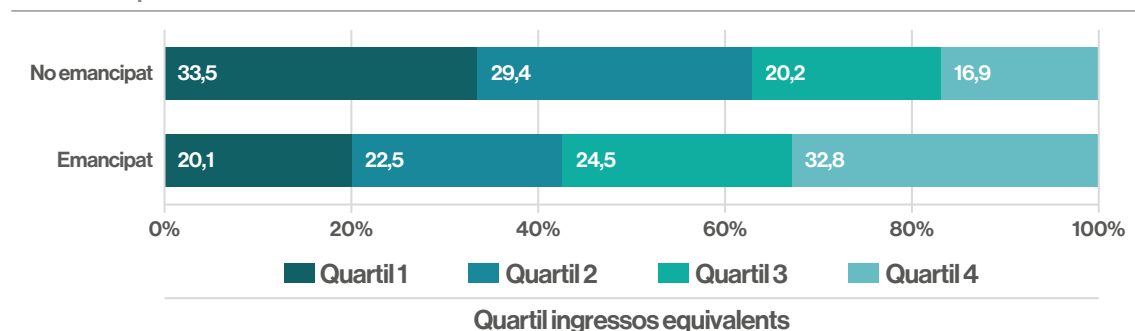
Nota: les diferències són estadísticament significatives.

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

³ Els estrats de barris es defineixen per la renda mitjana de les llars de Barcelona del 2017. L'estrat 1 comprèn els barris amb rendes mitjanes de 21.609 € a 32.806 €; l'estrat 2, de 33.078 € a 39.823 €, i l'estrat 3, de 39.875 € a 109.146 €.

Un dels altres factors que emergeixen com a element de desigualtat entre els joves és la seva situació de convivència. Que els joves estiguin convivint a la llar d'origen juntament amb els seus progenitors pot suposar una font de reducció de la vulnerabilitat que podria desenvolupar si es donés un procés d'emancipació amb recursos econòmics escassos. Tanmateix, el que mostren les dades de l'EJOB2020 és un escenari que sembla tendir a una lògica complementària. Les llars amb joves emancipats estan en major mesura formades per joves de quartils d'ingressos equivalents superiors (32,8%), quasi el doble que els no emancipats (16,9%). Les dades mostren que el percentatge més alt de joves que no estan emancipats conviu en llars amb nivells baixos d'ingressos (el primer i segon quartil d'ingressos sumen el 62,9% dels joves no emancipats).

Gràfic 2. Proporció de joves segons quartils d'ingressos equivalents i la seva condició d'emancipat o no emancipat

Nota: les diferències són estadísticament significatives.

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Tot i aquestes diferències, s'ha de tenir en compte que els ingressos equivalents és una mesura relativa entre els ingressos de la llar i les unitats de consum (nombre de persones en funció de la seva edat) que la componen, i que la seva anàlisi té les seves limitacions per poder inferir les condicions de vida dels joves. Per aquest motiu és important aportar altres indicadors que ajudin a definir la situació i les desigualtats en el benestar dels joves.

LES PRIVACIONS MATERIALS DELS JOVES

Més enllà dels indicadors monetaris per inferir la qualitat de vida dels joves, sovint s'utilitzen diferents indicadors de privació per complementar o per conèixer des d'una altra perspectiva la situació en què conviu, i fins a quin punt poden atendre despeses comunes que caracteritzen les necessitats bàsiques dels individus (Verdú i Rodríguez, 2011). Elements com l'alimentació, la provisió d'un habitatge en bones condicions, atendre les despeses més bàsiques com les energètiques o les del propi habitatge són elements bàsics per tenir un mínim de benestar a la ciutat de Barcelona, però que malauradament no estan garantits per a tothom. Com mostra la taula següent, un 5,1% dels i les joves viuen en llars on no es poden permetre un àpat de carn, pollastre, peix o equivalent en persones vegetarianes cada dos dies. Aquest seria un dels indicadors que mostren el nivell de vulnerabilitat més extrem, però les dades assenyalen que una proporció més elevada de joves viuen en situació de vulnerabilitat força severa. En clau d'habitatge, un de cada cinc joves viuen en llars que han patit algun endarreriment en el pagament de lloguer, hipoteca, o en els subministraments en els darrers 12 mesos. D'altra banda, el 14,4% declara que no es poden permetre mantenir la temperatura adequada durant els mesos freds. Aquests resultats són força preocupants ja són factors que condicionen de manera punyent la vida dels joves. Viure en situacions habitacionals precàries pot afectar tant la salut física, ja que poden tenir més probabilitat de desenvolupar algunes malalties, com la salut mental, ja que poden desenvolupar més estrès i ansietat (Hopton i Hunt, 1996; Payne, 2000). Aquests indicadors mostren situacions molt precàries dels joves just a l'inici de la crisi derivada de la pandèmia, cosa que fa pensar que poden agreujar-se a curt i mitjà termini.

Taula 1. Percentatge de joves que viuen en llars amb privacions segons tipus de privacions

	%
La llar no es pot permetre un àpat de carn, pollastre o peix (o equivalent per a persones vegetarianes), almenys cada dos dies	5,1
La llar no es pot permetre mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada durant els mesos freds	14,4
En els darrers 12 mesos han tingut algun endarreriment en el pagament del lloguer, la hipoteca o en el pagament de subministraments de la llar (aigua, gas, electricitat)	20,2
La llar no té la capacitat d'atendre una despesa inesperada de 700 euros amb els seus propis recursos	37,1
La llar no es pot permetre anar de vacances fora de casa, almenys una setmana a l'any	19,8

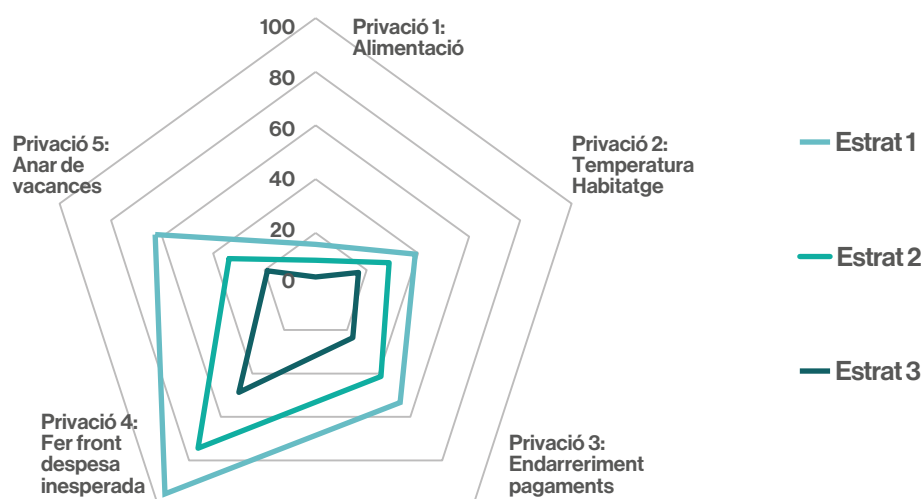
Nota: els indicadors utilitzats per la privació a l'EJOB2020 són els mateixos que s'utilitzen a l'ECV.

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Altres elements d'interès que es poden extreure de l'anàlisi dels indicadors de privació que proporciona l'EJOB2020 és la baixa capacitat d'estalvi que tenen les llars on viuen els i les joves. El 37,1% no té la capacitat d'atendre una despesa inesperada de 700 euros amb els propis recursos que generen els membres de la llar amb joves, i el 19,8% no es pot permetre anar de vacances fora de casa, almenys una setmana a l'any. Tot i que en el gràfic 2 s'ha vist que hi havia una proporció més elevada de joves emancipats amb ingressos que no pas en els no emancipats, les dades referents a la capacitat d'estalvi mostren que els emancipats són els que tenen menor possibilitat d'estalvi. El 40,9% no podria atendre la despesa inesperada de 700 €, mentre que en els no emancipats el percentatge se situa en el 31,2%. De fet, els joves no emancipats són els que mostren una prevalença major de joves sense patir cap de les cinc privacions (55,4% envers el 47,5% dels emancipats).

Estudis precedents indiquen que a la ciutat de Barcelona es donen certes dinàmiques de segregació on certs perfils de població amb major o menor situació benestar o de vulnerabilitat es concentren en barris concrets (Antón-Alonso *et al.*, 2021). Anteriorment s'ha constatat la distribució desigual de la joventut en el territori de la ciutat segons els seus ingressos. En el gràfic següent es reforça aquesta idea de concentració diferenciada de la vulnerabilitat en diferents àrees de la ciutat a partir dels indicadors de privació. En els barris amb les rendes més altes (estrat 3) trobem un percentatge substancialment menor de joves que viuen en llars amb alguna de les cinc privacions analitzades. En canvi, en els barris de menors rendes (estrat 1) destaca que pràcticament la meitat dels i les joves viuen en llars que no poden atendre despeses inesperades, pràcticament un 30% han tingut endarreriments relacionats amb l'habitatge i/o els subministraments, i un de cada cinc no poden posar l'habitatge a la temperatura adequada en els mesos freds.

Gràfic 3. Percentatge de joves que viuen en llars amb privacions materials segons estrats de barris i tipus de privacions materials

Nota: les diferències són estadísticament significatives.

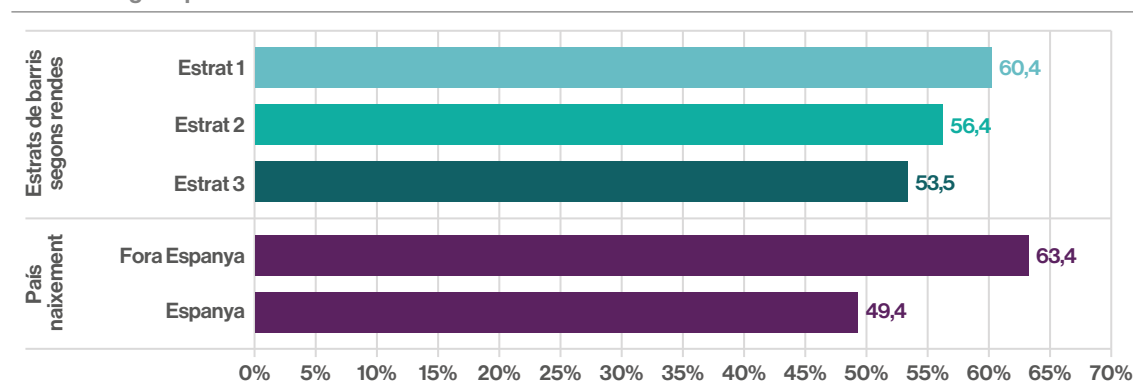
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Un altre factor que destaca per ser font de desigualtats socials és la procedència dels joves. Estudis precedents mostren de manera consolidada que les persones que viuen fora del seu país d'origen sovint tenen més probabilitat d'estar en risc de pobresa o d'exclusió social que les autòctones (Mahía, i

De Arce, 2014; Arcarons *et al.*, 2018). La majoria de processos migratoris solen tenir una connotació de cerca de millora de les condicions de vida que, tot i assolir-la, sovint aquesta acaba situant-se per sota dels perfils autòctons. Els motius que afecten les persones immigrades poden ser diversos: barreres d'entrada al mercat laboral o a l'habitatge, ja sigui per estigmatització, discriminació, per requisits d'empadronament, per menor capacitat adquisitiva i de mobilitat, més desconeixement d'accés a serveis i de tràmits, barreres idiomàtiques, etc. (Oreopoulos, 2011; Lozano, 2013).

En la línia d'estudis anteriors, les dades de privacions mostren de manera significativa que els joves de Barcelona nascuts fora d'Espanya estan vivint de forma més precària que els nascuts en el país. El 62,2% dels nascuts a Espanya no tenen cap privació, mentre que entre els i les joves nascuts en un altre país el percentatge és del 34,9%. De fet, un de cada quatre joves que ha nascut fora del territori espanyol viu en una llar amb 3 o més privacions de les recollides a l'enquesta, mentre que el percentatge en el cas dels autòctons és de 7,4%. Aquestes desigualtats són corroborades pel gràfic 4 que mostra la probabilitat que els i les joves tinguin privacions materials segons l'origen de naixement. Així, els i les joves no nascuts a Espanya i residents a Barcelona tenen un 63% de probabilitats de viure en llars amb alguna de les privacions, 14 punts percentuals més que els nascuts a l'Estat espanyol. Les anàlisis elaborades també mostren les diferències estadísticament significatives per estrats de barris. Els joves de barris amb rendes mitjanes més altes tenen 7 punts percentuals menys en la probabilitat de tenir algun tipus de privació material que els que viuen a l'agrupació de barris de rendes mitjanes més baixes.

Gràfic 4. Probabilitat que els joves tinguin alguna de les cinc privacions materials segons característiques sociodemogràfiques

Nota: els resultats són fruit d'una anàlisi de regressió logística multivariant en la qual es controla per altres variables que no aporten resultats estadísticament significatius (sexe; edat; situació d'emancipació i moment de la realització del treball de camp).

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

SOLIDARITAT INTERGENERACIONAL

Les dades indiquen que la majoria de joves tenen ingressos propis o n'han tingut en els darrers mesos. Tres de cada quatre joves (el 77,1%) havien obtingut ingressos propis en els darrers 12 mesos abans de l'enquesta (realitzada a mitjans del 2020). Les fonts dels ingressos són diverses: la majoria de joves (el 72,8%) han obtingut els ingressos provinents del mercat laboral, un 20,1% també ho van fer per feines més esporàdiques (per exemple treballs d'estiu, de caps de setmana, etc.), el 7% de beques o ajudes d'estudi, el 7,8% de prestacions d'atur, i el 12,8% d'ERTO.

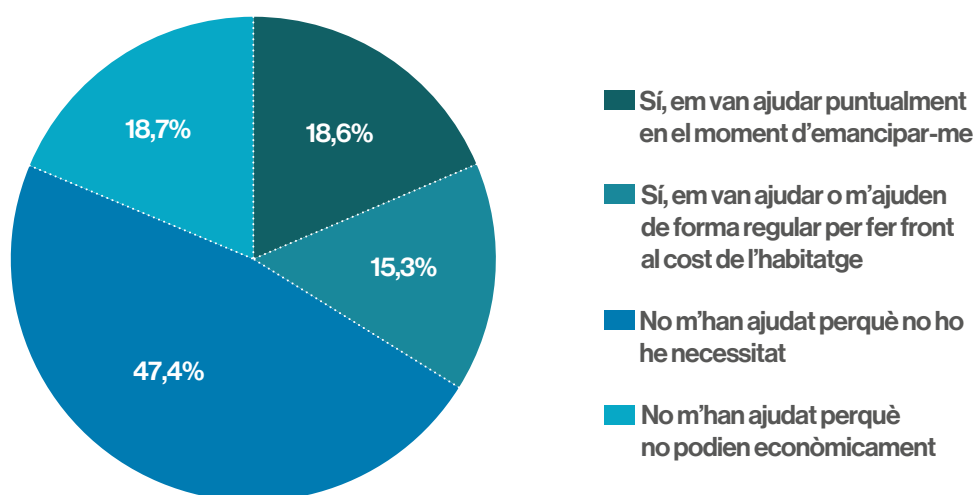
Hi ha un altre conjunt de joves que, tot i haver tingut fonts d'ingressos més o menys estables o esporàdiques, necessiten ajudes econòmiques per atendre algunes despeses pròpies. En aquests casos és interessant analitzar la situació dels joves emancipats, ja que solen assumir una càrrega més elevada de despeses que els que romanen a la llar d'origen. Les dades mostren que el procés d'emancipació, tot i donar-se cada cop en edats més tardanes, requereix uns recursos econòmics que sovint els propis joves no poden assumir per si sols. Segons l'EJOB2020, el 18,6% dels joves emancipats a Barcelona van rebre ajudes puntuals en el moment d'emancipació. Només una mica més de la meitat dels joves emancipats no han rebut ajudes perquè no les han necessitat. Tanmateix, la situació d'aquests joves sol estar marcada per moments de precarietat econòmica degut a les dificultats de mantenir una feina estable i de qualitat, així com per un mercat d'habitatge amb uns costos força elevats, fet que comporta que no només tinguin sovint dificultats per engegar el procés d'emancipació (ja sigui amb hipoteca o lloguer), sinó que al llarg d'aquesta etapa es pot mantenir certa dependència econòmica per atendre les despeses derivades de l'habitatge. Com es pot veure en el

gràfic següent, el 15,3% dels emancipats van rebre o segueixen rebent ajudes de manera regular per satisfer el cost de l'habitatge. Si es desagrega l'anàlisi per edats, les dades mostren que l'emancipació dels més joves sense ajudes sol ser molt menys freqüent que els joves de més edat. No hi ha diferències significatives si tenim en compte les ajudes puntuals pel moment d'emancipació; en canvi, hi ha més joves de 20 a 24 anys que necessiten ajudes regulars per pagar el cost de l'habitatge (36,6%) que la resta de grups d'edat (de 25 a 29 anys el 13%, i de 30 a 34 anys el 8,6%).

Les dades de l'enquesta indiquen que el percentatge de joves emancipats que no són prou autònoms per mantenir les condicions de vida esperades podria ser més elevat. Si atenem el fet que el 18,7% dels joves emancipats no van rebre ajudes o no en reben perquè els seus familiars no s'ho podien permetre, ens dona una idea que un percentatge força substancial no ha pogut disposar d'ajudes tot i voler-les o necessitar-les.

Si analitzem els diferents perfils de joves, les dades mostren que el perfil de joves que tenen menys possibilitats de rebre ajudes per part de familiars són els i les joves nascuts fora d'Espanya (25,1% versus els nascuts a Espanya que són el 12%), o els que tenen nacionalitat de fora de la UE (el 30,3% no ha rebut ajuda perquè no podien econòmicament). Diferències semblants les trobem quan analitzem les dades per diferents barris de Barcelona. Les persones joves emancipades de barris amb rendes més baixes són les que en major mesura no han rebut ajuda per part dels seus familiars pel fet que no s'ho podien permetre.

Gràfic 5. Joves emancipats segons si hi ha persones que els paguen habitualment totes o part de les seves despeses bàsiques (o comunes amb altres persones de la llar) o bé que els proporcionen ajudes econòmiques

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

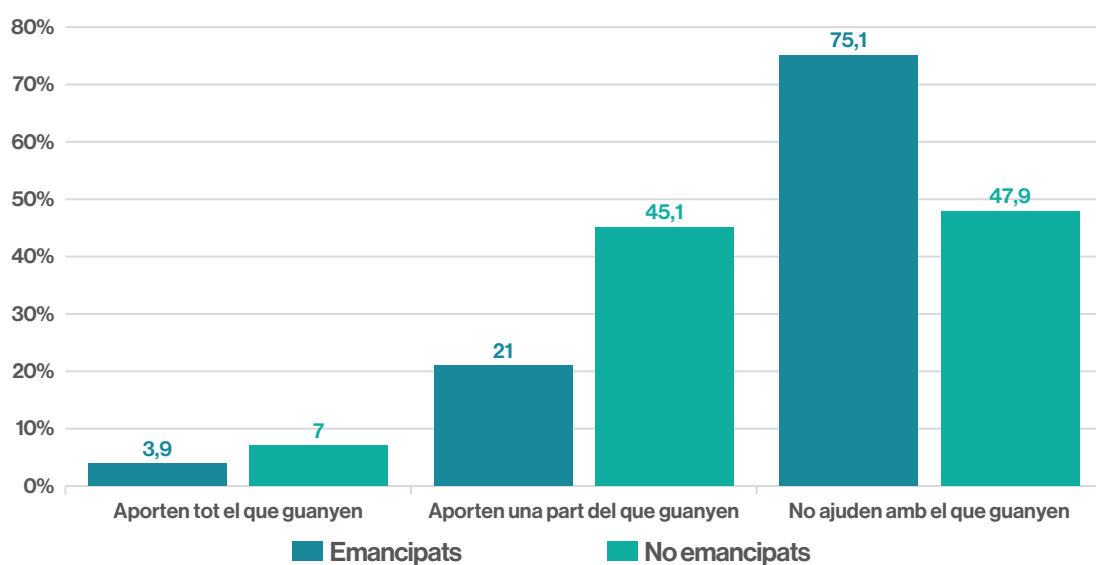
Al mateix temps, les dades mostren que prop d'un terç de la joventut emancipada manté cert grau de dependència econòmica d'altres persones. El 32,5% dels joves emancipats declaren que tenen alguna o algunes persones que els paguen habitualment totes o part de les seves despeses bàsiques (o comunes amb altres persones de la llar), o bé els proporcionen ajudes econòmiques de manera habitual. Aquestes transferències econòmiques més habituals es basen essencialment en la solidaritat intergeneracional, ja que els pares i les mares solen ser qui les efectuen (el 17,3% dels i les joves emancipats reben ajudes dels seus progenitors). La resta de joves que reben ajudes econòmiques de manera habitual per pagar part o la totalitat de les despeses pròpies les solen rebre de la parella (10,5% dels i les joves emancipats), i en menor mesura d'amistats (1,9%), germans/es (1,5%) o d'avis o àvies (1,8%) entre d'altres.

Tanmateix, la solidaritat intergeneracional no és quelcom unidireccional. No sempre les persones joves són les receptores d'ajudes econòmiques per poder atendre les diferents despeses personals, ja estiguin convivint o no amb els seus progenitors. En alguns casos, els i les joves suposen una font d'ingressos en les llars on resideixen, encara que no estiguin en situació d'emancipació. En aquest sentit, l'EJOB2020 ens permet analitzar quants i quantes joves donen una part o la totalitat dels ingressos que han generat en els darrers 12 mesos. Com s'ha comentat amb anterioritat, aproximadament tres quartes parts dels joves de 15 a 34 anys han generat ingressos personals. D'aquests, un 4,8% va donar

o dona la totalitat dels seus ingressos per contribuir a l'economia de la seva família, i un 28% en dona una part. Dit d'una altra manera, el 24,4% del total de joves (emancipats o no emancipats) a Barcelona ajuden en l'economia familiar (32,8% si només tenim en compte els que tenen ingressos propis).

Lògicament conviure o no amb els progenitors pot condicionar el fet d'ajudar o no en l'economia familiar. En algunes llars es pot prendre la decisió que els i les joves amb ingressos dels rendiments del treball aportin part del que guanyen a les despeses comunes, ja sigui perquè a la llar hi ha cert nivell de necessitat per cobrir les despeses, o es pot produir com a estratègia de ser menys dependent econòmicament. Sigui quina en sigui la causa, d'aquesta aportació monetària que fan els joves, les dades mostren que més de la meitat de la joventut no emancipada amb ingressos ajuda en la despesa familiar (52,1%). Tot i que aquest percentatge és força més elevat que els emancipats, s'ha de dir que el percentatge d'aquest perfil de joves que també ajuden els familiars és força elevat. Prop del 25% dels joves emancipats aporten alguna quantitat del que guanyen a les seves famílies.

Gràfic 6. Joves amb ingressos que ajuden els seus familiars segons si estan emancipats o no

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

En aquest sentit, són especialment solidaris els i les joves no nascuts a Espanya o amb nacionalitat de fora de la UE. El 42% dels joves nascuts a fora del país que tenen ingressos donen una quantitat per ajudar les seves famílies, xifra que suposa 15 punts per sobre dels nascuts a Espanya (25%). És també en els barris amb rendes més baixes on trobem més prevalença en l'aportació de part dels ingressos dels joves cap a les seves famílies. En els barris amb rendes mitjanes més baixes, el 40,8% dels joves amb ingressos aporten alguna quantitat per ajudar les seves famílies, 33,3% en l'estrat de rendes de nivell mitjà, i en els barris de rendes més altes el 22,6% dels joves amb ingressos aporten alguna quantitat a les seves famílies.

3. EL NIVELL DE SATISFACCIÓ DE LA JOVENTUT

En els apartats anteriors s'ha posat l'èmfasi en l'anàlisi dels factors de caire més objectiu per determinar les condicions de vida dels joves. Així mateix, la literatura especialitzada mostra la importància d'utilitzar factors més de caire subjectiu per complementar la informació sobre la situació dels joves. Per assolir aquest objectiu, és freqüent trobar la utilització dels indicadors de satisfacció, especialment el de satisfacció amb la vida (Proctor *et al.*, 2009). En aquest sentit, l'EJOB2020 proporciona informació sobre la qualitat de vida de la joventut mesurada de manera subjectiva. Les dades mostren que en general els i les joves de Barcelona estan satisfets amb la vida (7,7 punts en una escala de 0-10). De fet, el resultat és idèntic al que es va donar a Catalunya en la darrera onada de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Sadurní i Salas, 2018).

La satisfacció amb la vida dels i les joves pot variar en funció de perfils o situacions en què es trobin de més o menys adversitat. Segons les dades de l'EJOB2020, no hi ha diferències significatives per sexe, per si van néixer o no a Espanya, pel territori on viuen de Barcelona, per si estan emancipats o no, o per si van contestar l'enquesta abans o després del confinament i la primera onada de la pandèmia⁴. El que sí que indica certa associació significativa en estar més o menys satisfet és el nivell de vulnerabilitat o precarietat econòmica. Els i les joves dels quartils més baixos d'ingressos o que pateixen alguna de les cinc privacions materials comentades anteriorment, tenen un nivell de satisfacció substancialment menor que la resta. Tanmateix, en cap dels perfils analitzats la diferència baixa dels 7,3 punts. D'altra banda, els més satisfets són els i les joves que tenen rendes més altes (i cap privació material) i els que tenen menys de 20 anys. S'ha de tenir en compte que en els resultats de la satisfacció amb la vida dels més joves menors d'edat, i especialment en els infants, es produeix el que s'anomena el "biaix d'optimisme vital". El que sol passar és que, quan menys edat tenen, més gran i més homogeni és el nivell de benestar subjectiu. Després de l'adolescència i amb l'adulthood va baixant progressivament (Casas i Bello, 2012). Les dades confirmen aquesta tendència amb el col·lectiu jove de major satisfacció com menor sigui l'edat, tot i que a partir dels 20 anys és manté en un nivell força estable.

Taula 2. Nivell de satisfacció amb la vida dels i les joves (escala de 0 a 10) segons perfils

Total	7,7	Estrat de barris	
Sexe		Estrat 1	7,6
Home	7,7	Estrat 2	7,6
Dona	7,6	Estrat 3	7,8
Grup d'edat*		Confinament	
15-19	8,1	Abans	7,6
20-24	7,6	Després	7,7
25-29	7,6	Alguna privació material*	
30-34	7,6	Sí	7,3
País de naixement		No	8,0
Espanya	7,7	Quartils d'ingressos equivalents*	
Fora Espanya	7,7	Baix	7,3
Emancipació		Mitjà-baix	7,6
Sí	7,7	Mitjà-alt	7,8
No	7,6	Alt	8,0

Nota: les variables amb * són estadísticament significatives.

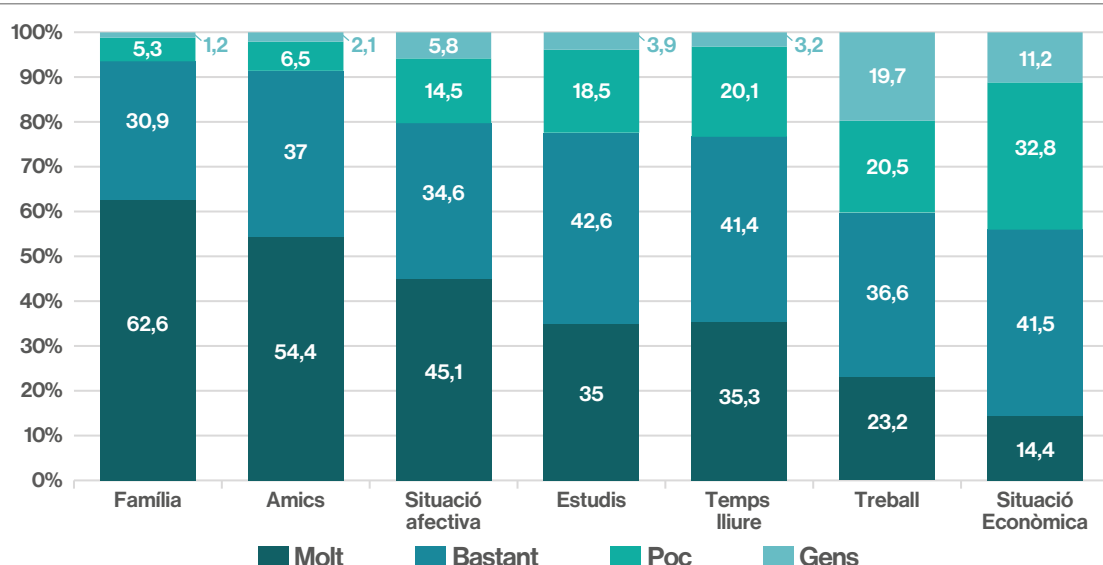
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Una anàlisi en més profunditat del nivell de satisfacció dels joves permet veure en quines dimensions de les seves vides estan més o menys satisfets. La gran majoria de la joventut a Barcelona està molt o bastant satisfeta de les seves famílies i les amistats que tenen (gràfic 7). Tanmateix, el 20,3% dels i les joves estan poc o gens satisfets amb la seva situació afectiva. En un nivell força semblant trobem que una quarta part dels i les joves no estan del tot satisfets amb el nivell d'estudis que tenen o els estudis que han fet o fan, així com amb el temps lliure de què disposen. D'altra banda, prop del 40%

⁴ Una part de la mostra es va preguntar abans del confinament domiciliari declarat el març del 2020 i la resta, al juny-juliol del mateix any (per més detalls, vegeu el capítol d'introducció).

no estan satisfets amb la seva feina o les expectatives que en puguin tenir. En relació amb aquesta dada, l'indicador que mostra un percentatge de joves que estan menys satisfets és el de la situació econòmica.

Gràfic 7. Nivells de satisfacció dels joves segons els diferents àmbits

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Tot sembla indicar que la situació econòmica de molts joves i les seves expectatives en termes laborals es perceben com a negatives o molt negatives. Els perfils que tenen menor satisfacció econòmica d'una forma estadísticament significativa són els que tenen menors ingressos, els nascuts a Espanya, els joves de més de 20 anys, i els que viuen en els barris de rendes mitjanes més baixes. Segons les dades creuades per nivell d'ingressos, el 71,7% dels i les joves amb ingressos més baixos (quartil 1) estan poc o gens satisfets amb la seva situació econòmica (en el quartil 2, el 53,2%; en el quartil 3, el 41,8%, i en el quartil 4 d'ingressos més elevats, el 21,2%).

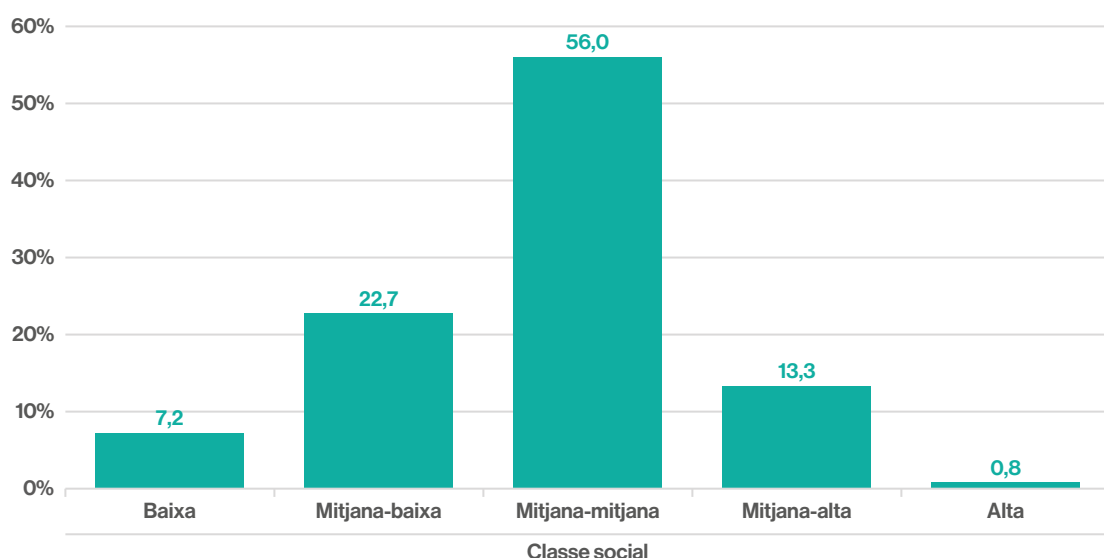
4. MOBILITAT SOCIAL SEGONS ELS JOVES

Per analitzar les condicions de vida de la població se solen utilitzar indicadors monetaris i de privació com els que s'han presentat en anteriors apartats d'aquest capítol. Aquests indicadors ens aproximen a les condicions de vida i les desigualtats dels joves des d'una perspectiva essencialment econòmica. Ara bé, les desigualtats entre els joves també estan caracteritzades per elements associats amb els diners i el patrimoni, però que van més enllà. En l'anàlisi de l'estratificació social (incorporada des de la perspectiva de Boudieu), es dona a entendre que els estils de vida suposen un component que caracteritza la població com a classe i fa diferenciar de la resta de la població (Weininger, 2005). La posició social dels individus els predisposa a desenvolupar certes actituds i comportaments, que poden ser més constants en el temps que la situació econòmica i la privació capturada en un moment concret. Per tant, la concepció de classe sol estar lligada a més elements que els econòmics que ens pot aportar informació sobre les desigualtats dels joves en relació amb les condicions de vida.

La concepció de classe social es pot fer de diferents formes. D'una banda, es pot construir una categorització objectiva, com per exemple la classificació Goldthorpe que es basa principalment en categories ocupacionals (Erikson i Goldthorpe, 1993). D'altra banda, també es pot crear una variable de classe social segons l'autoidentificació de la joventut enquestada. Tant l'una com l'altra opció té els seus pros i contres, però en el cas de l'estudi dels i les joves s'ha de tenir en compte que no tots tenen una relació amb el mercat laboral prou substancial que s'identifiqui com a proxí de classe social, o no l'han tingut encara. Per aquest motiu, en aquest apartat presentem els principals resultats de l'estratificació social que declaren els i les joves a Barcelona, així com la relació amb la classe social dels seus progenitors i les seves expectatives de mobilitat social en el futur que ens permet l'EJOB2020.

Com és esperable, els resultats mostren que la majoria de joves s'autoposiciona com a classe mitjana. Es tracta d'un element comú en la població general. Tanmateix, és interessant veure que una part més nombrosa de joves es classifica com a baixa (7,2%) i com a mitjana-baixa (22,7%), més que no pas en mitjana-alta (13,3%) o alta (0,8%).

Gràfic 8. Percepció dels i les joves sobre la classe social a la qual pertanyen

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Si agrupem les categories de baixa amb mitjana-baixa en una sola categoria com a baixa, les dades indiquen de manera significativa que a mesura que els joves tenen més edat tenen una percepció de classe cada cop més baixa. Només el 20% dels i les joves de 15-19 anys es posiciona com a baixa o mitjana-baixa, mentre que entre els i les joves de 20-24 anys augmenta 9,3 punts percentuals, els de 25-29 anys 11,8 punts percentuals i 14,5 punts percentuals més en els de 30-34 anys. També es pot observar a la taula següent que els joves nascuts fora d'Espanya tenen una concepció de classe més baixa que els autòctons. Però l'element que suposa una associació més evident de desigualtat de classe és el barri on viuen els joves. Més del doble dels joves de barris amb els ingressos més baixos (estrat 1) es consideren de classe baixa o mitjana-baixa, respecte als i les de barris de rendes més altes (38,9% i 17,9%, respectivament). En aquest sentit, sembla evident que la distribució territorial de la joventut a Barcelona té un alt component de segregació de classe social.

Taula 3. Joves que s'autoubiquen com a classe social baixa o mitjana-baixa segons perfils (%)

Total	29,9	País de naixement*	
Sexe*		Espanya	27,7
Home	31,9	Fora Espanya	33,0
Dona	27,9	Estrat de barris*	
Grup d'edat*		Estrat 1	38,9
15-19	20,0	Estrat 2	31,5
20-24	29,3	Estrat 3	17,3
25-29	31,8		
30-34	34,5		

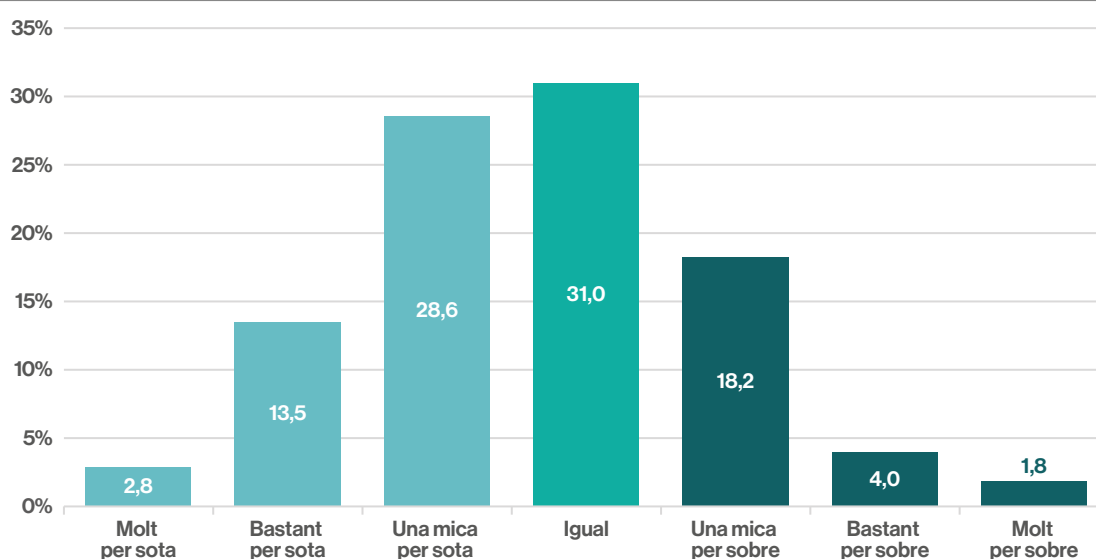
Nota: les variables amb * són estadísticament significatives.

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Un altre factor molt rellevant en l'anàlisi de l'estratificació social és l'anomenada mobilitat social. És a dir, saber si les persones aconsegueixen progressar en l'escala social al llarg de la seva vida en referència a la dels seus progenitors, o si es queden en la mateixa situació o descendeixen. En aquest sentit, el que sol ser més rellevant és analitzar si "l'ascensor social" funciona i les persones d'estrats més baixos aconsegueixen pujar alguns pisos. Per poder analitzar això se sol contrastar la classe social que tenen els progenitors amb la dels descendents, tenint en compte que aquests haurien de tenir certa trajectòria

laboral equiparable a la que van aconseguir els seus progenitors. Degut al fet que la població que s'està analitzant és la població jove de 15 a 34 anys, suposa certa dificultat metodològica poder elaborar de manera precisa l'anàlisi de la mobilitat social. Tot i així, l'EJOB2020 permet aproximar-se a aquesta anàlisi mitjançant la pregunta "En relació amb la classe social dels teus pares, en quina situació creus que estàs actualment?", que només es pregunta al jove emancipat. En aquest sentit, una proporció més gran de joves emancipats creuen que estan per sota de la classe social dels seus pares/mares, més que no pas entre els joves que pensen que milloren (gràfic 9). Els perfils que solen considerar que ascendeixen en el nivell de classe d'origen són els joves emancipats nascuts fora d'Espanya. El 30,1% dels i les joves nascuts fora d'Espanya, residents a Barcelona i emancipats creuen que han ascendit en l'estrat social respecte al dels seus pares/mares, mentre que entre els nascuts al país només el 17,8%. No hi ha diferències significatives per sexe ni per estrats de barris en el qual resideixen. Tampoc no hi ha diferències significatives segons la classe social que perceben que tenen. Tant els joves emancipats que s'autoubiquen com a classe social baixa com els de mitjana o alta estan entorn d'una proporció del 23,5% que diuen que milloren respecte a la classe social dels seus pares/mares.

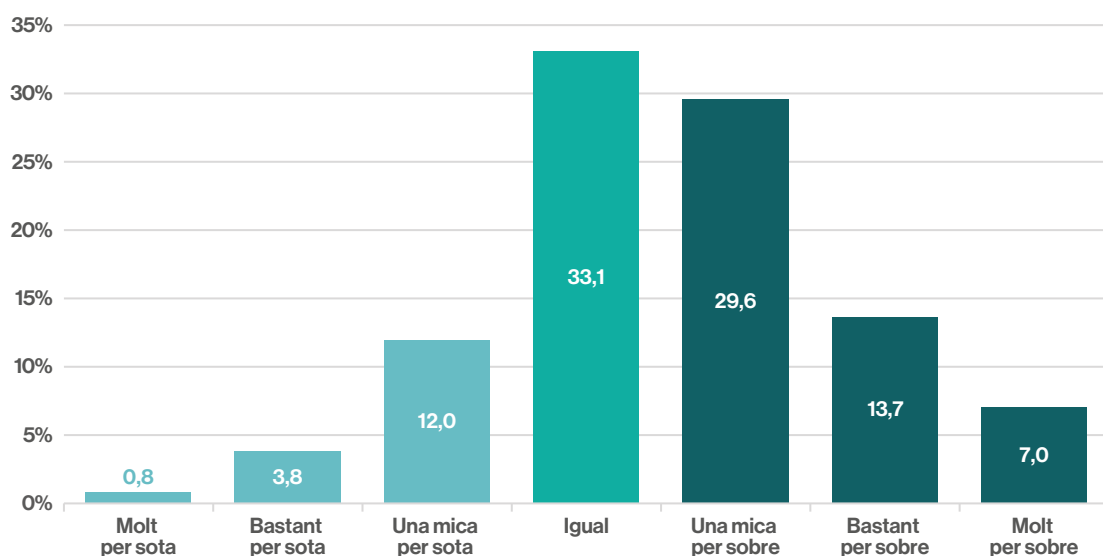
Gràfic 9. Percepció de la classe social en què es troben els i les joves emancipats en relació amb la dels seus pares/mares

Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Així mateix, cal tenir en compte les expectatives que té la joventut sobre si creuen que en el futur ascendiran o no en l'escala social respecte a la dels seus pares/mares. Aquest és un element rellevant ja que també es relaciona amb el grau d'optimisme o pessimisme que tenen en relació amb el seu futur i que s'associa als estats anímics dels i les joves. En relació amb aquest factor, les persones joves tenen expectatives de futur més aviat positives que no pas negatives. El percentatge de joves que es veuen en el futur en un nivell més baix que els seus pares és el 16,6% (ja sigui una mica, bastant o molt per sota), un terç considera que es mantindria igual, i el 50,3% que estaria una mica, bastant o molt per sobre en el futur. Si diferenciem per perfils sociodemogràfics, les dades mostren de manera significativa que les noies joves són les que tenen unes expectatives de mobilitat social més pessimista, així com els que tenen més edat, els nascuts a Espanya (amb una diferència de 16 punt percentuals que creuen que empitjoraran respecte als nascuts a fora), i els de barris amb rendes més altes (23,4% enfront dels de rendes més baixes, que són el 12,8%). Al mateix temps, com més alta és la classe social amb la qual s'autoidentifica la joventut, més gran és la proporció de joves amb unes expectatives pessimistes.

Gràfic 10. Expectatives dels i les joves sobre en quin nivell de classe social es trobaran en el futur en relació amb el dels seus pares/mares

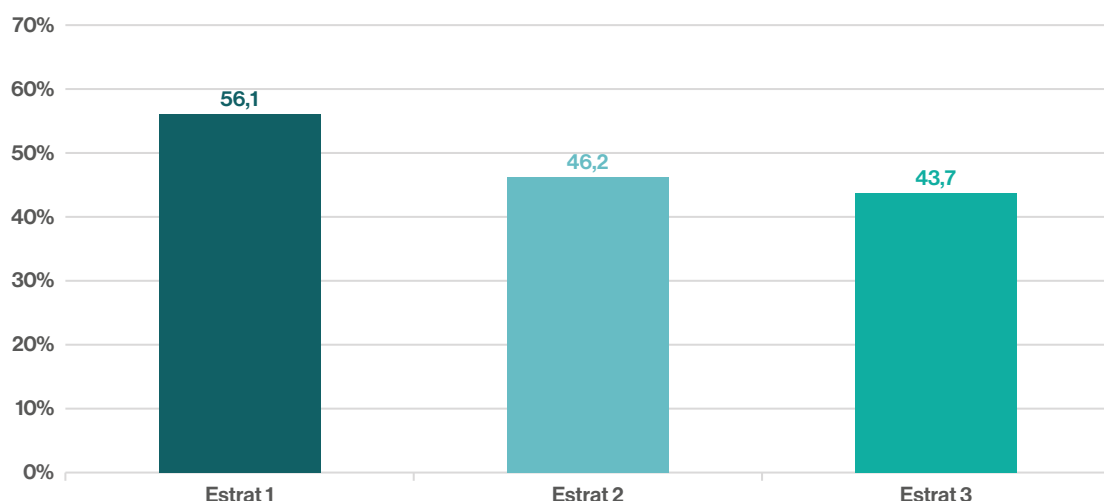
Font: elaboració pròpia a partir d'EJOB2020.

Les expectatives dels joves no es poden aïllar del context en el qual es troben. Les experiències personals, les dinàmiques socials i els missatges que es transmeten freqüentment pels diferents mitjans de comunicació i xarxes socials van configurant les expectatives de futur dels joves. En aquest sentit, la situació de pandèmia produïda per la covid-19 és un factor devastador que pot condicionar des de múltiples fonts la qualitat de vida dels joves, així com les seves expectatives de futur. Aquest és un element cabdal que s'aborda en l'apartat següent.

5. L'IMPACTE DE LA COVID-19 EN LA QUALITAT DE VIDA DE LA JOVENTUT I LES SEVES EXPECTATIVES DE FUTUR

Com detallen els autors Porcel i Antón en el capítol 4 d'aquest informe, la situació laboral dels joves ha empitjorat els primers mesos després de la covid-19, i en gran mesura l'impacte ha estat desigual segons els diferents perfils socials. Si analitzem quina seria la percepció d'aquesta situació dels joves, trobem que pràcticament la meitat de joves de Barcelona declaren que amb la covid-19 ha empitjorat la seva situació econòmica de la llar (el 49,1%), mentre que el 45,1% es troben sense canvis i només el 5,4% diuen que ha millorat durant el primers mesos de la crisi de la pandèmia. Aquests resultats varien de manera estadísticament significativa segons el lloc de residència d'aquests joves. En els barris de rendes més baixes les llars amb joves s'han vist afectades econòmicament en major mesura que en la resta de barris.

Gràfic 11. Percentatge de llars amb joves en què la situació econòmica ha empitjorat durant els mesos de la covid-19 segons estrats de barris

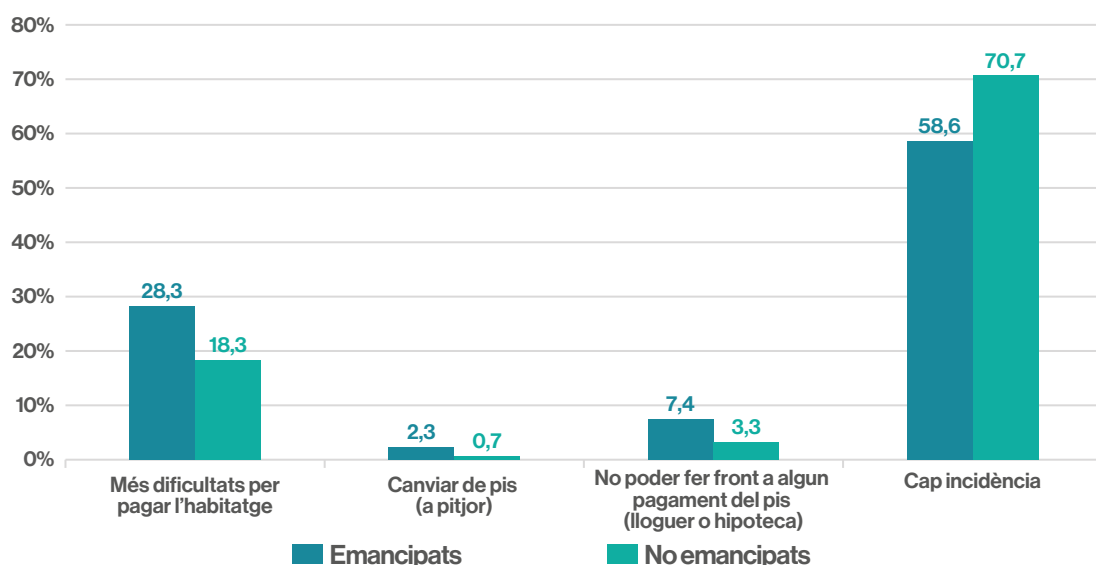

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Nota: L'estrat 1 està compost pels barris de rendes mitjanes de la llar més baixes; l'estrat 2, pels barris de zona intermèdia, i l'estrat 3, els barris amb les rendes mitjanes de la llar més altes.

En el cas de la joventut emancipada, el percentatge dels que assenyalen que la situació econòmica de la llar ha empitjorat és del 52,4%, mentre que entre els no emancipats és del 44,6%. Amb les crisis econòmiques i la pèrdua de poder adquisitiu, un dels principals perills que tenen els i les joves, tant emancipats com no emancipats, és que tinguin dificultats amb els pagaments de l'habitatge. Aquesta està sent, cada cop més, una de les dimensions d'exclusió social de major magnitud, sobretot en zones urbanes com la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, el 36,3% de la població jove (emancipats i no emancipats) declaren que han patit alguna incidència negativa en relació amb l'habitatge fruit de la situació provocada per la covid-19. La principal incidència ha estat tenir més dificultats per pagar l'habitatge (24%), i es produeix especialment en els barris de rendes més baixes. D'altra banda, un 5,7% de les persones joves declara que a la seva llar no poden satisfer algun pagament del pis com el lloguer o la hipoteca. Aquest percentatge és més elevat en el cas dels i les joves emancipats que no emancipats (gràfic 12). De fet, els joves emancipats, en general, han patit més incidències negatives en relació amb l'habitatge que els no emancipats, tal com es pot observar en el gràfic 12.

Gràfic 12. Incidències amb l'habitatge degut a la covid-19 segons si els i les joves estaven emancipats o no emancipats

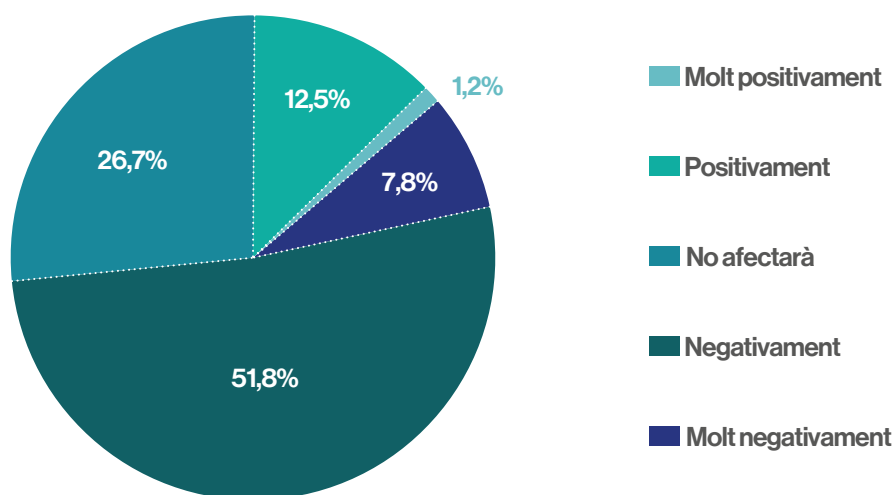
Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La situació de pèrdua de poder adquisitiu, d'inseguretat laboral i la situació d'inestabilitat en els estudis que es van donar a l'inici de la pandèmia han provocat que molts i moltes joves desenvolupin cert desànim i hagin vist afectades les seves expectatives de futur. Més de la meitat de la joventut (59,6%)

creu que la crisi derivada de la covid-19 afectarà el seu futur de manera negativa o molt negativa (gràfic 13). Aquestes dades contrasten amb les de les expectatives de mobilitat social on sí que trobem una proporció més gran de joves que esperen millorar el seu posicionament social respecte al dels seus pares/mares.

Com es pot veure en la taula 4, la visió pessimista del futur es dona de manera desigual segons els diferents perfils sociodemogràfics que s'analitzen. Les dones, les persones joves nascudes a Espanya, els i les que tenen més edat, en situació d'atur, i especialment els qui estan en situació d'ERTO, són els que tenen una visió més pessimista del futur degut a la covid-19.

Gràfic 13. Com creuen els i les joves que els afectarà la covid-19 el seu futur?

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Taula 3. Joves que creuen que la covid-19 afectarà el seu futur negativament o molt negativament segons perfils socials (%)

Total	59,7	País de naixement*	
Sexe*		Espanya	62,3
Dona	63,2	Fora Espanya	55,8
Home	55,9	Situació actual*	
Grups d'edat*		Persones ocupades	59,0
15-19	51,9	Atur	63,1
20-24	62,0	ERTO	73,1
25-29	61,3	Estudiants	59,3
30-34	60,7	Altres inactius	64,8

Nota: les variables amb * són estadísticament significatives.

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

6. CONCLUSIONS

Tradicionalment la situació de la joventut i les seves condicions de vida no han tingut la rellevància i l'atenció política i mediàtica com la que han tingut altres grups d'edat. Es pot fer una analogia d'aquesta atenció amb la coneguda frase de l'escriptor irlandès George Bernard Shaw "la joventut és una malaltia que es cura amb l'edat", amb la idea que en el fons la joventut és una etapa que dura un temps i que els mals i riscos associats a aquesta etapa es perden un cop es deixa de ser jove.

De mica en mica es va perdent aquesta visió de considerar la joventut com una etapa aïllada a la resta del cicle de vida, i es van acumulant evidències de la situació d'aquest grup d'edat, dels riscos que pateixen per la precarietat i vulnerabilitat, així com les conseqüències derivades d'aquesta situació en diferents àmbits, que es poden reproduir al llarg de la seva vida i transmetre a la seva descendència. Les condicions de vida dels i les joves determina en gran mesura la vida que arribaran a tenir més endavant, així com el desenvolupament de la societat. En aquest sentit, les dades de l'EJOB2020 ens mostren

una imatge de les condicions de vida de les persones joves de Barcelona plena de matisos i que fa difícil tractar-les com a un col·lectiu homogeni. No tots els i les joves estan en la mateixa situació ni pateixen de la mateixa manera les dificultats derivades del mercat laboral o del mercat habitacional, així com l'embat que suposa la crisi de la covid-19. Tanmateix, si una cosa sembla que defineix la joventut com a col·lectiu és que són la generació més damnificada per les dues crisis quasi consecutives que s'han donat en els darrers deu anys.

Les dades de l'enquesta mostren diferències significatives segons els perfils de joves. Els i les joves nascuts fora d'Espanya, i especialment de fora de la UE, solen tenir pitjors condicions de vida, tant monetària com de privació material. Aquests perfils de joves se solen concentrar en els estrats de barris amb rendes més baixes. Aquest seria un dels elements que fa que els i les joves residents en aquests barris tinguin més probabilitats d'estar en una situació econòmica pitjor, però no és l'única explicació. Tal com s'ha mostrat en aquest capítol, el territori per si sol és un element molt rellevant per entendre les desigualtats existents entre els i les joves de la ciutat de Barcelona. Amb independència de les característiques sociodemogràfiques del col·lectiu jove, els que viuen en barris amb rendes més baixes tenen una probabilitat més alta d'estar en situació de precarietat econòmica o privació material que els que viuen en els altres tipus de barris. Aquestes dades mostren com els joves tampoc no s'escapen de les dinàmiques segregadores existents a la ciutat.

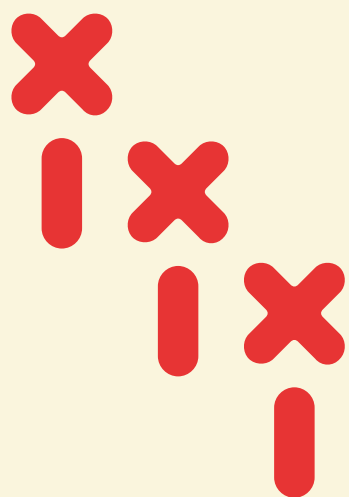
Un altre element que ha destacat en aquest estudi és la situació d'emancipació o no dels joves com a condicionant de la seva vulnerabilitat econòmica o material. Els joves que tenen menys recursos provenen de llars que solen tenir menys recursos i acaben esperant més temps a emancipar-se. Això fa que els que sí que s'han emancipat solen tenir en major proporció més recursos econòmics que els que no ho estan. S'ha de dir, però, que la situació econòmica dels joves emancipats està altament condicionada a l'edat que tenen. En aquest punt, pren molta rellevància l'ajut que reben els i les joves per poder iniciar el procés d'emancipació a Barcelona. Alguns fins i tot segueixen tenint certa dependència econòmica dels familiars al llarg del temps. Pràcticament un terç dels i les joves emancipats continua necessitant ajudes per a l'emancipació, i quasi una cinquena part declara que, tot i necessitar-les, no n'han rebut ja que els seus familiars no els les podien proporcionar per manca de recursos econòmics. Aquestes dades donen a entendre fins a quin punt l'accés a l'habitatge és factible pels joves de Barcelona mitjançant els seus propis recursos. Tanmateix, els resultats mostren clarament que la solidaritat intergeneracional en el cas dels joves és bidireccional. Els joves necessiten ajudes puntuals i sovint habituals per atendre les despeses que comporta l'emancipació, però s'ha de tenir en compte que una proporció similar de joves també ajuden econòmicament les famílies, ja estiguin convivint amb elles o no. D'altra banda, la irrupció de la covid-19 ha afectat negativament més d'un terç dels i les joves (especialment els emancipats) per poder atendre les despeses de l'habitatge. En aquest sentit, seria molt convenient fer un seguiment en futures recerques de l'impacte de la crisi de la pandèmia, econòmicament i laboralment, en les condicions de vida dels joves.

Les dades que ofereix l'EJOB2020 mostren que la visió de futur no és gaire optimista per una part important dels joves. Tanmateix, cal matisar que, en alguns indicadors, com els de satisfacció amb la vida, no hi ha diferències significatives entre els i les joves que es van entrevistar abans o després dels primers quatre o cinc mesos de la pandèmia.

Amb tot, les dades mostren una joventut força desigual, amb una proporció preocupant de joves amb pocs recursos econòmics i carències materials, com també desencantats i amb expectatives de futur força negatives. Les administracions públiques i les entitats socials haurien de tenir especial atenció amb aquest col·lectiu, ja que poden patir conseqüències força negatives, tant de salut com econòmiques, amb una clara afectació en el benestar personal i social. Amb això no es vol dir que els riscos socials i els forats en la protecció afectin exclusivament la joventut, però sí que és una de les principals assignatures pendents del nostre sistema públic de benestar.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AASSVE, A.; COTTINI, E.; VITALI, A. (2013). "Youth prospects in a time of economic recession". *Demographic Research*, 29, p. 949-962.
- ANTÓN-ALONSO, F.; PORCEL, S.; CRUZ, I.; PUJOL, F. C. (2021). "La vulnerabilitat urbana a Barcelona". *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament*, 63, 50-67.
- ARCARONS, A.; FERRER, A. G.; FUENTES, F. J. M. (2018). "Menores de origen inmigrante y pobreza infantil en la España post-crisis". *Temas para el debate*, 288, p. 33-35.
- AYLLON, S. (2009). "Poverty and living arrangements among youth in Spain, 1980-2005". *Demographic Research*, 20, p. 403-434.
- AYLLON, S. (2014). "Youth Poverty, Employment, and Leaving the Parental Home in Europe". *Review of Income and Wealth*, 61, p. 651-676.
- BIEWEN, W.; STEFFENS, S. (2010). "Unemployment persistence: Is there evidence for stigma effects?". *Economic Letters*, 106, p. 188-190.
- CASAS, F.; BELLO, A. (2012). *Calidad de vida y bienestar infantil subjetivo en España. ¿Qué afecta al bienestar de niños y niñas españoles de 1º de ESO?* UNICEF Comité Espanyol, Madrid.
- CRUZ, I.; NAVARRO, L.; PORCEL, S. (2021). *Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona*. Institut d'Estudis Metropolitans i Regionals de Barcelona. Edicions Bellaterra.
- ERIKSON, R.; GOLDTHORPE, J. H. (1993). "Concepts, data and strategies of Enquiry". A: ERIKSON, R.; GOLDTHORPE, J. H. (ed.). *The Constant Flux. A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon, p. 28-50.
- HOPTON, J. L.; HUNT, S. M. (1996). "Housing conditions and mental health in a disadvantaged area in Scotland". *Journal of Epidemiology and Community Health*, 50, p. 56-61.
- LOZANO RIERA, M. (2013). *Trajectòries laborals de treballadors immigrants a Espanya: barreres i dreceres a la seva integració laboral*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- MAHÍA, R.; DE ARCE, R. (2014). "Pobreza de la población extranjera en España". *Anuario CIDOB de la Inmigración*, p. 135-162.
- NILSEN, O. A.; HOLM, K. R. (2011). "Scarring Effects of Unemployment. Norwegian School of Economics". *Discussion Paper*, núm. 26, desembre de 2011.
- NORDSTROM, S. A. (2011). "Scarring Effects of the First Labor Market Experience". *IZA Discussion Paper Series*, núm. 5565.
- OREOPOULOS, P. (2011). "Why do skilled immigrants struggle in the labor market? A field experiment with thirteen thousand resumes". *American Economic Journal: Economic Policy*, 3(4), p. 148-171.
- PAYNE, S. (2000). "Poverty, social exclusion and mental health: findings from the 1999 PSE Survey". *Poverty and Social Exclusion Survey of Britain: Townsend Centre for International Poverty Research*. Bristol: University of Bristol.
- PROCTOR, C. L.; LINLEY, P. A.; MALTBY, J. (2009). "Youth life satisfaction: A review of the literature". *Journal of happiness studies*, 10(5), p. 583-630.
- VERDÚ, C. A.; RODRÍGUEZ, M. A. D. (2011). "Pobreza monetaria, exclusión educativa y privación material de los jóvenes". *Revista de Economía Aplicada*, 19(56), p. 59-88.
- WEININGER, E. B. (2005). "Foundations of Pierre Bourdieu's class analysis". A: WRIGHT, E. O. (ed.). *Approaches to Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 82-118.

6.

INTERACCIONS, CONTINGUTS I JOCS: TRES MIRADES AL LLEURE DIGITAL DEL JOVENT BARCELONÍ

LILIANA ARROYO MOLINER

Investigadora de l'Institut d'Innovació Social (ESADE)

1. JOVENTUT DIGITAL I L'OCI A TRAVÉS DE PANTALLA

En l'era digital, l'oci a través de les pantalles és cada vegada més freqüent entre el jovent (Lasén, 2019). Entenem per oci digital o oci connectat el conjunt d'activitats que es fan amb dispositius electrònics connectats, amb propòsits lúdics o d'entreteniment (López-Sintas *et al.*, 2017). Formen part de l'oci digital les xarxes socials, les aplicacions de missatgeria instantània o els videojocs, entre altres.

Aquestes pràctiques sovint són orquestrades per plataformes transmèdia que ofereixen entorns on les persones que en són usuàries poden consumir, produir i intercanviar continguts (Scolari, 2019). La participació en aquestes plataformes no té contrapartides econòmiques directes, però els models de negoci basculen entre el capitalisme de vigilància (Zuboff, 2019) i l'economia de l'atenció (Wu, 2017).

La vida a través de les pantalles respon a la digitalització creixent de totes les dimensions (personal, professional i comunitària, entre altres). Aquest procés de mediació de dispositius i plataformes ja era especialment prevalent entre la població més jove i ha registrat un creixement exponencial arran de les mesures de confinament i distanciament en resposta a la pandèmia de la covid-19. La sociabilitat limitada en nombre i espai n'ha propiciat un ús més intensiu (pel que fa a hores) i extensiu (quant a diversitat de pràctiques i tipus d'activitats). D'acord amb l'informe sobre bretxa digital a Barcelona del 2020, el 66% de persones afirmen que en els darrers mesos han incrementat l'ús de les TIC, especialment en activitats vinculades al teletreball, l'educació en línia i els tràmits l'administració electrònica (Ajuntament de Barcelona, 2020). La majoria de la ciutadania barcelonina (91%) disposa de connexió a internet a casa o de dispositius personals (per exemple, un telèfon intel·ligent). Si ens fixem en el jovent d'entre 16 i 34 anys, més del 99% viu en una llar amb accés a internet i són els que presenten una diversitat més àmplia d'usos digitals a diari.

1.1. LA MIRADA PROBLEMATITZADORA SOBRE EL LLEURE DIGITAL

La digitalització de l'oci difumina les fronteres entre online i offline, entre estar i no estar connectat, així com les formes de connexió entre diversos espais, temps i grups de coneguts i també desconeguts (Lasén, 2019). L'oci digital és relacional, ubic i permanent. És un camp d'estudis relativament nou i en evolució constant (Redhead, 2016).

Bona part de l'atenció s'ha dirigit a l'ús de dispositius intel·ligents, que s'ha estudiat àmpliament des del punt de vista de la salut mental: els efectes en ansietat i depressió, l'afectació de l'autoestima, les addiccions¹ o les qüestions vinculades a la soledat o l'aïllament. Fins al moment, no hi ha estudis concloents que confirmen que l'ús de les xarxes afecta negativament la salut mental del jovent amb causalitat provada, però a continuació s'enumeren alguns patrons freqüents:

¹El 2013, es va incloure l'ús patològic d'internet i els videojocs en línia al DSM-V, manual de referència per als diagnòstics de trastorns en salut mental. S'ha considerat com una addicció de tipus comportamental, tot i que es creu que és un àmbit que requereix molta recerca per no estigmatitzar els usos socials o recreatius (Carbonell, 2020).

1. Associació entre els usos més intensius i les afectacions de tipus emocional (Yavich *et al.*, 2019). És especialment rellevant en el cas de les noies amb l'ús molt freqüent de xarxes socials, i en els nois apareix vinculat al món *gamer* i als videojocs (Twenge i Farley, 2020).
2. Les xarxes socials són una font important de validació social entre els joves, especialment a través dels m'agrada i els comentaris que poden rebre a les seves publicacions. En funció de la quantitat, la provenença i la comparació respecte als iguals, la validació social pot proporcionar benestar o manca d'autoestima (Lee *et al.*, 2020).
3. L'ús moderat de les xarxes socials es vincula a nivells menors de FoMO (de les sigles en anglès *fear of missing out*, un concepte que fa referència a la por de perdre's oportunitats de diversió i a una eventual manca del sentiment de pertinença; Roberts i David, 2019).
4. Atenent a la cultura participativa que ofereixen les plataformes digitals on es fomenta l'actitud "prosumidora" (productora i consumidora), també s'han trobat diferències significatives entre els usos passius (només consumir continguts d'altres) i els proactius (publicar, produir continguts) (Stapleton *et al.*, 2017).

Amb caràcter general, la recerca ha estat més concentrada en els riscos i els efectes negatius de l'oci digital que en les oportunitats. La multiplicitat de realitats de l'oci disponible a través de les pantalles i la complexitat per capturar-ho, atesa l'alta personalització i individualització de les experiències (López-Sintas *et al.*, 2017), ha afavorit que la recerca estigui molt centrada a comptabilitzar el temps d'ús. L'enfocament que predomina entre els estudis quantitatius tendeix a ser problematitzador, mentre que les recerques més properes a la sociologia i l'antropologia, que empren mètodes qualitius com l'etnografia digital, solen explorar la riquesa de vivències, pràctiques i cosmovisions que es poden desenvolupar en el marc de l'oci connectat. Aquestes aproximacions han obert el camp d'estudi a la qualitat dels usos. No és el mateix passar el temps amb els amics a internet, que entretenir-se amb continguts digitals, assolir fites en el videojoc preferit o aprofitar el temps lliure per a l'enriquiment personal i l'aprenentatge informal (López-Sintas *et al.*, 2017).

L'evidència existent sobre com les característiques sociodemogràfiques dibuixen actituds, valors i qualitat d'usos diferenciats respecte a les diverses alternatives d'oci digital en funció del gènere, el rang d'edat i la classe social, és limitada.

1.2. CONTINGUT I ESTRUCTURA

Aquest capítol té per objectiu explorar els hàbits d'oci digital del jovent barceloní. Ens preguntarem a què dediquen el temps lliure els barcelonins i barcelonines d'entre 15 i 34 anys, i pararem atenció especialment al paper que tenen les noves tecnologies i quins usos en fan amb finalitats recreatives. Utilitzarem l'Enquesta a la joventut de Barcelona 2020 (en endavant EJOB2020), amb algunes comparatives puntuals respecte a l'Enquesta de Joves de Barcelona 2015 (en endavant EJOB2015) per tal de veure'n l'evolució.

El model d'anàlisi inclou la freqüència d'ús en el temps d'oci al voltant de tres aspectes: relacions, consum i joc. També s'inclouen algunes actituds respecte a l'ús dels dispositius. Posarem èmfasi en les diferències en funció del gènere, el grup d'edat, l'estatus socioeconòmic, la situació familiar (particularment tenir fills o no) i la nacionalitat. El capítol mostra en detall els resultats més rellevants.

Els encreuaments de variables es fan sobre la base de correlacions (associacions i no causalitats). D'una banda, això respon al tipus de dades disponibles, que suposen una bona base per explorar les dimensions de l'oci digital, però caldrien més indicadors per establir models causals fiables, i, de l'altra, perquè la literatura no és concloent respecte a la causalitat entre l'ús de plataformes digitals i els efectes emocionals.

Per tancar els resultats, proposem una tipologia de perfils d'oci on es classifica el jovent enquestat en funció de la importància que tenen i com es combinen les dimensions relacional, de consum i recreativa. De l'anàlisi de conglomerats, n'emergixen tres personalitats de lleure digital: la relacional, la lúdica i la comunicativa. Finalment, posarem en relació tots tres perfils amb les característiques demogràfiques corresponents, així com amb els efectes en el terreny emocional.

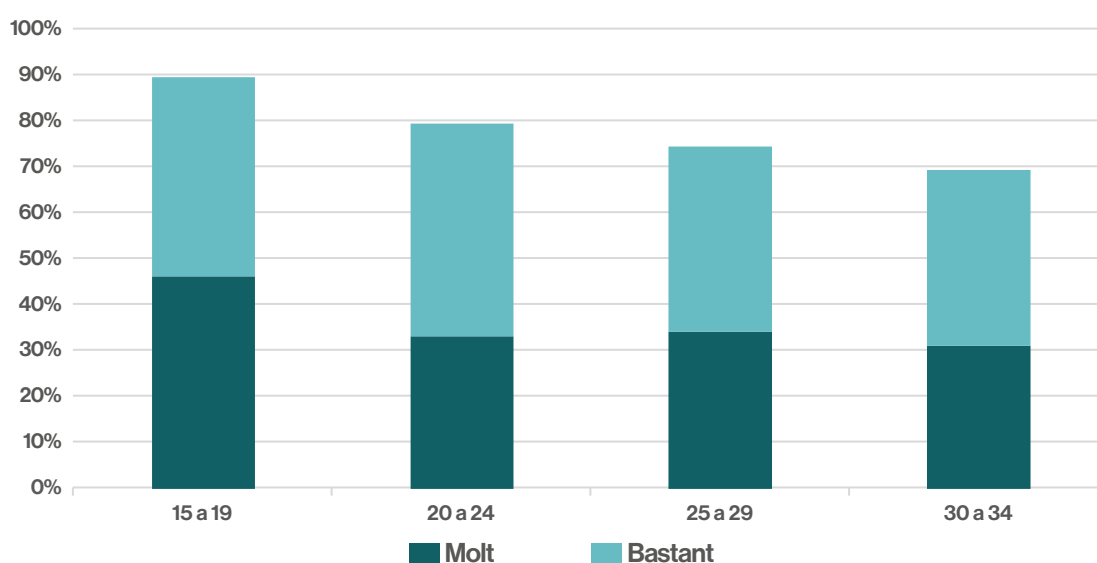
I, en darrer lloc, en l'apartat de conclusions s'ofereixen un seguit de recomanacions a partir dels resultats obtinguts. Les recomanacions tenen dos objectius: d'una banda, informar i orientar les polítiques públiques i, de l'altra, assenyalar una possible agenda de recerca per tal d'ampliar la comprensió de la riquesa de pràctiques i experiències en el marc del lleure digital.

2. RESULTATS

2.1. A QUÈ DEDIQUEN EL TEMPS LLIURE?

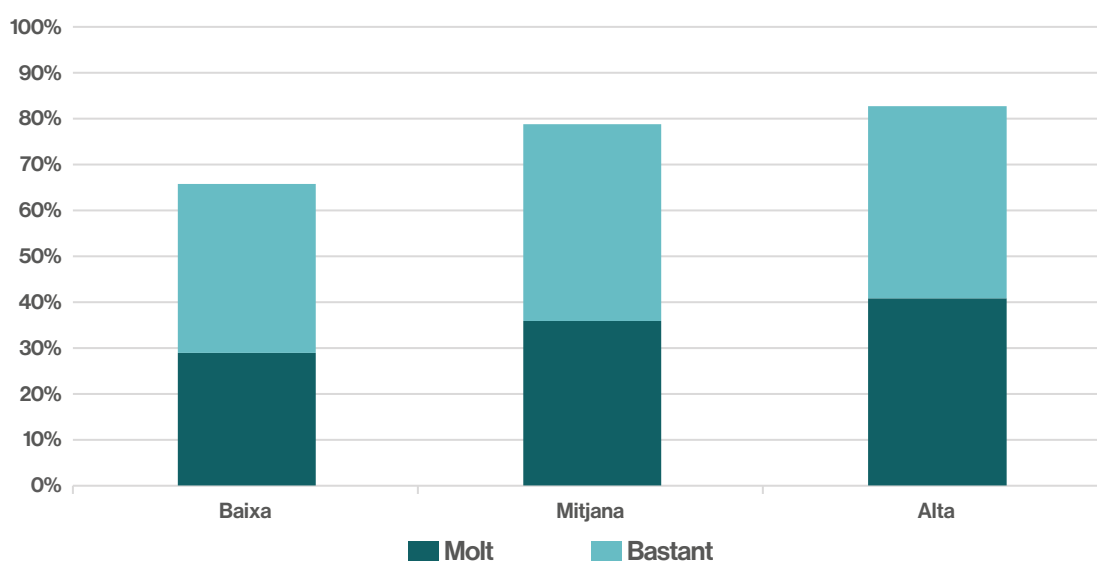
Els nivells de satisfacció amb el seu temps lliure són elevats, ja que el 77% es mostra força o molt satisfet (i només el 3,5% indica que no ho està gens). Tot i que el gènere no marca diferències significatives, la satisfacció disminueix amb l'edat (vegeu el gràfic 1) i augmenta amb l'estatus socioeconòmic (vegeu el gràfic 2).²

Gràfic 1. Grau de satisfacció amb el temps lliure per grups d'edat

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Gràfic 2. Grau de satisfacció amb el temps lliure per classe social autopercebuda

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

² Ambdues presenten una associació estadísticament significativa al nivell 0,00.

La satisfacció amb el temps lliure no té a veure amb la nacionalitat ni amb el fet d'estar estudiant o treballant. Sí que té impacte, en canvi, la situació de convivència: especialment per a les persones amb fills, que presenten menys satisfacció (un terç respon "baixa satisfacció").

L'EJOB2020 incorpora dues bateries de preguntes respecte a les activitats d'oci. En primer lloc, inclou cinc **activitats³ de lleure tradicional**; en la taula següent, es mostra el percentatge de joves que les practiquen amb freqüència setmanal (com a mínim).

Taula 1. Activitats dutes a terme durant el temps lliure (com a mínim, una vegada per setmana)

Activitat	% que la practica
Esport o exercici	76,0%
Veure la TV	68,0%
Llegir llibres (excepte estudi)	60,4%
Activitats artístiques o culturals	49,3%
Jugar a consoles o videojocs	36,2%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Predomina la pràctica d'esport o exercici físic (el 76% ha respost que en fa almenys una vegada a la setmana o més), seguida del consum de televisió (68%) i llegir llibres per plaer (60,4%). Pràcticament el 50% fa algun tipus d'activitat artística o cultural, i poc més d'un terç juga a videojocs (el 36,2%, en principi no connectat). En el marc de l'oci digital, les activitats més freqüents essencialment tenen a veure amb tres aspectes: les relacions, el consum de continguts digitals⁴ i els jocs en línia.

Taula 2. Activitats a internet en temps d'oci (almenys una vegada a la setmana)

Activitat	% d'ús setmanal	Tipus d'activitat
Missatgeria instantània	99,2	Relacionar-se
Utilitzar xarxes socials	91,8	Relacionar-se
Veure vídeos (YouTube, streamers, etc.)	87,3	Consumir
Streaming de pel·lis o sèries	86,3	Consumir
Videojocs en línia	29,4	Jugar
Compra o venda de productes en línia	25	Consumir
Cites en línia	6,3	Relacionar-se
Apostes i jocs d'atzar	2,8	Jugar

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

D'acord amb els resultats, observem que:

- Les aplicacions de missatgeria són majoritàries: pràcticament totes les persones enquestades les utilitzen almenys una vegada a la setmana (el 99,2%; es redueix només un 1% si ens fixem en l'ús diari).
- Hi segueixen les plataformes o xarxes socials (el 91,8% d'ús setmanal, que es redueix al 88,2% si ens fixem en l'ús diari).
- El consum de continguts és la tercera activitat: tant si és veure vídeos a plataformes com YouTube o continguts de *streamers* (87,3%) com si és veure sèries o pel·lícules (86,3%).
- En el cas del consum de continguts digitals, hi ha molta diferència en la freqüència entre els vídeos (que sovint també es poden trobar a les xarxes socials i, per tant, el consum diari esdevé un 71,2%) respecte als serveis de *streaming* (57,3%).
- A força distància hi ha els videojocs en línia (el 29,4% hi juguen setmanalment, però només el 18% ho fa a diari).

³ Aquesta llista d'activitats està associada a l'oci tradicional i generalment analògic (amb excepció dels videojocs, que no necessàriament són videojocs en línia). Arran de la pandèmia, aquestes activitats també s'han digitalitzat, però amb les dades disponibles no podem encreuar el tipus d'ús amb la modalitat digital o analògica.

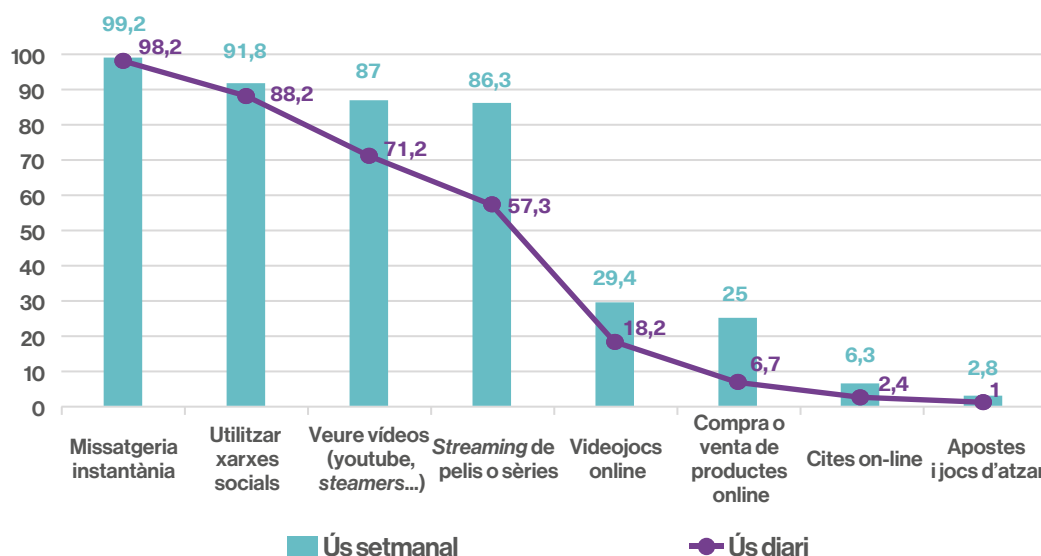
⁴ Les dades disponibles únicament reflecteixen el temps de consum, tot i que no s'ha obtingut informació respecte a la possibilitat de participar també en la creació de continguts en l'entorn digital. Així doncs, només es poden analitzar els usos passius.

- El darrer bloc aglutina les activitats més esporàdiques, com ara la compravenda de productes en línia (25%), les apps de cites (6,3%) i les apostes i jocs d'atzar (2,8%). En aquests tres darrers ítems, hi ha una variació molt més àmplia entre la freqüència diària i la setmanal, fet que indica que les empren, però no de manera quotidiana.

Val la pena esmentar les diferències entre el consum setmanal i el consum diari, que, en el cas de les xarxes socials i les apps de missatgeria instantània, presenten variacions inferiors al 4%.

Els valors romanen estables respecte a fa cinc anys. Si recuperem dades del 2015 (EJOB2015), tot i que les preguntes no són exactament les mateixes, podem fer una comparació amb les persones que "utilitzen aplicacions de missatgeria instantània de forma habitual": el 98,1% va respondre que sí.

Gràfic 3. Opcions de lleure digital segons la freqüència d'ús (setmanal i diària)

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

2.2. USOS RELACIONALS

Comunicar-se i socialitzar

En aquest apartat, analitzarem les aplicacions de missatgeria i les xarxes socials de forma conjunta. Tot i que hi ha aplicacions específiques de missatgeria instantània (com ara WhatsApp, Telegram o Signal), cada vegada és més freqüent que les xarxes socials també incloguin aquesta funcionalitat dins de les plataformes mateixes. De fet, l'ús de missatges directes dins de la plataforma mateixa entre el jovent (per exemple, a Instagram o TikTok) supera l'ús d'altres aplicacions específiques (per exemple, WhatsApp) (Arroyo, 2020). Les persones desconnectades són menys de l'1% si ens fixem en l'ús d'apps de missatgeria, mentre que augmenta fins al 5% en el cas de les xarxes socials.

La freqüència d'ús de la missatgeria instantània és majoritària tant en nois com en noies i el gènere pràcticament no suposa diferències en les freqüències d'ús. En canvi, s'observa que les noies fan un ús lleugerament més intensiu de les xarxes socials (el 91,1% a diari, respecte al 85,2% d'ells).

Taula 3. Comparativa de freqüència d'ús de missatgeria i xarxes socials

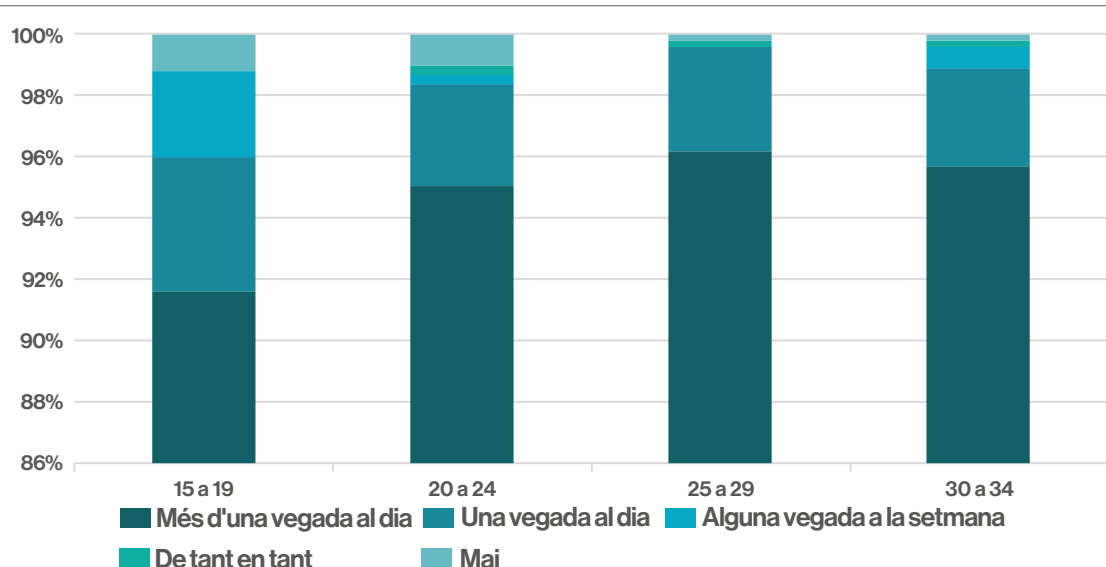
	Missatgeria instantània		Xarxes socials	
	Home	Dona	Home	Dona
A diari	98%	99%	85,2%	91,1%
Esporàdicament	1,6%	0,8%	8,1%	5,1%
Mai	0,7%	0,4%	6,8%	3,8%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Si ho comparem amb dades del 2015, la diferència entre gèneres en l'ús habitual de les apps és de menys del 0,5%, però si ho mirem en termes de temps d'ús, el 2015 els nois indicaven un ús mitjà de 4 hores al dia, i les noies una mica menys (3,5 hores de mitjana).

L'ús per edats mostra com s'intensifica l'ús d'aplicacions de missatgeria instantània a partir dels 20 anys, especialment per a qui les fa servir diverses vegades al dia.⁵

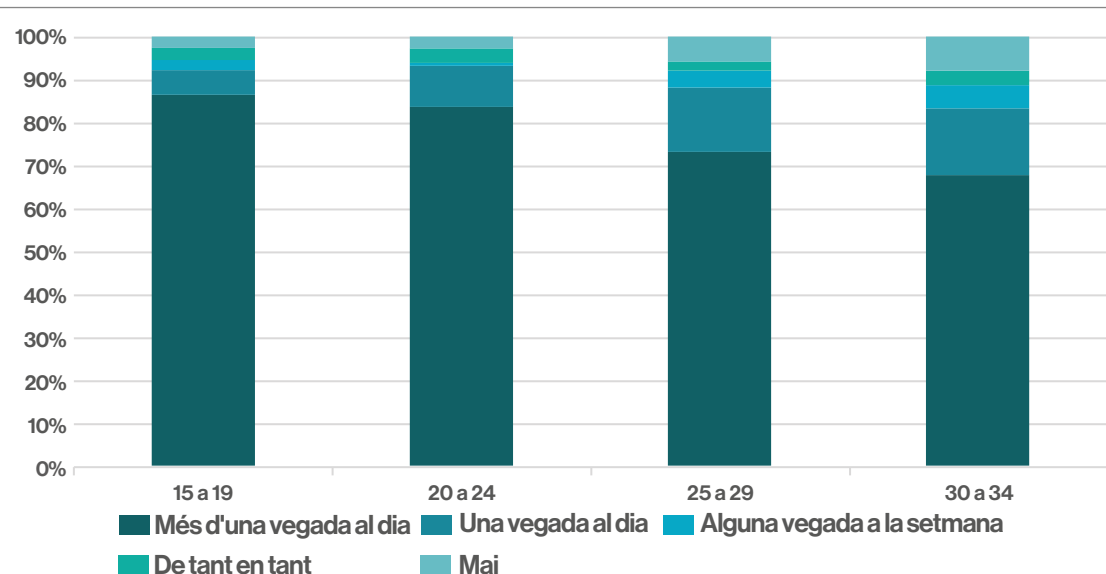
Gràfic 4. Freqüència d'ús de missatgeria instantània per grups d'edat⁶

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Troblem el fet invers al que observem en l'ús de les xarxes socials. La majoria (prop del 88%) les fan servir a diari, però especialment els segments per sota dels 25 anys (unes franges en què el 92% hi entren més d'una vegada al dia, el que suposa 10 punts més que la franja de més de 30 anys). A mesura que augmenta l'edat, ho fan també els usos esporàdics o el nombre de persones desconnectades: la franja de 30 a 34 anys és la que registra fins al 8% de persones que no les empren mai amb finalitats d'entreteniment.

Gràfic 5. Freqüència d'ús de xarxes socials per grups d'edat⁷

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

⁵ En les dades del 2015, la pregunta era binària, i responien a un genèric d'ús de forma habitual. En totes les franges d'edat, responien que sí entre el 97% i el 98%.

⁶ Les diferències són estadísticament significatives al nivell 0,05.

⁷ L'associació entre variables és estadísticament significativa al nivell 0,00.

Atesa la predominança de l'ús, altres aspectes com la nacionalitat o l'estrat o la classe social no presenten diferències pel que fa a les aplicacions de missatgeria com ara WhatsApp. La percepció de la pròpia salut només presenta uns nivells d'ús diari inferiors (però encara propers al 89%) en el jovent que declara que té una salut dolenta.

Pel que fa a les xarxes socials, els i les estudiants són qui més les fan servir a diari (el 92,7% en comparació amb joves que treballen o que ni estudien ni treballen, que estan per sota del 86%), mentre que el fet de tenir fills fa disminuir 10 punts el percentatge d'ús diari (el 89,4% del jovent que no té fills en fa un ús diari). De nou, la nacionalitat no hi té pràcticament impacte i tampoc no trobem patrons de freqüència d'ús diferenciats per estrats de barri.

Taula 4. Ús diari de les xarxes socials en funció de l'ocupació principal⁸

	Estudiant	Treballant	Cap de les dues
A diari	92,7%	85,9%	85,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Taula 5. Ús diari de les xarxes socials en funció de la situació parental⁵

	Amb fills	Sense fills
A diari	79,5%	89,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Si tenim en compte la classe social, les diferències són menors, però significatives: la freqüència més baixa d'ús diari es registra en la franja de la classe treballadora i el nombre de desconnectats (que no hi entren mai) és del 8,2% (xifra que duplica els valors de les classes mitjana i alta).

Lligar

Les aplicacions de cites (per exemple, Tinder) permeten connectar amb persones no conegudes. N'hi ha gratuïtes i de pagament, també n'hi ha d'exclusives en funció de l'orientació sexual (per exemple, Grinder per a nois homosexuals o Wapa per a noies lesbianes). L'ús que declaren fer-ne és baix en comparació amb les xarxes socials o la missatgeria: només el 15% admet fer-les servir (independentment de la freqüència).

El 10% dels nois la fa servir almenys una vegada a la setmana, respecte al 3,4% de les noies en la mateixa regularitat. El gruix d'usuaris en termes d'edat se situa a partir dels 25 anys. Amb les dades disponibles no s'observen diferències significatives pel que fa a la nacionalitat o el nivell socioeconòmic. L'única diferència apreciable és en relació amb la classe social, ja que el 20% de persones que es consideren de classe alta afirmen utilitzar apps de cites respecte al 15% de les classes mitjana i baixa.

Validació social i pertinença: com impacten els m'agrada?

Una forma d'estar actius a les xarxes és compartint continguts (missatges, fotografies, vídeos i altres creacions multimèdia). La majoria de plataformes disposen de sistemes de validació social en forma de "m'agrada" (*likes*), entre altres interaccions com compartir continguts amb seguidors i escriure missatges i comentaris. L'enquesta explorava en quina mesura els joves se senten malament quan no reben missatges, interaccions o m'agrada i la majoria (pràcticament el 80%) afirmen que no tenen aquesta preocupació.

Aquest efecte de validació social està vinculat relativament al sentiment de pertinença. L'enquesta recull també variables vinculades a sentiments de soledat i exclusió. La taula següent mostra la correlació entre joves que se senten malament quan no reben interaccions d'altres persones i les dimensions diferents de la percepció de soledat.¹⁰

⁸ En les dades del 2015, la pregunta era binària, i responien a un genèric d'ús de forma habitual. En totes les franges d'edat, responien que sí entre el 97% i el 98%.

⁹ Les diferències són estadísticament significatives al nivell 0,05.

¹⁰ S'han inclòs només els casos que han respost que se senten malament si no reben m'agrada i comentaris, sigui amb la freqüència que sigui; no s'ha calculat per als casos que han respost que mai se senten malament per aquesta raó (que eren quasi el 80% de la mostra).

Taula 6. Correlació entre la inquietud davant la manca d'interaccions i diverses variables de percepció de soledat

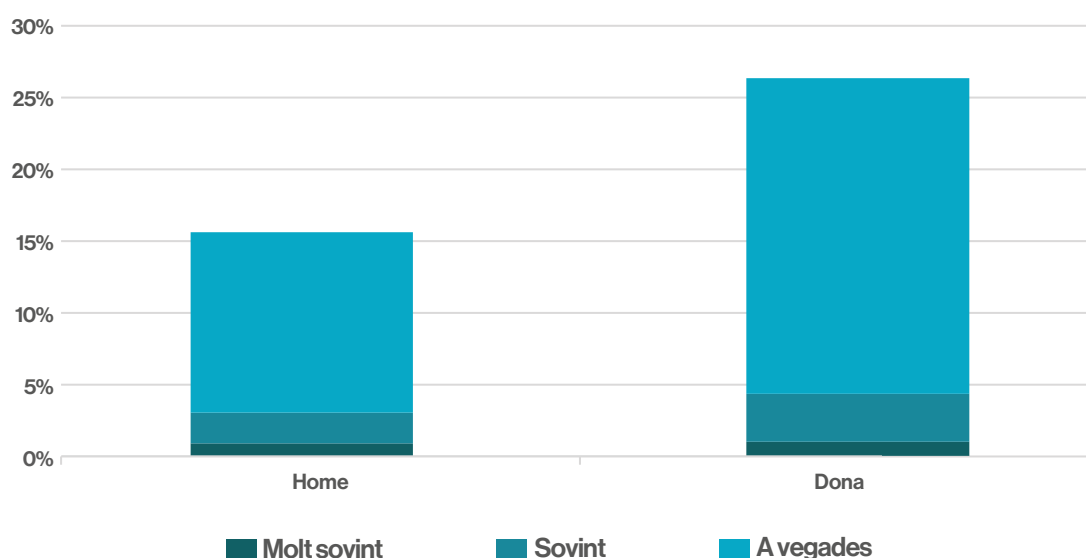
Variable de percepció de soledat	Nivell de correlació (R de Pearson) ¹¹
Et sents aïllat/ada de la resta	0,466**
Et sents exclòs/a	0,349**
Sents que et falta companyia	0,241**
Et sents sol/a	0,157**
N	160

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Les diverses dimensions de la percepció de la soledat estan positivament associades al fet de sentir-se malament per no rebre interaccions. És especialment rellevant la sensació d'aïllament i la d'exclusió, molt lligades al sentit de pertinença. Queden en segon terme la manca de companyia o la sensació de solitud.

El gènere és important pel que fa a la pressió de la validació social. El 15% dels nois afirma que se sent malament si no rep interaccions, davant del 26% de les noies.

Gràfic 6. Se sent malament si no rep missatges, m'agrades, interaccions (per gènere)

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Si tornem a calcular les correlacions entre la manca de validació social i la percepció de soledat, les diferències de gènere són encara més clares. Com es veu en la taula següent, en el cas dels nois cap de les correlacions és significativa, mentre que en les noies ho són totes. Se segueix el patró que hem vist en la taula anterior, en què la sensació d'aïllament (propera al 0,6) i la d'exclusió estan associades de manera moderada, mentre que la manca de companyia i la soledat tenen una associació lleu.

¹¹ El nivell de correlació mostra fins a quin punt hi ha relació entre dues variables. Els valors van de -1 a 0 o de 0 a 1. Com més allunyats estiguin de zero, més gran és la relació entre les dues variables. Si els valors són positius, significa que quan augmenta el nivell d'una variable també ho fa el nivell de l'altra. Si són negatius, voldrà dir que quan creix el nivell d'una variable l'altra disminueix. L'asterisc (*) indica que és una correlació significativa al nivell 0,05; el doble asterisc (**), al nivell 0,001.

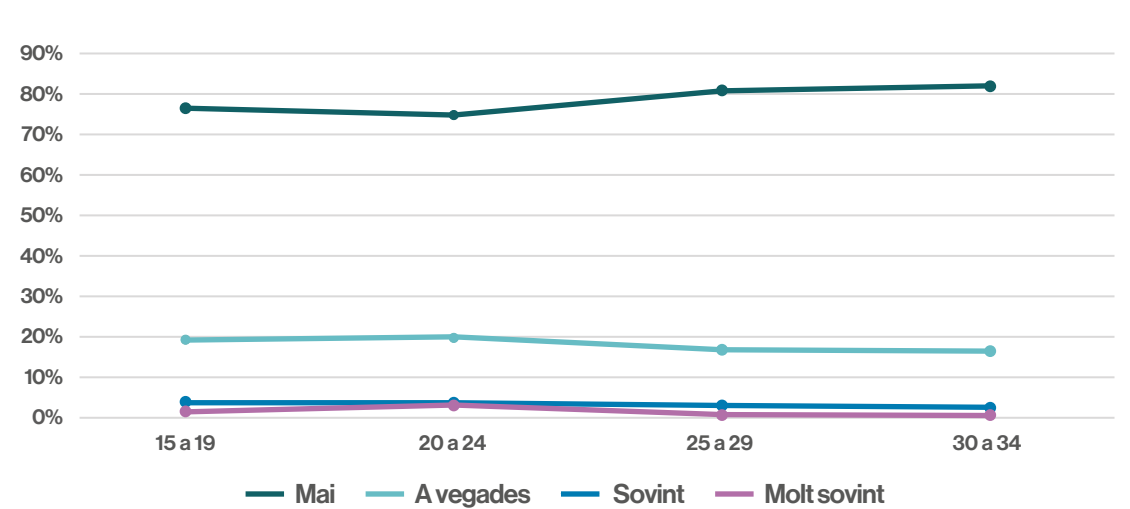
Taula 7. Correlació entre la inquietud davant la manca d'interaccions i diverses variables de percepció de soledat (per gèneres)

Variable de percepció de soledat	Nivell de correlació (R de Pearson) ¹²	
	Nois	Noies
Et sents aïllat/ada de la resta	0,200	0,574**
Et sents exclòs/a	0,163	0,410**
Sents que et falta companyia	0,161	0,292**
Et sents sol/a	-0,014	0,253**
N	70	90

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Quant a les franges d'edat, no presenten una diferència rellevant, tot i que hi ha una mica més de prevalença per sota de 24 anys.

Gràfic 7. Inquietud davant la manca d'interaccions, per grups d'edat¹³

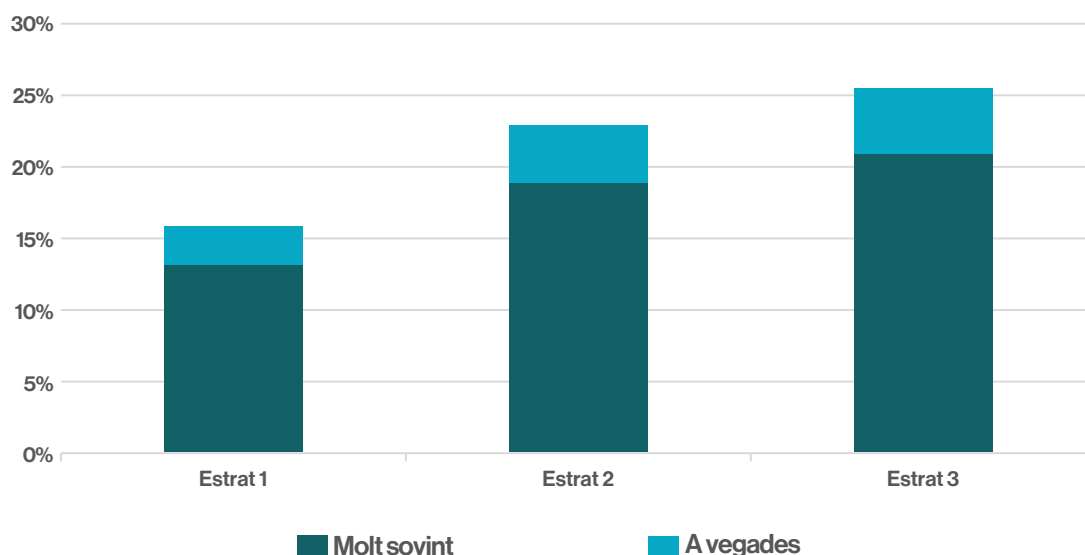
Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

El factor de classe té un paper rellevant, especialment per al jovent d'estatus socioeconòmic més elevat, tant en volum com en una proporció d'intensitat. Això es reflecteix tant si ho comparem per estrats de barri com per classe social declarada.

¹² El nivell de correlació mostra fins a quin punt hi ha relació entre dues variables. Els valors van de -1 a 0 o de 0 a 1. Com més allunyats estiguin de zero, més gran és la relació entre les dues variables. Si els valors són positius, significa que quan augmenta el nivell d'una variable també ho fa el nivell de l'altra. Si són negatius, voldrà dir que quan creix el nivell d'una variable l'altra disminueix. L'asterisc (*) indica que és una correlació significativa al nivell 0,05; el doble asterisc (**), al nivell 0,001.

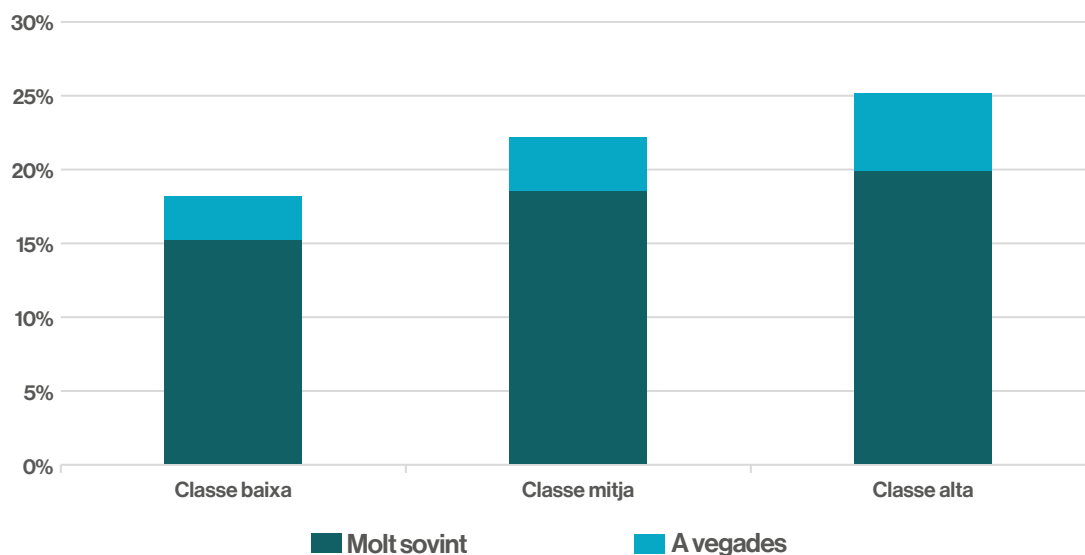
¹³ Diferències estadísticament significatives al nivell 0,05.

Gràfic 8. Inquietud davant la manca d'interaccions, per nivell d'ingressos¹⁴

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Gràfic 9. Inquietud davant la manca d'interaccions, per classe social declarada¹⁵

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Finalment, entre les persones que tenen fills, el percentatge que estan preocupades per aquesta qüestió es redueix fins al 10% (quan el general de la mostra està al voltant del 20%). El fet d'estar estudiant, treballant o cap de les dues coses no suposa grans diferències.

És possible desconnectar?

Els mòbils són un dispositiu indispensable que permet estar sempre disponible i en connexió permanent. L'EJOB2020 incloïa fins a quin punt l'ús que es fa dels dispositius és una font de conflictes. També assenyalava la sensació d'inquietud en el cas que passi molt de temps des de la darrera vegada que s'ha consultat el mòbil. La majoria no considera que l'ús del mòbil generi discussions (58%) i un terç afirma que de vegades. Només és un motiu freqüent de conflictes per al 6,4%. En aquesta línia, més de la meitat nega sentir inquietud si deixa d'estar pendent del mòbil (56,3%) i només el 10% respon que s'inquieta per aquesta raó de forma habitual (sovint o molt sovint).¹⁶

¹⁴ Diferències estadísticament significatives al nivell 0,00.

¹⁵ Diferències estadísticament significatives al nivell 0,05.

¹⁶ Tot i que no disposem d'altres informacions per posar-ho en context (per exemple, en relació amb les vegades que es consulta el mòbil durant un dia o bé com s'interpreta el marc temporal "molta estona").

Taula 8. Comparativa de freqüència de situacions vinculades a la relació amb els dispositius

	Mòbil com a font de conflictes	Inquietud si passa temps sense mirar-lo
Mai	58,7%	56,3%
De vegades	34,9%	33,1%
Sovint o molt sovint	6,4%	10,5%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

La distribució és similar entre nois i noies: més de la meitat responen que mai no tenen conflictes a causa del mòbil ni senten inquietud si passen molt temps sense mirar-lo. Tot i així, els valors mitjans i parcials són més elevats en les noies, especialment pel que fa a sentir inquietud sovint o molt sovint (ho afirmen el 12% de noies, respecte al 9% de nois).

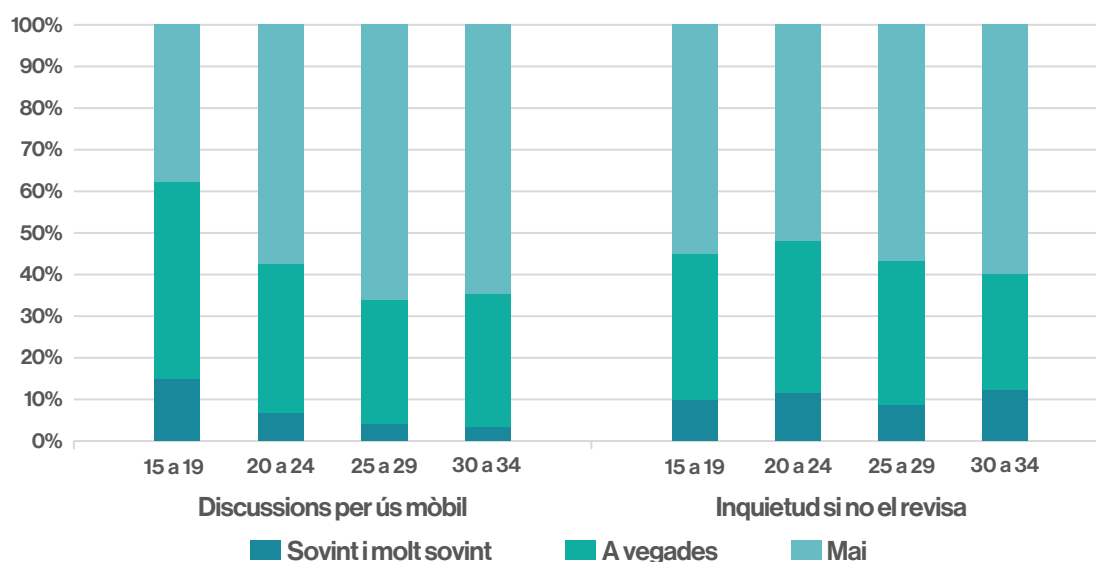
Taula 9. Comparativa de freqüència de situacions vinculades a la relació amb els dispositius (per gènere i mitjana de tots dos)

	Mòbil com a font de conflictes ¹⁷		Inquietud si passa temps sense mirar-lo		Mitjana	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Mai	62,1%	55,3%	57,7%	54,9%	59,9%	55,1%
De vegades	32,7%	37,1%	33,2%	33,1%	33,0%	35,1%
Sovint o molt sovint	5,2%	7,6%	9,1%	12,0%	7,2%	9,8%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Les discussions causades pel mòbil es concentren especialment en la franja de 15 a 19 anys i, menys, entre 20 i 24 anys. A partir dels 25 anys s'observa un patró estable en què dos terços no tenen mai discussions per aquest motiu. Pel que fa al nivell d'inquietud, presenta un patró més homogeni: més de la meitat no senten mai aquesta inquietud i els que la senten sovint són el 10% de mitjana.

Gràfic 10. Comparativa de freqüència de situacions vinculades a la relació amb els dispositius (per grups d'edat)

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La sensació d'inquietud està una mica més present entre les persones nascudes a Espanya i altres països de la Unió Europea (el 46% l'han patida alguna vegada) que entre persones amb nacionalitat de fora de la Unió Europea (el 38% l'esmenten). La taula següent mostra el percentatge de les persones que responen que els passa sovint o molt sovint. Les discussions a causa del mòbil presenten valors baixos en les tres nacionalitats (especialment en les persones nascudes en altres països de la Unió Europea).

¹⁷ Els conflictes pel mòbil s'acusen especialment entre els joves que viuen amb progenitors (o parelles de progenitors): el 50% afirmen tenir conflictes regularment. En les altres franges, se situa entre el 40% i el 7%.

¹⁸ Les discussions per l'ús del mòbil per edats presenten una correlació significativa (nivell 0,00), mentre que la inquietud no.

Taula 10. Comparativa de freqüència de situacions vinculades a la relació amb els dispositius (per nacionalitat); inclou les categories “sovint” i “molt sovint”

Sovint o molt sovint	Espanyola	Altres països UE	Fora UE
Discussions a causa del mòbil	58,7%	58,7%	56,3%
Pateixen inquietud si passen molta estona sense mirar el mòbil	6,4%	6,4%	10,5%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Si ho comparem per estrats de barri, no hi ha grans diferències entre les persones joves que pateixen inquietud sovint, però, si ens fixem en les que no la pateixen mai, la proporció és quasi 10 punts més alta en els barris d'estrat baix que en el nivell alt (el 61,1% respon que està lliure d'aquesta preocupació davant el 52,5%, respectivament).¹⁹ Quant a les discussions causades pel mòbil, les proporcions són similars, però destaca l'estrat 2, que és el que concentra més casos de discussions esporàdiques (el 37% respecte al 33% dels altres dos estrats).

Finalment, el fet de tenir fills i les repercussions que això té en el temps dedicat al lleure digital marquen diferències: la majoria de les persones joves que tenen fills responen que mai no tenen discussions a causa del mòbil (72,5%) i aquest valor és del 56,8% en les que no en tenen (s'entén, en aquest marc, que poden ser discussions paterno-filials i que, per tant, afecten més qui viu amb progenitors i/o parelles d'aquests). Les diferències també es registren en el nivell d'inquietud per no haver mirat el mòbil des de fa massa estona: el 36% de les persones sense fills la senten a vegades i l'11%, amb freqüència. En les persones amb fills, aquests valors es redueixen a la meitat (18% a vegades i 6% amb freqüència).

2.3. CONSUM DE CONTINGUTS DIGITALS

El segon ús més estès té a veure amb el consum de continguts digitals. El 92% dels joves veuen produccions audiovisuals en plataformes de *streaming*, com ara pel·lícules o sèries, i també veuen vídeos d'influenciadors (com ara canals de YouTube o *streamers*). Els valors de consum setmanal són similars: el 87% veu vídeos d'influenciadors i el 86% consumeix pel·lícules i sèries en plataformes de *streaming*. Aquest consum és superior al consum de televisió (programació de canals), ja que només el 68% la mira cada setmana. També cal destacar que una quarta part dels joves no mira mai la televisió.

A continuació, ho desglossem per gènere i freqüència de consum i comparem les tres modalitats.

Taula 11. Freqüències de consum de diversos tipus de continguts digitals en comparació amb la TV convencional²⁰

	YouTube i creadors de contingut		Pel·lícules i sèries		Televisió convencional	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Diari	76,7%	65,8%	54,8%	59,6%	36,2%	39,4%
Setmanal	12,0%	20,3%	30,5%	27,4%	30,3%	30,5%
Esporàdic	5,3%	5,6%	7,6%	5,3%	6%	5%
Mai	6,1%	8,3%	7,1%	7,6%	27,3%	25%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

El consum diari està encapçalat pel consum de vídeos en plataformes com YouTube i és especialment consum masculí (el 76% dels nois davant del 65% de les noies). Hi segueixen les produccions audiovisuals en una proporció menor (54,8% per nois i 59,6% per noies). En tercer lloc, i a força distància, trobem el consum diari de televisió (36% i 39%, respectivament). En el cas dels nois, la diferència entre el consum de produccions audiovisuals i els vídeos de YouTube supera el 20% a favor dels *streamers*, mentre que en les noies hi ha un 6% de diferència.

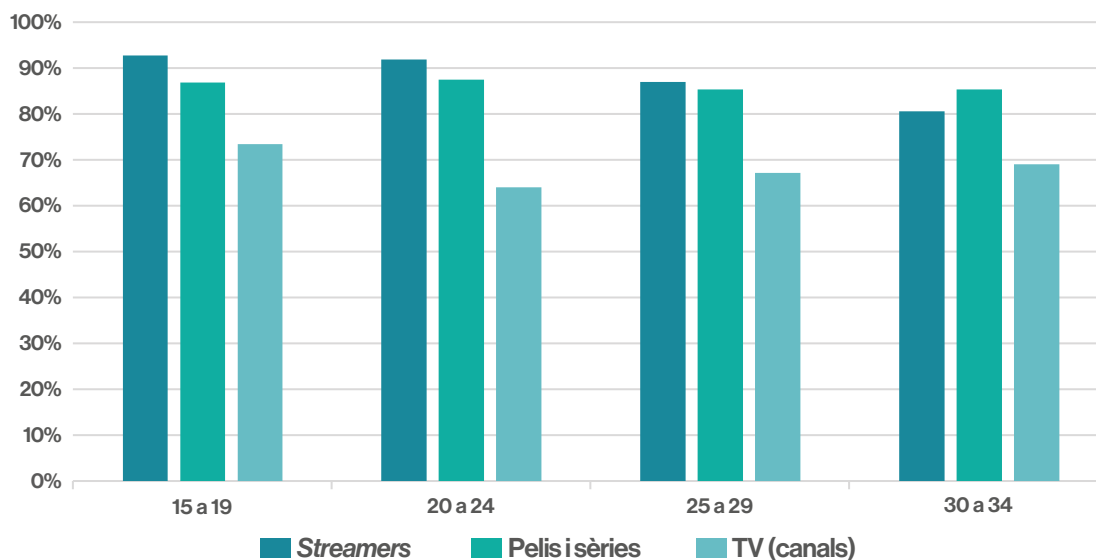
Si comparem els tres tipus de contingut per edats, el consum setmanal de YouTube i *streamers* encapçala totes les franges fins als 30 anys, on es manté un consum elevat, però superat per les

¹⁹ No hi ha associació significativa entre les dues preocupacions i la classe social autopercebuda.

²⁰ Només presenta resultats significatius el cas dels continguts en línia del tipus de YouTube, però no els casos de les produccions audiovisuals i la TV convencional.

produccions audiovisuals. Les diferències més clares quant a edat són respecte al consum diari, on el 60% de la franja de 15 a 19 anys consumeix continguts digitals de plataformes com YouTube diverses vegades al dia, una dada que baixa fins al 35% a partir dels 30 anys. El consum diari de sèries i pel·lícules suposa el 60% en general, però si ens hi fixem per edats i per intensitats, la franja amb un consum més intens es troba entre 15 i 19 anys (en què un terç consumeix sèries i pel·lícules més d'una vegada al dia).

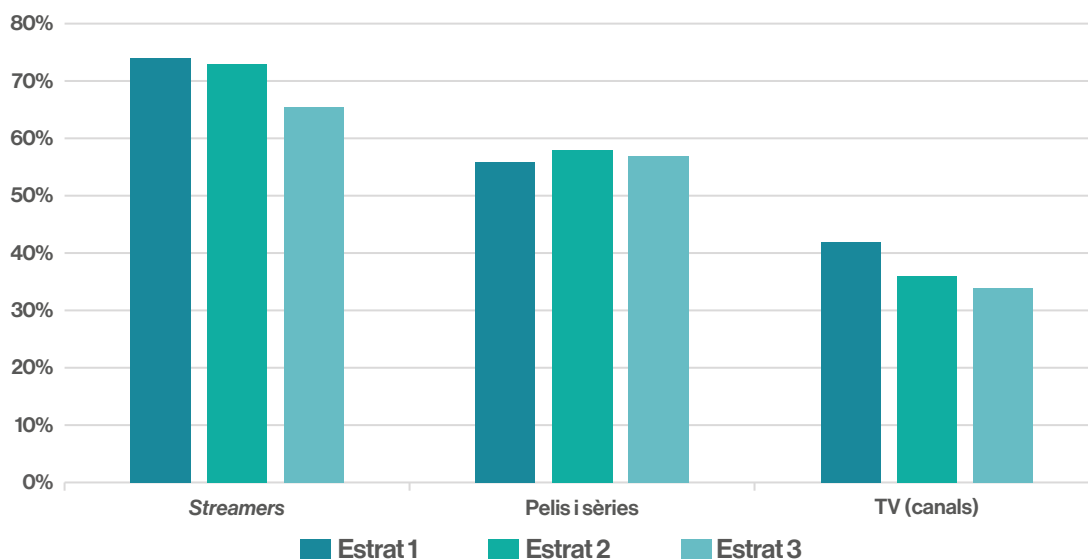
Gràfic 11. Consum habitual per tipus de contingut i edat (freqüència setmanal)²¹

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

D'altra banda, el consum intensiu de continguts digitals (tant si tenim en compte l'*streaming* com produccions audiovisuals) té una associació positiva lleu amb l'estatus socioeconòmic i resulta estadísticament significativa²² tant si ho encreuem amb estrats de barri com amb classe social declarada. La televisió mostra una tendència similar, però sense ser significativa.

Gràfic 12. Consum diari per tipus de contingut i estrats de barri

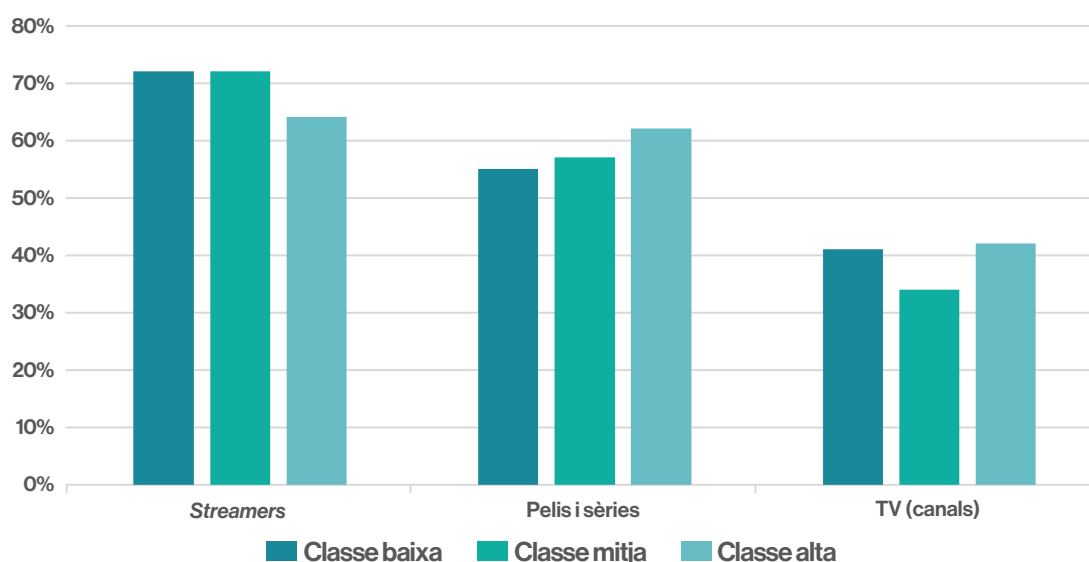

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

²¹ Les tres són estadísticament significatives a nivell 0,00.

²² D'acord amb el test de khi quadrat.

Gràfic 13. Consum diari per tipus de contingut i classe social declarada

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Novament, l'efecte de tenir fills és clar i estadísticament significatiu. El consum de continguts digitals augmenta entre les persones sense fills, mentre que el patró de la televisió convencional és invers (la veuen més les persones amb fills). La taula següent mostra els valors per a cada format.

Taula 12. Consum de continguts digitals i TV convencional segons situació parental

	Amb fills	Sense fills
YouTube i streamers	55,5%	73,3%
Sèries i pel·lícules	42,8%	59,1%
Televisió convencional	54,5%	35,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

No obstant això, la freqüència de consum no ens dona informació sobre els tipus de continguts, les temàtiques ni els interessos, que probablement siguin molt diferents també en termes de gènere, edat i altres variables sociodemogràfiques.

Apps de compravenda

A banda del consum digital, l'EJOB2020 també recull l'ús de les apps de compravenda (tipus Wallapop). Aquestes aplicacions permeten fer la cerca del producte i la transacció econòmica de forma digital, però inclou també un component presencial (per exemple, en el cas de comprar objectes de segona mà). Resulten convenients i més del 60% les ha fet servir, tot i que l'ús és generalment esporàdic (el 40% les utilitza només de tant en tant). No hi ha pràcticament diferències entre nois i noies, però sí que es generalitza a partir dels 20 anys i augmenta amb l'edat.

Taula 13. Ús d'aplicacions de compravenda, per grups d'edat (inclou la categoria "mai")

	De 15 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	De 30 a 34 anys
Mai fan servir apps	53,4%	31,0%	29,6%	27,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

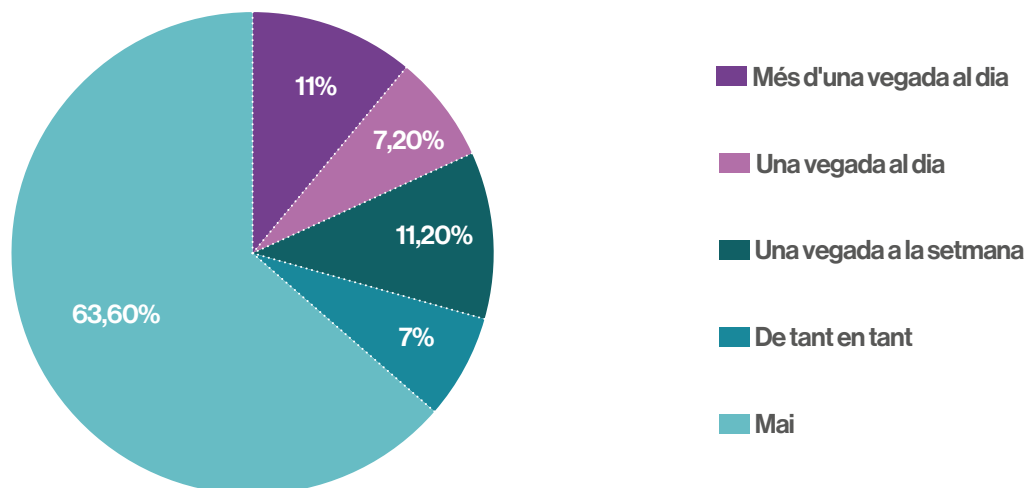
La diferenciació per estrats indica que aquest tipus d'aplicacions són més freqüents entre joves dels barris més benestants. La diferència és poca (a l'estrat 1 l'ha fet servir alguna vegada el 61% i a l'estrat 3, el 70%), però estadísticament és significativa. Finalment, l'origen marca diferències estadísticament significatives en els patrons de consum a través d'aquestes apps: haver nascut a Espanya o a altres països de la Unió Europea està més associat a l'ús d'aquest tipus d'aplicacions (70% i 78%, respectivament) que els de fora de la Unió Europea (53%).

2.4. VIDEOJOCOS I USOS RECREATIUS

Qui són els gamers?

En aquesta secció, en primer lloc, inclourem els videojocs²³ i el món *gamer* (jugador/a de videojocs) i, segonament, ens fixarem en els jocs i les apostes d'atzar. Els videojocs en línia són un passatemps per a sectors molt concrets del jovent enquestat i, de fet, la majoria de joves (63%) no juguen mai a videojocs. Tal com indica el gràfic següent, si ens fixem en el percentatge que hi juga com a mínim amb una freqüència setmanal, és del 29% (del qual, el 18,2% hi juga a diari), mentre que el 7% hi juga de forma més esporàdica.

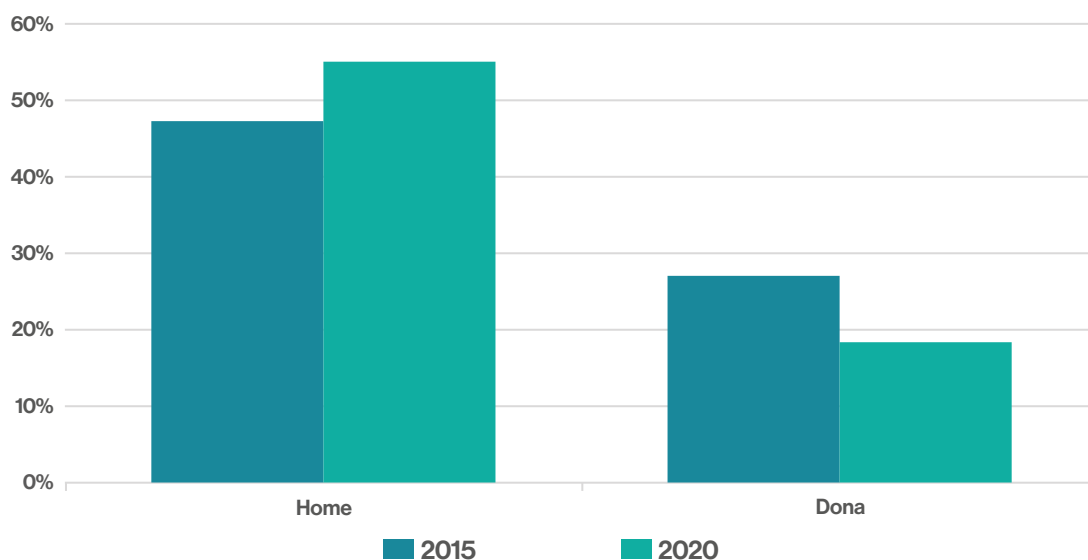
Gràfic 14. Freqüència d'ús de videojocs durant el temps d'oci

Font: elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Si diferenciem entre el jovent que juga (36%) i el que no (64%), la proporció de joves *gamers* es manté respecte als resultats del 2015, una onada en què el 37,1% afirmaven que jugaven amb l'ordinador o la consola.²⁴ Si ens fixem en gènere i edat, el 2020 observem que el perfil de *gamer* és principalment el de nois menors de 25 anys. La proporció de nois que juguen respecte als que no ha augmentat un 8% des del 2015, mentre que la proporció de noies jugadores s'ha reduït un 9%.

Gràfic 15. Comparativa de gamers per gènere

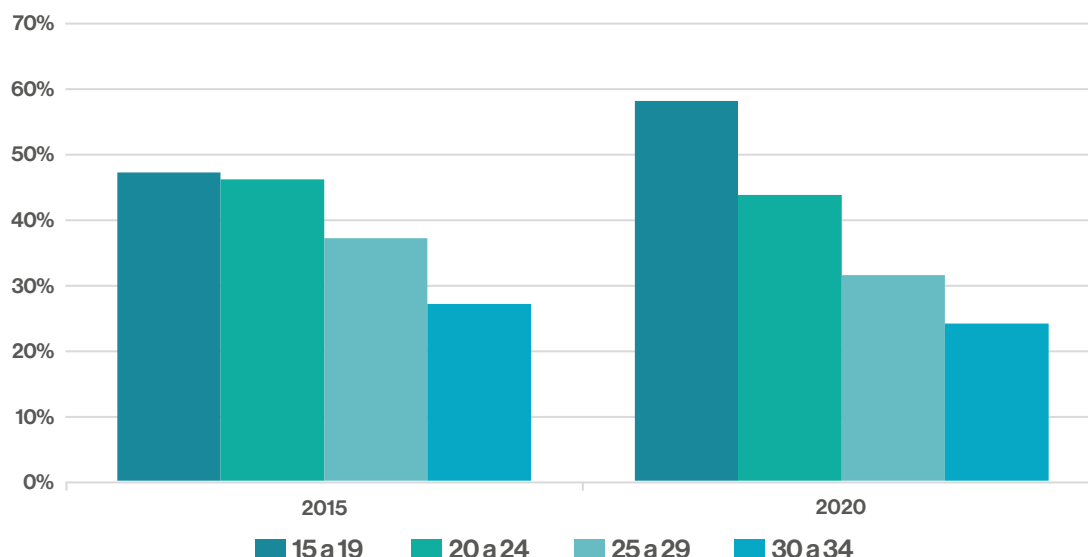
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020 i l'EJOB2015.

²³ L'enquesta recull dues preguntes sobre videojocs i la primera se situa en el bloc d'activitats de lleure en general: el 36% responia que jugava a videojocs de consola o ordinador, mentre que el 44% jugava a videojocs massius en línia (emprarem aquesta segona variable en la secció).

²⁴ La pregunta del 2015 només recollia si jugaven amb l'ordinador o la consola, sense diferenciar freqüències de joc.

Si prenem el conjunt de joves que juguen alguna vegada, el 63% de joves entre 15 i 19 anys trien els videojocs com a forma de lleure. En la franja de 20 a 24 anys, el percentatge continua sent alt, tot i que es redueix fins el 51% i va disminuint un 10% a mesura que augmenta l'edat, fins que, en la franja de 30 a 34 anys, només el 32% opta pels videojocs com a entreteniment lúdic. Si ho comparem amb les dades del 2015, observem un canvi de tendència i és que en l'enquesta anterior pràcticament no hi havia diferència entre la franja de 15 a 19 anys i la de 20 a 24 anys, que registraven el 47% i el 46%, respectivament. El gràfic següent mostra com en totes les franges d'edat ha disminuït el nombre de joves que juguen respecte als que no juguen (al voltant del 3% de mitjana), amb l'única excepció de la franja de 15 a 19 anys, que presenta un augment del 10% en cinc anys (arriba al 58% de menors que juguen a videojocs en línia).

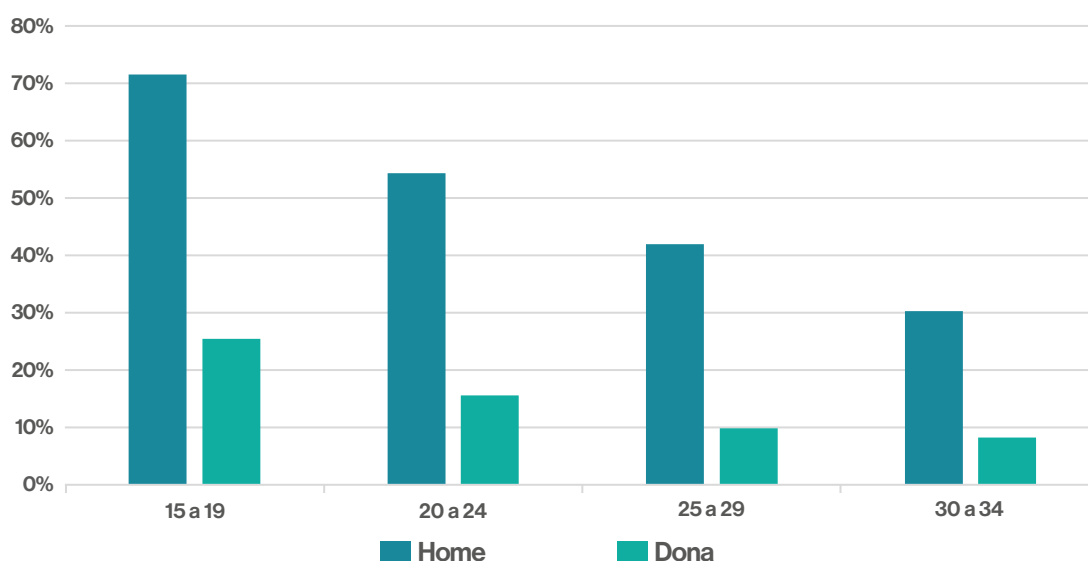
Gràfic 16. Comparativa de gamers al 2015 i al 2020, per franges d'edat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020 i l'EJOB2015.

Si ens concentrem en el percentatge que juga almenys setmanalment, cal destacar que totes les franges d'edat estan masculinitzades i la ràtio de jugadores habituals és de 3 a 1 (per cada tres nois gamers trobem una noia que juga a videojocs en línia com a forma d'entreteniment). Pel que fa a l'evolució amb l'edat, tot i que en els nois va decreixent de forma progressiva, en el cas de les noies roman relativament estable per sobre dels 25 anys.

Gràfic 17. Percentatge de gamers habituals per edat i comparativa de gènere

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Pel que fa al perfil sociodemogràfic del grup de *gamers* i diferenciant per intensitat de joc, hi operen patrons diferents per a nois i noies. El jugador freqüent (com a mínim, un cop a la setmana), en el cas dels nois, no presenta grans diferències entre classes socials i estrats (no són significatives), tot i que el valor més elevat es troba als barris d'estrat baix (suposa entre el 3% i el 6% més que els altres dos estrats). En el cas de les jugadores freqüents, els valors són més modestos, però les de l'estrat 1 quasi dupliquen la proporció en relació amb l'estrat 3.

Taula 14. Joves que juguen habitualment, per gènere i estrats de barri

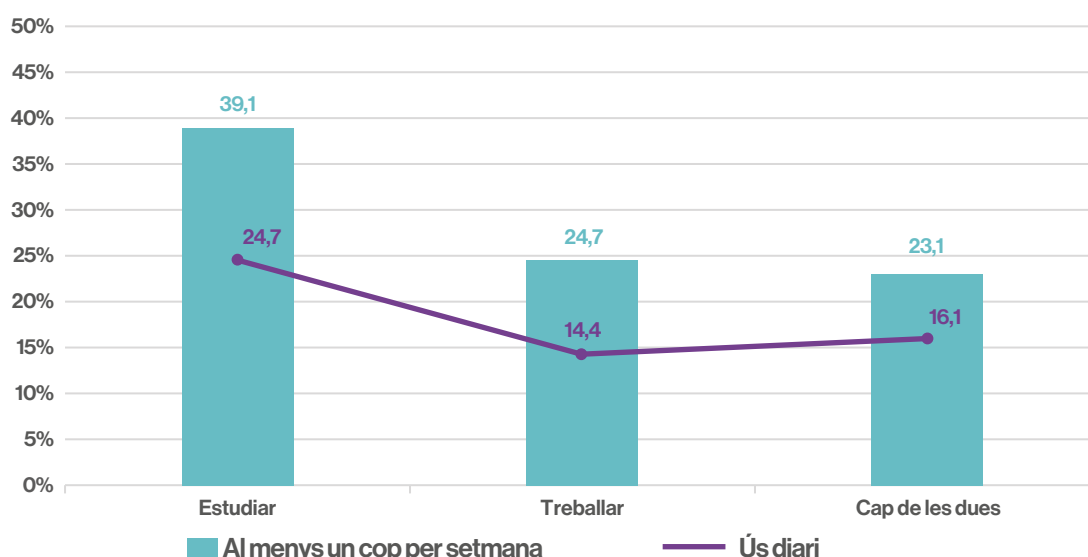
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3
Nois	49,8%	43,4%	45,2%
Noies	17,4%	13,2%	8,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Quan ens fixem en qui no juga mai, trobem diferències significatives entre gèneres i també entre estrats. En el cas dels nois, la xifra dels que no són *gamers* es manté al voltant del 45%, mentre que, en el cas de les noies, veiem una diferència de 9 punts entre els estrats 1 i 3. Això vol dir que hi ha més noies *gamers* en els barris de l'estrat baix.

Entre el conjunt de joves estudiants, trobem que el 39,1% juguen a videojocs (mentre que, del jovent que treballa, hi juguen el 24,7%, una xifra similar al 23,1% de *gamers* que no estudien ni treballen. Si ens fixem en el grup que hi juguen a diari, els percentatges es redueixen un terç en tots els casos.

Gràfic 18. Freqüència d'ús de videojocs en línia

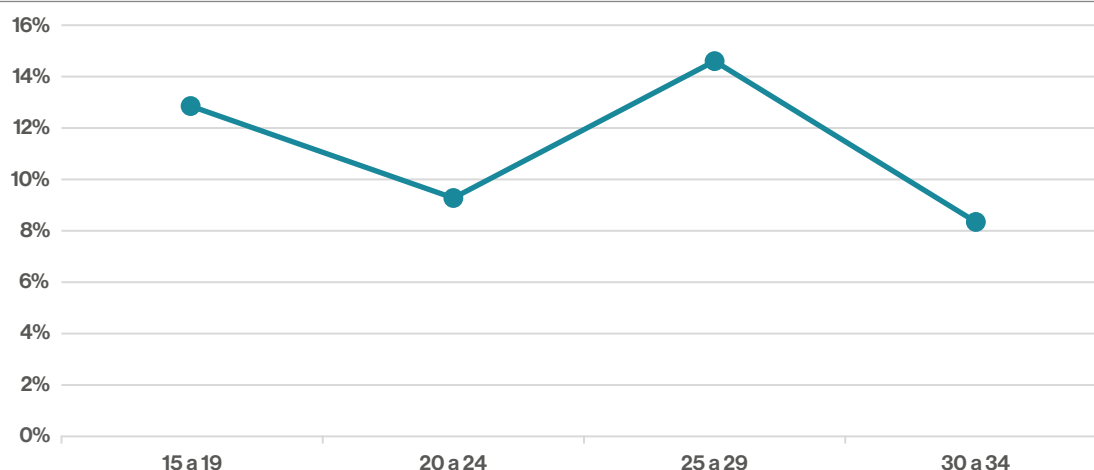

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Què passa si no juguen?

El 88,5% afirma que poden passar temps sense jugar i que no senten inquietud pel fet que passi temps des de la darrera vegada. Només afecta el 9,7%, de vegades. Aquesta sensació és lleugerament superior en nois (el 10,9% diu que s'inquieta de vegades, davant del 7,1% de noies). Per grups d'edat, destaca la franja d'entre 15 i 19 anys (en què la sent el 12,9%); es redueix 3 punts entre els 20 i els 24 anys, i torna a repuntar fins al 13,4% entre els 25 i els 29 anys. A partir dels 30 anys es registra la intensitat més baixa (8,1%).

Gràfic 19. Percentatge de joves que senten inquietud si passa molt temps des de l'última jugada, per edats

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

De nou, la inquietud per no jugar manté una tendència lleu, però creixent, en relació amb l'estatus socioeconòmic. En la taula següent, veiem com hi ha un patró creixent sostingut en els estrats, mentre que, si ho relacionem amb la classe social, el 16% de joves que es consideren de classe alta són qui més sent aquesta inquietud, en comparació amb les classes mitjana i baixa, que presenten poca diferència (10,5 i 9,9%, respectivament).

Taula 15. Senten inquietud si passen massa temps sense jugar (per estrats de barri i classe declarada)

Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3
8,7%	12%	14,2%
Classe baixa	Classe mitjana	Classe alta
9,9%	10,5%	16,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

De la resta de variables incloses en el model d'anàlisi, destaquen les diferències entre tenir fills o no tenir-ne: del jovent que té fills, només el 7% afirma tenir inquietud si no juga, mentre que, del jovent que no té fills, el 12% afirma tenir inquietud.

Jocs d'apostes i atzar

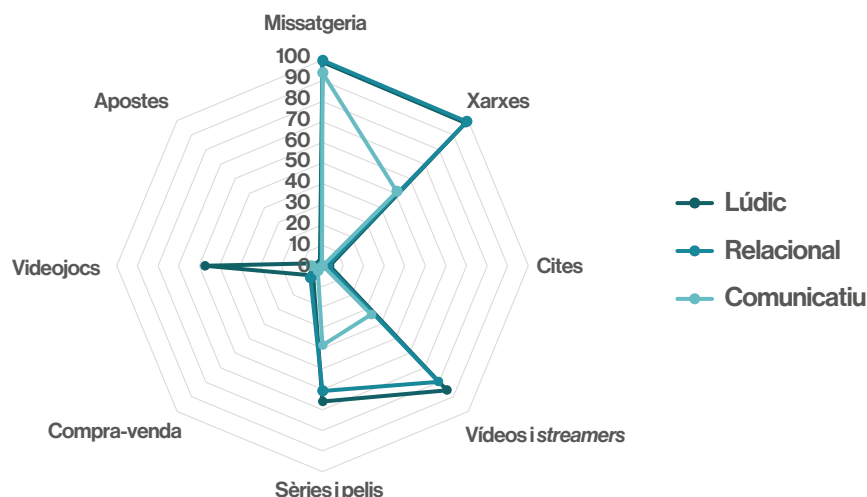
El nombre de joves que juga a jocs d'atzar de forma assídua (almenys una vegada per setmana) és molt baix (per sota del 3%). És una activitat predominantment masculina (el 75% dels que hi juguen són nois) i pràcticament la meitat estan en la franja entre 20 i 24 anys. Més d'una quarta part (27,4%) declara que, quan juga a jocs d'apostes, li costa controlar el que gasta o parar d'apostar després d'haver perdut. En el cas de les noies, la xifra es redueix al 20% i els nois registren un 29%, i a més del 12% li passa sovint i molt sovint. La franja on es presenta amb més intensitat és entre els 25 i 29 anys, en què el 16% afirma que li passa sovint o molt sovint. Ideològicament, de les persones joves que se situen a l'esquerra, a l'11% li passa sovint o molt sovint i, de les que se situen a la dreta, al 9,1%; les de centre no ho consideren freqüent. En termes de classe, la xifra més notòria és la del 36% de classe alta que li passa a vegades o sovint, davant del 26% de classe mitjana, pràcticament igual que en les classes humils.

2.5. TRES PERSONALITATS DE LLEURE DIGITAL

Apartir de les activitats que s'han analitzat en les dimensions relacional, de consum i lúdica, explorem les connexions que hi ha entre si. Després de fer una anàlisi de conglomerats,²⁵ emergeix una classificació de joves en tres categories (clústers). Si analitzem els hàbits diaris de lleure digital, observem patrons diferenciats quant a diversitat d'usos. El gràfic següent mostra la proporció d'activitat diària que duu a terme cada categoria:

²⁵ S'ha fet una anàlisi de conglomerats de clúster jeràrquic a partir del mètode de Ward i s'han creat els perfils agrupant casos. De forma exploratòria, s'han examinat diverses solucions entre dos i quatre clústers. S'ha escollit la que presenta uns nivells de significativitat més elevat en totes les variables incloses.

Gràfic 20. Comparativa entre els tres perfils de joves i lleure digital identificats

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

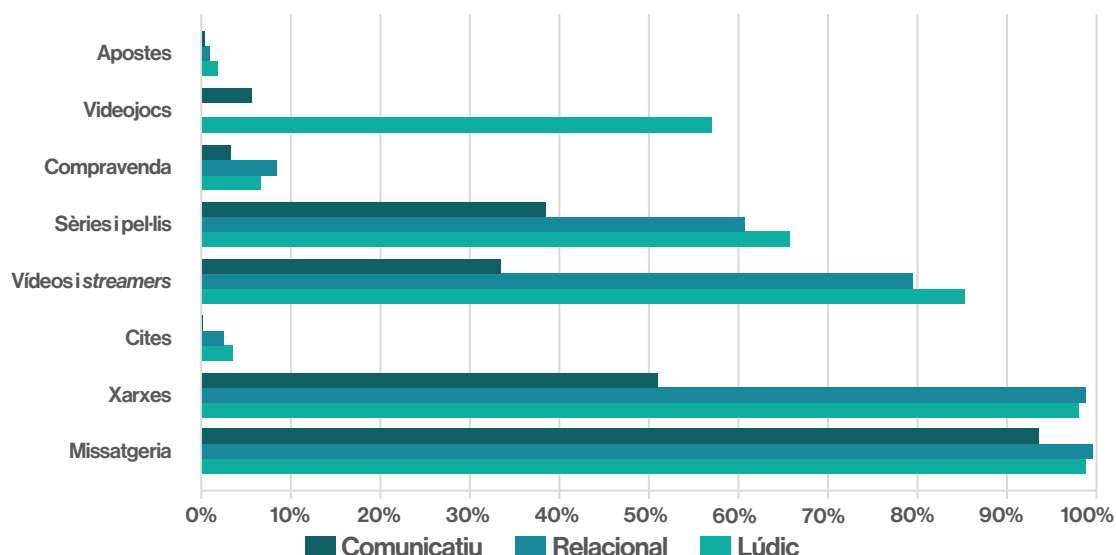
El **clúster 1** (quasi el 30% de la mostra) inclou joves actius en l'àmbit relacional i de consum, però que destaquen especialment pel perfil *gamer*. És l'única categoria que juga intensament a videojocs (el 60% ho fa a diari). Destaca el seu consum de vídeos i *streamers* (a plataformes tipus YouTube o Twitch, que es corresponen també amb els espais on els influenciadors de videojocs es fan més visibles). Si considerem l'oci de freqüència setmanal, també són usuaris d'apps de compra i venda de productes (el 28% les usa setmanalment) i, en una proporció menor, de les de cites (6,8%, setmanalment) i apostes (5,6%). Tot i que mostren un ús diversificat, ens hi referirem com a *gamers* perquè l'activitat que diferencia el jovent inclòs en aquesta categoria té un fort component lúdic i *gamer*.

El **clúster 2** és el majoritari (el 48% dels joves enquestats). L'activitat diària de lleure digital es concentra en la part relacional (més del 99% fa servir missatgeria i xarxes) i en el consum digital (tant de vídeos com de produccions audiovisuals, amb el 79% i el 60%, respectivament). Setmanalment, és el grup que més empra les apps de cites (7,2%). Aquesta categoria representa un lleure digital intens i concentrat en relacions i continguts.

El **clúster 3** és el més reduït (el 22,3% de la mostra) i el menys intensiu. S'equiparen als altres dos grups quant a l'ús quotidià de les aplicacions de missatgeria, però consulten molt menys les xarxes socials. També consumeixen menys vídeos de *streamers* i opten més per produccions audiovisuals. El 6% juga esporàdicament a videojocs. Aquest perfil reuneix joves que presenten un ús molt moderat de les eines digitals en termes de lleure, molt centrat en la comunicació.

El gràfic següent presenta la comparativa directa entre els tres clústers per cada tipus d'activitat.

Gràfic 21. Ús diari de les opcions de lleure digital, per perfil

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

A continuació presentem les característiques sociodemogràfiques de cadascun dels tres grups:

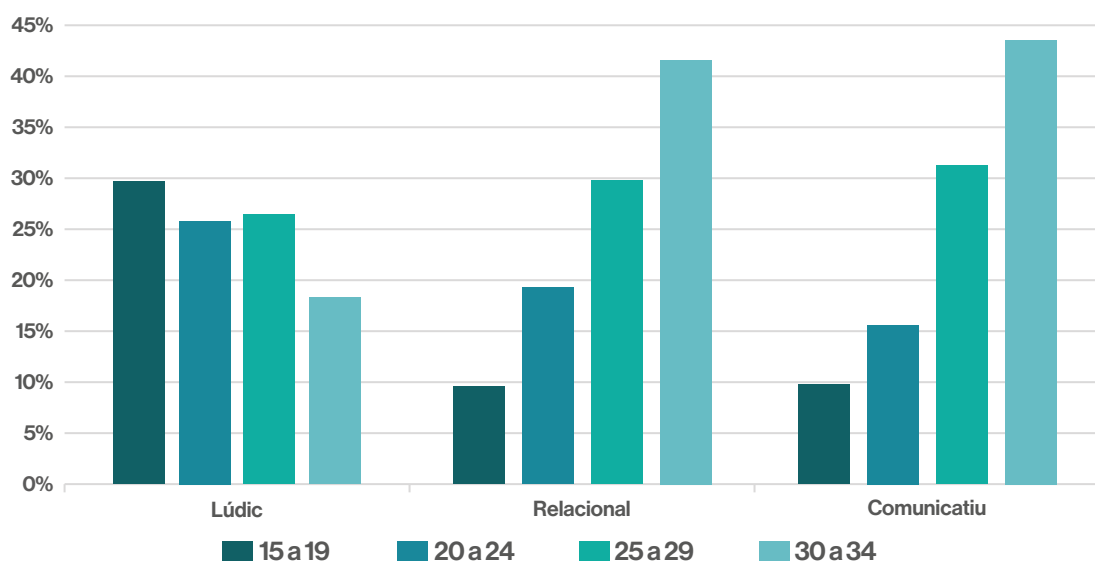
Taula 16. Caracterització dels perfils en termes de gènere i edat

	Lúdic	Relacional	Comunicatiu
Gènere	Masculinitzat (el 75% són nois)	Majoritàriament femení (el 66% són noies)	Paritari
Edat	És el més jove: el 30% té menys de 20 anys i el 80% no arriba a 30	Adult intermedi: el 66% té més de 25 anys	És el més adult: el 40% té entre 30 i 34 anys i el 70% en té més de 25

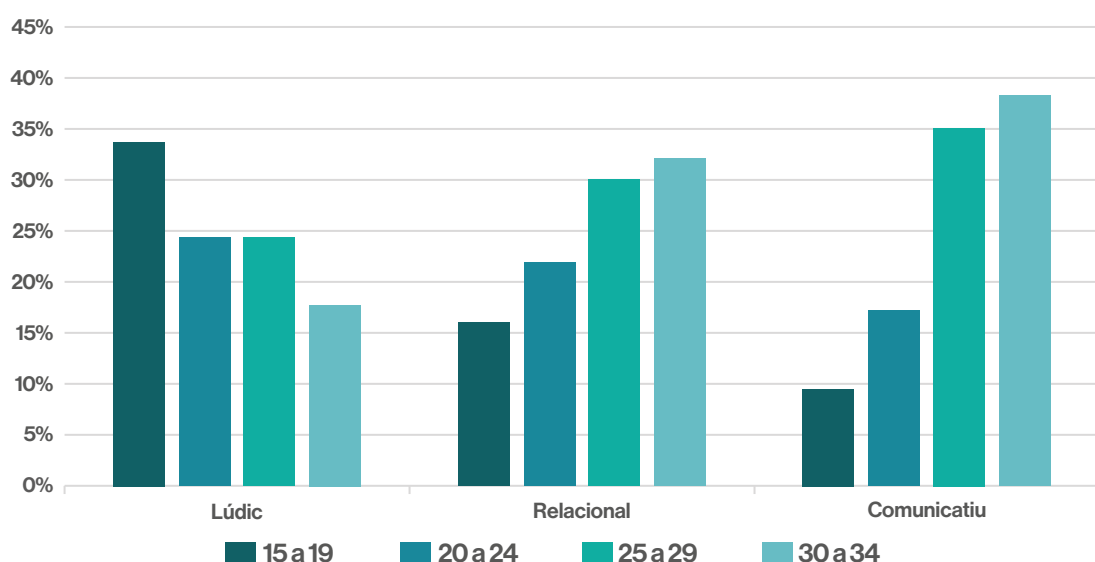
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Gràfic 22. Caracterització dels perfils, desglossada per gènere

Nois

Noies

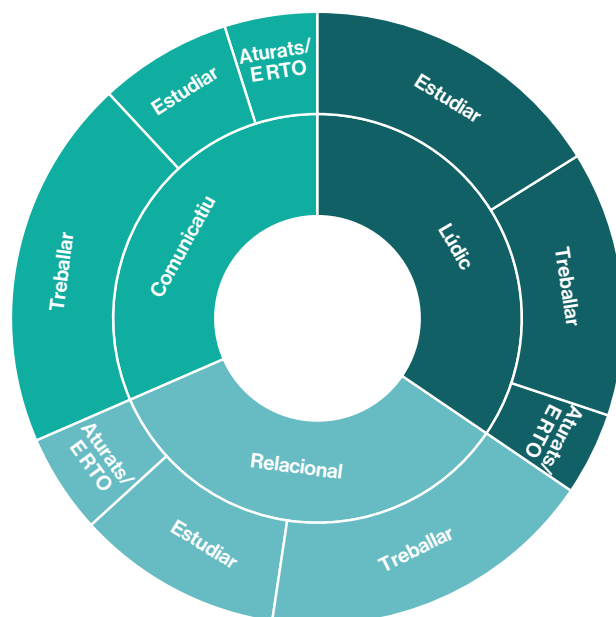
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

La classe social no apareix a priori com a factor condicionant quant a la freqüència d'ús de les diverses alternatives de lleure, ja que la distribució de classe és força similar en les tres categories. En canvi si considerem les desigualtats entre barris, s'observen uns efectes més clars, que vinculen els perfils més lúdics als barris d'estrat baix. És especialment significatiu en el cas de les noies: el 46% de les que pertanyen al clúster 1 resideixen en un barri d'estrat 1.

En termes de nacionalitat,²⁶ tots les clústers tenen nacionalitat majoritàriament espanyola (per composició de la mostra) amb una presència majoritària especial en el grup lúdic. Pel que fa als clústers 2 i 3, quasi el 30% ha nascut fora de la UE, i la gent nascuda a altres països europeus s'aglutina més al perfil relacional.

La majoria estudien o treballen com a activitat principal, però les proporcions varien i tenen molt a veure amb els perfils d'edat de cada grup. D'entre el jovent de perfil lúdic (amb joves per sota dels 25 anys), el 46% està estudiant, mentre que en els clústers 2 i 3 estudien el 31% i el 20% respectivament. Aquest fet va lligat amb què el nombre de persones que estudien es redueixen també a mesura que augmenta l'edat. La categoria del clúster comunicatiu és on hi ha una proporció més gran de joves que treballen (56%) i també són els d'edats més avançades.

Gràfic 23. Caracterització dels perfils segons l'ocupació principal

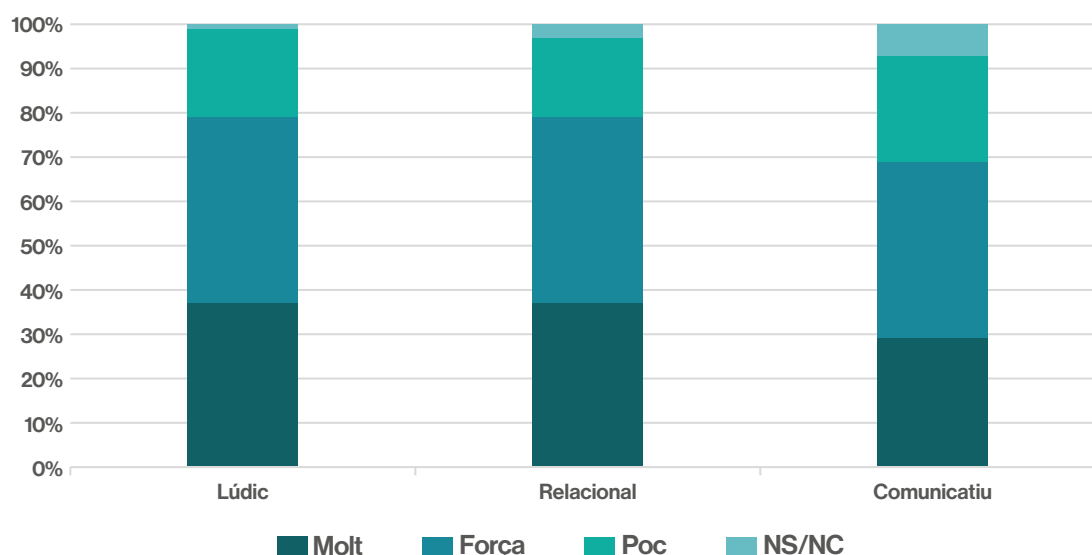

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

En el jovent de perfil més moderat quant a ús del lleure digital, és on hi ha més presència de fills: el 20% en té. Les proporcions es redueixen en el perfil relacional (l'11% té fills) i lúdic (el 7%). De nou, hi ha una correlació amb la composició de cada clúster en termes d'edats. Per tancar el capítol, posarem en relació les tres categories pel que fa a la part emocional i analitzarem la satisfacció amb el temps lliure, la relació amb els dispositius i la percepció de felicitat i soledat. La major part del jovent es considera satisfet amb l'ús que fa del temps lliure,²⁷ especialment els clústers de tipus lúdic i relacional (el 80% ho està molt o força) i, en menor mesura, el jovent de perfil moderat i comunicatiu (una quarta part diu que està poc satisfeta amb el temps lliure).

²⁶/²⁷ Associació estadísticament significativa.

Gràfic 24. Grau de satisfacció amb el temps lliure, segons el perfil de lleure digital

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

En termes de felicitat general en relació amb els últims 30 dies, la majoria afirma que gaudeix del dia a dia, tot i que també afloren la manca de confiança i les tensions. La taula següent mostra les diferències entre categories.

Taula 17. Situació emocional segons els perfils de lleure digital²⁸

	Lúdic	Relacional	Comunicatiu
Gaudeixen del dia a dia	81%	77%	73%
(nois especialment)	83%	75%	75%
Has perdut la confiança en tu (noies)	92%	88,5%	82%
Has sentit càrregues i tensió	49%	57%	57%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

El perfil lúdic presenta nivells més elevats de gaudi del dia a dia (especialment els nois, que són la majoria dins d'aquest grup) i és el que menys acusa les càrregues i la tensió, que afecten més a les dues categories amb membres de més edat i responsabilitats familiars. En termes de gènere, val la pena destacar que la pèrdua de confiança en si mateix afecta les noies de manera significativa en tots els casos, però amb un percentatge per damunt del 92% en el cas del perfil lúdic.

Pel que fa a la relació amb els dispositius i les sensacions d'inquietud,²⁹ tenen discussions a causa de l'ús del mòbil especialment els perfils lúdic (47%) i relacional (43%). En canvi, en el cas del perfil comunicatiu, les discussions es redueixen al 30% dels casos. En el cas del perfil lúdic, el 12% indica que sent inquietud si passa molt temps sense jugar; és un percentatge minoritari malgrat que és el perfil que més utilitza els videojocs.

Finalment, en relació amb la tipologia proposada, destaca la relació amb el fet de sentir-se exclosos i sentir-se sols (la falta de companyia i la sensació d'aïllament no presenten associacions significatives). La sensació d'exclusió és més prevalent entre el perfil lúdic (el 22% dels casos davant del 15% dels altres perfils) i és especialment significativa en el cas de les noies: el 32% de les *gamers* declaren sentir-se excloses en major o menor mesura, mentre que en els altres perfils és la meitat (17%). La sensació d'aïllament també afecta significativament el 20% dels nois aproximadament, però sense grans diferències entre categories.³⁰

²⁸ Associacions estadísticament significatives, llevat de l'última. En el cas dels nois que gaudeixen del dia a dia, el nivell de significació és més elevat.

²⁹ Es mencionen només les que tenen associació estadísticament significativa.

³⁰ Cal tenir en compte el calendari de l'enquesta, que es va dur a terme al final de juny i al juliol, amb l'excepció d'una petita mostra que s'havia iniciat la primera setmana de març i es aturà pel confinament.

3. CONCLUSIONS

En el marc de l'oci digital, les activitats més freqüents tenen a veure essencialment amb tres aspectes: la comunicació, el consum de continguts digitals i els videojocs en línia. L'oci setmanal més freqüent es basa en les aplicacions de missatgeria instantània (99%), les xarxes socials (91,8%) i el consum digital de continguts (tant pel que fa a vídeos de *streamers* en plataformes com YouTube, com a les produccions audiovisuals de sèries i pel·lícules en plataformes de *streaming*, al voltant del 87% en ambdós casos). Els videojocs formen part de l'oci per al 29% del jovent enquestat. Tots els valors romanen estables respecte a l'EJOB2015. Una quarta part fa servir aplicacions per comprar i vendre per internet, i l'ús d'apps de cites i de jocs d'apostes o atzar és minoritari (6% i 3%, respectivament).

Comunicar-se i socialitzar és predominant per a tots els gèneres amb freqüències d'ús pràcticament idèntiques quant a les apps de missatgeria, mentre que l'ús diari de xarxes és una mica superior en les noies. Així com les apps de missatgeria instantània estan més presents a partir dels 20 anys, l'ús de xarxes socials supera el 90% d'ús diari per sota dels 25 anys. El grup usuari més intensiu és el d'estudiants sense fills. Les aplicacions de cites, tot i que són d'ús minoritari, són més prevalents entre els nois i amb tendència a ser de classes benestants.

El component altament relacional de l'oci vinculat a la comunicació i les xarxes fa que els usos intensius no correspostos estiguin associats a la manca de sentiment de pertinença. El 20% afirma que se sent malament si no rep comentaris, interaccions o m'agrades, especialment les noies (el 26% afirma sentir-se malament, respecte al 15% dels nois).

El mòbil és el dispositiu sobre el qual pivota majoritàriament l'oci digital i, a diferència del que recull la literatura, l'ús del mòbil no és font de conflictes (només un terç afirma que ho és de vegades, i el 7%, sovint). De nou, veiem que la inquietud i els conflictes afecten una mica més les noies, sobretot en el rang de "sovint". Els conflictes a causa del mòbil són prevalents en la franja de 15 a 19 anys i en bona mesura en els casos en què conviu amb progenitors. El col·lectiu menys afectat per aquestes dues qüestions és el de joves amb fills. El *fear of missing out* (FoMO per les sigles en anglès) no és una problemàtica generalitzada entre el jovent enquestat, tot i que caldria aprofundir més en les implicacions emocionals i relacionals de les persones joves en les quals sí que es reconeixen aquestes actituds.

El consum de continguts digitals, recollit principalment en forma de produccions audiovisuals (com sèries i pel·lícules) o vídeos de creadors de continguts disponibles a plataformes com YouTube, és la segona activitat més prevalent quant a oci digital (el 92% ho fa amb freqüència setmanal). En el consum diari destaquen els vídeos de creadors de contingut (el 70% respecte al 60% quant a produccions audiovisuals) i que només un terç de la mostra consumeix televisió convencional a diari. Observem algunes diferències per gèneres: en el cas dels nois, la diferència entre el consum de produccions audiovisuals i vídeos de YouTube supera el 20% a favor dels *streamers*, mentre que en les noies hi ha un 6% de diferència. En termes de classe, destaca que el jovent de classe alta i el que viu en barris d'estrat 3 consumeixen menys *streamers* i més produccions audiovisuals i televisió convencional. Novament, tots els nivells de consum digital són molt menors en el grup que té fills; en canvi, el consum de televisió convencional és l'invers (quasi el 55% de joves amb fills la miren a diari).

En darrer terme, trobem l'entreteniment lúdic amb videojocs. El 29% juga a videojocs en línia almenys un cop a la setmana (i es manté estable respecte al 2015), molt especialment en la franja entre 15 i 19 anys i amb perfil d'estudiants. És una activitat generalment masculinitzada i més present en els estrats de barris més baixos. Aquesta tendència presenta més diferències en el cas de les noies *gamers*.

La desconexió no suposa un problema, ja que el 90% gestiona bé el fet de passar molt temps sense jugar. El 10% restant es concentra especialment en els nois de la franja d'entre 15 i 19 anys i ho acusen més les persones dels barris més benestants (estrat 3) i les que s'autoperceben com a classe alta. Aquesta inquietud està associada al FoMO si passen molta estona sense mirar el mòbil o no reben interaccions ni m'agrades. Presenta també una associació positiva i significativa amb les variables que tenen a veure amb la percepció de la soledat (sentir que falta companyia i sentir-se soles).

Finalment, l'ús de jocs d'apostes i d'atzar és molt minoritari (per sota del 3%), però cal destacar que el 75% dels que hi juguen són nois entre 20 i 24 anys.

En resum, el jovent empra l'oci digital especialment per socialitzar, consumir i jugar. Observem patrons ben diferenciats pel que fa a gènere i edat, de manera que podríem fer una subdivisió entre joves fins a 25 anys i joves de més de 25 anys. El nivell socioeconòmic presenta diferències en relació amb la pressió social de tenir sentiment de pertinença i notorietat. La nacionalitat no té un impacte rellevant en els fenòmens digitals i tampoc la situació ocupacional (estudiant, treballant o cap de les dues) no marca diferència en la majoria dels casos. La situació de convivència, en canvi, sí que suposa un factor diferencial, especialment per al jovent amb fills. Els riscos vinculats a comportaments i hàbits de dependència respecte a dispositius i plataformes que s'han identificat en la literatura no semblen prevalents entre el jovent barceloní.

Finalment, hem explorat com es relacionen els tres tipus de lleure per tal de definir personalitats de lleure digital. La primera categoria defineix un perfil lúdic: jove (per sota de 19 anys) i masculinitzat, que fa ús de la comunicació i el consum de continguts, però sobretot, i de forma característica, dels videojocs. La segona categoria correspon a l'oci relacional, amb un ús intensiu de les eines digitals sobretot en termes de comunicació, pertinença i, en menor mesura, consum de continguts digitals; dos terços són dones i ja estan per damunt dels 20 anys. En tercer lloc, trobem perfils que empren la diversitat d'opcions que ofereix el lleure digital d'una forma molt més moderada. L'únic ús intensiu té a veure amb l'aspecte comunicatiu, concentrat en les aplicacions de missatgeria, ja que l'ús de xarxes socials és també menor. Són el jovent més adult (per sobre dels 25 anys) i és un grup paritari en termes de gènere.

3.1. RECOMANACIONS

1. Emergeixen tres dimensions d'oci digital: la socialització, el consum de continguts i l'ús de videojocs. Cadascuna requereix un abordatge específic a l'hora de plantejar polítiques públiques, tot i que cal tenir en compte les sinergies, ja que les fronteres entre aquestes dimensions cada vegada són més difuses.
2. Les accions que es posin en pràctica han de tenir una cura especial amb les diferències de gènere i edat (d'una banda, la franja entre 15 i 24 anys i, de l'altra, de 25 en amunt).
3. Les dades disponibles no permeten fer una anàlisi de classe social acurada, però s'han observat especialment dos fenòmens rellevants: les noies de classe baixa i la intensificació de l'ús de videojocs d'una banda i, de l'altra, la pressió social respecte al sentiment de pertinença del jovent d'estrats més benestants.
4. Malgrat que la bretxa digital d'accés no és prevalent en la mostra enquestada, manquen indicadors sobre la qualitat de l'ús. És especialment rellevant pensar en els barris de rendes mitjanes més baixes per al perfil lúdic.
5. Cal un acompanyament per introduir el jovent des de petit en un oci digital responsable i conscient. Això es podria vehicular a partir dels espais i les comunitats existents d'educació en temps de lleure.
6. Seria positiu convidar la gent jove per fer-la partícip de la creació de polítiques públiques que tinguin el propòsit d'enriquir la mirada i superar la visió vigent problematitzadora sobre l'oci digital.
7. La recerca actual també es pot enriquir explorant noves metodologies derivades de la sociologia digital i més properes a les tècniques qualitatives, com la netnografia (Kozinets, 2009) o l'etnografia digital (Pink *et al.*, 2016), en el marc la sociologia del lleure. Alguns apunts per a aquesta futura agenda de la recerca podrien incloure el següent:
 - Exploració detallada de les motivacions que hi ha darrere els patrons de freqüència de consum, així com les diverses pràctiques, valors i percepcions respecte a les experiències viscudes.
 - Nous indicadors que explorin la dimensió creativa del jovent com a contribuïdor de continguts digitals, i el tipus de material que cerquen i comparteixen.
 - Ampliació de les anàlisis d'impacte social en termes d'oportunitats i opcions de vida en funció dels usos digitals en el marc de l'oci.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Ajuntament de Barcelona (2020). "La bretxa digital a la ciutat de Barcelona. 2020". Consultat a: https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wp-content/uploads/2021/01/BretxaDigitalBarcelona_2020_cat.pdf /.
- Arroyo, L. (2020). *Tu no ets la teva selfie. 9 secrets digitals que tothom viu i ningú explica*. Barcelona: Pagès Editors.
- Carbonell, X. (2020). "El diagnóstico de adicción a videojuegos en el DSM-5 y la CIE-11: retos y oportunidades para clínicos". *Papeles del Psicólogo*, vol. 41(3), p. 211-218.
- Hunt, M. G.; Marx, R.; Lipson, C., i Young, J. (2018). "No more FOMO: Limiting social media decreases loneliness and depression". *Journal of Social and Clinical Psychology*, 37, 751-768.
- Kozinets, R. (2009). *Netnography: Doing ethnographic research online*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Lasén, A. "Ocio digital juvenil: en cualquier momento, en cualquier lugar" (2019). A: I. Lazcano i A. de Juana (ed.). *Ocio y juventud: sentido, potencial y participación comunitaria*. Madrid: Editorial UNED, p. 61-80.
- Lee, H.; Jamieson, J.; Reis, H.; Beevers, C.; Josephs, R.; Mullarkey, M.; O'Brien, J., i Yeager, D. (2020). "Getting Fewer 'Likes' Than Others on Social Media Elicits Emotional Distress Among Victimized Adolescents". *Child development*. 91(6).
- López-Sintas, J.; Rojas de Francisco, L., i García-Álvarez, E. (2017). "Home-based digital leisure". *World Leisure Journal*, WLC (Special issue).
- Pink, S.; Horst, H.; Postill, J.; Hjorth, L.; Lewis, T., i Tacchi, J. (2016). *Digital Ethnography: Principles and Practice*. Gran Bretanya: SAGE.
- Redhead, S. (2016). "Afterword: A new digital Leisure Studies for Theoretical Times". *Leisure Studies*, 35(6), p. 827-834.
- Roberts, J. i David, M. (2019). "The Social Media Party: Fear of Missing Out (FoMO), Social Media Intensity, Connection, and Well-Being". *International Journal of Human-Computer Interaction*, 36. 1-7.
- Scolari, C. (2019). "Beyond the myth of the 'digital native': Adolescents, collaborative cultures and transmedia skills". *Nordic Journal of Digital Literacy*, 14, p. 164-174.
- Stapleton, P.; Luiz, G., i Chatwin, H. (2017). "Generation Validation: The Role of Social Comparison in Use of Instagram Among Emerging Adults". *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 20(3).
- Twenge, J. i Farley, E. (2020). "Not all screen time is created equal: associations with mental health vary by activity and gender". *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 6(2), p. 207-217.
- Wu, T. (2017). *The Attention Merchants: The Epic Scramble to Get Inside Our Heads*. Londres: Atlantic Books.
- Yavich, R.; Davidovitch, N., i Frenkel, Z. (2019). "Social Media and Loneliness - Forever connected?". *Higher Education Studies*, 9(2), p. 10.
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. Nova York: Public Affairs.

7.

VALORS SOCIALS, PARTICIPACIÓ I POLÍTICA DE LA JOVENTUT A BARCELONA CIUTAT

MARIONA FERRER-FONS

Universitat Pompeu Fabra

1. INTRODUCCIÓ

En aquest capítol s'analitzen alguns valors socials relacionats amb la tolerància i el grau de suport a certes problemàtiques socials, la implicació en associacions i grups informals, i diverses actituds i preferències polítiques de les persones joves residents a la ciutat de Barcelona a partir dels resultats de l'Enquesta a la joventut de Barcelona 2020 (en endavant EJOB2020). Com es veurà, hi ha pautes que assenyalen que estem davant d'un jovent amb valors més progressistes, més ubicat a l'esquerra ideològica i, una part, implicat en associacions. Al mateix temps, les anàlisis bivariades ens mostren que hi ha certes diferències entre les persones joves en funció d'algunes variables sociodemogràfiques i actitudinals que fan necessari parlar de persones joves diverses i que apunten a diferències marcades per determinats eixos de desigualtat.

L'allunyament creixent de les persones joves de les institucions polítiques (Norris, 2011), la disminució de les lleialtats partidistes (Dalton, 2013; Dalton i Wattenberg, 2000), amb l'increment de les formes de participació política extrainstitucionals, són elements característics de les generacions més joves en la majoria de societats occidentals. Davant d'això, poden haver-hi lectures més pessimistes, com que estem davant una joventut cada vegada més apàtica, més desafecta i allunyada de la política (Bennet, 1998; Stoker, 2006), o mirades més optimistes, que el que afirmem és que estem davant una joventut cada vegada més crítica amb la democràcia i les seves institucions, amb menys vincles amb les organitzacions tradicionals i que decideix com vol participar i quan (Dalton, 2013; Dalton i Wattenberg, 2000; Norris, 2011). De fet, la població jove vehicula la seva participació política i social a través de mecanismes diversos. Els estudis més recents a escala internacional, com el projecte europeu MYPLACE (Pilkington i Pollock, 2015; o, per al cas català, Soler-i-Martí, 2013), han recollit evidència empírica de les pautes de participació política o social juvenil, així com dels seus factors explicatius. Hi ha una variació internacional, però es troba força consens en el fet que, en general, el jovent amb més recursos socioeducatius, provinent de famílies amb més capital cultural i més vinculat a xarxes organitzades i integrat en la seva comunitat, participa més. Ara bé, depenent del tipus de participació que considerem, es pot necessitar més provisió d'habilitats i recursos (Ferrer-Fons *et al.*, 2006).

L'estructura del capítol és la següent: les tres primeres seccions tractaran sobre els valors socials i el suport a certes problemàtiques socials, les actituds i les preferències polítiques, i la participació associativa de les persones joves a la ciutat de Barcelona. Cada secció consistirà en una primera anàlisi descriptiva dels indicadors clau i, després, s'observarà si hi ha certes característiques sociodemogràfiques o actitudinals que es relacionen amb les pautes observades. Això es farà, en particular, per explicar els valors socials i les preferències polítiques. Variables com el sexe assignat en néixer, els grups d'edat entre les persones joves, l'estrat territorial calculat pel barri on es viu i la seva renda mitjana, si la persona jove està emancipada, la situació d'activitat, la llengua habitual, la nacionalitat o l'autoubicació ideològica ens ajudaran a observar si hi ha característiques que ens permetin pensar en l'existència de diversos perfils de joves en relació amb els valors, les actituds i les pautes d'implicació associativa. En el cas de la implicació associativa, s'observarà com es relacionen amb els valors socials i l'interès polític en la línia de les tesis de Putnam (2000) o Warren (2001), que emfatitzen el món associatiu com una escola de democràcia i de valors com la tolerància o l'acceptació de la diversitat. La darrera secció seran les conclusions.

2. VALORS I PROBLEMÀTIQUES SOCIALS DE LA JOVENTUT

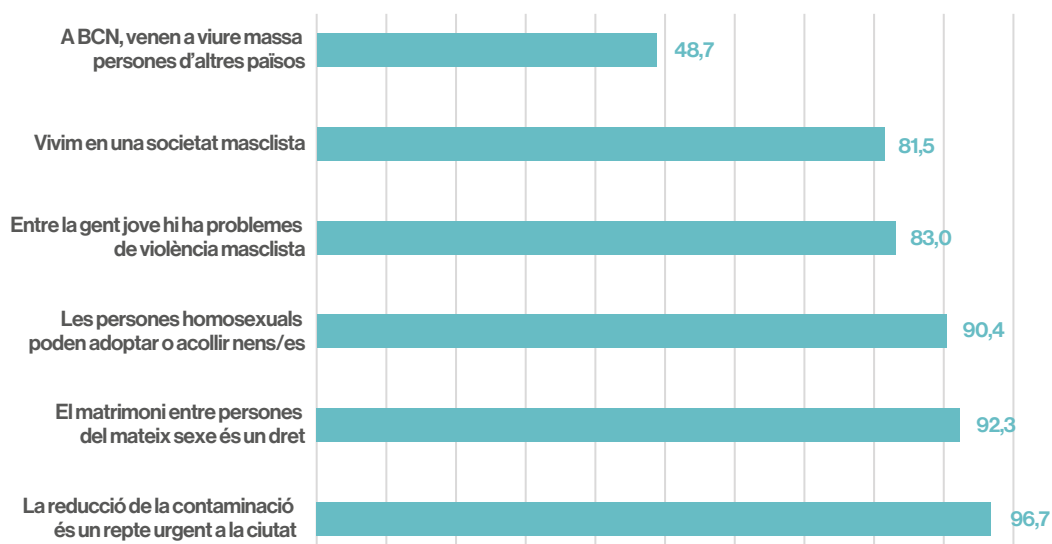
Les actituds de reconeixement o de tolerància envers els grups socials tradicionalment marginats o discriminats han anat evolucionant en les darreres dècades. En els països occidentals, ens trobem, en general, davant de societats més tolerants. Aquest canvi és particularment marcat en les actituds envers l'homosexualitat i la diversitat racial, que, com han mostrat molts estudis d'opinió, han esdevingut més acceptables amb el pas del temps. Saber si la joventut comparteix valors de tolerància respecte a grups diversos ens ajuda a entendre aquesta evolució. A títol individual, la tolerància és la capacitat d'acceptar una situació o una altra persona o grup que són considerats diferents. La tolerància individual es manifestarà en l'actitud que una persona té davant allò que expressa valors diferents als seus propis.

L'increment dels nivells de tolerància entre les generacions més joves està molt vinculat al treball de Ronald Inglehart sobre el postmaterialisme. Segons Inglehart i Welzel (2005), amb l'augment constant dels estàndards de vida al món occidental després de la Segona Guerra Mundial, les noves generacions van créixer en condicions més pròsperes i segures. Aquest procés també va portar que les noves generacions cada vegada tinguessin més nivell educatiu i és probable que això hagi produït un creixement de la tolerància a causa de la forta associació, a escala individual, entre l'assoliment educatiu i la tolerància (per exemple, Scheepers *et al.*, 2002; Sullivan i Transue, 1999). Barcelona, en aquest sentit, ja és una ciutat global on conviuen persones d'origens molt diversos. A més, les persones joves tenen més oportunitats d'establir contactes interculturals que la gent més gran, perquè la població immigrant sol ser jove (Ford, 2011). Com que també experimenten nivells més alts de diversitat que les generacions anteriors, és probable que siguin més tolerants que els grups de més edat i que les generacions de joves anteriors. Ara bé, des de lectures més pessimistes, que es basen en la idea de "competència dels recursos" (Janmaat i Keating, 2017), es podria esperar que els joves siguin menys tolerants a persones estrangeres que venen viure al seu entorn, ja que són generacions que s'han vist desproporcionadament influenciades per l'augment dels costos de l'habitatge, les dificultats d'emancipació i la precarietat creixent dels llocs de treball, si és que en tenen.

En aquesta secció, es volen descriure els valors de tolerància i respecte a la diversitat de les persones joves residents a Barcelona a través del grau de suport a una sèrie d'afirmacions sobre certs drets de minories o a problemàtiques socials com el masclisme, la violència masclista o la contaminació ambiental.

El Gràfic 1 ens mostra el percentatge de persones joves que estan d'acord o totalment d'acord amb una llista de sis afirmacions. En general, la resposta a la majoria de frases mostra que la joventut que resideix a Barcelona es caracteritza per uns alts graus de tolerància i uns valors progressistes. Concretament, això s'observa en el suport al reconeixement de l'existència del masclisme (82%) i de problemes de violència masclista entre el jovent (83%), així com el suport als drets de les persones homosexuals a l'adopció/acolliment o al matrimoni (90% i 92%, respectivament). A més, hi ha un suport altíssim pel que fa a la necessitat de reduir de forma urgent la contaminació a la ciutat (97%). L'afirmació que rep menys suport, amb el 49%, és la que expressa que venen a viure massa persones d'altres països a la ciutat. El 51% dels joves consideren que això no és així, però, comparat amb les altres qüestions és un suport força menor.

Gràfic 1. Nivell de suport a la diversitat i a problemes socials. Percentatge

Nota: Els percentatges són la suma de les respostes "totalment d'acord" i "d'acord".

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Són constants aquests resultats quan encreuem les diferències per característiques sociodemogràfiques, actitudinals o lligades a la situació vital dels joves? En la taula 1 es presenten les diferències entre el sexe assignat en néixer i la llista de valors socials. En tots els casos en què hi ha diferències significatives, les dones mostren un percentatge superior de tolerància al dels homes. Això passa respecte al dret d'adopció i acolliment de les persones homosexuals o la reducció de la contaminació a la ciutat i, de forma més evident, en l'afirmació que vivim en una societat masclista, en què hi ha més d'11 punts de diferència.

Taula 1. Valors socials i tolerància segons el sexe assignat en néixer. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord			
	Home	Dona	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	46,5	45,6	46,1
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	88,7*	92,2*	90,5
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	95,1*	98,3*	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	81,2	84,9	83,1
Vivim en una societat masclista	75,9*	86,9*	81,4
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	91,8	93,0	92,4

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En la taula 2 observem les diferències en funció del tipus de barri on viuen les persones joves entrevistades. La classificació que fem servir és la de tres estrats, en la qual s'agrupen els barris segons la renda mitjana de la llar. L'estrat 1 té un nivell baix d'ingressos, l'estrat 2, un nivell mitjà, i l'estrat 3, un nivell alt. Les dades mostren que viure en un estrat o un altre té un cert impacte. Les diferències més grans les trobem en el fet d'estar d'acord o totalment d'acord que a Barcelona venen a viure massa persones d'altres països. Les persones joves que viuen en barris de l'estrat 1, amb rendes mitjanes més baixes, mostren més suport a l'afirmació que venen a viure massa persones estrangeres; per tant, semblen menys tolerants que les que resideixen en l'estrat 3, amb les rendes més altes. Les diferències són de 16 punts percentuals. Crida l'atenció que molts dels barris que estan en l'estrat 3 són els que tenen menys població estrangera (per exemple, els barris dels districtes de Sarrià - Sant Gervasi i les Corts), mentre que molts dels barris de l'estrat 1 són els que tenen més població estrangera resident, amb el districte de Ciutat Vella al capdavant, que tenia un 51% de població d'origen estranger el gener del 2020 (Departament d'Estadística i Difusió de Dades, Ajuntament de Barcelona). El fet de conviure amb més població estrangera no implica necessàriament més acceptació, sinó que sembla que implica menys tolerància, com la percepció de competència davant d'un context d'escassetat d'oportunitats i recursos.

En altres dimensions, com el dret d'adopció o acollida o al matrimoni de les persones homosexuals, també el jovent que viu en barris d'estrat més alt mostra més acceptació. Ara bé, aquesta relació no sempre és lineal. En les afirmacions que estan relacionades amb el masclisme (existència de violència masclista entre la joventut o que la societat sigui masclista), les persones joves que viuen en estrats mitjans són les que mostren més grau d'acord. Finalment, no hi ha diferències, de nou, respecte a la necessitat de reduir la contaminació a la ciutat.

Taula 2. Valors socials i tolerància segons els estrats de barri. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord				
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	55,1*	43,1	39*	46
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	87*	91	93,9*	90,5
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	97,3	96,9	96	96,8
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	80,3*	86,8*	81,4*	83,1
Vivim en una societat masclista	77,7*	85,1*	81,2	81,5
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	88,9*	92,8	96,2*	92,4

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La taula 3 ens mostra el grau d'acord amb diversos valors socials en funció de la nacionalitat. La nacionalitat presenta una certa relació a l'hora de compartir uns valors més o menys tolerants. En les afirmacions en què hi ha diferències significatives, les persones joves amb la nacionalitat espanyola presenten un grau més alt d'acord dels indicadors de tolerància que la resta. Això passa en les afirmacions sobre el fet que venen a viure massa persones estrangeres i que vivim en una societat masclista. En el reconeixement de violència masclista entre la joventut i del dret de les persones homosexuals a adoptar o acollir, el jovent amb nacionalitat d'un estat de fora de la Unió Europea (UE) és el que hi està menys d'acord. Finalment, el dret al matrimoni entre persones homosexuals també marca diferències entre els grups. Les persones joves de nacionalitat espanyola o d'altres països de la UE mostren un altíssim grau d'acord amb aquesta afirmació, i les de fora de la UE, una mica menys, però val a dir que és un suport molt majoritari.

Taula 3. Valors socials i tolerància segons la nacionalitat. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord				
	Espanyola	Altres països UE	Fora UE	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	34,9*	46,6	71,7*	46
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	94,9	92,4	79,3*	90,4
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	96,9	99	95,7	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	85,7	80,9	77,4*	83,1
Vivim en una societat masclista	84,7*	75,5*	75,5*	81,5
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	96,6*	97,1*	81,5*	92,4

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La llengua principal de la persona entrevistada també té una relació significativa, ja que són més tolerants en valors les persones joves que fan servir el català com a primera llengua (vegeu la taula 4). En general, les que parlen en castellà són més tolerants que les que tenen com a llengua de referència altres llengües, llevat del català. L'única dimensió en què no hi ha diferències, perquè té un suport amplíssim entre la joventut, és la reducció de la contaminació.

Taula 4. Valors socials i tolerància segons la llengua habitual. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord				
	Català	Castellà	Altres llengües	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	23,9*	54,4*	58,6*	46,1
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	96,7*	88,4*	84,5*	90,4
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	97,5	96,3	96,9	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	88,2*	82,5	68,7*	83
Vivim en una societat masclista	90,5*	79,3*	66,4*	81,4
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	99	90,3*	84,6*	92,3

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En la taula 5 es presenta el grau d'acord sobre diversos valors socials en funció de la situació d'activitat. Hi ha diferències evidents entre les persones joves que estudien o treballen, que són més tolerants, en comparació amb les persones joves aturades, en EERTO, fent feines de cures o tasques de la llar, que mostren menys grau de suport a la majoria d'afirmacions o, en el cas de l'afirmació sobre la immigració estrangera que ve a viure a Barcelona, més suport. Això ens assenyala que certes condicions estructurals vinculades al mercat laboral i la situació vital, que sovint es caracteritzen per més precarietat i pobresa, poden tenir un impacte en les actituds d'acceptació a persones estrangeres.

A més, sabem que com menys nivell educatiu més probabilitat hi ha d'estar a l'atur, i el capital cultural, una dimensió important del qual és el nivell educatiu assolit, és una variable clau per explicar valors més tolerants seguint les tesis d'Inglehart. En el cas de joves que estudien, molts són estudiants d'estudis superiors i això també pot tenir un efecte positiu en actituds més tolerants. Les tesis de la competència de recursos en context d'escassetat i precarietat (Janmaat i Keating, 2019) que s'han fet servir per explicar l'existència d'actituds menys tolerants i, fins i tot, de rebuig respecte a minories ètniques, persones estrangeres, etc. entre la gent jove, poden tenir certa lògica aquí.

Taula 5. Valors socials i tolerància segons situació d'activitat. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord					
	Estudiants	Treball remunerat	En atur o en EERTO	Tasques de llar o cures	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	43,1	43,3	57,3*	71,4*	46,1
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	92,9	91,7	83,6*	68,4	90,4
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	98,9	93,5	92,1	95	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	86*	82,8	79	68,4*	83
Vivim en una societat masclista	83,1	82,8	76,8*	52,6*	81,4
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	95*	94*	84,2*	66,7*	92,3

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%. El grup de tasques de la llar o treballs de cures té menys de 30 observacions i els resultats s'han d'interpretar amb molta cautela.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Per concloure, volem esmentar que en aquest apartat també s'ha analitzat la relació dels valors socials amb els diversos grups d'edat (15-19, 20-24, 25-29 i 30-34 anys) i amb estar emancipat/ada o no, i no s'ha observat cap relació estadísticament significativa. Per aquesta raó, no se'n presenten els resultats.

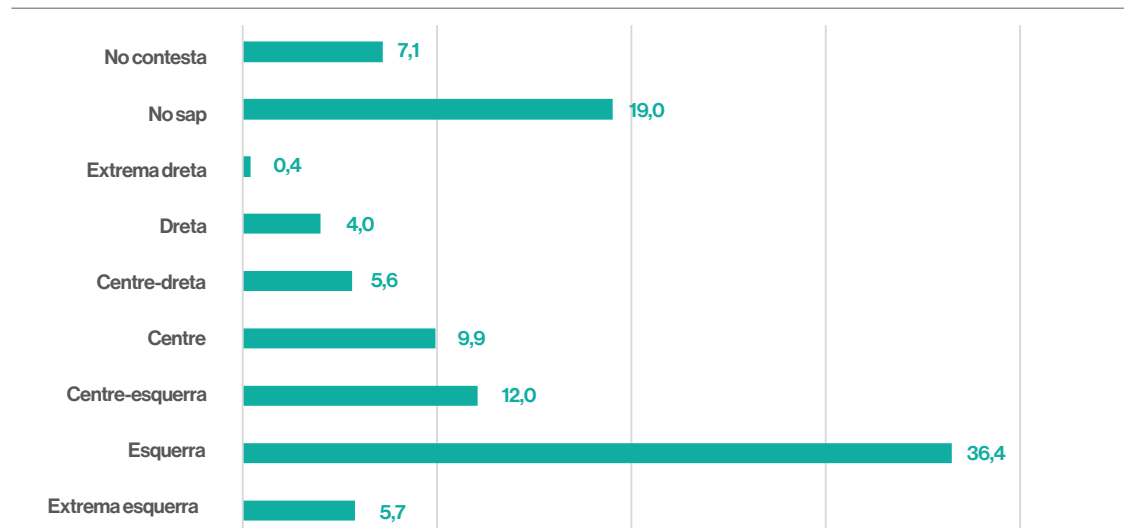
3. ACTITUDS POLÍTIQUES I PREFERÈNCIES D'ORGANITZACIÓ TERRITORIAL DE LA JOVENTUT

L'interès per la política és un actitud clàssica per mesurar el grau de politització d'una persona i la seva motivació política. La literatura assenyalava que com més interès es té per la política més participació política hi ha en general, perquè hi ha més motivació per superar els costos de temps, informació, dificultat, etcètera (Verba, Scholzman i Brady, 1995). En paral·lel, també es produeix més seguiment de mitjans de comunicació o xarxes socials vinculats a temes polítics, etcètera. En l'EJOB, l'interès per la política es mesura en una escala del 0 al 10, en què 0 significa un mínim interès per la política i 10 el màxim interès. La mitjana d'interès per la política del conjunt de la població jove enquestada és de 5,5 (amb una desviació estàndard de 3,1). Cal destacar que el 15% del jovent entrevistat se situa en el 0, de manera que mostren un rebuig molt clar cap a la política, un fenomen que no només té lloc en persones joves. En relació amb els perfils sociodemogràfics, entre homes i dones (segons el sexe assignat en néixer), els homes mostren lleugerament més interès que les dones, amb una mitjana de 5,6 i 5,2, respectivament. Per estrats de renda, les persones joves que viuen en barris d'estrat de rendes més altes tenen més interès per la política que la resta, igual que el jovent que fa servir el català com a llengua habitual o el que té la nacionalitat espanyola respecte a persones joves de nacionalitat estrangera.

Una altra actitud política clàssica és ubicar-se a l'esquerra, al centre o a la dreta de l'espectre polític. La divisió esquerra-dreta s'ha fet servir per mesurar un dels eixos de conflicte tradicional: l'ideològic. Ara bé, l'increment en els nivells educatius de la ciutadania també s'ha associat a una necessitat menor d'utilitzar dreceres cognitives, enteses com els mecanismes per simplificar la realitat, a l'hora d'orientar-se en política. Les persones joves, més que cap altre grup social, mantindrien nivells educatius més alts a causa del desenvolupament i el benestar que han experimentat els països occidentals des de la Segona Guerra Mundial. Això comportaria que els joves utilitzessin menys la divisió esquerra-dreta que altres grups d'edat. Finalment, en la mesura que la política s'ha fet cada vegada més complexa, que es debaten cada vegada més temes i que sorgeixen conflictes nous, podria ser que la ciutadania no pugui o no vulgui reduir la complexitat de la política a una única dimensió (Kitschelt i Hellemans, 1990) i, per això, refusi utilitzar la divisió esquerra-dreta.

En el gràfic 2, observem l'autoubicació ideològica de les persones joves entrevistades. Una primera observació evident és que la joventut s'ubica més a l'esquerra en l'espectre ideològic. Concretament, el 36% del jovent se situa a l'esquerra política i el 12%, al centre-esquerra. Les posicions de centre-dreta i dreta són més minoritàries. D'altra banda, crida l'atenció que el 26% del jovent no sap o no vol ubicar-se en aquest eix.

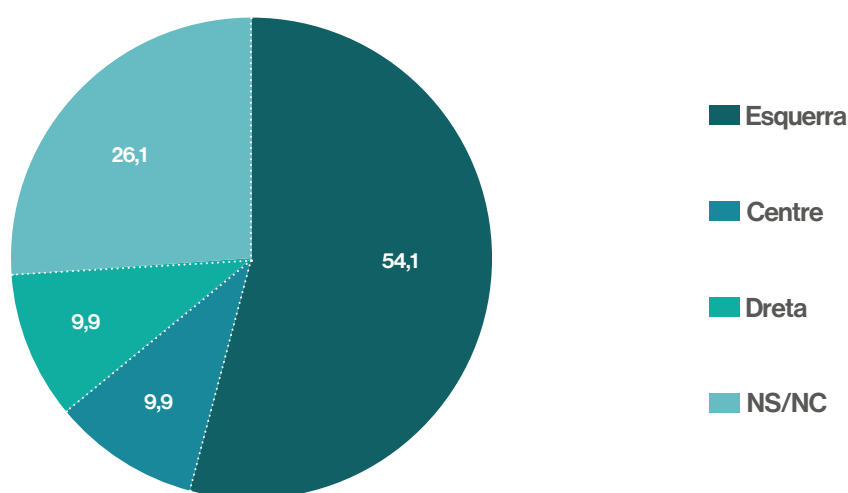
Gràfic 2. Autoubicació ideològica. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En el gràfic 3, es mostren els percentatges de l'autoubicació ideològica simplificada i s'agrupen els valors centre-esquerra, esquerra i extrema esquerra en una mateixa categoria d'“esquerra”, mentre que els de centre-dreta, dreta i extrema dreta estan en la categoria de “dreta”, amb l'objectiu de facilitar la interpretació dels resultats. També s'ha mantingut la categoria “no sap - no contesta” (NS-NC), perquè una part significativa de les persones joves enquestades no s'autobiquen en aquest eix ideològic (al voltant del 26%). Aquesta variable serà la que farem servir, per obtenir una millor eficiència estadística, per a les anàlisis bivariades següents.

Gràfic 3. Autoubicació ideològica simplificada. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La divisió esquerra-dreta és una orientació política estretament lligada a nombroses actituds, valors i comportaments polítics (Inglehart, 1977; Klingemann, 1979). Les persones que s'ubiquen més cap a l'esquerra ideològica tendeixen a tenir valors més progressistes. En la taula 6 observem aquesta relació entre la bateria d'afirmacions i la variable d'ideologia recodificada.

Autobucar-se a l'esquerra política té un impacte positiu en totes les afirmacions que assenyalen més tolerància envers els drets de les persones homosexuals o més conscienciació sobre problemàtiques socials com el masclisme, la violència de gènere o la contaminació. En l'afirmació que venen a viure massa persones estrangeres a Barcelona, el jovent que s'autobica a l'esquerra s'hi mostra clarament més en desacord, amb un important contrast respecte als joves que s'ubiquen al centre o a la dreta o que no s'ubiquen en l'eix ideològic.

Taula 6. Valors socials i tolerància segons autoubicació ideològica. Percentatge

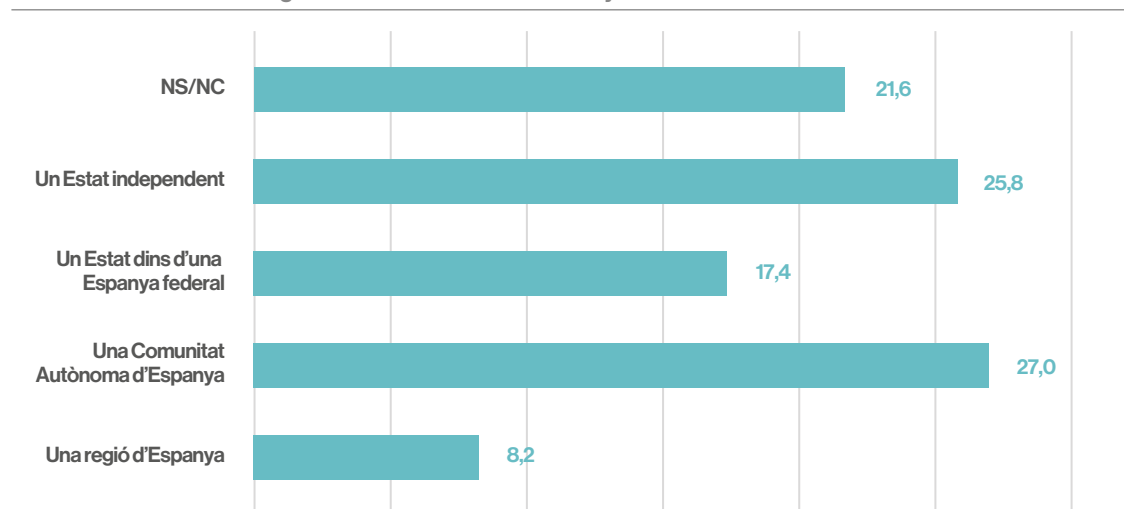
	% Totalment d'acord o d'acord				Total
	Esquerra	Centre	Dreta	NS/NC	
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	33,2*	59,7*	59,3	63,2*	46,1
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	96,3*	86,2	83,7	82,3	90,4
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	98,9*	93,5*	92,1*	95*	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	89,4*	75,2*	68,7*	77,5*	83
Vivim en una societat masclista	91,2*	72,5*	60,6*	71,8*	81,4
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	98*	90,6	91,4	81,6*	92,3

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Un altre eix de conflicte en la nostra societat i entre les persones és el del xoc nacional Catalunya-Espanya, que s'ha vist amplificat pel procés sobiranista dels darrers anys i per les diverses mobilitzacions que s'han produït (Soler, 2019). L'EJOB2020 pregunta sobre les preferències d'organització territorial de l'Estat i sobre l'encaix de Catalunya, i s'ha considerat interessant aprofundir en aquest aspecte. El gràfic 4 ens mostra les preferències d'organització territorial de Catalunya entre la població jove entrevistada. Les dues primeres opcions són que Catalunya continuï com a comunitat autònoma d'Espanya (27%) però amb valors gairebé similars trobem el desig d'un estat independent (26%). La tercera opció, amb el 22% de suport, l'encapçalen les persones joves que no es posicionen, tant perquè no ho saben com perquè no volen respondre. El federalisme és la quarta opció amb el 17% de la població enquestada, i una regió d'Espanya queda com a preferència més residual, amb el 8%.

Gràfic 4. Preferències d'organització territorial de Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

A partir d'ara, analitzarem la relació que tenen diverses característiques individuals a l'hora de perfilar les diferències observades en les preferències d'organització territorial. Cal esmentar que no hi ha diferències en funció del sexe assignat en néixer o per estar implicat/ada en associacions o grups informals. En cap de les dues variables no s'ha observat una relació significativa i s'ha preferit no mostrar els resultats. Com veurem, algunes variables assenyalen diferències en els perfils del jovent que opta per una opció territorial o una altra.

En la taula 7 es mostra el tipus de preferència d'organització territorial segons els grups d'edat. Les associacions significatives estadísticament es concentren en les opcions territorials de federalisme o d'independència de Catalunya. Les persones joves entre 20 i 24 anys són les que estan més a favor de la independència, a una diferència de 9 punts respecte a les persones de més de 30 anys. Aquestes darreres són el grup més a favor que Catalunya sigui un estat dins d'una Espanya federal. En aquest sentit, el grup més jove, entre 15-19 anys, és el que està menys a favor d'una Espanya federal amb Catalunya inclosa. Entre les persones joves que tenen 15-19 anys, el 27% no s'ubica o no contesta quina opció prefereix d'una forma lleugerament superior a la resta. Segurament, el fet de ser molt joves i encara en un procés de construcció de les identitats i les preferències polítiques fa més difícil respondre a aquesta pregunta.

Taula 7. Preferència d'organització territorial segons els grups d'edat. Percentatge

	15-19 anys	20-24 anys	25-29 anys	30-34 anys	Total
Una regió d'Espanya	9,1	8,7	7,5	8,1	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	26,6	25,3	27,8	27,4	27
Un estat dins d'una Espanya federal	10,7*	15,7	18,4	21,5*	17,4
Un estat independent	27	31,3*	24,6	22,4*	25,8
NS/NC	26,6*	19	21,7	20,6	21,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Segons les dades que es presenten en la taula 8, viure en un barri determinat de la ciutat amb una renda mitjana o una altra té relació amb la preferència territorial. D'una banda, hi ha més persones joves que viuen en barris més humils, amb rendes mitjans més baixes (estrat 1) i que estan més a favor que Catalunya sigui una regió o una comunitat autònoma d'Espanya. Estem parlant, però, de diferències de 5 punts aproximadament. D'altra banda, més jovent que viu en barris alts (estrat 3) està més a favor de l'opció federalista i els que viuen en barris de rendes mitjanes (estrat 2), més a favor de la independència. Entre les persones joves que no es posicionen o no ho saben, hi ha més representació de persones joves que viuen en barris de rendes baixes de Barcelona (estrat 1).

Taula 8. Preferència d'organització territorial segons els estrats de barri. Percentatge

	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Una regió d'Espanya	11*	8,2	5*	8,3
Una comunitat autònoma d'Espanya	29,9*	25,8	24,9	27
Un estat dins d'una Espanya federal	14,3*	17,8	20,4*	17,4
Un estat independent	20,4*	29*	28,1	25,8
NS/NC	24,3*	19,2	21,6	21,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Sembla que el fet que les persones joves estiguin emancipades té una certa relació, tot i que moderada, amb les preferències territorials sobre Catalunya en relació amb Espanya. En la taula 9 es pot veure com les persones emancipades mostren una mica més de preferència pel federalisme i les no emancipades, per un estat independent. Com que el fet d'estar emancipat/ada està correlacionat amb l'edat, les associacions són similars a les que s'esmentaven en la taula 7.

Taula 9. Preferència d'organització territorial segons l'emancipació. Percentatge

	No emancipat/ada	Emancipat/ada	Total
Una regió d'Espanya	9	7,7	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	27,3	26,8	27
Un estat dins d'una Espanya federal	14,1*	19,5*	17,3
Un estat independent	28,6*	24*	25,9
NS/NC	21	22	21,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La nacionalitat del jovent té una associació molt significativa amb la preferència de l'organització territorial (vegeu la taula 10). Els joves que tenen la nacionalitat espanyola estan més a favor de la independència que els que no tenen la nacionalitat espanyola. També són lleugerament més partidaris del federalisme que la resta i, en menor mesura, en canvi, que Catalunya continuï sent una comunitat autònoma com ara o una regió d'Espanya. Les persones joves amb nacionalitats d'altres països de la UE es caracteritzen per tenir com a preferència majoritària l'alternativa d'una comunitat autònoma. Una tercera part del jovent amb nacionalitat de països de fora de la UE no sap o no es posiciona respecte a aquesta opció, i són el doble que el percentatge de joves amb la nacionalitat espanyola en aquesta categoria. Això també passa amb joves amb nacionalitat d'altres països de la UE. L'evidència ens diu que com menys vincle amb Catalunya i Espanya es tingui (podem deduir que les persones que no tenen la nacionalitat espanyola segurament han nascut, elles o els seus progenitors, fora d'Espanya) menys rellevant serà el debat sobre el model d'estat i l'encaix de Catalunya.

Taula 10. Preferència d'organització territorial segons la nacionalitat. Percentatge

	Espanyola	Altres països UE	Fora UE	Total
Una regió d'Espanya	5,9*	9,4	13,2*	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	24,9*	38,7*	28,9	27
Un estat dins d'una Espanya federal	20,2*	11,3	12,4*	17,4
Un estat independent	32,5*	13,2*	13,9*	25,8
NS/NC	16,6*	27,4	31,6*	21,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

L'ús de la llengua i l'origen o, en altres paraules, haver nascut a Catalunya i, encara més, que els progenitors també hi hagin nascut, són variables explicatives que tradicionalment s'han relacionat amb el suport a l'independentisme. En la taula 11 es presenta la relació entre les preferències territorials i l'ús de la llengua habitual: el català, el castellà o altres llengües. Clarament hi ha una associació significativa i, en particular, destaca que més de la meitat de les persones joves que tenen el català com a llengua habitual estan a favor de la independència. Per contra, per al jovent que té el castellà com a llengua habitual, la seva primera opció, també estadísticament significativa, és que Catalunya continuï sent una comunitat autònoma d'Espanya. Finalment, per al jovent que tenen de referència principal altres llengües, l'opció de no posicionar-se o no saber-ho torna a ser la categoria més freqüent i significativa. És obvi que estem parlant de moltes persones joves d'origen estranger, menys vinculades a aquests temes per una qüestió d'identificació i proximitat.

Taula 11. Preferència d'organització territorial segons la llengua habitual. Percentatge

	Català	Castellà	Altres llengües	Total
Una regió d'Espanya	1*	11,1*	11,3	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	10,7*	34,4*	27,1	27
Un estat dins d'una Espanya federal	21,2*	16,6	10,5*	17,3
Un estat independent	53,6*	14,5*	15,8*	25,8
NS/NC	13,5*	23,3	35,3*	21,7

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En la taula 12 es descriu la relació entre les preferències territorials i la situació d'activitat. Una tercera part de les persones joves que estudien són favorables a la independència de Catalunya d'una manera força superior al jovent que està a l'atur o en un ERTA i que el que es dedica a tasques de la llar o cures. Per contra, les persones joves que treballen són més favorables a l'opció que Catalunya formi part d'una Espanya federal. Els grups de joves que estan en situacions més precàries, aturats o en ERTA, o bé fent tasques de llar o cures, són els que es mostren més favorables que la situació es mantingui igual, és a dir, Catalunya com una comunitat autònoma de l'Estat espanyol. També són els grups amb més gent jove els que no responen o no es posicionen sobre aquest tema.

Taula 12. Preferència d'organització territorial segons la situació d'activitat. Percentatge

	Estudiants	Treball remunerat	En atur o en ERTA	Tasques de llar o cures	Total
Una regió d'Espanya	5,8*	8,3	11,5*	14,3	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	26,8	25,7	30,4	33,3	27
Un estat dins d'una Espanya federal	14,8*	21,5*	12,4*	0	17,3
Un estat independent	31*	24,8	18,9*	19	25,8
NS/NC	21,6	19,7*	26,7*	33,3	21,7

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%. El grup de tasques de la llar o treballs de cures té menys de 30 observacions i els resultats s'han d'interpretar amb molta cautela.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

L'última variable de la qual hem volgut observar com es relaciona amb les preferències d'organització territorial és l'autobucació ideològica (vegeu la taula 13). A Catalunya, l'eix esquerra-dreta és actiu a

l'hora d'estructurar les preferències polítiques d'una part important de la població, també del jovent, com hem vist abans, i els partits que s'ubiquen en aquest eix es posicionen de forma diversa en relació amb l'encaix de Catalunya amb Espanya. El que aquí observem és que és una variable estadísticament significativa. Ubicar-se a l'esquerra ideològica està altament relacionat amb estar a favor de Catalunya com a estat independent (el 37%, amb força diferència de la resta). Entre les persones que s'ubiquen a l'esquerra ideològica, la segona alternativa, com a model d'estat, és el federalisme. Per contra, els grups de joves que s'ubiquen a la dreta prefereixen, quasi en un 50%, que Catalunya es mantingui en la situació actual: una comunitat autònoma d'Espanya, una preferència que també és la més rellevant entre les persones joves de l'espectre ideològic de centre. És important destacar que, entre el jovent que no s'ubica enlloc, una part molt significativa, el 42%, no es posiciona (NS/NC) respecte a aquesta qüestió.

Taula 13. Preferència d'organització territorial segons l'autoubicació ideològica. Percentatge

	Esquerra	Centre	Dreta	NS/NC	Total
Una regió d'Espanya	3,7*	12,3*	17,1*	13,8*	8,2
Una comunitat autònoma d'Espanya	22,4*	32,6	46,4*	26,9	27
Un estat dins d'una Espanya federal	22,8*	21	12,9	6,5*	17,4
Un estat independent	37*	15,9*	10,7*	12,0*	25,8
NS/NC	14,0*	18,1	12,9*	41,8*	21,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

4. LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES MUNICIPALS PRIORITÀRIES DE LA JOVENTUT

Les polítiques de joventut són una competència autonòmica. En el cas de Catalunya, les polítiques de joventut apareixen de forma explícita a l'Estatut del 2006, en l'article 142, que les defineix com una competència exclusiva de la Generalitat. Les administracions locals, com l'Ajuntament de Barcelona, en teoria no tenen cap competència en matèria de joventut. Malgrat això, la majoria de serveis directes a la joventut (com els serveis d'informació juvenil o la gestió de les instal·lacions) s'ofereixen a través de l'Administració local.

Les polítiques de joventut a Catalunya i Espanya han viscut, des que van aparèixer amb l'inici de la democràcia, una tensió entre la perspectiva transicional i la perspectiva afirmativa. La perspectiva transicional considera que les polítiques públiques dirigides a les persones joves s'han de centrar a oferir suport a les transicions juvenils. S'han d'orientar, per tant, a àmbits centrals de les polítiques públiques com l'educació, el treball, les polítiques d'habitatge o de suport a les famílies. Les polítiques de joventut afirmatives apareixen com una reacció teòrica, però també pràctica, al poc èxit aconseguit pels serveis de joventut a l'hora d'influir en aquests àmbits. La perspectiva afirmativa considera que la joventut no és només una etapa de transició cap a la vida adulta. La joventut és una etapa plena de la vida, amb unes característiques específiques i, per tant, les polítiques de joventut han d'oferir al jovent espais i instruments de realització. Aquesta orientació centra la seva atenció en les polítiques culturals i d'oci per a joves.

Les dues perspectives de les polítiques de joventut s'han anat imposant alternativament al llarg dels seus 30 anys d'existència a Catalunya i a l'Estat. Però, malgrat els intents de trobar un terme mitjà (com les polítiques dites integrals o de ciutadania), la realitat fa que la pràctica de les polítiques de joventut (més aviat precària i perifèrica) no hagi trobat una orientació teòrica on sostenir-se sense tensió (Martínez, 2002).

Les característiques de l'estat del benestar a Espanya, més aviat pobre i on els serveis i les prestacions que es dirigeixen a la joventut no són prioritaris, fan que les perspectives transicional o integral de les polítiques de joventut no hagin tingut èxit. Les àrees de joventut dels governs no han tingut un paper prou fonamental per influir en els àmbits centrals de les polítiques socioeconòmiques, que són les que podrien tenir efecte sobre l'educació, el treball o l'habitatge. Per la seva banda, les polítiques afirmatives, amb uns objectius més assequibles, sí que han estat efectives a l'hora de generar serveis i polítiques de joventut.

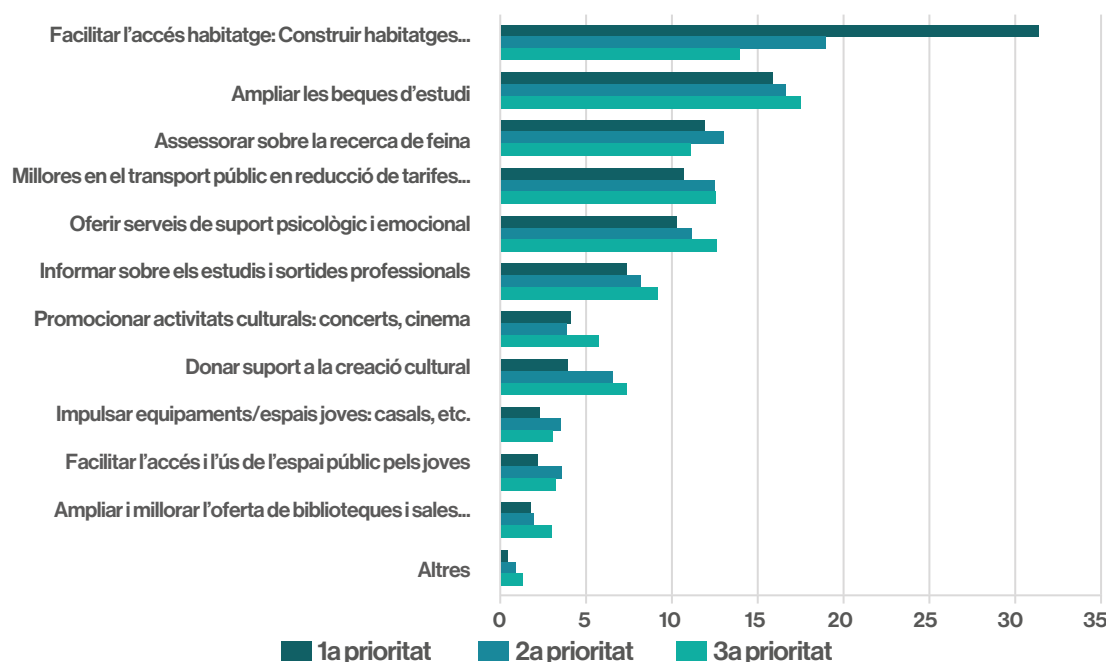
En l'EJOB2020, s'han fet preguntes sobre les actuacions que duu a terme l'Ajuntament de Barcelona per demanar quines haurien de ser més prioritàries de forma més immediata des de la perspectiva del jovent entrevistat. Sabem que algunes de les polítiques públiques que s'esmenten depenen d'administracions diferents (amb un pes important de la Generalitat), però també és cert que l'Ajuntament de Barcelona és una institució amb capacitat d'actuació i amb unes característiques pròpies que li atorga la Carta municipal de la ciutat. En l'EJOB2020, d'una bateria de propostes, s'havien d'escollir, per ordre, tres prioritats polítiques. En el gràfic 5, es veu que facilitar l'accés a l'habitatge és una prioritat que està a una certa distància de la resta. Pràcticament el 50% de les persones joves creuen que facilitar l'accés a l'habitatge hauria de ser la primera o la segona prioritat de les polítiques per a joves que s'hauria de portar a terme de forma més immediata.

Com s'ha esmentat abans, l'accés a un habitatge assequible es relaciona amb la capacitat d'emancipació i amb la transició a la vida adulta. Espanya, i Barcelona no n'és una excepció, és un dels estats d'Europa on les persones joves tenen més dificultats per fer una transició en condicions (Soler i Ferrer-Fons, 2015), amb un possible impacte amb certes pautes de participació política i social. En aquest sentit, les dificultats per entrar al mercat laboral i la precarietat que l'envolta, així com les dificultats d'accés a l'habitatge són dos elements explicatius de l'allargament de les trajectòries juvenils d'emancipació.

Les prioritats d'actuació següents són: ampliar les beques d'estudi, més assessorament sobre la recerca de feina, i millorar el transport públic amb reducció de tarifes o descomptes per a persones joves. Crida l'atenció que la quinta prioritat està relacionada amb oferir serveis públics de suport psicològic i emocional. La sexta prioritat també està vinculada als estudis: informar sobre estudis i sortides professionals. La resta de prioritats de polítiques públiques, que estan relacionades amb polítiques de joventut més afirmatives, ja són més minoritàries.

Per tant, dominen les preferències per actuacions de polítiques públiques transicionals que facilitin l'emancipació (més accés a l'habitatge i a la recerca feina), les oportunitats educatives i la transició al món laboral (més beques d'estudi i més informació sobre estudis i sortides professionals), així com polítiques socials i de benestar (accés a suport psicològic i emocional).

Gràfic 5. Prioritats de polítiques que s'haurien de portar a terme d'una forma més immediata. Percentatge

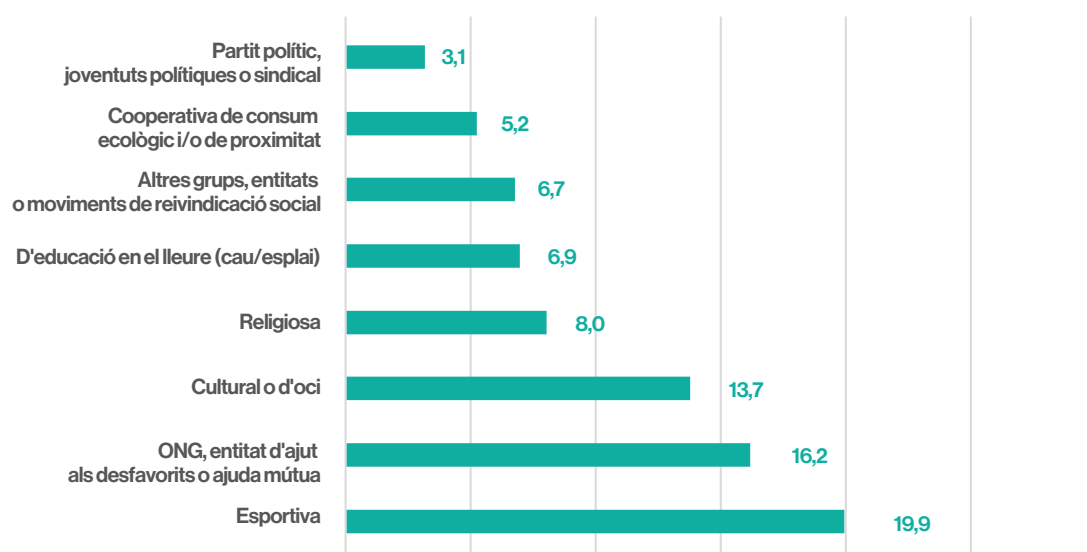
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

5. IMPLICACIÓ DE LA JOVENTUT EN ASSOCIACIONS I GRUPS INFORMALS

En les darreres dècades, en molts treballs acadèmics s'ha postulat que les associacions són escoles de democràcia (Warren, 2001) on la ciutadania aprèn habilitats i coneixements i també desenvolupa certs valors que són útils per a la vida en societat i fins i tot per a la participació política. Entre els efectes positius d'estar implicat en associacions, hi destaca que són experiències en què les persones poden aprendre valors relacionats amb la confiança social i la tolerància (Putnam, 2000). En el cas de les persones joves, estar en el món associatiu o en grups informals és una experiència vital rellevant i un element clau en la socialització secundària. En l'actualitat, hi ha multitud d'associacions de tipologies, naturaleses, organitzacions i finalitats diverses, i això també passa en l'associacionisme juvenil. En aquest context, entenem l'associacionisme juvenil com la participació de persones joves menors de 35 anys no només en associacions juvenils, que estan gestionades i liderades per elles mateixes, sinó que es dona cabuda també a la pertinença i la participació de la joventut en qualsevol altre tipus d'associació o col·lectiu. També és important tenir en consideració que moltes persones joves es troben còmodes en grups i col·lectius poc estructurats i dels quals no sigui necessari fer-se membre, pagar una quota, etcètera. Per tant, quan volem entendre la implicació associativa juvenil, hem de considerar també els espais menys formalitzats, però on el jovent s'aplega de forma habitual amb uns objectius comuns.

En el gràfic 6 es mostren els percentatges d'implicació (col·laborant-hi, participant-hi o sent-ne membre) en una llista de diversos tipus d'associacions o grups informals. És important destacar que es recull una diversitat de grups i associacions concrets. Com podem veure, la participació en entitats esportives, amb el 20%, és la més popular i això està en consonància amb el fet que la realització d'activitat física i esportiva és freqüent entre el jovent i, en alguns casos, es fa en el marc d'una entitat o associació federada. A poca distància, hi apareix la implicació en ONG o entitats d'ajuda mútua o a persones desfavorides (16%) i, en tercer lloc, la participació en associacions culturals o d'oci (14%). La resta d'entitats ja tenen nivells inferiors al 10%. En entitats d'educació en el lleure, d'una forta tradició a Catalunya, com són els caus o els esplais, hi estan implicades el 8% de les persones joves entrevistades. El 5% de joves diuen que formen part de cooperatives de consum ecològic i de proximitat; d'altres entitats i moviments socials, el 7%; i d'entitats religioses, el 7%. Finalment, la participació en partits polítics, joventuts polítiques i sindicats és excepcional (el 3%) i aquestes dades estan en consonància amb estudis anteriors que assenyalen un allunyament del jovent de la política més partidista i tradicional (Dalton, 2013), que també es tradueix en el fet que la implicació en partits o sindicats sigui molt minoritària.

Gràfic 6. Implicació en diversos tipus d'associacions o grups informals. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Els perfils socials del jovent en relació amb la implicació en diversos tipus d'associacions mostra diferències, tant entre alguns tipus d'associacions com per algunes variables. En la taula 14 es mostra la relació amb el sexe assignat en néixer. En la majoria d'associacions no hi ha diferències estadísticament significatives amb l'excepció de dos grups. D'una banda, en entitats esportives hi ha més homes joves que dones joves i, de l'altra, en cooperatives de consum ecològic o de proximitat, hi ha més presència de dones.

Taula 14. Implicació en associacions / en grups informals segons el sexe assignat en néixer. Percentatge

	Home	Dona	Total
Esportiu	26,4*	13,5*	19,9
ONG, entitat d'ajut a persones desfavorides o d'ajuda mútua	14,4	17,9	16,1
Cultural o d'oci	14,5	13	13,8
D'educació en el lleure (cau/esplai)	8,8	7,3	8
Religiós	7,2	6,6	6,9
Altres grups, entitats o moviments de reivindicació social	5,9	7,6	6,8
Cooperativa de consum ecològic o de proximitat	3,9*	6,6*	5,3
Partit polític, joventuts polítiques o sindicat	3,9	2,4	3,1

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En la taula 15 es pot observar la implicació associativa segons els estrats de barri de la ciutat de Barcelona. En general, les dades assenyalen que les persones joves que viuen en barris de l'estrat 3 s'impliquen més en associacions. Aquest fet és particularment clar en quatre tipus d'associacions en què hi ha estadístiques significatives: entitats esportives, ONG o entitats d'ajuda mutual o social, esplais o caus, i cooperatives de consum ecològic o de proximitat. Entre la resta, és en les entitats religioses on s'observa d'una forma més evident que no hi ha diferències entre els estrats de barri on viu el jovent.

Taula 15. Implicació en associacions / en grups informals segons els estrats de barri. Percentatge

	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Esportiu	16*	20,5	23,5*	19,8
ONG, entitat d'ajut a persones desfavorides o d'ajuda mútua	13,5*	16	19,8*	16,2
Cultural o d'oci	11,8	14,5	15,1	13,8
D'educació en el lleure (cau/esplai)	5,6*	8,2	10,6*	8
Religiós	6,8	7,2	6,5	6,9
Altres grups, entitats o moviments de reivindicació social	5,4	6,7	8,5	6,8
Cooperativa de consum ecològic o de proximitat	4,3	4,6	7,1*	5,2
Partit polític, joventuts polítiques o sindicat	2,5	3,6	3,3	3,1

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La nacionalitat, com s'ha vist en relació amb altres variables, torna a tenir una relació amb el tipus d'associacions en què estan implicades les persones joves. Com es mostra en la taula 16, en cinc dels vuit tipus de grups, tenir la nacionalitat espanyola és estadísticament més significatiu i implica més participació associativa. Hi ha tres casos amb pautes diferents: en entitats esportives i cooperatives de consum o proximitat, no hi ha diferències entre nacionalitats, i, pel que fa a entitat religioses, les persones joves amb nacionalitat de fora de la UE hi estant més implicades. Segurament, això s'explica perquè moltes d'aquestes persones procedeixen de països on la religió i la pràctica religiosa de la població tenen més pes que a l'Estat espanyol, en general.

Taula 16. Implicació en associacions / en grups informals segons la nacionalitat. Percentatge

	Espanyola	Altres països UE	Fora UE	Total
Esportiu	20,9	18,7	18,3	19,9
ONG, entitat d'ajut a persones desfavorides o d'ajuda mútua	18,7*	11,3	11,8*	16,2
Cultural o d'oci	15,5*	9,4	10,9*	13,7
D'educació en el lleure (cau/esplai)	9,7*	3,8	5,3*	8
Religió	5,4*	1,9*	11,9*	7
Altres grups, entitats o moviments de reivindicació social	7,8*	4,7	4,8*	6,8
Cooperativa de consum ecològic o de proximitat	5,9	2,8	4,8	5,3
Partit polític, joventuts polítiques o sindicat	4*	0*	2	3,1

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Finalment, pel que fa a la llengua d'ús habitual, entre el jovent que parla català hi ha més participació en sis dels vuit tipus d'associacions (vegeu la taula 17). En el cas del jovent que està vinculat/ada a partits o joventuts polítiques o socials, no hi ha diferències estadísticament significatives. I, en el cas de les entitats religioses, hi ha una relació significativa amb la llengua habitual, però a la inversa: les persones joves que fan ús prioritari del català hi estan menys implicades.

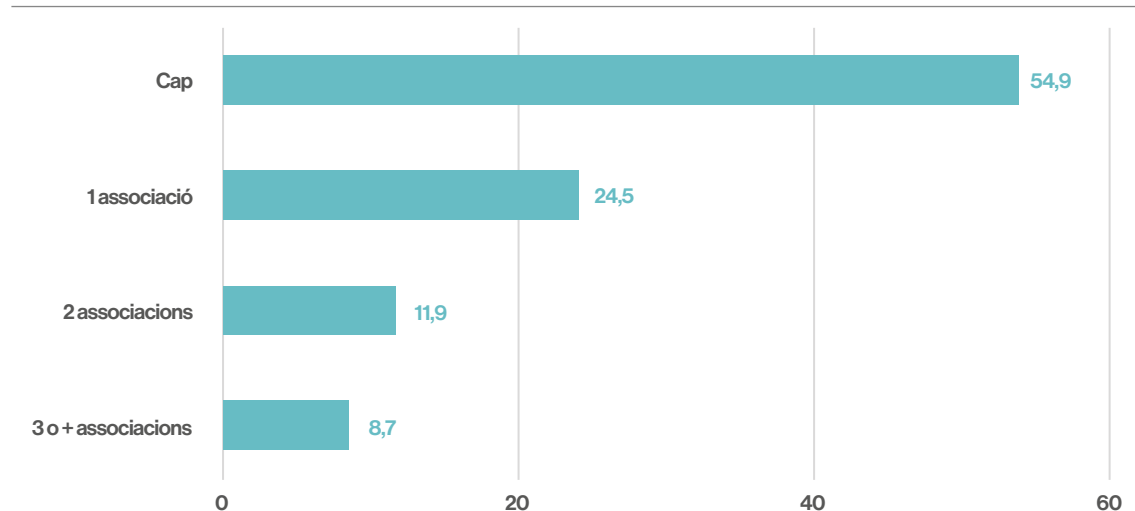
Taula 17. Implicació en associacions / en grups informals segons la llengua habitual. Percentatge

	Català	Castellà	Altres llengües	Total
Esportiu	25,5*	16,9*	22,9	19,9
ONG, entitat d'ajut a persones desfavorides o d'ajuda mútua	22,3*	12,6*	14,5	16,2
Cultural o d'oci	20,5*	11*	11,4	13,8
D'educació en el lleure (cau/esplai)	13*	6,1*	6,1	8
Religió	4,5*	7,9	8,3	7
Altres grups, entitats o moviments de reivindicació social	10,7*	5*	6,1	6,8
Cooperativa de consum ecològic o de proximitat	8*	3,7*	7,6	5,3
Partit polític, joventuts polítiques o sindicat	4	2,7	3	3,1

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Ara bé, un fenomen força habitual en la nostra societat és que, entre els individus implicats en associacions i col·lectius, una part significativa és multiactivista, és a dir, forma part o està implicada en diversos grups o associacions alhora. En el gràfic 7, hi podem veure, d'una banda, el percentatge de jovent que no està implicat en associacions i, de l'altra, el que està en una, dues, tres o més entitats o grups informals. Crida l'atenció que el 20% de joves (i quasi la meitat del jovent actiu en associacions) participa en dues o més entitats. L'altra evidència que es pot destacar és que el nivell d'associacionisme no és particularment alt sinó més aviat moderat.

Gràfic 7. Multiactivisme en associacions o grups informals. Percentatge

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Els perfils de joves en relació amb el multiactivisme mostren diverses pautes. Les dones joves, en general, estan en menys associacions que els homes joves, però les diferències es marquen sobretot si la persona jove està implicada només en una entitat (vegeu la taula 18). La diferència, de fet, està condicionada pel fet que hi ha més homes implicats en entitats esportives, que són les organitzacions més populars. De fet, quan observem la relació entre el sexe assignat en néixer i la implicació en dos o més grups, no hi ha diferències entre els sexes.

Taula 18. Multiactivisme segons el sexe assignat en néixer. Percentatge

	Home	Dona	Total
Cap	51*	58,6*	54,9
1 associació	27,7*	21,4*	24,5
2 o més associacions	21,3	20	20,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En la taula 19 es mostra la vinculació entre el multiactivisme i els estrats de barris on viu el jovent: clarament, les persones joves de barris de rendes més baixes s'impliquen menys en associacions, el 62% respecte al 50% de les de barris amb les rendes més elevades de la ciutat. Les diferències, quan s'observa el nombre d'associacions en què estan implicades, apareixen en el cas que estiguin en dues o més organitzacions. En aquest cas, les persones joves de barris de rendes més altes participen més en associacions i, per contra, les de barris de rendes més baixes ho fan menys.

Taula 19. Multiactivisme segons els estrats de barri. Percentatge

	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Cap	61,8*	52,4	49,7*	54,9
1 associació	23,9	25,4	24,1	24,5
2 o més associacions	14,3*	22,2	26,1*	20,8

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La nacionalitat també marca diferències (vegeu la taula 20). El jovent amb la nacionalitat espanyola s'impliqua més en entitats i hi ha un 10% o més de diferència respecte a la resta de nacionalitats, però aquesta diferència, en valorar el multiactivisme, es troba més particularment quan està implicat en dues o més entitats o grups informals.

Taula 20. Multiactivisme segons la nacionalitat. Percentatge

	Espanyola	Altres països UE	Fora UE	Total
Cap	51*	63,2	61,3*	54,8
1 associació	25,6	26,4	21,8	24,6
2 o més associacions	23,3*	10,4*	17*	20,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La llengua habitual mostra pautes similars a la nacionalitat. Les persones joves que parlen habitualment en català participen més en organitzacions, però les diferències es concentren particularment en les que parlen català i s'impliquen en dues o més entitats.

Taula 21. Multiactivisme segons la llengua habitual. Percentatge

	Català	Castellà	Altres llengües	Total
Cap	44,3*	59,8*	54,5	54,9
1 associació	24,5	24,3	26,5	24,5
2 o més associacions	31,3*	15,9*	18,9	20,6

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Finalment, en aquesta secció s'analitza si el fet de formar part d'una associació o grup informal va acompanyat de més valors socials i tolerància cap a minories o més interès polític. Diversos estudis han considerat l'impacte que pot tenir la implicació associativa, per les actituds i els valors d'aprenentatge que s'hi ensenyen i que afavoreixen la tolerància cap a la diversitat i els grups minoritaris (Rapp i Freitag, 2015). Per això, s'ha creat una variable dicotòmica que recull si la persona jove està implicada en una o més entitats o bé no participa en cap.

En la taula 22, se'n descriuen els resultats. En realitat, només en dues afirmacions observem una relació significativa. D'una banda, entre el jovent que està en associacions o grups informals hi ha menys suport a l'afirmació que a la ciutat de Barcelona venen massa persones estrangeres a viure. D'altra banda, hi ha més suport a l'afirmació que es viu en una societat masclista. Tanmateix les diferències són menors que en altres variables sociodemogràfiques o de situació vital del jovent, com s'ha vist en la secció anterior.

Taula 22. Valors socials i implicació en associacions o en grups informals. Percentatge

% Totalment d'acord o d'acord			
	Implicació	No implicació	Total
A BCN, hi venen a viure massa persones d'altres països	41,7*	49,6*	46,1
Les persones homosexuals poden adoptar o acollir infants igual que una parella heterosexual	89,5	91,2	90,5
La reducció de la contaminació és un repte urgent a la ciutat	96,5	96,9	96,7
Entre la gent jove hi ha problemes de violència masclista	83,8	82,3	83,1
Vivim en una societat masclista	83,9*	79,5*	81,4
El matrimoni entre persones del mateix sexe és un dret	92,1	92,7	92,4

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En general, es diu que el fet d'estar implicat en una entitat o en grup informal implica més interès polític. Ara bé, és obvi que dependrà del tipus d'entitat. La taula 23 mostra la mitjana d'interès polític en funció de si una persona jove participa o no en les organitzacions que apareixen en l'EJOB2020.

Clarament, el tipus d'associació importa. Com s'esperaria, el jovent que està implicat en partits, joventuts polítiques o sindicats té uns nivells més alts d'interès polític que la resta i amb una diferència destacada. Les persones joves que participen en grups o moviments de reivindicació social també tenen interès polític, tot i que amb menys intensitat que les de partits o sindicats. I, encara que menys, la implicació en la resta d'entitats o col·lectius també es relaciona amb un interès polític més alt, amb l'excepció de les entitats religioses, que assenyalen una relació inversa, i les esportives, que no impliquen en cap cas que les persones joves tinguin més politització que la resta.

Taula 23. Interès polític i implicació en associacions o en grups informals. Mitjana

Actualment participes, col·labores o ets membre d'alguna associació o grup informal de tipus...	Sí	No	Diferències Mitjana d'interès polític
Esportiu	5,7	5,4	NS
Cultural o d'oci	6,7	5,3	1,4***
Partit polític, joventuts polítiques o sindicat	8,0	5,4	2,6***
ONG, entitat d'ajut a persones desfavorides o d'ajuda mútua	6,6	5,2	1,4***
Religió	4,9	5,5	-0,6*
D'educació en el lleure (cau/esplai)	6,1	5,4	0,7**
Cooperativa de consum ecològic o de proximitat	6,4	5,4	1**
Altres grups, entitats o moviments de reivindicació social	7,1	5,3	1,8***

Nota: Els asteriscs mostren que hi ha diferències estadísticament significatives entre els percentatges d'una cel·la i els valors mitjans en el conjunt de l'enquesta per un nivell de confiança del 95%.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

6. CONCLUSIONS

En aquest capítol s'ha fet una descripció dels valors socials, actituds i preferències polítiques, i implicació associativa de les persones joves residents a la ciutat de Barcelona. Una primera conclusió és que el jovent, en general, es caracteritza per uns valors progressistes, amb més tendència cap a l'esquerra ideològica i extremadament conscienciat sobre problemàtiques climàtiques com ara la contaminació com a repte urgent de la ciutat i, en bona mesura, també sobre el masclisme. Ara bé, hi ha diferències entre els perfils de joves, que indiquen, tot i que aquí no hem fet un estudi multivariable, diferències estructurals en què la situació vital, la situació d'activitat i laboral, la nacionalitat o l'origen, el nivell d'estudis i el context on viuen (estrats de barri, per exemple) poden tenir una certa incidència. Aquestes diferències estructurals també s'observen en les pautes d'implicació en associacions.

Una altra evidència és que, si en general les persones joves avui podrien estar manifestant canvis en la seva relació amb altres àmbits de la política que podrien tenir traducció en un canvi en la seva relació amb la divisió esquerra-dreta, aquesta transformació està tenint lloc lentament per al jovent entrevistat resident a la ciutat de Barcelona. La variable actitudinal d'ideologia encara ara es relaciona amb uns valors determinats, de més tolerància i d'acceptació de drets de certes minories. Ubicar-se a l'esquerra política té un impacte positiu en totes les afirmacions que assenyalen més tolerància envers els drets de les persones homosexuals, el fet que persones de fora vinguin a viure a Barcelona o més conscienciació sobre problemàtiques socials com el masclisme, la violència de gènere o la contaminació.

En relació amb els valors, l'afirmació sobre que massa persones estrangeres venen a viure a la ciutat és la que, pel que fa als valors, mostra més divisió entre el jovent. És interessant observar que la valoració més negativa d'aquest fet es dona justament en barris de renda baixa, on justament hi conviu, en general, més població estrangera i d'origen divers, així com el fet que és més crític també el jovent amb nacionalitat no espanyola. Aquest és un dels elements més inesperats, en certa manera, i en el qual seria interessant aprofundir, perquè ens pot estar assenyalant problemes de convivència o percepció de convivència davant de contextos de competència o escassetat de recursos i oportunitats.

Quant al posicionament sobre l'organització territorial de l'Estat espanyol i l'encaix de Catalunya, la joventut resident a Barcelona es troba dividida i mostra una diversitat de preferències similar a la que hi ha entre el conjunt de la societat. És rellevant destacar que hi ha sectors de persones joves, sobretot les de menys edat o les que no tenen la nacionalitat espanyola, que tendeixen a no posicionar-se sobre aquesta qüestió, bé perquè no els interessa o motiva o bé perquè encara els és difícil posicionar-se i els cal més temps, informació o aprenentatges.

Finalment, cal destacar que les prioritats urgents d'actuacions polítiques entre les persones joves assenyalen polítiques centrades en l'accés a l'habitatge, les beques i informació sobre els estudis, i el suport en la cerca de feina. També destaca la necessitat d'intervenir en més programes de suport psicològic i emocional. L'enquesta, la major part de la qual es va fer quan ja havia esclatat la pandèmia, assenyalava quelcom que està apareixent en altres àmbits i en els mitjans de comunicació: la necessitat d'acompanyament emocional de les persones joves, moltes de les quals estan en contextos on la transició a la vida adulta és cada cop més incerta i la precarietat vital és una companya de viatge.

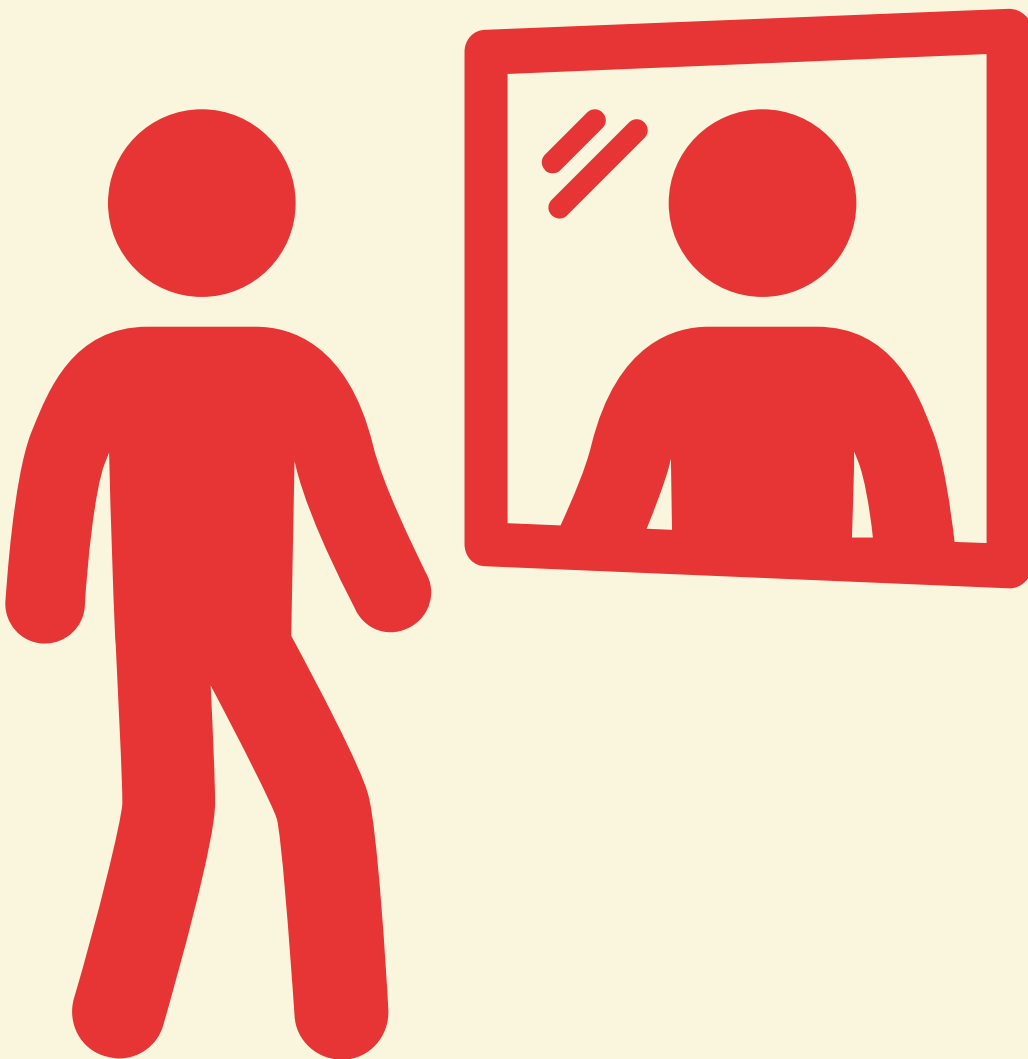

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

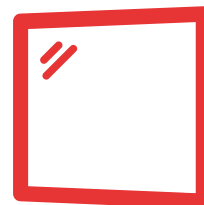
- Bennett, L. (1998). "The uncivic culture: communication, identity, and the rise of lifestyle politics". *Political Science and Politics*, 31(4), p. 741-61.
- Dalton, R. J. (2013). *The Apartisan American: dealignment and changing electoral politics*. Thousand Oaks, CA: CQ Press.
- Dalton, R. J. (2008). "Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation". *Political Studies*, 56, p. 76-98.
- Dalton, R. J. i Wattenberg, M. P. (2000). *Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Ferrer-Fons, M.; Medina, L., i Torcal, M. (2006). "La participación política: factores explicativos". A: J. R. Montero, J. Font i M. Torcal (ed.). *Ciudadanos, asociaciones y participación en España*. Madrid: CIS.
- Ford, R. (2011). "Acceptable and unacceptable immigrants: how opposition to immigration in Britain is affected by migrants' region of origin". *Journal of Ethnic and Migration studies*, 37(7), p. 1017-1037.
- Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R. i Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Janmaat J. G. i Keating, A. (2017). "Are today's youth more tolerant? Trends in tolerance among young people in Britain". *Ethnicities*, 19(1), p. 44-65.
- Kitschelt, H. i Hellemans, S. (1990). "The Left-Right Semantics and the New Politics Cleavage". *Comparative Political Studies*, 23(2), p. 210-38.
- Klingemann, H.-D. (1979). "Measuring Ideological Conceptualization". A: S. H. Barnes i M. Kaase (ed.). *Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage.
- Martínez, R. (2002). "Ilusión y reflexividad en el campo de juego de las políticas de juventud en España". *Revista de Estudios de Juventud*, 59, p. 9-19.
- Norris, P. (2011). *Democratic deficit. Critical citizens revisited*. Nova York: Cambridge University Press.
- Pilkington H. i Pollock G. (2015). "'Politics are bollocks': Youth, politics and activism in contemporary Europe". *The Sociological Review*, 63, p. 1-35.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Nova York: Simon and Schuster.
- Rapp C. i Freitag M. (2015). "Teaching Tolerance? Associational Diversity and Tolerance Formation". *Political Studies*, 63(5), p. 1031-1051.
- Scheepers P.; Gijssels M., i Coenders M. (2002). "Ethnic exclusionism in European countries: Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat". *European Sociological Review*, 18(1), p. 1-18.
- Soler i Martí, R. (2013). *Democràcia, participació i joventut. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2011*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Soler i Martí, R. (2019). *Joventut, implicació i context polític a Catalunya. Una anàlisi de l'Enquesta de participació i política 2017*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

- Soler i Martí, R. i Ferrer-Fons, M. (2015). "Youth participation in context: the impact of youth transition regimes on political action strategies in Europe". *The Sociological Review*, 63, p. 92-117.
- Sullivan J. L. i Transue J. E. (1999). "The psychological underpinnings of democracy: A selective review of research on political tolerance, interpersonal trust and social capital". *Annual Review of Psychology*, 50(1), p. 625-650.
- Stoker, G. (2006). *Why politics matters. Making democracy work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Warren, M. E. (2001). *Democracy and association*. Princeton: Princeton University Press.
- Verba, S.; Schlozman, K. L. i Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

8.

LA SOLEDAT DE LES PERSONES JOVES

MARGA MARÍ-KLOSE

Departament de Sociologia,
Universitat de Barcelona

SANDRA ESCAPA SOLANAS

Departament de Sociologia,
Universitat de Barcelona
Ajuntament de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

“Imagini una condició que fa que una persona es torni irritable i estigui deprimida. Una condició que s’associa amb un augment del 26 % del risc de mortalitat prematura. Imagini també que als països industrialitzats al voltant d’un terç de les persones es veuen afectades per aquesta condició. El nivell d’ingressos, l’educació, el sexe i l’origen no són factors de protecció i l’afecció és contagiosa. Aquesta condició existeix: la soledat”. Així de taxatiu es mostrava John Cacioppo, neurocientífic social de la Universitat de Chicago expert en l’estudi de la soledat, en un comentari publicat a la revista *The Lancet* el 2018. En poc temps la soledat ha aconseguit una considerable atenció en diferents mitjans, accentuada pel context actual de pandèmia. Als Estats Units hi fan referència com a “epidèmia nacional”, i al Japó i el Regne Unit disposen fins i tot d’un Ministeri. Per a alguns s’ha convertit en un ganxo emocional on penjar tota mena de descontentament social: infelicitat, sentiment d’alienació, depressió, etc. Definida *grosso modo* com la bretxa que hi ha entre les relacions socials que efectivament es tenen i les que es desitjaria tenir (Peplau i Perlman, 1982), hi ha evidència sobre com la soledat afecta negativament el benestar (Hawkey i Cacioppo, 2010), augmenta l’ús dels serveis sanitaris (Christiansen *et al.*, 2020), i afecta negativament l’economia quan redueix la salut de les persones ocupades (Jeffrey *et al.*, 2017). Els darrers anys, investigadors i responsables en la formulació de polítiques públiques han prestat més atenció a la soledat des que es disposa d’un més bon coneixement del seu impacte individual i comunitari (Jo Cox Commission, 2017; UK HM Government, 2018).

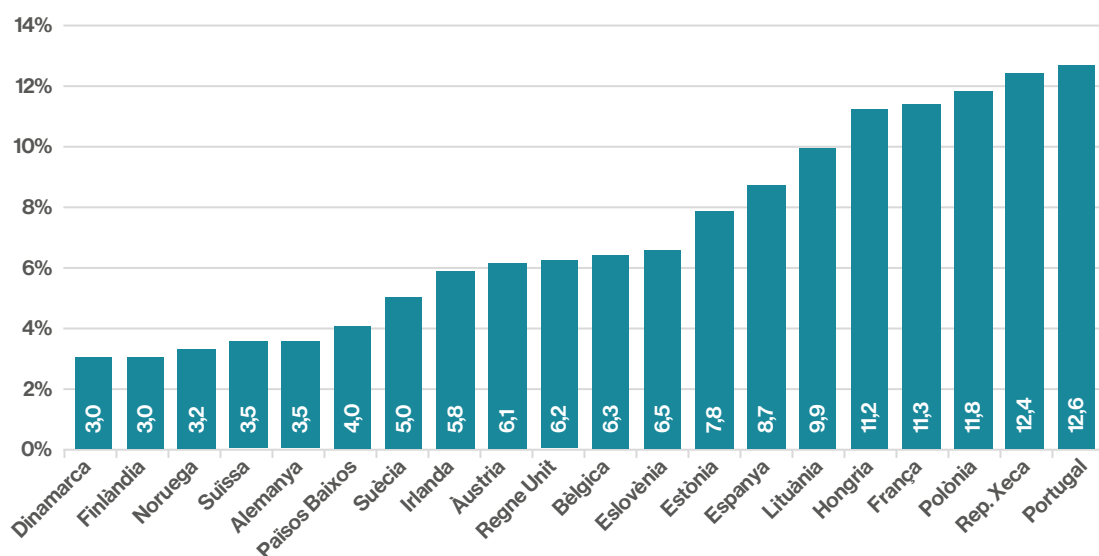
Des dels plantejaments més clàssics del pensament social, la soledat es considera un estat inherent a la modernitat, vinculada als processos de desenvolupament urbà, a canvis demogràfics i socials com el creixement del divorci i les ruptures familiars, la reducció de la convivència entre diverses generacions, l’increment de la mobilitat geogràfica, l’augment de les llars unipersonals i els processos d’individualització. Forma part de les premisses fonamentals en estudis com els de David Riesmann en *La muchedumbre solitaria* (1950), Norbert Elias en *La soledad de los moribundos* (1982) o Richard Sennett en *El declive del hombre público* (1977). En aquest estudis es considera que la modernitat (en les seves formes i manifestacions diverses) no només condueix a la dissolució dels vincles socials, sinó també a la proliferació d’espais privats on els éssers humans experimenten la soledat. És una idea que es pot rastrejar fins a altres autors clàssics (com ara Durkheim, 1897, i Tonniès, 1887) quan suggereixen que les societats modernes condueixen a una crisi de cohesió i a l’erosió social.

La producció sociològica que s’endinsa en els avantatges de la sociabilitat, tant individualment com estructuralment, s’emmarca en les teories del capital social. Un dels llibres amb més projecció internacional sobre aquestes qüestions dels darrers anys ha estat *Bowling Alone* de Robert Putnam (2000) —que esdevindria un dels assessors del govern de Clinton— traduït al castellà com a *Solo en la bolera*. En aquest estudi s’observen els efectes beneficiosos que s’obtenen de la disponibilitat de capital social tant de manera individual com agregada, per exemple a barris, comunitats, organitzacions i fins i tot als Estats: “Com més integrats estiguem en la nostra comunitat, menys probabilitats tindrem de patir refredats, atacs de cor, vessaments cerebrals, càncer, depressions i qualsevol tipus de mort prematura. Aquests efectes protectors han estat confirmats en els casos de llaços familiars estrets, xarxes d’amistat, participació en esdeveniments socials i fins i tot la simple afiliació a associacions

cíviques religioses i d'altres tipus" (Putnam, 2002: 441). Els àmbits tradicionals on es consolidaven les relacions socials (parentiu, congregacions religioses, associacions cíviques, el lloc de treball) han deixat de ser la solució per a "la nostra esfilagarsada societat civil" (Putnam, 2002: 119). Els valors individualistes d'autorealització s'imposen sobre els d'integració social. L'erosió del civisme i del capital social, adverteix l'autor, reverteixen negativament no només en la qualitat de vida de les persones, sinó també en la qualitat de les democràcies basades en la solidaritat —crucial per a la redistribució— i la confiança social i institucional. Davant d'aquesta evidència, és important entendre quins factors poden desencadenar que les persones pateixin situacions de soledat no desitjada, especialment quan aquesta s'allarga en el temps, per desenvolupar intervencions que contribueixin a prevenir-ne o mitigar-ne els efectes.

Una anàlisi descriptiva i comparativa dels països en què s'ha realitzat l'Enquesta Social Europea (2014) permet observar que hi ha força variabilitat entre la població de 15 i més anys que reconeix sentir-se sola sovint o molt sovint. Als països de l'est d'Europa, juntament amb Portugal, al voltant d'un 12 % de la població se sent sola de forma freqüent. Contràriament al que s'esperaria, els països nòrdics com ara Dinamarca, Finlàndia i Noruega, on la freqüència de contactes socials és relativament baixa, el percentatge de persones que se senten soles sovint és minoritari (al voltant d'un 3 %). A Espanya un 8,7 % de les persones se senten soles amb freqüència, una xifra que se situa per sobre de la mitjana europea (7,1 %) malgrat ser un país que es caracteritza per tenir una alta freqüència de contactes socials. Aquests resultats són indicatius que estar sol i sentir-se sol són experiències que poden estar associades, però que fan referència a fenòmens de naturalesa diferent.

Gràfic 1. Població de 15 i més anys que la darrera setmana s'ha sentit sola sovint o molt sovint segons país

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta Social Europea (ESS), 2014.

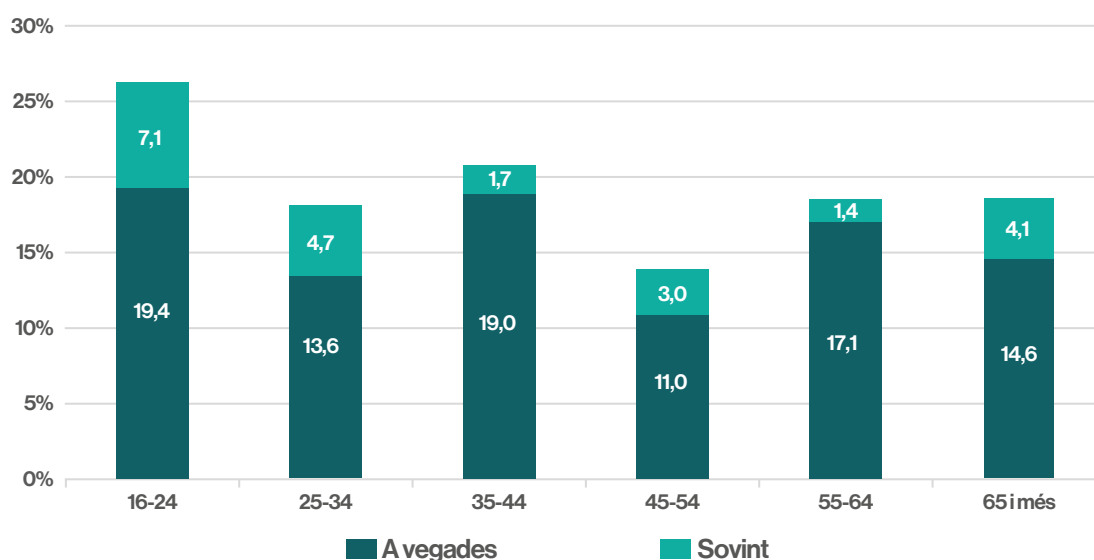
Les primeres veus d'alarma al voltant de la soledat i les seves conseqüències a Europa van aparèixer davant de l'augment de la mortalitat, principalment de persones grans durant l'onada de calor inusualment alta l'any 2003 (Valtorta i Hanratty, 2012). Aquestes morts van afavorir un gran debat i reflexió sobre el tractament que reben les persones grans en la societat. Nombroses organitzacions no governamentals van instigar campanyes per abordar la soledat i l'aïllament en la vellesa. Malgrat el creixent interès en el discurs públic i mediàtic per aquesta qüestió, fins ara són molt pocs els països de l'entorn europeu que hagin adoptat una estratègia nacional que abordi directament la lluita contra la soledat. Els Països Baixos, el Regne Unit i França han desenvolupat plans nacionals en aquesta direcció, encara que en el cas de França es focalitza en l'atenció a la soledat i l'aïllament social que pateixen les persones grans. I és que, sovint, les mesures que es proposen per fer front a la soledat solen estar intricades en polítiques associades a l'envelliment actiu, o la desinstitucionalització i inclusió de les persones amb discapacitat (Zolyomi, 2019).

Tradicionalment l'atenció pública ha associat la soledat a temes relacionats amb l'envelliment de la població, l'augment de persones que viuen soles, els problemes de salut crònics, o bé certes transicions vitals que tenen una repercussió en els vincles personals, com ara el divorci, la viduïtat o la jubilació. Gran part del treball epidemiològic sobre els impactes de la soledat en la salut s'ha concentrat en la

població d'edat més avançada associant-la a riscos cardiovasculars, declivi de la capacitat cognitiva o símptomes depressius (Smalbrugge *et al.*, 2006; Sjöbert *et al.*, 2013; Hawley i Cacioppo, 2010). Etapes de la vida com la infantesa i la joventut han estat menys explorades en relació amb la soledat. Tanmateix, l'evidència, quan hi ha hagut, no justifica aquesta desatenció. Els resultats d'enquestes amb mostres poblacionals que recullen informació sobre la freqüència amb què les persones experimenten sentiments de soledat descriuen una distribució en forma d'U, és a dir, amb una prevalença més alta en els dos extrems del cicle de vida: els més joves i les persones grans (Australian Loneliness Report, 2018, CIGNA, 2018, BBC Loneliness Experiment, 2018; Lasgaard, *et al.*, 2016; Victor i Yang, 2012). La qüestió és saber si els efectes de la soledat en les dues etapes del cicle vital són equiparables i si les experiències de soledat són extrapolables.

El 2020 per primera vegada es pregunta a la població de 16 i més anys de Barcelona sobre la freqüència amb què se senten sols/es (Enquesta Òmnibus 2020). Les dades indiquen que és entre les persones més joves on es concentra el percentatge més alt de les que se senten de vegades (19,4 %) o sovint soles (7,1 %), com es pot observar al Gràfic 2.

Gràfic 2. Població de 16 i més anys que afirma sentir-se sola de vegades i sovint segons edat

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la primera onada de l'Enquesta Òmnibus 2020, Ajuntament de Barcelona.

Els resultats de Barcelona són semblants als que s'han recollit en altres llocs. Les primeres estadístiques ofertes per l'Oficina Nacional d'Estadística del Regne Unit (Community Life Survey 2016-17), on arran dels resultats s'està desenvolupant una estratègia nacional de lluita contra la soledat, van reportar dades similars: els que se sentien més sols estaven representats en el grup d'edat entre 16 i 24 anys (el 9,8 % se sentien sovint o sempre sols, i el 23 % se sentien sols de vegades), seguit del grup d'edat de 25 a 34 anys.¹ Com en el cas de Barcelona, s'ha detectat que els i les joves reconeixen sentir-se sols i aïllats el doble que les persones en edat adulta malgrat tenir més vincles socials (Child i Lawton, 2019).

Un nombre creixent d'estudis empírics demostra que la soledat té efectes en diferents etapes del cicle de vida. En estudis realitzats entre la població més jove es demostra que els nivells més alts de soledat s'associen amb una probabilitat més alta de patir mals de cap i d'estómac (Stickley *et al.*, 2016). A més, la soledat prediu problemes de salut mental i físics (Qualter *et al.*, 2015; Cacioppo *et al.*, 2010, Vanhalst *et al.*, 2012), dificultats associades a la qualitat del son (Eccles *et al.*, 2020; Mattheews *et al.*, 2017), la pressió arterial (Hawkey *et al.*, 2010) i el risc de problemes coronaris (Caspi *et al.*, 2006). Així, per exemple, els pocs estudis realitzats entre persones joves suggereixen que l'aïllament social durant la infantesa prediu la soledat en la joventut i que la soledat crònica respecte al grup d'iguals (*peer related loneliness*) prediu la depressió en l'adolescència.

¹ Es van replicar els resultats en el Loneliness experiment, una enquesta online a 55.000 persones. En aquest cas, un 40 % dels i les joves de 16 a 24 anys va contestar que se sentien de vegades o sovint sols/es (davant d'un 27% de les persones grans de més de 75 anys).

Atesa la creixent evidència que la soledat és un problema que afecta de forma particular els i les joves i que els seus efectes es poden arrossegar al llarg del cicle de vida, urgeix recollir evidència que permeti realitzar un diagnòstic d'aquesta qüestió en diferents contextos. L'Ajuntament de Barcelona ha fet un esforç considerable en aquest sentit recopilant informació sobre la soledat en diverses enquestes amb mostres de la població general o mostres específiques de determinats grups de població. El 2020, l'Enquesta a la Joventut de Barcelona (EJOB2020) inclou per primera vegada al qüestionari preguntes que permeten analitzar els sentiments de soledat de les persones entre 15 i 34 anys. Identificar situacions de soledat en la joventut és especialment rellevant per les característiques d'aquesta etapa de la vida. A diferència del que succeeix durant altres etapes del cicle de vida, aquests anys representen un període cada vegada més llarg i convuls de la vida de les persones, en què es travessen diversos llindars fonamentals per al seu futur. Aquests canvis i transicions inauguren un període d'incerteses vitals en què els joves estan cridats a enfrontar-se als principals dilemes laborals i sentimentals que se succeiran durant la seva vida. Durant la joventut es realitzen les primeres, potser les úniques, i probablement les més transcendents eleccions d'ocupació i parella. Des de la perspectiva del cicle de vida, en aquest estudi analitzarem els factors demogràfics i socioeconòmics que exposen les persones joves a un risc més gran de sentir-se soles. Abans d'abordar aquestes anàlisis, definirem el concepte de soledat i la manera de mesurar-lo.

2. COM DEFINIM I MASUREM LA SOLEDAT

A l'hora d'analitzar qualsevol fenomen, i la soledat no ho deixar de ser, els matisos són importants. L'idioma de vegades ajuda a identificar aquests matisos. En particular, l'anglès permet diferenciar idiomàticament les emocions que les persones senten en estar soles, com evidència de manera clara el filòsof i escriptor Paul Tillich "our language has wisely sensed these two sides of man's being alone. It has created the word 'loneliness' to express the pain of being alone. And it has created the word 'solitude' to express the glory of being alone" (1959, *The Eternal Now*). En aquest estudi ens centrarem en els sentiments negatius associats al fet de sentir-se sol. En aquest punt és important diferenciar entre sentir-se sol (soledat) i estar sol (aïllament social) que, tot i ser fenòmens diferents, estan interrelacionats: les persones es poden sentir soles sense estar soles, o bé estar soles sense sentir-se soles, i també experimentar les dues coses alhora. Una de les definicions més utilitzades defineix la soledat com un sentiment subjectiu negatiu, i "estar sol" com una condició objectiva. El significat d'"estar sol" implicaria l'aïllament social, la manca de companyia, la manca de xarxes socials, que no sempre es viu com una situació desagradable, sinó que també pot donar-se des de la voluntat personal com una experiència enriquidora. No obstant això, el sentiment que realment s'associa a la soledat més perjudicial i negativa és el "sentir-se sol", en representar un sentiment no buscat i en el qual, fins i tot tenint una xarxa de suport social, l'individu pot experimentar sensacions de tristesa, nostàlgia, por o dolor (IMSERO, 2008). La soledat es defineix més com a malestar que sorgeix quan els individus perceben que la qualitat o quantitat dels vincles amb altres persones és insuficient (de Jong Gierveld, 1987; Peplau i Perlman, 1982).

Un estudi clàssic que s'endinsa en la idea d'identificar diferents tipus de soledat és el que va realitzar Robert Weiss el 1973: *Loneliness: The Experience of Emotional and Social Isolation*. Amb la seva teoria sobre la soledat relacional identifica dos tipus de soledat: la social i l'emocional. La idea subjacent en els dos conceptes és que diferents tipus de relació exigeixen formes d'interacció diverses. Els sentiments de soledat sorgeixen com a resultat d'experimentar un dèficit en una o diverses relacions socials, és a dir, quan els vincles socials requerits no estan disponibles. El primer tipus —soledat social— descriu la soledat causada per la falta d'integració social i aïllament, és a dir, una soledat estructural fonamentada en la manca de mecanismes per activar recursos de tipus social. És com la "pobresa": ser pobre no és (només) no tenir diners, sinó sobretot no disposar de crèdit. Es tracta doncs de la impossibilitat de sortir d'aquesta pobresa. La soledat emocional es refereix, segons Weiss, a l'efecte que produeix l'absència o la pèrdua d'una figura de vinculació directa o persona pròxima, com pot ser el cònjuge. Weiss construeix aquestes categories partint de dos estudis. En el primer observa els sentiments de soledat d'un grup de suport mutu de pares/mares sense parella (persones solteres, divorciades i vídues). Les persones continuaven sentint-se soles tot i que el grup al qual pertanyien oferia la possibilitat d'entaular relacions d'amistat. En el segon estudi analitza com una sèrie de matrimonis que es muden d'una ciutat a l'altra no manifesten la necessitat d'establir relacions emocionals íntimes, però sí que experimenten sentiments de soledat. Weiss proposa que en el cas del grup d'ajuda mútua els pares senten soledat emocional mentre que els matrimonis reubicats en una nova ciutat experimenten

sentiments de soledat social. Es tracta de considerar la soledat com un fenomen multidimensional, associat a les expectatives de sociabilitat que es generen al llarg de la trajectòria vital, que varia pel que fa a la intensitat, les causes i les conseqüències.

Com es defineix la soledat i l'aïllament social és important perquè influeix en com es mesuren aquests fenòmens. La informació per detectar situacions d'aïllament social (estar sol/a) es recull a partir d'un nombre considerable d'indicadors com són: mida de les xarxes socials, freqüència de participació en activitats socials, estat civil, formes de convivència o suport social (Cacioppo *et al.*, 2010). La naturalesa de les situacions d'aïllament social pot variar en funció de l'edat amb implicacions en la manera com es mesura: per exemple, l'estat civil o viure sol pot ser apropiat per mesurar l'aïllament social de persones adultes o grans, però no és aplicable a la població infantil i és limitat en el cas dels joves.

D'altra banda, hi ha almenys dues maneres de recollir informació a través d'enquesta sobre els sentiments de soledat: una a través d'una pregunta directa sobre la freqüència de sentir-se sol, i una altra mitjançant preguntes indirectes sobre aspectes relacionats amb la soledat a través d'una escala. La manera directa de recollir dades es denomina així perquè inclou la paraula "soledat" en la pregunta, cosa que permet a la persona entrevistada interpretar què significa per a ella sentir-se sola. Una objecció important a l'ús d'aquest tipus de pregunta s'atribueix a l'estigma social vinculat al fenomen de la soledat, cosa que dona com a resultat un baix registre, especialment entre homes (de Jon Gierveld *et al.*, 2006). Per evitar aquest problema de registre insuficient s'han desenvolupat diverses escales que s'aproximen indirectament a interrogar sobre el sentiment de soledat sense esmentar-lo explícitament. Una de les més utilitzades i validades és l'escala de la University of California Los Angeles (UCLA) que conté ítems que mesuren l'aïllament autopercebut, a més de la vinculació social i emocional.

En aquest cas, l'Enquesta a la Joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020) pregunta de forma directa "Amb quina freqüència et sents sol/a?". I de forma indirecta, utilitzant l'escala reduïda de la UCLA composta per 3 ítems: "Amb quina freqüència sents que et falta companyia?", "Amb quina freqüència et sents exclòs/a?", "Amb quina freqüència et sents aïllat/da dels altres?". Cada pregunta es puntuava a partir de tres opcions de resposta: (1) "mai o gairebé mai", (2) "de vegades", (3) "sovint o molt sovint". A partir d'aquesta escala hem construït un indicador dicotòmic (soledat/no soledat) que és el resultat de sumar els tres ítems, fet que dona lloc a una escala amb valors que van de 3 a 9. Els valors iguals o superiors a sis (>6) indiquen nivells de soledat seguint el criteri que estableixen treballs de recerca previs que utilitzen la mateixa escala (Steptoe *et al.*, 2013; Hanratty, 2016). A la Taula 1 es mostra la distribució de resposta dels i les joves en relació amb les preguntes indirectes i directes sobre soledat:

Taula 1. Freqüència amb què... (percentatges)

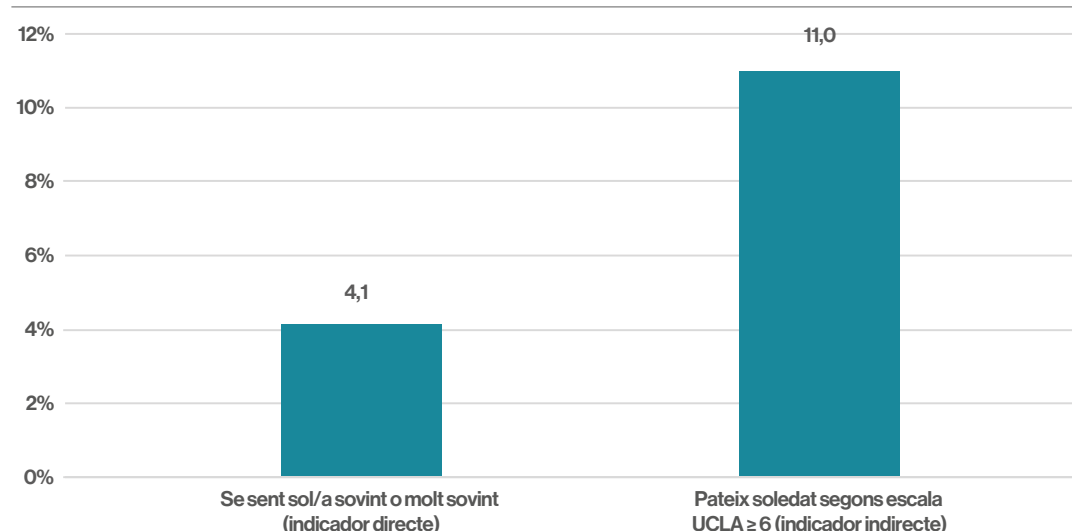
	Mai o gairebé mai	De vegades	Sovint o molt sovint	Total
Sent que li falta companyia	64,1	29,2	6,7	100
Se sent exclòs/a	82,4	14,4	3,2	100
Se sent aïllat/da dels altres	82,3	13,9	3,8	100
Se sent sol/a	71,2	24,7	4,1	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Com observem a la taula 1, les preguntes indirectes sobre soledat (3 ítems de l'escala UCLA) donen els resultats següents: un 35,9 % dels i de les joves declaren que de vegades o sovint senten que els falta companyia, i al voltant d'un 18 % se senten de vegades o sovint exclosos i aïllats. En canvi, un 28,8 % reconeixen directament sentir-se de vegades o sovint sols. Aquests resultats indiquen que els sentiments de soledat entre les persones joves no són infreqüents, encara que la freqüència més alta d'aquest tipus de sentiments es dona en un grup més reduït.

Les diferències a l'hora de mesurar la soledat més freqüent a través d'una pregunta directa (indicador directe) o de forma indirecta establint el punt de tall en l'escala UCLA ≥ 6 (indicador indirecte) són considerables, com es pot observar al Gràfic 3. Així, mentre que un 4,1 % de les persones joves afirmen que se senten soles sovint, la xifra augmenta fins al 11 % quan utilitzem l'indicador indirecte. La bibliografia assenyalava la importància de recollir la informació de les dues maneres a causa de l'estigma que s'associa a la soledat i de la infrarepresentació en determinats grups quan es pregunta de forma directa, com és el cas dels homes.

Gràfic 3. Joves que se senten sols/es segons indicador directe o indirecte de soledat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

És important assenyalar que la major part de la informació que es recull en aquesta enquesta es realitza durant el període de postconfinament, però encara amb restriccions. L'aplicació de mesures com el tancament dels centres educatius i els espais de lleure, el toc de queda i el manteniment de la distància física afecta especialment les persones joves i pot haver intensificat els sentiments de soledat, així com el desenvolupament de problemes de salut mental com ara l'ansietat i l'estrès. Per aquest motiu, és important replicar el mateix tipus de pregunta en enquestes successives i observar els canvis en el sentiment de soledat en funció del context social. En l'epígraf següent analitzem quins factors socials estan associats al sentiment de soledat dels joves a Barcelona.

3. FACTORS ASSOCIATS A LA SOLEDAT DE LES PERSONES JOVES

Davant de l'augment de l'evidència generada sobre els efectes negatius que ocasiona la soledat, tant individualment com comunitàriament, és important conèixer quins són els factors associats al sentiment de soledat. L'edat, com hem pogut comprovar, és sense cap dubte un d'aquests factors, encara que la manera d'experimentar aquests sentiments de soledat és diferent en els diversos grups d'edat. Infants i joves entrevistats per a la Community Life Survey del Regne Unit descriuen la soledat com un sentiment d'exclusió, desconexió dels altres i d'insatisfacció amb les relacions. Posen especial èmfasi en la importància d'"encaixar". La vinculen a transicions associades amb l'escolarització o el trànsit a l'educació secundària. La intersecció amb diversos desencadenants de la soledat (com la mala salut física o mental) o experimentar esdeveniments vitals (com el dol, la discapacitat o patir assetjament) poden dificultar encara més sortir de l'aïllament social i la soledat sense ajuda externa. Un dels pocs estudis que examina la soledat en diverses etapes de la vida conclou que la soledat de les persones entre els 13 i els 20 anys és fenomenològicament diferent de la que s'experimenta en la vida adulta o durant la vellesa (Rokach i Brock, 1997). Brennan (1982) és un dels primers autors a determinar que "l'adolescència sembla la primera etapa de la vida quan la soledat emergeix com un fenomen intens i reconeixible" (p. 269). L'adolescència és l'etapa més associada a la soledat i l'alienació ja que sentir-se inclòs, acceptat i estimat són aspectes d'importància crucial en la formació de la identitat.

Els resultats que posa de manifest una anàlisi descriptiva de l'Enquesta a la Joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020) corroboren aquesta visió. A la Taula 2 observem que, entre les persones joves entrevistades, les que pertanyen als grups d'edat més joves són les que se senten soles amb més freqüència. Aquestes diferències s'observen tant en la formulació directa com en la indirecta de la pregunta sobre el sentiment de soledat. Quant als altres factors inclosos a la taula com ara el gènere, la nacionalitat i l'estrat del barri on resideix (l'estrat 1 es refereix a barris amb una renda mitjana baixa i l'estrat 3 a barris amb una renda mitjana alta), només les diferències de gènere en la formulació directa de la pregunta són significatives estadísticament. Les dones joves tendeixen a afirmar que se senten soles en més proporció que els homes: el 31,5 % se senten de vegades o sovint soles, davant del 26,1 % dels homes.

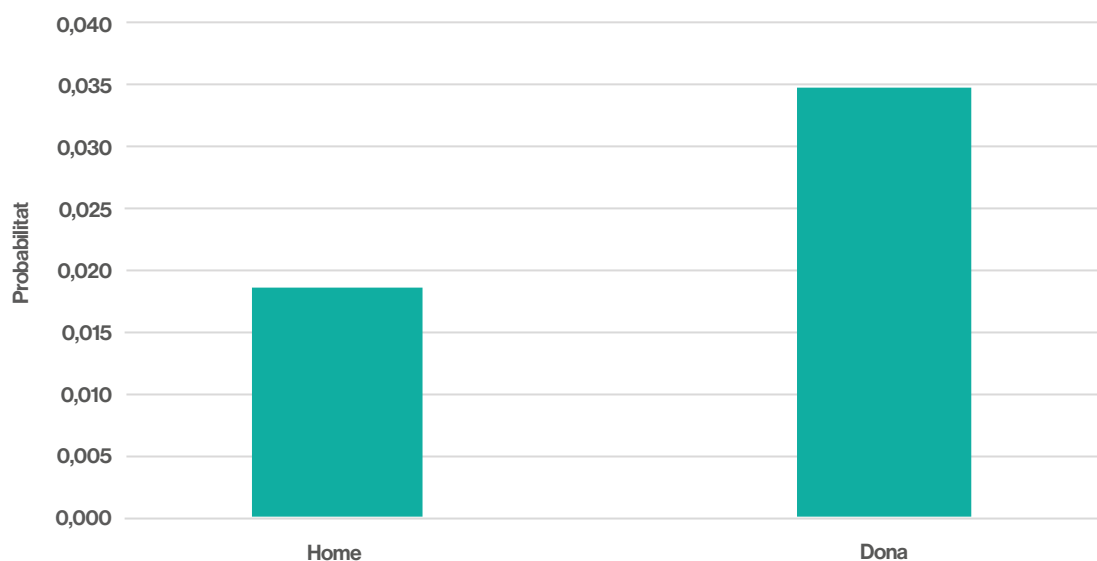
Taula 2. Percentatge de persones joves que se senten soles segons variables sociodemogràfiques (gènere, edat, nacionalitat i estrat de barris)

		Soledat directa				Soledat indirecta (UCLA)		
		Mai o gairebé mai	De vegades	Sovint o molt sovint	Total	NO soledat	Soledat	Total
Gènere	100							
Home	49,5	73,9	23,1	3,0	100	89,4	10,6	100
Dona	50,5	68,5	26,4	5,1	100	88,7	11,3	100
Edat	100							
15 - 19 anys	18,0	70,8	23,3	5,9	100	85,3	14,7	100
20 - 24 anys	21,2	65,8	29,2	5,0	100	86,5	13,5	100
25 - 29 anys	29,4	69,4	26,5	4,1	100	92,2	7,8	100
30 - 34 anys	31,4	76,8	20,9	2,3	100	89,8	10,2	100
Nacionalitat	100							
Espanyola	64,4	71,4	24,5	4,1	100	89,5	10,5	100
Estrangera	35,6	71,0	25,0	4,0	100	88,2	11,8	100
Estrangera < 2 anys aBCN	13,2	64,7	30,4	4,9	100	85,3	14,7	100
Estrangera > 2 anys aBCN	22,5	74,7	21,8	3,5	100	89,8	10,2	100
Estrats	100							
Estrat 1	34,3	71,8	24,9	3,3	100	90,5	9,5	100
Estrat 2	37,4	69,9	25,5	4,6	100	88,3	11,7	100
Estrat 3	28,3	72,2	23,5	4,3	100	88,1	11,9	100

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Com indicàvem anteriorment, hi ha un cert estigma relacionat amb el reconeixement del sentiment de soledat, especialment entre els homes. A igualtat de condicions, les dones tenen una probabilitat gairebé el doble més alta que els homes d'expressar que se senten soles quan s'utilitza la manera directa de preguntar (gràfic 4); en canvi, el gènere no és una variable significativa quan s'utilitza l'indicador indirecte de soledat. Per tant, incorporar diferents maneres de preguntar permet identificar grups que reconeixen i se senten exposats a situacions de soledat diferents.

Gràfic 4. Probabilitat que el/la jove expressi sentir-se sol/a (resposta directa) segons gènere

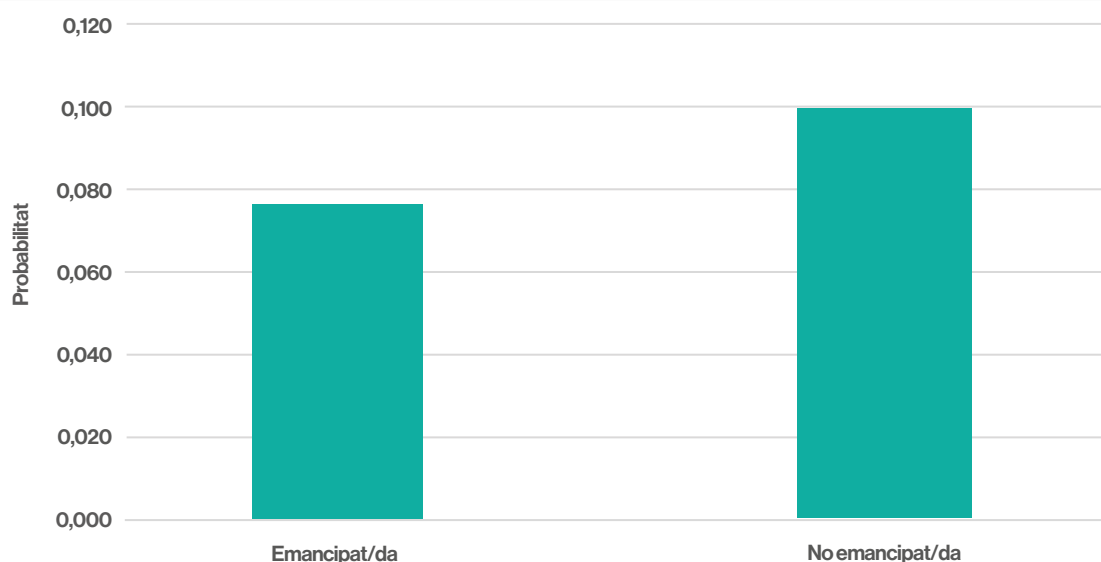
Nota: Probabilitat calculada controlant els efectes de les variables edat, nacionalitat, estrat del barri, situació laboral-educativa, ingressos, emancipació i situació afectiva.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Alguns estudis observen que l'associació entre el sentiment de soledat i l'edat permet entendre la soledat des de la perspectiva de cicle de vida, segons la qual cada període de la vida està caracteritzat per una sèrie de conductes normatives o objectius, com ara finalitzar l'educació o emancipar-se de la llar familiar. En aquest cas, el risc de sentir-se sol/a depèn d'aconseguir certes metes normatives, és a dir, complir les expectatives pròpies i socials. Per exemple, Luhmann i Hawkney (2016), analitzant una extensa mostra representativa d'adults a Alemanya, van observar que no tenir una feina a temps complet està associat amb la soledat entre els adults de 30 a 65 anys. Es considera que tenir una feina a temps complet per a les persones en aquesta edat respon a les expectatives socials. Per tant, la distribució de factors associats amb la soledat varia en funció de l'etapa vital que estiguem analitzant. Alguns factors poden tenir més impacte en la joventut que en la vellesa o viceversa. Per exemple, una mala salut pot desencadenar sentiments de soledat en més gran mesura entre els joves que entre les persones grans, ja que les persones grans anticipen o esperen més sovint que la seva salut es ressenti amb l'edat. Segons els resultats que observem a l'EJOB2020, la percepció d'una salut regular o dolenta augmenta considerablement en el percentatge de joves que se senten sols: de mitjana un 4 % dels i les joves declaren sentir-se sols/es sovint o molt sovint, en canvi, entre els que perceben una salut deficient la proporció augmenta fins a un 16,5 %. Si tenim en compte la soledat mesurada amb l'indicador indirecte, de mitjana un 11 % dels i les joves afirmen sentir-se amb freqüència sols/es, en canvi el percentatge augmenta fins al 34 % entre els que perceben tenir una mala salut.

A continuació, partint de la perspectiva del cicle de vida, analitzem en quina mesura la frustració de determinats episodis vitals associats a la transició a la vida adulta, com ara tenir feina, ingressos propis, emancipar-se o tenir parella, influeixen en el sentiment de soledat.² Com podem observar al Gràfic 5, a igualtat de condicions, les persones joves que viuen emancipades se senten menys soles que les que continuen convivint amb els seus progenitors. La convivència amb els progenitors està associada a un sentiment de soledat que pot ser el reflex del malestar o la frustració per no haver aconseguit la independència residencial, un episodi vital associat amb la transició a la vida adulta. Podríem pensar que la situació de coresidència amb els progenitors en condicions de confinament ha pogut incrementar el malestar en la convivència entre progenitors i fills/es. Tanmateix, els resultats d'aquesta mateixa enquesta mostren que un de cada quatre joves considera que amb l'arribada de la pandèmia la relació amb la seva família ha millorat i només un 8,7 % dels no emancipats reconeix que ha empitjorat.

Gràfic 5. Probabilitat que el/la jove se senti sol/a segons emancipació

Nota 1: Soledat indirecta (escala UCLA > 6).

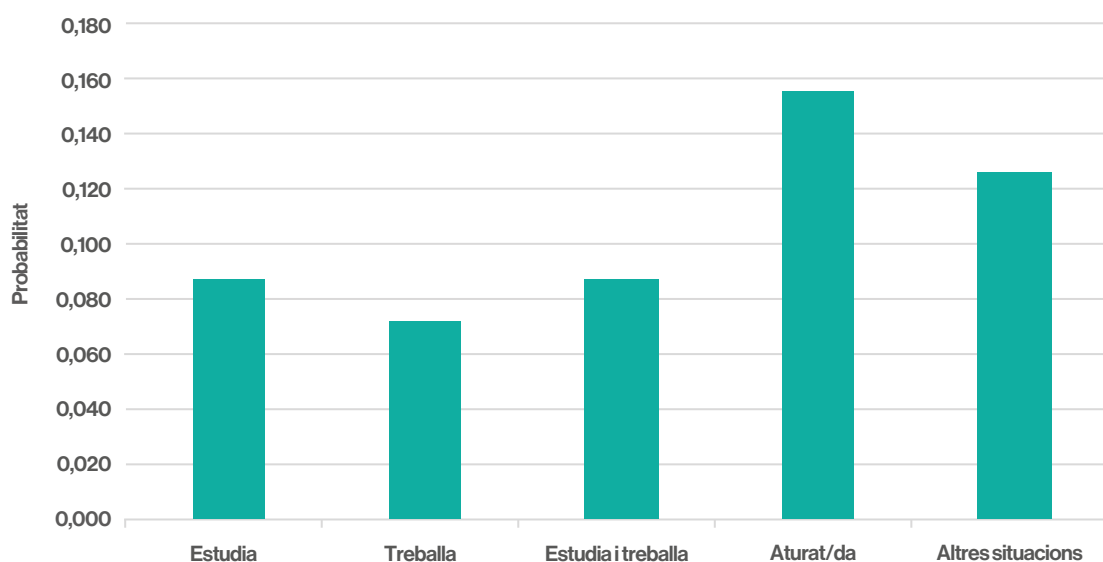
Nota 2: Probabilitat calculada controlant els efectes de les variables gènere, edat, nacionalitat, estrat del barri, situació laboral-educativa, ingressos i situació afectivosexual.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

² Per a això, hem introduït conjuntament aquestes variables en una regressió logística amb altres variables, com ara el gènere, l'edat, l'estrat del barri i la nacionalitat, que solen utilitzar-se per explicar fenòmens socials. Amb aquesta tècnica d'anàlisi multivariable és possible aïllar l'efecte real (no contaminat per altres factors) d'una variable explicativa sobre una variable dependent dicotòmica, en aquest cas, sentir-se sol/a o no sentir-se sol/a (indicador indirecte).

Un factor que protegeix els i les joves del sentiment de soledat és la seva vinculació al mercat de treball o a l'educació. Les persones joves que treballen o estudien tenen una probabilitat significativament més baixa de sentir-se soles que les que es troben en situació d'atur (a igualtat d'altres condicions). Segons l'EJOB2020, l'atur afecta el 13,8 % dels i les joves de 16 a 34 anys residents a Barcelona, sens dubte una proporció que s'ha vist agreujada durant la crisi de la pandèmia del Covid-19, arribant a duplicar-se respecte a l'any anterior. La relació entre soledat i atur va segurament en la doble direcció. L'atur pot desencadenar situacions de soledat i, per la seva banda, la soledat pot exposar les persones a l'atur. A falta d'estudis longitudinals, és difícil reconstruir la relació causa-efecte entre atur i soledat. Tanmateix, l'evidència longitudinal disponible a altres països posa de manifest que aquesta explicació no esgota l'associació observada (Mathews, *et al.*, 2019).

Gràfic 6. Probabilitat que el/la jove se senti sol/a segons la situació laboral i educativa

Nota 1: Soledat indirecta (escala UCLA > 6).

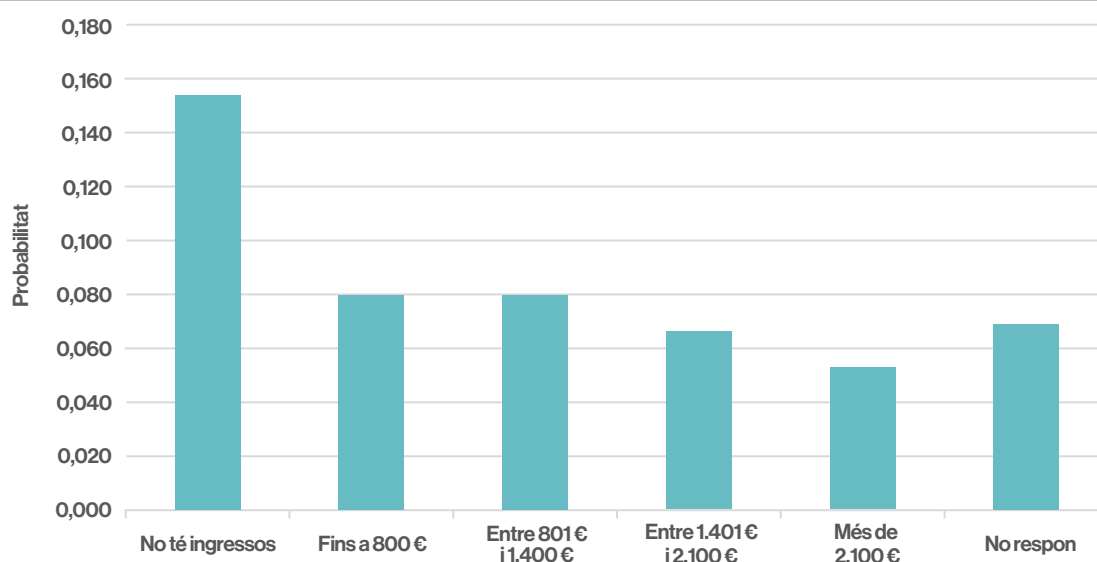
Nota 2: Probabilitat calculada controlant els efectes de les variables gènere, edat, nacionalitat, estrat del barri, emancipació, ingressos i situació afectivosexual.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Hi ha raons per pensar que l'atur pot provocar un deteriorament de la soledat. La feina compleix una funció que va més enllà de la dimensió instrumental. A més de proporcionar recursos econòmics que possibiliten que la persona desenvolupi una vida integrada, compleix una sèrie de funcions latents: imposa una estructura temporal a la nostra vida diària, promou el desenvolupament de relacions socials amb persones que no pertanyen al nucli familiar, afavoreix l'adquisició de coneixements i habilitats, vincula les persones amb fites de caràcter social i defineix l'estatus i la identitat personal. Tots aquests aspectes són crucials durant les etapes de transició a la vida adulta. L'atur afecta el funcionament integrat de la persona, la seva autonomia, la seva competència i la seva autoimatge. Aquests factors incrementen el risc que l'atur generi malestar i soledat entre les persones joves.

Un altre dels factors associats a l'autonomia i emancipació dels i les joves és la disponibilitat de recursos econòmics. Novament, observem que l'absència d'aquests recursos propis exposa els i les joves a una alta probabilitat de sentir-se sols/es en comparació amb els que tenen ingressos (pràcticament el doble), tal com s'observa al Gràfic 7. D'altra banda, observem que els que disposen d'un nivell alt d'ingressos tenen una probabilitat més baixa de sentir-se sols si es compara amb els que disposen de nivells més baixos de recursos.

Gràfic 7. Probabilitat que el/la jove se senti sol/a segons ingressos mensuals propis

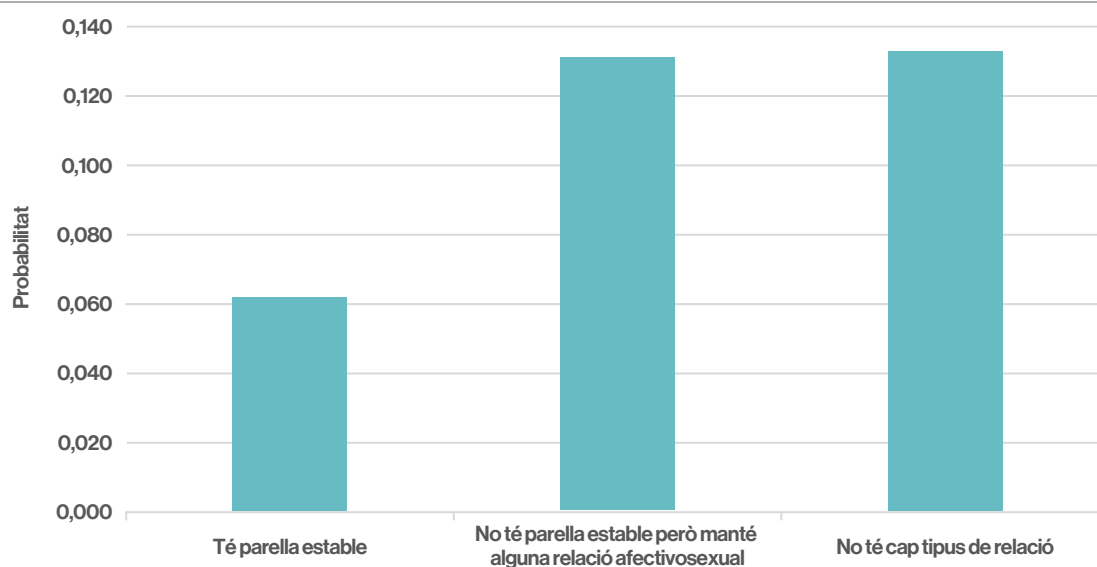
Nota 1: Soledat indirecta (escala UCLA > 6).

Nota 2: Probabilitat calculada controlant els efectes de les variables gènere, edat, nacionalitat, estrat del barri, emancipació, situació educativa-laboral i situació afectivosexual.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Les relacions íntimes juguen un paper rellevant en els processos de transició a la vida adulta, així com en els sentiments de soledat emocional. L'etapa de l'adolescència i la joventut es caracteritza per tenir les primeres relacions i experiències romàntiques que constitueixen l'origen de vincles emocionals que contribueixen al desenvolupament de l'autoestima, així com a la salut física i mental de les persones i al seu benestar (Meia i Allen, 2008; Fischman, 2011). Les dades de l'EJOB2020 indiquen que la probabilitat de sentir-se sol/a augmenta considerablement (és més del doble) entre els i les joves que no tenen parella o que tenen alguna relació no estable, en comparació amb els que tenen una parella estable (Gràfic 8). També es pot tenir en consideració que, a diferència del que succeeix als països del nord i centre d'Europa, els processos d'emancipació residencial a Catalunya són majoritàriament projectes de convivència en parella i, per tant, estan estretament lligats a processos d'emancipació i formació d'una nova família (Marí-Klose *et al.*, 2012).

Gràfic 8. Probabilitat que el/la jove se senti sol/a segons situació afectivosexual

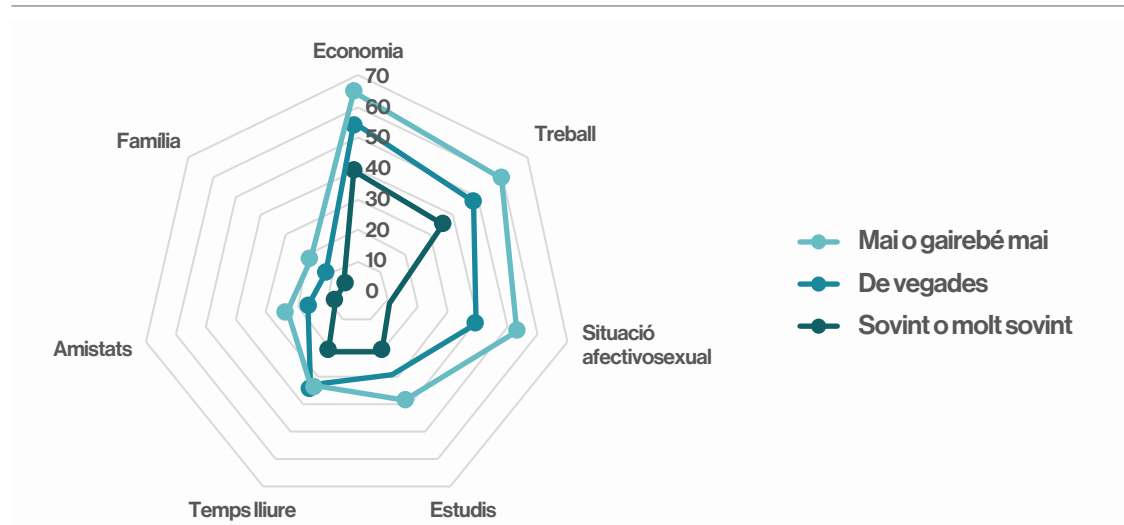
Nota 1: Soledat indirecta (escala UCLA > 6).

Nota 2: Probabilitat calculada controlant els efectes de les variables gènere, edat, nacionalitat, estrat del barri, emancipació, situació educativa-laboral i ingressos.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Finalment, cal destacar que la soledat entre els i les joves sembla tenir una relació estreta amb la frustració i el no-acompliment d'expectatives respecte a determinats episodis vinculats amb la transició a la vida adulta, com podem apreciar al Gràfic 9.

Gràfic 9. Nivell d'insatisfacció amb diferents àmbits segons la freqüència amb què se sent sol/a (percentatges)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Entre les persones joves que se senten soles amb freqüència, els nivells d'insatisfacció són especialment alts en els àmbits relacionats amb la transició a la vida adulta: així un 64 % dels i les joves que sovint se senten sols estan insatisfets amb l'economia, el 59,6 % amb la feina i el 52,6 % amb la situació afectivosexual. La percepció subjectiva d'insatisfacció, així com les condicions objectives vinculades amb el no-acompliment de certes etapes de transició a la vida adulta, estan estretament relacionades amb els sentiments de soledat entre les persones joves.

4. CONCLUSIONS

Com hem pogut observar la soledat no es distribueix de forma aleatòria entre les persones joves. Durant la joventut, hi ha persones que estan més exposades a sentir-se soles, i aquest sentiment sembla lligat a la frustració i al no-acompliment d'episodis vinculats a la transició a la vida adulta. Sentir-se integrat socialment, poder complir les expectatives individuals i socials, són aspectes elementals per garantir el benestar i el desenvolupament de les persones.

La nostra anàlisi s'emmarca en la teoria del cicle de vida (*life span theory*) que considera que la transició de l'escolarització formal obligatòria a l'educació superior i/o al mercat de treball conforma una etapa particularment de risc en funció d'esdeveniments i influències del context (Heckhausen *et al.*, 2010; Dietrich *et al.*, 2012). Es tracta d'un període de desenvolupament especialment crític per la convergència crucial de diferents dimensions que vertebraven la vida de les persones: educativa, ocupacional, social, familiar, íntima, etc. L'efecte potencial d'esdeveniments macroeconòmics com la crisi econòmica o la pandèmia en les trajectòries vitals de les persones joves pot ser determinant en el seu benestar. Per exemple, es retarden certes transicions, s'estenen períodes d'incertesa laboral o educativa, o s'ajorna el calendari de formació d'una família o reproductiu. Resultats recents obtinguts amb enquestes longitudinals a Austràlia evidencien que la crisi econòmica iniciada el 2008 ha tingut efectes en dimensions del benestar dels i de les joves i que aquests efectes són diferencials en funció de la coincidència de la crisi amb l'edat "esperada" en la qual es produeixen certes transicions vitals com ara l'emancipació de la llar familiar (Parker *et al.*, 2016). Hem observat resultats equivalents a la mostra de joves de Barcelona.

Actualment, la població jove, tant a Barcelona com a la resta del territori, ha patit les conseqüències de la pandèmia en etapes diferents de la seva trajectòria vital. Per a uns, la crisi sanitària i econòmica ha pogut suposar l'abandonament d'estudis superiors; per a altres, la recerca infructuosa de la seva primera feina, la pèrdua de la feina o el retard en l'emancipació i en la formació d'una família. Aquestes situacions poden tenir conseqüències rellevants en la soledat i malestar dels i de les joves amb efectes acumulatius potencials que condicionaran la seva vida adulta. Identificar millor els grups més exposats a la soledat permet desenvolupar polítiques públiques i programes d'actuació més eficaços. En aquest sentit, és necessari, d'una banda, continuar investigant sobre les causes i conseqüències de la soledat en diferents etapes vitals, en especial durant la joventut, amb l'aportació d'una mirada longitudinal que permeti observar els efectes de la pandèmia a mitjà i llarg termini. D'altra banda, les dades de l'EJOB2020 ens fan pensar que, per combatre la soledat de les persones joves, cal impulsar mesures que les acompanyin, assessorin i donin suport econòmic i social per a la consecució dels seus projectes de vida.

La soledat no desitjada pot aparèixer en qualsevol etapa del cicle de vida i es pot incrementar amb algunes experiències viscudes. Les dades aportades en aquest capítol demostren que el sentiment de soledat en la joventut té una naturalesa diferent respecte a altres etapes vitals, ja que es basa en les expectatives i la frustració en la transició cap a l'edat adulta. És necessari, per tant, que la lluita contra la soledat es desenvolupi en el marc d'una estratègia amb perspectiva de cicle de vida i adapti les polítiques específiques en funció dels diferents col·lectius i de la seva naturalesa, tant des de l'atenció com, sobretot, des de la prevenció. Només així podrem combatre les diferents soledats.

5. BIBLIOGRAFIA

- Australian Loneliness Report (2018). A survey exploring the loneliness levels of Australians and the impact on their health and Wellbeing. Accessible a <https://psychweek.org.au/wp/wp-content/uploads/2018/11/Psychology-Week-2018-Australian-Loneliness-Report.pdf>.
- BBC Loneliness Experiment (2018). Who feels lonely? The results of the world's largest loneliness study. Accessible a <https://www.bbc.co.uk/programmes/articles/2yzhfv4DvqVp5nZyxBD8G23/who-feels-lonely-the-results-of-the-world-s-largest-loneliness-study>.
- Brennan, T. (1982). Loneliness at adolescence. *A Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (L.A. Peplau i Sr. Pedman, eds.), pp. 269- 290. Nova York: John Wiley & Sons.
- Cacioppo J. i S Cacioppo (2018) The growing problem of loneliness. *The Lancet* 391(10119):426.
- Cacioppo J. T., L. C. Hawkely, i R.A. Thisted (2010) Perceived social isolation makes me sad: Five-year cross-lagged analysis of loneliness and depressive symptomatology in the Chicago Health, Aging and Social Relations study. *Psychol Aging* 25: 453-463.
- Caspi, A., et al. (2006). Socially isolated children 20 years later: Risk of cardiovascular disease. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 160(8): 805-811.
- CIGNA (2018). US Loneliness Index. Accessible a https://www.multivu.com/players/English/8294451-cigna-us-loneliness-survey/docs/IndexReport_1524069371598-173525450.pdf.
- Christiansen, J., Larsen, F. B., i Lasgaard, M. (2016). Do stress, health behaviour, and sleep mediate the association between loneliness and adverse health condition among older people? *Social Science and Medicine* 152: 80-86.
- Child S. i Lawton L. (2019) Loneliness and social isolation among young and late middle-age adults: associations with personal networks and social participation. *Aging Ment Health*. 23(2):196-204.
- de Jong Gierveld, J. (1987). Developing and testing a model of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(1), 119-128.
- de Jong Gierveld, J., van Tilburg, T. G., i Dykstra, P. A. (2006). Loneliness and social isolation. A D. Perlman & A. Vangelisti (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 485-500). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Dietrich, J., Jokisaari, M., i Nurmi, J. E. (2012). Work-related goal appraisals and stress during the transition from education to work. *Journal of Vocational Behavior*, 80(1), 82-92.
- Durkheim, E. (1989)[1897] *El Suicidio*. Madrid: Akal.
- Eccles, A. M., Qualter, P., Madsen, K. R., & Holstein, B. E. (2020). Loneliness in the lives of Danish adolescents: Associations with health and sleep. *Scandinavian Journal of Public Health* 48 (8):877-887.
- Elias N. (2010)[1982] *La soledad de los moribundos*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- Harris, R. A., Qualter, P., i Robinson, S. J. (2013). Loneliness trajectories from middle childhood to pre-adolescence: Impact on perceived health and sleep disturbance. *Journal of Adolescence*, 36(6): 1295-1304.
- Hawkley L. C. i J. T. Cacioppo (2010) Loneliness Matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms. *Annals of Behavioral Medicine* 40(2): 218-227.
- Heckhausen, J., et al. (2010). A motivational theory of life-span development. *Psychological Review*, 117, 32-60.

- HM Government (2018) *A connected society: A strategy for tackling loneliness* Department for Digital, Culture, Media, and Sport, London, UK. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/936725/6.4882_DCMS_Loneliness_Strategy_web_Update_V2.pdf
- IMERSO (2008). *Dimensiones subjetivas del envejecimiento. Colección Estudios. Serie Personas Mayores*. Núm. 11007. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Jeffrey, K., S. Abdallah, J. Michaelson (2017) The cost of loneliness to UK employers New Economics Foundation, Londres.
- Jo Cox Commission (2017) Compating loneliness one conversation at a time: A call to action. A <https://www.ageuk.org.uk/our-impact/campaigning/jo-cox-commission/>
- Lasgaard, M., K. Friis, M. Shevlin (2016) Where are all the lonely people? A population-based study of high-risk groups across the life-span. *Soc. Psych. & Psych. Epidem.*, 51: 1373-1384.
- Luhmann M, i Hawkey LC. (2016) Age differences in loneliness from late adolescence to oldest old age. *Dev Psychol.* 52(6): 943.
- Mathews, T. *et al.* (2019) Lonely young adults in modern Britain: Finding from an epidemiological cohort study. *Psychol Med.* 49 (2): 268-277.
- Matthews T, *et al.* (2017) Sleeping with one eye open: loneliness and sleep quality in young adults. *Psychological Medicin.* 47:2177-2186.
- Meier, A.; Allen, G. (2008) Intimate Relationship Development During the Transition to Adulthood: Differences by Social Class. *New Dir. Child Adolesc.* 2008, 25-39.
- Parker Ph. *et al.* (2016) What effect did the global financial crisis have upon youth wellbeing? Evidence from Australian cohorts. *Developmental Psych* 52: 640-651.
- Peplau, L. i D. Perlman (1982) "Perspectives on loneliness" a *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. Nova York: Wiley.
- Putnam R.D. (2000) *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. Nova York: Simon & Schuster.
- Qualter P. *et al.* (2015) Loneliness across the life span. *Perspect Psychol Sci* 10(2): 250-64.
- Riesman, D. *et al* (1964)[1950] *La muchedumbre solitaria*. Buenos Aires: Paidós.
- Rokach, A. i Brock, H. (1997). Loneliness. A multidimensional experience. *Psychology: A Journal of Human Behavior* 34(1).
- Smalbrugge M, *et al.* (2006) Incidence and outcome of depressive symptoms in nursing home patients in the Netherlands. *Am J Geriatr Psychiatry* 14(12):1069-76.
- Sjöberg L, *et al.* (2013) Secular changes in the relation between social factors and depression: a study of two birth cohorts of Swedish septuagenarians followed for 5 years. *J Affect Disord.* 150(2):245-52.
- Sennett, R. (2011) [1971] *El declive del hombre público*. Barcelona: Anagrama.
- Stephoe, A., Shankar, A., Demakakos, P., & Wardle, J. (2013). Social isolation, loneliness, and all-cause mortality in older men and women. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(15): 5797-5801.
- Stickley *et al.* (2016) Loneliness and its association with psychological and somatic health problems among Czech, Russian and U.S. adolescents. *BMC Psychiatry* 16 (128).
- Tönnies (2009) [1887] *Comunidad y asociación*. Madrid: Comares.

Tillich, P. 1959, *The Eternal Now*. Nueva York: The Scribner Library.

Valtorta, N., i Hanratty, B. (2012). Loneliness, isolation and the health of older adults: Do we need a new research agenda? *Journal of the Royal Society of Medicine*, 105(12): 518-522.

Vanhalst, J., Luyckx, K., Teppers, E., i Goossens, L. (2012). Disentangling the longitudinal relation between loneliness and depressive symptoms: Prospective effects and the intervening role of coping. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 31(8), 810-832.

Victor, C.R., K. Yang (2012) The prevalence of loneliness among adults: A case study of the United Kingdom. *Journal of Psychology*, 146: 85-104.

Weiss, R. S. (1973) *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT press.

Zolyomi, E. (2019) Peer Review on "Strategies for supporting social inclusion at older age". Thematic Discussion Paper. Loneliness in Europe. Comissió Europea.

9.

LA SALUT DE LA JOVENTUT DE BARCELONA A L'INICI DE LA PANDÈMIA

PEDRO GALLO

Universitat de Barcelona

ALBERT JULIÀ

Universitat de Barcelona

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans
de Barcelona (IERMB)

1. INTRODUCCIÓ

L'ús de l'Enquesta de Joventut de Barcelona de 2020 (EJOB2020) és un oportunitat única per oferir, des del punt de vista dels joves, una mirada sobre la seva salut. Al llarg d'aquest capítol ens referirem a la salut tant en la seva dimensió física com mental, aprofundint-hi des de diferents perspectives com ara el gènere, l'edat, i la condició socioeconòmica del jove. La salut no és quelcom individual. Si bé és la persona especialment el qui pateix un determinat malestar o malaltia, també afecta el seu entorn familiar, d'amistats o laboral. I, a la inversa, els mateixos entorns també es consideren determinants de la salut del jove. En aquest capítol hem volgut aproximar-nos a la salut de la joventut de Barcelona amb una visió social, de determinants socials de l'estat de salut, identificant elements que ens ajuden a entendre i explicar la bona o mala salut, així com les diferències entre la salut d'uns joves i la d'altres.

Es mostraran també dades exclusives de com la COVID-19 està tenint un impacte sobre la salut, especialment sobre la salut mental i els hàbits dels joves. Entenem que la pandèmia és un element central per entendre avui la salut dels joves tant barcelonins com de la resta del món. Ja es disposa d'una evidència creixent publicada internacionalment sobre com la COVID-19 n'està afectant la salut mental. Molts d'aquests estudis provenen d'altres països i de contextos diferents al de Barcelona. En general, ens adverteixen d'un efecte psicològic important tant immediat com, pel que sembla, durador en el temps. L'aïllament social propi de les polítiques restrictives de la mobilitat, l'augment de les dificultats per accedir als serveis terapèutics o la pèrdua/reducció important de moltes de les seves activitats i ocupacions —escola, feina i formació— fan que els joves siguin una població altament vulnerable pel que fa a la salut (Power *et al.*, 2020). L'experiència de pandèmies i quarantenes anteriors ens ha ensenyat, per exemple, que períodes prolongats d'aïllament social poden influir especialment en la dimensió mental de la salut, associada, entre altres qüestions, a la pèrdua d'ingressos durant la quarantena, a la pèrdua de la feina després de la quarantena i a les complicacions en les relacions familiars (Jiao *et al.*, 2020, Wang *et al.*, 2020, Długosz, 2021). En aquest sentit, l'evidència científica assenyala que els treballadors joves són els que tenen més probabilitats de patir inseguretat laboral, amb salaris baixos i horaris inestables. La pandèmia de la COVID-19 i la recessió posterior han minvat la poca seguretat laboral que hi havia per als joves a molts països del nostre entorn; també ha succeït en el nostre amb indústries molt afectades pel tancament econòmic com ara l'hostaleria i el turisme, el comerç minorista o la cultura, els grans sectors que ofereixen ocupació als joves.

Finalment, cal posar de manifest en aquest capítol que no tots els joves veuen afectada la seva salut de la mateixa manera i en el mateix grau. Els joves amb característiques concretes, com ara més o menys privació material, una determinada classe social o que resideixen a barris de més o menys baixa renda mitjana i pateixen malalties de base o tenen feines més precàries, veuran com la seva exposició a alguns d'aquests riscos socials es traduirà en una salut física i mental desigual.

2. L'AUTOPERCEPCIÓ DE SALUT DELS JOVES A BARCELONA

Els indicadors d'autopercepció de salut són indicadors molt comuns en la majoria d'enquestes per aproximar-nos a la salut d'una població. Es tracta d'indicadors subjectius —perquè es basen en declaracions dels mateixos entrevistats— que es recullen, per exemple, mitjançant les enquestes de salut, i són, a més, indicadors molt contrastats internacionalment i construïts amb rigor científic.

Aquests indicadors ens ofereixen una visió certament complementària de la visió que aporten les estadístiques oficials de salut, com ara els registres de mortalitat, les estadístiques d'utilització dels diferents serveis sanitaris —atenció primària, especialitzada, hospitalària i d'urgències— o el consum que es fa de medicaments de les farmàcies. De fet, molta de la bona o mala salut que pugui tenir una població no acaba reflectint-se en aquestes estadístiques oficials, però això no implica que no sigui real. Els indicadors d'autopercepció ens permeten atansar-nos amb rigor a aquesta realitat.

La Taula 1 ens mostra les diferències de gènere en la salut percebuda pels joves de Barcelona (15-34 anys) quan responen a la pregunta “Com diria que és el seu estat de salut en general?” en dues enquestes realitzades a Barcelona en dos moments diferents en el temps: l'Enquesta de Salut de Barcelona (ESB2016) i l'EJOB2020. Es tracta d'una pregunta generalista i que pot estar copsant aspectes tant físics com mentals de la salut del jove.

Taula 1. Autopercepció de la salut dels joves segons sexe (%)

	ESB2016			EJOB2020		
	Home	Dona	Total	Home	Dona	Total
Excel·lent	24,6	23,7	24,1	27,9	20,7	24,3
Molt bona	43,5	43,6	43,6	37,5	40,7	39,1
Bona	26,5	25,2	25,8	29,0	29,6	29,3
Regular	4,3	5,8	5,1	5,0	8,3	6,7
Dolenta	1,0	1,7	1,4	0,6	0,7	0,6
Total	100	100	100	100	100	100

Fonts: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Salut de Barcelona (ESB2016) i de l'EJOB2020.

Segons aquestes dades podem afirmar que l'estat de salut dels joves a Barcelona es percep majoritàriament com a positiu a les dues enquestes, el 2016 i el 2020. Aquesta valoració positiva de la salut representa un percentatge molt elevat dels casos, tant entre els homes com entre les dones. Només un 6,5 % (ESB2016) i un 7,3 % (EJOB2020) declaren que la seva salut és regular o dolenta. S'observa a la taula 1, en el cas de les dues enquestes, una diferència segons gènere: elles declaren en més gran mesura una pitjor percepció de la salut (el 7,5 % de les dones davant del 5,3% dels homes a l'ESB2016, i el 9 % de les dones davant el 5,6 % dels homes joves a l'EJOB2020). Aquestes diferències en salut per gènere no són només pròpies de Barcelona, ni tan sols del conjunt del país. La immensa majoria d'enquestes de salut assenyalen una pitjor autopercepció de la salut entre les dones de qualsevol edat comparades amb els homes de qualsevol edat, independentment de l'indicador d'autopercepció de salut que utilitzem, ja sigui l'estat de salut general —el que es mostra a la Taula 1— o altres indicadors que puguem construir a partir de l'enquesta, com ara la restricció d'activitats diàries per un problema de salut o la presència d'un problema de salut crònic, per posar dos exemples més. Així, constatem a la Taula 1 que les diferències de gènere respecte a la salut persisteixen quan ens centrem en joves barcelonins. Les joves declaren una salut més dolenta que els joves i això es manté —fins i tot augmenta— en els quatre anys que separen les dues enquestes. Així mateix, si bé s'observa una valoració positiva majoritària de la salut entre els joves, s'adverteix un lleu retrocés respecte a enquestes anteriors i un lleuger augment de les desigualtats per gènere.

La Taula 2 ens ofereix una visió complementària segons grups d'edat dels joves. Si bé la valoració positiva de la salut és la norma per a tots els grups d'edat, volem destacar un percentatge lleugerament superior de joves en el grup d'edat de 15 a 19 anys que declaren tenir més mala salut. Es tracta, però, d'una diferència petita amb altres grups d'edat. D'altra banda, no s'observen diferències significatives quant a l'autopercepció de salut segons el lloc de naixement del/de la jove (dades no incloses a la Taula 2).

Taula 2. Autopercepció de salut dels joves segons grups d'edat (%)

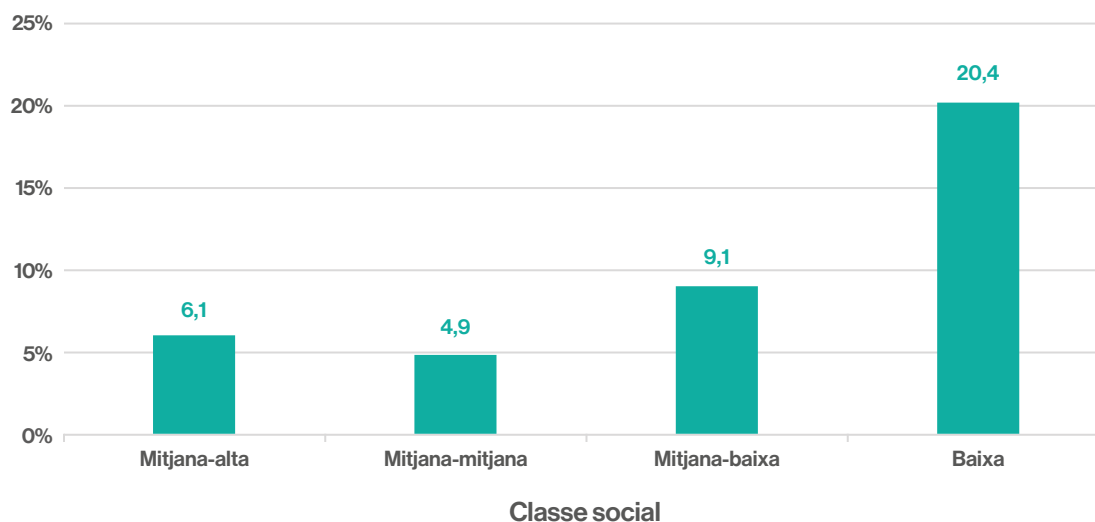
	Grups d'edat				
	De 15 a 19	De 20 a 24	De 25 a 29	De 30 a 34	Total
Excel·lent/Molt Bona/Bona	91,7	92,3	93,5	92,7	92,7
Regular/Dolenta	8,3	7,7	6,5	7,3	7,3
Total	100	100	100	100	100

Fonts: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Un dels factors que generalment s'associa a més desigualtats en salut, també en els joves, és l'estatus social. Al llarg del temps s'han acumulat evidències que mostren fins a quin punt les diferències socioeconòmiques marquen sobre manera la qualitat de vida de les llars. Pertànyer a una classe social baixa o alta determina en molts casos el nivell d'accés a diferents recursos i serveis, així com els hàbits i els comportaments relacionats amb la salut. Aquestes diferències tenen el seu impacte en la salut de les persones. Les llars de classe social baixa solen tenir menys recursos i més privació econòmica i material, solen tenir pautes de comportaments menys saludables (pautes de consum basades en dietes més riques en aliments processats i greixos; menys exercici físic i més sedentarisme; etc.), solen viure en habitatges menys condicionats i en entorns més deteriorades. D'altra banda, també tenen una probabilitat més gran de patir situacions de tensió o estrès perquè solen ser més vulnerables al risc de patir pobresa o exclusió social.

En aquest sentit, cal esperar que l'estatus social dels joves també es vegi afectat per aquestes desigualtats socials i que tot això repercuteixi en la seva situació de salut. Al gràfic següent es pot observar que, a mesura que baixem en la classe social, empitjora l'autopercepció de salut de manera molt significativa. El percentatge de joves a Barcelona que afirmen no tenir una bona salut passa del 6,1 % en la classe social mitjana-alta a un 20,4% en la classe social baixa (Gràfic 1). Pertànyer a la classe social més baixa dispara, per tant, la percepció negativa de salut. Malgrat que es tracta d'una associació esperada, els resultats mostren unes diferències molt elevades tenint en compte que suposadament la població jove és també la població més sana.

Gràfic 1. Joves que declaren que no tenen bona salut segons classe social (%)

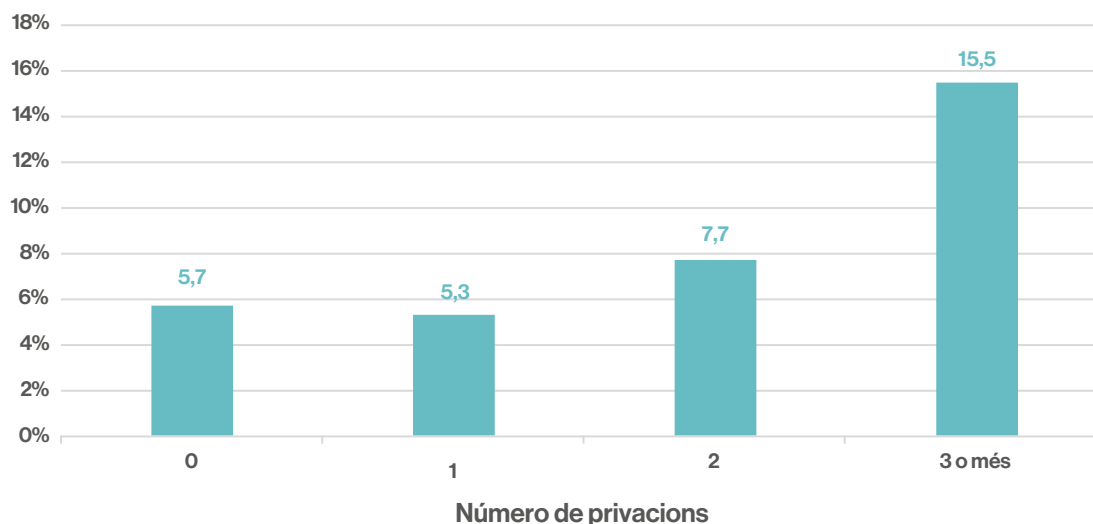

Nota: No s'inclouen els resultats de la classe social alta perquè es disposa de molt pocs casos.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Advertim també que altres variables utilitzades a l'EJOB2020 confirmen aquesta realitat. Els joves que pateixen privacions materials¹ declaren tenir pitjor salut que els que tenen pocs o cap d'aquests problemes. Així, com s'observa al gràfic següent, entre els joves que acumulen més nivells de privació material el percentatge dels que declaren no tenir bona salut és superior. La diferència arriba a triplicar-se entre els joves que tenen nivells alts de privació material (15,5 %) per comparació als que tenen una o cap privació.

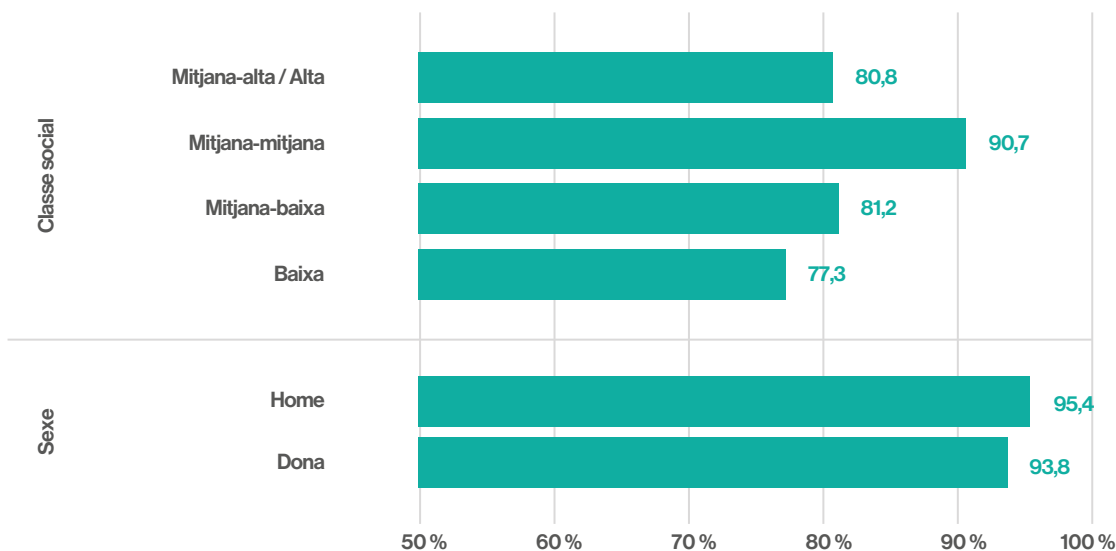
Gràfic 2. Joves que declaren que no tenen bona salut segons el nombre de privacions materials (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Una bona manera d'analitzar aquest tipus d'associacions és tenint en compte altres variables mitjançant l'anàlisi de probabilitats. És a dir, fins a quin punt hi ha diferències entre les classes socials o el gènere dels joves pel que fa a la salut quan es tenen en compte altres variables possibles (com ara l'edat, el barri de residència, etc.). Al gràfic següent podem observar alguns resultats d'aquest tipus d'anàlisi. Segons les dades de l'EJOB2020, les dones tenen menys probabilitats de declarar una salut positiva (bona, molt bona o excel·lent) que els homes independentment de l'edat que tinguin, el barri on visquin, la classe social o el moment de l'enquesta (abans o després del confinament). Així mateix, podem trobar diferències més pronunciades segons la classe social. La classe baixa té un 77,3 % de probabilitat de declarar una salut positiva, mentre que en la classe mitjana-mitjana la probabilitat augmenta fins al 90,7 %.

Gràfic 3. Probabilitat d'autopercepció positiva de salut segons sexe i classe social

Nota: Els resultats són estadísticament significatius. S'han obtinguts a partir d'una regressió logística multivariable (controlant per la variables "país de naixement", "edat", "estrat de barri", "data de l'enquesta").

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

¹ A l'EJOB2020 s'inclouen cinc indicadors de privacions materials: 1) no permetre's fer front a una despesa inesperada de 700 amb els recursos propis; 2) no permetre's poder anar de vacances com a mínim una setmana a l'any; 3) no permetre's menjar carn/peix o equivalent en vegetarians una vegada cada dos dies; 4) no poder permetre's mantenir l'habitatge a una temperatura adequada els mesos freds; i 5) tenir retards en els pagaments associats a l'habitatge o en els subministraments en els darrers 12 mesos.

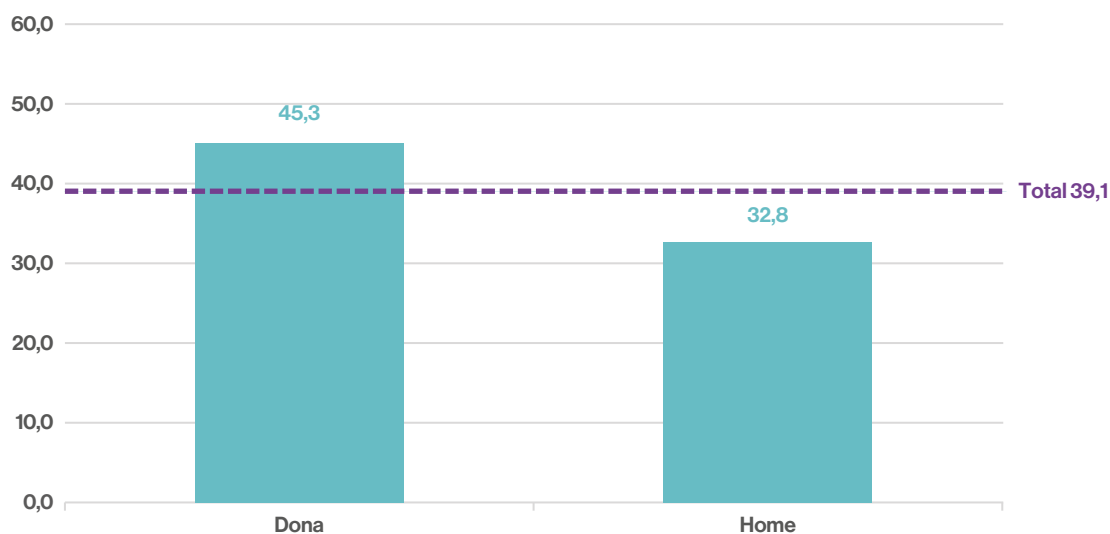
Les dades de l'EJOB2020 mostren que la salut general dels joves no sembla que es vegi afectada de manera significativa pel confinament que es va iniciar el març de 2020. En l'apartat següent analitzem de forma més focalitzada si el confinament va tenir o no efectes sobre la salut mental dels joves de Barcelona.

3. EL RISC DE MALA SALUT MENTAL EN ELS JOVES DE BARCELONA

La magnitud dels efectes dels problemes de salut mental en els joves al llarg de les seves vides supera amb escreix els efectes dels problemes de salut física que es presenten de manera precoç (Goodman *et al.*, 2011). Convé, per tant, dedicar una secció del capítol de salut a explorar detalladament com la mala salut mental està present entre els joves de Barcelona. Per a això, fem ús d'un instrument molt útil, fàcil d'administrar i validat com ara el GHQ-12 (Global Health Questionnaire). Es tracta de l'escala d'ansietat i depressió de Goldberg (Goldberg, 1978). El GHQ-12 consta de 12 preguntes sobre aspectes relacionats amb la salut mental. Una puntuació global igual o superior a tres (≥ 3) ens indica un risc de mala salut mental en la població en la qual s'aplica l'instrument.

Les dades d'aquest indicador a l'EJOB2020 mostren que un 39,1 % de la població jove de Barcelona presentava un risc de mala salut mental en el moment en què van ser enquestats (GHQ ≥ 3). Les diferències són molt acusades entre les dones i els homes i més freqüents entre les dones joves (45,5 %) que entre els homes joves (32,8 %). És a dir, gairebé la meitat de les joves té risc de patir mala salut mental, mentre que en el cas dels joves correspondria gairebé a un terç. Com veurem més endavant, es tracta d'uns percentatges molt elevats si els comparem amb altres enquestes similars sobre el mateix grup de població.

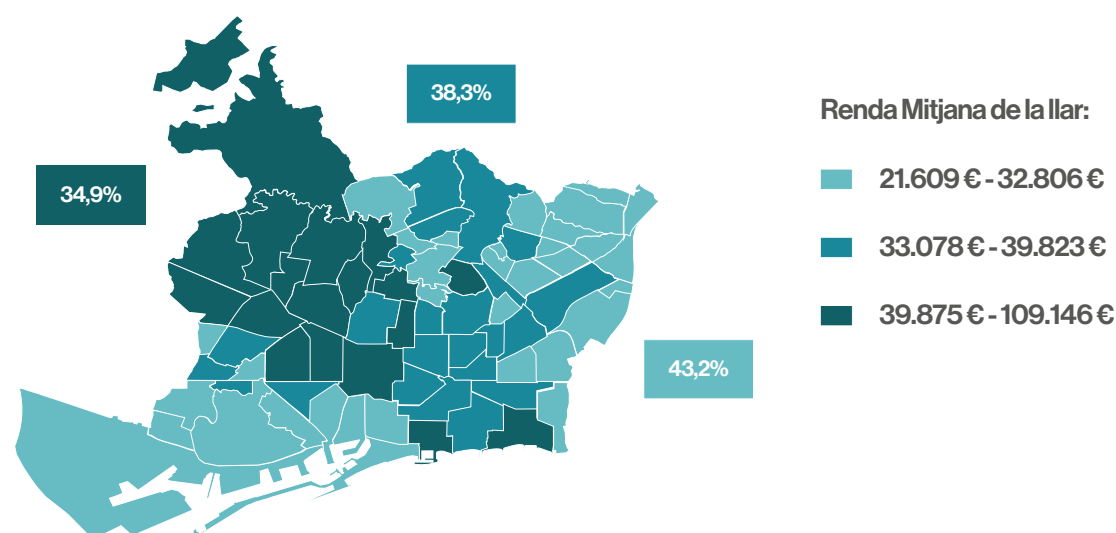
Gràfic 4. Joves en risc de mala salut mental (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Hi ha altres variables que mostren grans desigualtats en salut mental entre els joves de Barcelona. Una d'aquestes variables és el territori de la ciutat on viuen. Els barris solen concentrar perfils socials més o menys homogenis, i poden crear tant efectes positius com negatius per les seves característiques físiques i socials. Alguns barris poden afavorir el sentiment de pertinença, de seguretat, així com concentrar perfils amb xarxes socials robustes, amb més interacció o capital social. En aquest sentit, les dades de l'EJOB2020 mostren que les desigualtats en la salut mental estan associades en part al territori on viuen els joves. Els barris amb rendes mitjanes més baixes tenen un percentatge superior de joves amb risc de mala salut mental (43,2 %), mentre que aquest percentatge es redueix de manera substancial als barris de rendes mitjanes de nivell mitjà (38,3 %) i especialment als de rendes mitjanes de nivell alt (34,9 %).

Figura 1. Percentatge de joves amb risc de mala salut mental segons l'estrat de barris

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Per conèixer detalladament els diferents elements que componen el risc de mala salut mental dels joves a Barcelona es poden analitzar els diferents ítems que componen l'indicador GHQ-12. Així, a la Taula 3 podem veure els percentatges dels joves que contesten estar en una situació de malestar quant a diferents aspectes relacionats amb la salut mental. La taula mostra les dades de l'EJOB2020, però també d'altres enquestes anteriors a Barcelona (Enquesta de Salut de Barcelona, ESB2016), Catalunya i Espanya (Enquesta Nacional de Salut Espanyola, ENSE2017). D'altra banda, en les dades de l'EJOB2020 s'ha pogut diferenciar la mostra per la data de l'enquesta: a l'inici de la pandèmia i del confinament domiciliari (març de l'any 2020), i després del confinament ja en la desescalada de la primera onada de contagis (juny-juliol del 2020). D'aquesta manera, es poden dirimir les possibles diferències abans i després de l'inici de la pandèmia i de les restriccions en el risc de patir problemes de salut mental en els joves².

Dels resultats de l'EJOB2020 destaca l'alt percentatge de joves que se senten aclaparats i en tensió (54,8 % en el total de la mostra), els que declaren pèrdua de son (47,9 %), falta de concentració (33,7 %), sensació d'incapacitat per superar les dificultats (33,7 %), i sentir-se poc feliços i deprimits (32,2 %). La taula mostra que per a la majoria d'indicadors —llevat d'unes quantes excepcions— el malestar psicològic és més elevat en el període postconfinament que a l'inici de la pandèmia. Les diferències més acusades les trobem en no haver pogut concentrar-se bé en la feina que feien (quinze punts percentuals més elevat el juny-juliol que el març de 2020), no poder gaudir de les activitats normals de cada dia (atorze punts percentuals) i sentir-se poc feliç o deprimat (tretze punts percentuals). Encara que no es mostra a la taula, les dades de l'EJOB2020 també assenyalen que pràcticament en tots els aspectes del qüestionari GHQ-12 les dones joves mostren pitjors valors que els homes.

² Cal ser prudents amb la interpretació de les dades de la mostra de l'EJOB2020 de març perquè no és representativa de la població jove. Aquesta mostra d'entrevistes és sensiblement inferior a la de juny/juliol de 2020, amb menys de 200 casos, i en els quals no estan representats els barris de renda baixa. Això fa pensar que les dades sobre GHQ-12 de març estan infraestimades i segurament podrien ser una mica més elevades perquè no hi estan representats els joves dels barris amb rendes més baixes.

Taula 3. Evolució dels ítems del qüestionari GHQ-12 de risc de mala salut mental segons diferents enquestes

					EJOB2020		
		ESB 2016 (Bcn)	ENSE 2017 (Esp)	ENSE 2017 (Cat)	Total	Març*	Juny/ Juliol
		(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
1	No m'he pogut concentrar bé en la feina que feia	7,4	9,7	6,8	33,7	20,6	35,6
2	Les meves preocupacions m'han fet perdre molt la son	25,7	18,0	14,7	47,9	46,9	48,1
3	No he sentit que tingui un paper útil a la vida	2,5	5,2	4,3	19,0	14,6	19,6
4	No m'he sentit capaç de prendre decisions	2,4	3,4	4,2	7,9	4,0	8,5
5	M'he notat constantment carregat/da i en tensió	34,9	24,5	22,0	54,8	51,1	55,4
6	He tingut la sensació de que no puc superar les meves dificultats	13,9	10,1	8,8	33,7	38,6	33,0
7	No he sigut capaç de gaudir de les meves activitats normals de cada dia	5,6	8,2	5,8	22,4	10,3	24,1
8	No he sigut capaç de fer front adequadament als meus problemes	2,9	4,0	3,5	12,3	8,6	12,8
9	M'he sentit poc feliç o deprimit	13,7	10,0	8,9	32,2	19,5	32,6
10	He perdut la confiança en mi mateix/a	5,7	4,8	4,3	16,9	20,1	16,4
11	He pensat que soc una persona que no val per res	1,5	2,5	2,9	9,6	12,5	9,2
12	No em sento raonablement feliç considerant les circumstàncies	3,0	3,9	4,0	9,5	9,0	9,6
	Risc de mala salut mental	17,7	13,5	9,6	39,1	24,2*	41,2

Nota: Cada ítem es pregunta en relació amb els darrers 30 dies.

*L'EJOB2020 es va realitzar en dos moments en el temps: març i juny/juliol de 2020. La mostra de març té una mostra no representativa de 176 casos.

Fonts: Elaboració pròpia a partir de l'ESB2016, l'ENSE2017 i l'EJOB2020.

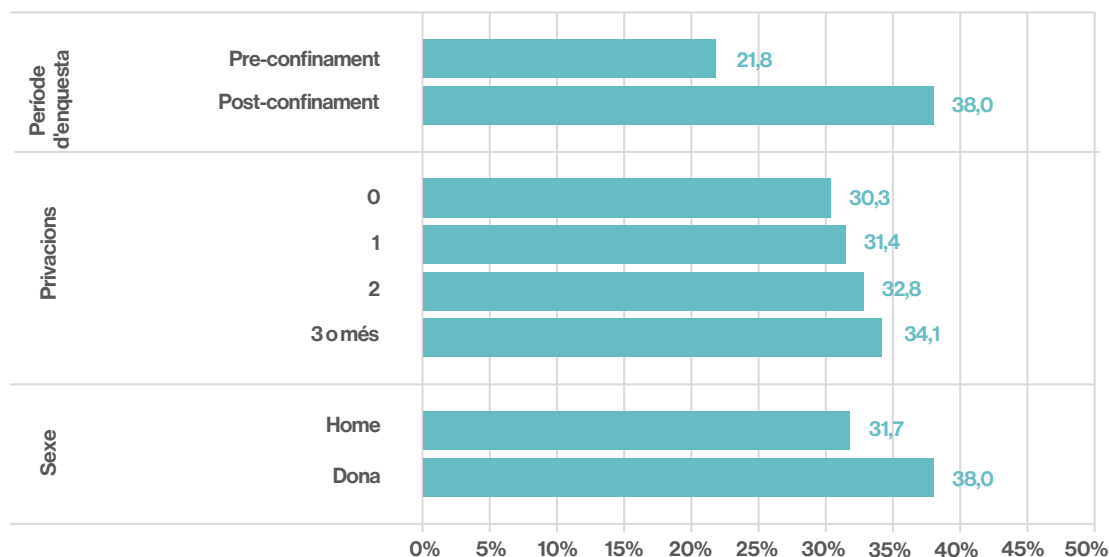
Si comparem els resultats de l'EJOB2020 amb dades anteriors de Barcelona, Catalunya o Espanya, l'augment del risc de mala salut mental és espectacular. A l'ENSE2017 el percentatge de joves (15-34) amb risc de mala salut mental se situava en el 13,5% per al conjunt d'Espanya, i en el 9,6% per a la població de Catalunya. Segons l'ESB2016, el percentatge de joves a Barcelona amb risc de mala salut mental se situava en el 17,7% el 2016, un percentatge molt allunyat de les dades que ens facilita l'EJOB2020 (39,1%). Es tracta d'una xifra certament preocupant. Aquest increment pot tenir una explicació més que plausible en les conseqüències de la COVID-19 i en les restriccions que se'n deriven. Es confirma que la salut mental d'una part important de la població jove a Barcelona ha empitjorat, probablement a causa d'un augment del malestar emocional, dels símptomes de depressió, ansietat i de l'estrès que han causat tant la pandèmia com les mesures adoptades per lluitar-hi, inclosos el confinament i les restriccions de mobilitat.

Cal assenyalar que determinats ítems dels 12 que recull el GHQ, concretament la capacitat de prendre decisions, fer front als problemes, la sensació de no servir per a res o la sensació de felicitat ateses les circumstàncies, s'han mantingut en un nivell relativament baix. Això sembla que ens indica que els elements més alterats són elements de tipus més circumstancial, probablement propis del moment COVID-19, mentre que altres elements més estructurals, bàsics, pilars de la salut mental no sembla que es vegin tan afectats. Altres estudis que utilitzen actualment el mateix qüestionari GHQ12 de risc de mala salut mental assenyalen, en general, una vulnerabilitat més gran de la població jove arran de la pandèmia (Ozmaiz-Etxebarria *et al.*, 2020; Marquès *et al.*, 2021).

Per poder determinar de forma rigorosa la influència dels factors més importants per a la salut mental dels joves de Barcelona, presentem al gràfic següent els resultats d'una anàlisi de probabilitats. Aquests resultats mostren que, controlant per la resta de variables, la incidència de la pandèmia i les mesures restrictives com ara el confinament han afectat la salut mental dels joves. Els joves abans del confinament (març de 2020) tenien una probabilitat del 21,8 % de tenir risc de mala salut mental, mentre que el juny-juliol de 2020 la proporció augmentava fins al 38 %. Aquests resultats mostren fins a quin punt l'impacte de la COVID-19 i les restriccions severes com les produïdes sobre la mobilitat, juntament amb la pèrdua de relacions socials, activitats de lleure, laborals i formatives han condicionat de forma substancial la salut mental i el benestar emocional d'una proporció important de joves a Barcelona. En l'apartat següent es desenvoluparan més les dades sobre aquest impacte.

D'altra banda, l'anàlisi de probabilitats també ens indica que es mantenen com a significatives les diferències segons sexe i segons el nombre de privacions a la llar dels joves (la resta de variables "edat", "estrat de barris", "nacionalitat" i "classe social" no presenten diferències significatives estadísticament). Així, ser dona eleva la probabilitat de risc de mala salut mental (7 punts percentuals més que els homes), com també ho fa la presència de privacions materials a les llars d'aquests joves.

Gràfic 5. Probabilitat de risc de mala salut mental segons sexe, privacions materials i data d'enquesta (abans o després del confinament domiciliari)

Nota: Els resultats són estadísticament significatius. S'han obtinguts a partir d'una regressió logística multivariable (controlant per la variables "país de naixement", "edat", "estrat de barri", i "classe social").

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

En conjunt, podem afirmar que la salut mental dels joves s'ha deteriorat de manera important els darrers anys, quelcom accentuat molt probablement per la situació provocada per la COVID-19, el confinament i la resta de mesures restrictives. S'han mostrat diferències en la població jove segons gènere —ser dona s'associa a una pitjor salut mental—, i segons el grau de privació material. Si bé s'han pogut observar algunes diferències segons el tipus de barri de Barcelona, aquestes diferències no són significatives quan es controla per altres variables com ara la classe social. En conjunt, el 39,1 % dels joves entrevistats poden considerar-se en risc de patir mala salut mental, un percentatge que s'eleva fins al 41,2 % si tenim en compte només la mostra de joves entrevistats després del confinament domiciliari.

4. L'IMPACTE DE LA COVID-19 EN LA SALUT DELS JOVES DE BARCELONA

Com s'ha pogut observar en l'apartat anterior, les dades de l'EJOB2020 mostren un impacte significatiu de la pandèmia en la salut mental dels joves. Després del confinament la probabilitat que els joves tinguessin un risc de patir mala salut mental pujava uns 16 punts percentuals en comparació amb les setmanes prèvies al confinament domiciliari (la probabilitat passa del 21,8 % el març, al 38% el juny-juliol de 2020).

La primera qüestió que abordem en aquesta secció fa referència a l'impacte psicològic de la COVID-19, especialment al fet de si els joves són conscients d'haver patit psicològicament la COVID-19, i com ho han fet³.

Molts dels primers esforços en investigació internacional es van dedicar a ressaltar la preocupació a l'entorn de les conseqüències psicològiques i socials de la resposta a la pandèmia, particularment en els joves (Bäuerle *et al.*, 2020; Essadek i Rabeyron, 2020; Holmes *et al.*, 2020; Husky *et al.*, 2020; Pierce *et al.*, 2020; Xiong *et al.*, 2020 YoungMinds, 2020). A la Xina els primers estudis van assenyalar efectivament un índexs superiors d'ansietat, son deficient i irritabilitat (Jiao *et al.*, 2020), aspectes que com ja es mostrava a la Taula 3 s'han vist especialment alterats també en el nostre context. L'Organització Internacional del Treball en un estudi recent (ILO, 2020) troba que l'impacte de la pandèmia en els joves és sistemàtic, profund i particularment dur entre les dones joves. A l'Índia van ser especialment l'estrès (36,3 %), l'ansietat (30,9 %) i la depressió (24,6 %) els tres efectes més destacables de l'impacte entre els joves, primordialment també entre les dones. L'estudi mostrava també que els factors econòmics estressants, les malalties físiques i els canvis en la vida diària eren factors predictors positius de problemes de salut mental (Nathiya *et al.*, 2020). A Bèlgica, Rens *et al.* (2021) troben que al voltant de dos terços (65 %) dels joves del seu estudi van experimentar angoixa mental, amb un cop més una gran rellevància en aquest sentit del gènere femení, el baix suport social, la solitud o la reducció de les activitats socials externes. Argumenten finalment que les necessitats psicològiques dels joves, com ara necessitat d'interacció entre iguals, haurien de ser més reconegudes i rebre més suport. Al-Omari *et al.* (2020) mostren resultats similars per a països d'orient pròxim i orient mitjà. Segons els autors, la COVID-19 i les restriccions associades a la pandèmia han fet augmentar la prevalença de la depressió, l'ansietat i l'estrès (57 %, 40,5 % i 38,1 %, respectivament). Finalment, cal fer esment d'alguns altres estudis que adverteixen sobre altres efectes no desitjats de la pandèmia, i assenyalen que els nens i els joves es poden veure més exposats a la violència domèstica en situacions de confinament domiciliari (Chandan *et al.*, 2020; Cowie i Myers, 2021; Serlachius *et al.*, 2020).

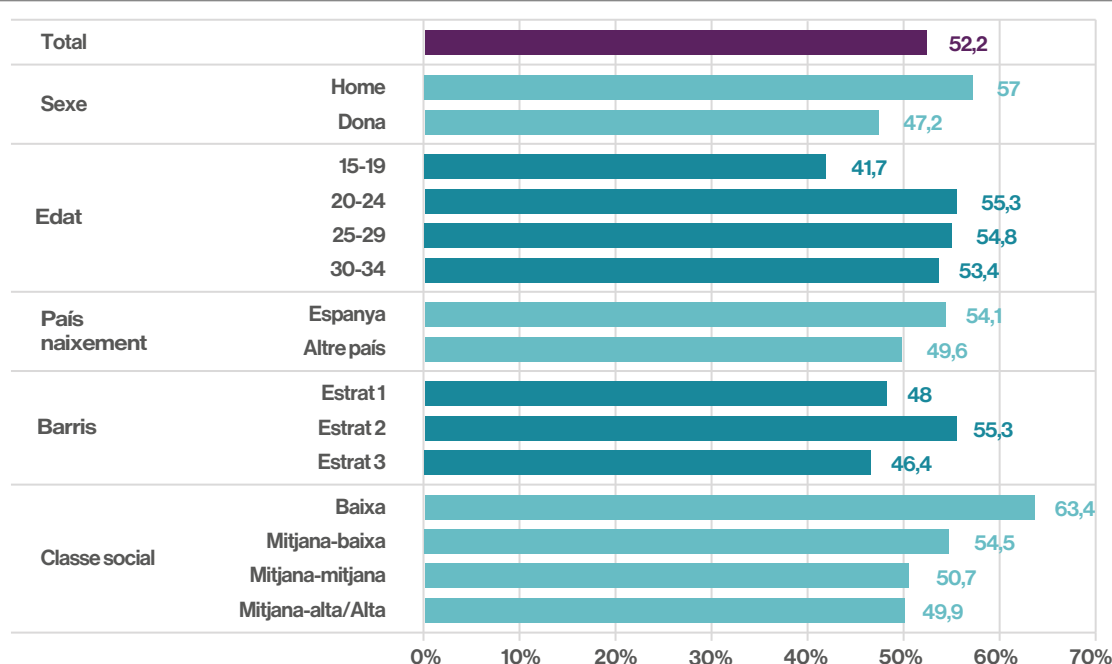
En el nostre context, tot i que més enfocat al grup de nens i adolescents, Orgilés *et al.* (2020), apunten que un 85,7 % dels pares entrevistats en el seu estudi van percebre canvis en l'estat emocional i comportaments dels seus fills durant la quarantena. Els símptomes més freqüents van ser dificultat per concentrar-se (76,6 %), avoriment (52 %), irritabilitat (39 %), inquietud (38,8 %), nerviosisme (38 %), sentiments de solitud (31,3 %), malestar (30,4 %), i preocupacions (30,1 %).

Una enquesta recent del CIS sobre els efectes de la COVID-19 en la salut mental (CIS, 2021) mostra els efectes negatius de la pandèmia per trams d'edat. Els joves de 18 a 24 i de 25 a 34 anys són els dos grups d'edat la salut mental dels quals sembla estar més castigada. En efecte, els percentatges més alts de resposta a la pregunta del CIS sobre la freqüència durant la pandèmia (molts o força dies) amb què s'ha sentit "nerviós/a, ansiós/a o molt alterat/da, decaïgut/da, deprimit/da o sense esperança", "malament per tenir poc interès o no treure cap plaer de fer coses", "incapaç d'aturar o controlar les preocupacions", es donen entre els joves. També són aquests grups d'edat jove els que declaren haver/haver-se sentit (moltes o força vegades) "molta ansietat o por, molt trist o deprimit/da", "molt preocupat/da per moltes coses sense poder-ho controlar", "sol/a o aïllat/da", "desesperança respecte al futur", "aclaparat/da o estressat/da" o "intranquil/intranquil·la o inquiet/a".

³ En aquest cas es pregunta als joves directament si la COVID-19 els ha afectat psicològicament. Els casos analitzats inclouen tant la mostra d'entrevistes a joves realitzades el juny/juliol de 2020 (postconfinament) com la realitzada el març (preconfinament) ja que es va tornar a contactar amb aquests joves perquè responguessin les preguntes focalitzades en l'impacte de la COVID19 (per obtenir més informació, vegeu el capítol introductori de l'informe).

Les dades de l'EJOB2020 mostren que una proporció molt substancial dels joves perceben que la situació derivada de la COVID-19 i el confinament els ha afectat mentalment. S'estima que un 52,2 % dels joves de Barcelona declara obertament que la COVID-19 els ha afectat psicològicament, dels quals un 57% són dones i un 47,2 % són homes, una diferència de gairebé deu punts percentuals. Aquests resultats estan en sintonia amb altres estudis internacionals que mostren com els impactes de qualsevol tipus de desastre sobre la salut mental —en el nostre cas la pandèmia de COVID-19— es distribueixen de manera desigual (Chandan *et al.*, 2020). En l'EJOB2020 s'observa que els grups menys afectats dins dels joves són els de 15 a 19 anys, els residents als barris de més ingressos, els nascuts fora d'Espanya, i els joves d'una classe social més elevada.

Gràfic 6. Joves que perceben que els ha afectat psicològicament la COVID-19 i el confinament (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

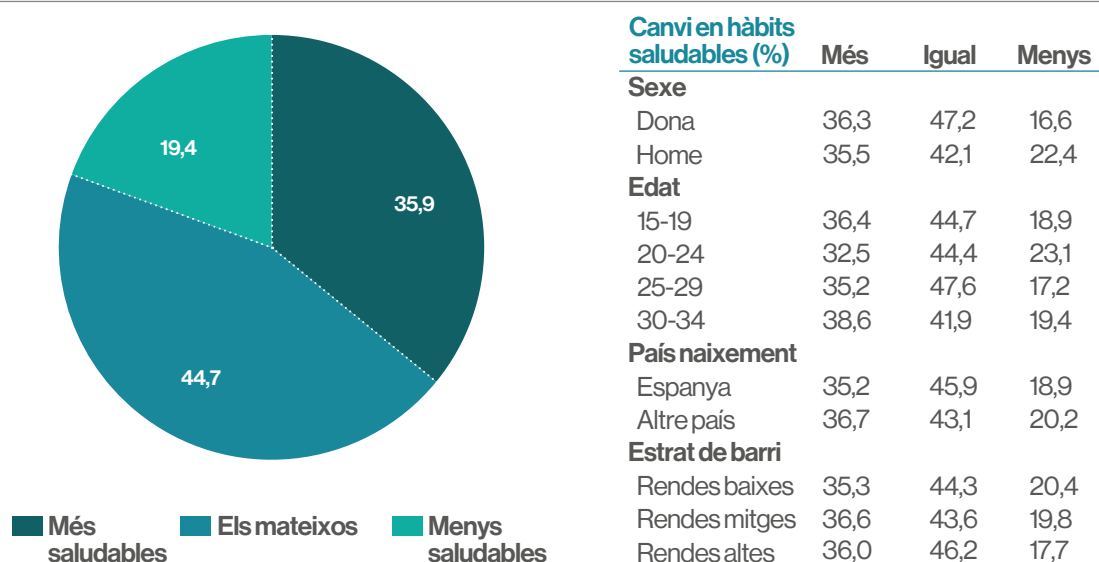
Dels sentiments que destaquen els joves com a afectació psicològica destaquen els sospitosos habituals dels malestars mentals. El 21,5 % dels joves declaren sentir-se deprimits, el 35 % amb ansietat i un 6,5 % declara que se'ls han agreujat els trastorns psicològics ja existents. Cal assenyalar que en cap cas no significa que aquests joves tinguin diagnosticades per un especialista (psicòleg i/o psiquiatre) aquestes malalties psicològiques. Tanmateix, això no rebaixa la rellevància i la magnitud dels resultats.

Entre les explicacions que podem donar a aquests resultats en volem destacar dues. Una primera explicació de per què la pandèmia està afectant la salut mental dels joves és que obstaculitza la seva autonomia (Bülow *et al.*, 2020; Schwinger *et al.*, 2020) i amb això un dels pilars de les seves relacions afectives i d'amistat, de les seves oportunitats de lleure i d'esport. La presència d'incertesa és una altra raó que explica els efectes negatius de la pandèmia en la salut mental de la població general i dels joves en particular. Ens referim a la incertesa sobre com evolucionarà la pandèmia, sobre les polítiques i accions que es prendran, així com els possibles efectes sobre la feina, la formació i els seus futurs. En aquest sentit, hi ha publicats estudis que mostren que els joves amb més tolerància a la incertesa van estar més bé durant els primers mesos de la pandèmia, en comparació amb els que tenen menys tolerància a la incertesa (Rettie i Daniels, 2020).

Una segona qüestió que hem volgut estudiar com a efecte de la pandèmia fa referència al canvi que podria haver-se produït en els hàbits saludables —dieta, exercici físic, etc.— dels joves. A països tan diversos com Canadà (Hawke *et al.*, 2020), Itàlia (Fioretti *et al.*, 2020) o l'Índia (Suhail *et al.*, 2020) s'han documentat alguns efectes positius de la pandèmia, entre els quals els relacionats amb l'adquisició d'hàbits saludables, com passar més temps amb la família, tenir més temps lliure per fer exercici i dormir, i fer més autoreflexió. Això posa de manifest també algunes oportunitats que ofereix la situació de pandèmia en alguns contextos (Serlachius *et al.*, 2020) per reduir l'estrès acadèmic i social, gaudir de més temps de convivència familiar, o menys accés a substàncies perjudicials per a la salut, entre altres aspectes.

Segons els resultats de l'EJOB2020, fins ara la COVID-19 ha produït una millora en els hàbits saludables dels joves de Barcelona. Aproximadament un 36 % (homes i dones) declara haver millorat aquests hàbits davant d'un 19,4 % que diu haver adquirit hàbits menys saludables. No s'observen diferències significatives entre homes i dones joves pel que fa a aquest canvi. Tampoc no es detecten diferències gaire marcades per edat, ser estranger o viure en diferents barris de la ciutat. El Gràfic 7 recull els percentatges per a cada variable i categoria estudiada.

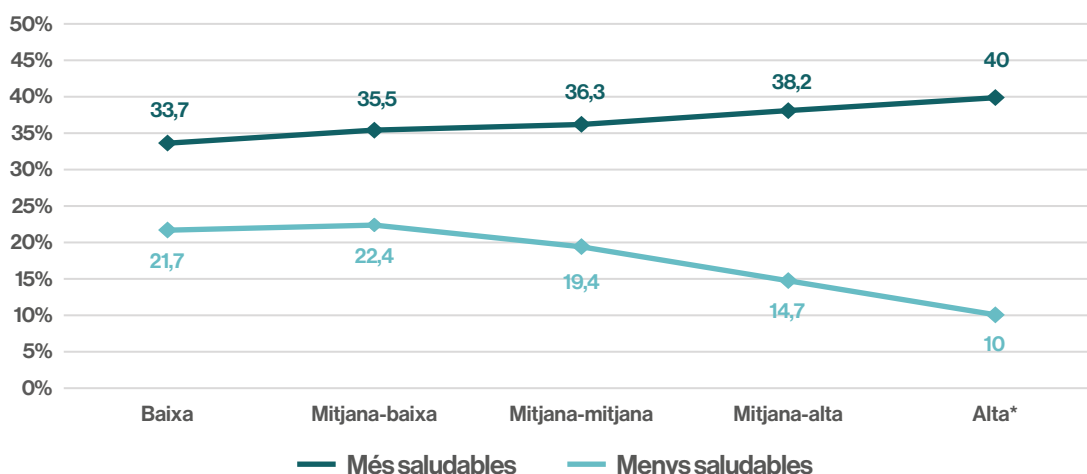
Gràfic 7. Alteració dels hàbits saludables dels joves a causa de la COVID-19 (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

La variable que torna a aparèixer amb força explicativa és la classe social. A mesura que baixa la classe social, disminueix el percentatge de joves que declara haver adquirit hàbits més saludables i augmenta el dels que, per contra, declaren haver adquirit hàbits menys saludables (Gràfic 8). És a dir, la COVID-19 ha millorat els hàbits i estils de vida de molts joves, però no ho ha fet de la mateixa manera en la població jove, amb un augment de les distàncies entre classes socials.

Gràfic 8. Alteració dels hàbits saludables dels joves a causa de la COVID-19 segons classe social (%)

Nota: *La classe social alta té pocs casos (<30).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020.

Anàlisis exploratòries complementàries de l'EJOB2020 mostren que els joves emancipats han adquirit hàbits més saludables en un percentatge lleugerament superior als no emancipats (37,5 % dels emancipats davant del 33,5 % dels no emancipats). També mostren un empitjorament general en l'adquisició d'aquests hàbits saludables entre els joves que presenten algun tipus de privació material, però les diferències no són significatives.

Hi ha molt pocs estudis publicats sobre el canvi d'hàbits en els joves durant la pandèmia, però fins i tot amb això ens permeten comentar d'una manera una mica més àmplia aquests resultats de Barcelona (EJOB2020). En un treball de recerca amb més de 12.000 estudiants universitaris xinesos, Liu *et al.* (2020) relacionen la pandèmia amb un augment del pes mitjà de 2,6 kg. Alamrawy *et al.* (2021) expliquen l'augment de pes en joves per un increment en les taxes de depressió, ansietat i insomni. De manera similar, Jiménez-Pavón *et al.* (2020) i Chulvi-Medrano *et al.* (2020) ens adverteixen de la necessitat de prevenir l'anomenada "depreobesitat" durant la quarantena i destaquen la importància de realitzar una activitat física regular, d'intensitat de moderada a vigorosa.

L'EJOB2020 ens ha permès observar el canvi d'hàbits en els joves amb l'inici de la pandèmia. És una bona notícia percebre una millora dels estils de vida saludables, particularment en un context epidemiològic gens favorable per a la salut. Cal ser cauts, no obstant això, i esperar que l'adquisició d'aquests hàbits saludables durant la pandèmia es pugui consolidar i s'incorporin als estils de vida d'aquests joves de manera permanent i generin, per tant, beneficis tangibles per a la salut. Aquesta EJOB202, les seves futures edicions, així com altres enquestes com les properes Enquestes de Salut de Barcelona, ens ofereixen una oportunitat per continuar supervisant la seva evolució i el seu impacte.

5. CONCLUSIONS

Es constata una vegada més que la bona o mala salut no es distribueix a l'atzar, sinó que afecta més els grups amb característiques determinades. En el cas de Barcelona hem pogut constatar que la mala salut autopercebuda (salut general) i el risc de mala salut mental són més probables entre les classes socials mitjanes i baixes, entre les dones i entre els joves que manifesten cert grau de privació material. L'aparició de la COVID-19 no ha suposat un canvi en aquest patró. Si bé la pandèmia ha portat un regal inesperat en la forma d'una millora substancial en els hàbits saludables dels joves —segons ells mateixos afirmen—, això ha coincidit amb un empitjorament inqüestionable dels indicadors de salut mental. Les dades, especialment les de risc d'una salut mental deteriorada, són preocupants en tots els joves estudiats, i s'agreuken quan en un mateix grup de joves coincideixen una o diverses dimensions de vulnerabilitat.

Cap anàlisi no és capaç de detectar el temps que conviurem amb aquesta realitat o si s'agreuja en un futur. Cal, per tant, continuar el monitoratge de la salut dels joves per confirmar o descartar la perdurabilitat d'aquests efectes en el temps, així com les seves implicacions sobre altres àmbits fonamentals de les seves vides com ara l'educació, la feina o les relacions socials (Francisco *et al.*, 2020).

Davant d'aquestes dades, podem aconsellar una sèrie de polítiques o actuacions que, sense voler-ne excloure d'altres, sí que creiem que són rellevants. En primer lloc, es pot destacar la necessitat de pensar en polítiques específiques per a joves, especialment pel que fa al desenvolupament d'intervencions psicològiques i psicoeducatives efectives. No només es tracta de reforçar els sistemes de prevenció, vigilància i assistència per al conjunt de la població jove, sinó que s'ha de posar també èmfasi en els grups de joves de més risc: dones, classes desfavorides, i persones amb privacions materials. En efecte, la COVID-19 no està afectant tots els joves de la mateixa manera. Els joves amb més bon ajustament pre-pandèmic i amb més accés a recursos i actius els està afectant menys.

La naturalesa de la pandèmia i els àmbits en què es manifesta des de la perspectiva dels joves ens fan pensar també en la necessitat de vertebrar respostes en nivells diferents de la política —administració central, autonòmica i local— i en diferents sectors d'actuació, en la seva dimensió sanitària, però també en la laboral, la de protecció de rendes, l'educativa i la familiar (Długosz, 2021; Mastrotheodoros, 2021). Com passa amb molts altres fenòmens socials, les causes són diverses, com també ho haurien de ser les maneres d'abordar-les.

6. BIBLIOGRAFIA

- Alamrawy, R.G., Fadl, N. i Khaled, A. (2021). "Psychiatric morbidity and dietary habits during COVID-19 pandemic: a cross-sectional study among Egyptian Youth (14–24 years)". *Middle East Curr Psychiatry*, 28 (6).
- Al Omari, O., Al Sabei, S., Al Rawajfah, O., Abu Sharour, L., Aljohani, K., Alomari, K., ... i Alhalaiqa, F. (2020). "Prevalence and Predictors of Depression, Anxiety, and Stress among Youth at the Time of COVID-19: An Online Cross-Sectional Multicountry Study". *Depression Research and Treatment*, 1–9.
- Bäuerle, A., Teufel, M., Musche, V., Weismüller, B., Kohler, H., Hetkamp, M.,... i Skoda, E.-M. (2020). "Increased generalized anxiety, depression and distress during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study in Germany". *Journal of Public Health*, 42(4), p. 672–678.
- Bülow, A., Keijsers, L., Boele, S., Roekel, E. van, i Denissen, J. (2020). "Parenting Adolescents in Times of a Pandemic: Changes in Relationship Quality, Autonomy Support, and Parental Control?". 3 de novembre.
- Chandan, J. S., Taylor, J., Bradbury-Jones, C., Nirantharakumar, K., Kane, E., i Bandyopadhyay, S. (2020). "COVID-19: A public health approach to manage domestic violence is needed". *The Lancet Public Health*, 5(6), e309.
- Chulvi-Medrano, I., Villa-González, E., Rial-Rebullido, T., i Faigenbaum, A. (2020). "The impact of COVID-19 quarantine on youth: from physical inactivity to pediatric depreobesity". *Journ. M. Health*, 18(1).
- CIS (2021) Encuesta sobre la salud mental de los españoles durante la pandemia de la COVID19. Avance de resultados. Tabulación por variables sociodemográficas. Estudi núm. 3312. Centre d'Investigacions Sociològiques.
- Cowie, H., i Myers, C.A. (2021). "The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health and well-being of children and young People". *Children and Society*, 35(1), p. 62-74.
- Długosz, P. (2021). "Factors influencing mental health among American youth in the time of the Covid-19 pandemic". *Personality and Individual Differences*, 175, 110711.
- Essadek, A., i Rabeyron, T. (2020). "Mental health of French students during the Covid-19 pandemic". *Journal of Affective Disorders*, 277, p. 392-393.
- Fioretti, C., Palladino, B. E., Nocentini, A., i Menesini, E. (2020). "Positive and Negative Experiences of Living in COVID-19 Pandemic: Analysis of Italian adolescent's narratives". *Frontiers in Psychology*, 11, 599531.
- Francisco, R., Pedro, M., Delvecchio, E., Espada, J. P., Morales, A., Mazzeschi, C., i Orgilés, M. (2020). "Psychological Symptoms and Behavioral Changes in Children and Adolescents During the Early Phase of COVID-19 Quarantine in Three European Countries". *Frontiers in Psychiatry*, 11, 570164.
- Goldberg, D. (1978). *Manual of the General Health Questionnaire*. NFER Publishing Company.
- Goodman, A., Joyce, R., i Smith, J. P. (2011). "The long shadow cast by childhood physical and mental problems on adult life". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(15), p. 6032-6037.
- Hawke, L. D., Barbic, S. P., Voineskos, A., Szatmari, P., Cleverley, K., Hayes, E., Relihan, J., Daley, M., Courtney, D., Cheung, A., Darnay, K., i Henderson, J. L. (2020). "Impacts of COVID-19 on Youth Mental Health, Substance Use, and Well-being: A Rapid Survey of Clinical and Community Samples". *The Canadian Journal of Psychiatry*, 65(10), p. 701-709.
- Holmes, E. A., O'Connor, R. C., Perry, V. H., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., *et al.*, (2020). "Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: a call for action for mental health Science". *The Lancet Psychiatry*, 7(6), p. 547-560.

- Husky, M. M., Kovess-Masfety, V., i Swendsen, J. D. (2020). "Stress and anxiety among university students in France during Covid-19 mandatory confinement". *Comprehensive Psychiatry*, 102, 152191.
- ILO. (2020). Youth and covid-19 impacts on jobs, education, rights and mental well-being. Survey Report 2020. Ginebra: International Labour Organisation.
- Jiao, W. Y., Wang, L. N., Liu, J., Fang, S. F., Jiao, F. Y., Pettoello-Mantovani, M., i Somekh, E. (2020). "Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic". *The Journal of pediatrics*, 221, p. 264–266.e1.
- Jiménez-Pavón, D., Carbonell-Baeza, A., iiii Lavie, C.J. (2020). "Physical exercise as therapy to fight against the mental and physical consequences of COVID-19 quarantine: Special focus in older people". *Progress in Cardiovascular Diseases*, 63(3), p. 386-388.
- Liu, S., Dun, Y., Jeffrey, R., Zhou, N., You, B., Li, Q., Li, H., Zhang, W., Thomas, R., Olson, T., Liu, J., i Dong, Y. (2020). "COVID-19 Induced Stress, Lifestyle Changes and Weight-gain in Youth during a 4-Month Lockdown: A Prospective Cohort Study". *Research Square*, 15 de setembre.
- Marqués, G., Drissi, N., De la Torre, I., Sainz, B., i Ouhbi, A. (2021). "Impact of COVID-19 on the psychological health of university students in Spain and their attitudes toward Mobile mental health solutions". *International Journal of Medical Informatics*, 147, 104369.
- Mastrotheodoros, S. (2021). The effects of COVID-19 on young people's mental health and psychological well-being. European Union–Council of Europe youth partnership.
- Nathiya, D., Singh, P., Suman, S., Raj, P., i Tomar, B.S. (2020). "Mental health problems and impact on youth minds during the COVID-19 outbreak: Cross-sectional (RED-COVID) survey". *Soc Health Behav.*, 3, p. 83-8.
- Orgilés, M., Morales, A., Delvecchio, E., Mazzeschi, C., i Espada, J. P. (2020). "Immediate Psychological Effects of the COVID-19 Quarantine in Youth From Italy and Spain". *Frontiers in Psychology*, 11, 579038.
- Ozamiz-Etxebarria, N., Dosil-Santamaria, M., Picaza-Gorrochategui, M., i Idoiaga-Mondragon, N. (2020). "Niveles de estrés, ansiedad y depresión en la primera fase del brote del COVID-19 en una muestra recogida en el norte de España". *Cadernos de Saúde Pública*, 36(4).
- Pierce, M., Hope, H., Ford, T., Hatch, S., Hotopf, M., John, A., ... i Abel, K. M. (2020). "Mental health before and during the COVID-19 pandemic: a longitudinal probability sample survey of the UK population". *The Lancet Psychiatry*, 7(10), p. 883-892.
- Power, E., Hughes, S., Cotter, D., i Cannon, M. (2020). "Youth Mental Health in the time of COVID-19". *Irish Journal of Psychological Medicine*, 37(4), p. 301-305.
- Rens, E., Smith, P., Nicaise, P., Lorant, V., i Vanden Broeck, K. (2021). "Mental Distress and Its Contributing Factors Among Young People During the First Wave of COVID-19: A Belgian Survey Study". *Front. Psychiatry*, 12, 575553.
- Rettie, H., i Daniels, J. (2020). "Coping and tolerance of uncertainty: Predictors and mediators of mental health during the COVID-19 pandemic". *American Psychologist*. 3 d'agost.
- Schwinger, M., Trautner, M., Kärchner, H., i Otterpohl, N. (2020). "Psychological Impact of Corona Lockdown in Germany: Changes in Need Satisfaction, Well-Being, Anxiety, and Depression". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 9083.
- Serlachius, A., Badawy, S.M., i Thabrew, H. (2020). "Psychosocial Challenges and Opportunities for Youth With Chronic Health Conditions During the COVID-19 Pandemic". *JMIR Pediatr Parent.*, 3(2), e23057.

- Suhail, A., Iqbal, N., i Smith, J. (2020). "Lived experiences of Indian Youth amid COVID-19 crisis: An interpretative phenomenological analysis". *International Journal of Social Psychiatry*, 11 d'octubre.
- YoungMinds. (2020). *Coronavirus: Impact on young people with mental health needs*. Londres: YoungMinds. <https://youngminds.org.uk/media/3708/coronavirus-reportmarch2020.pdf>
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., i Jiang, F. (2020). "Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak". *Lancet*, 395, p. 945–7.
- Xiong, J., Lipsitz, O., Nasri, F., Lui, L. M. W., Gill, H., Phan, L., ... i McIntyre, R. S. (2020). "Impact of COVID-19 Pandemic on Mental Health in the General Population: A Systematic Review". *Journal of Affective Disorders*, 277, p. 55–64.

ANNEX DE TAULES

Taula A1. Probabilitat d'autopercepció positiva de salut segons variables clau

Variable	Raó d'odds	Significació estadística
Dona	0,595*	0,025
Nacionalitat espanyola	0,785	0,341
Edat		
15 a 19	0,746	0,389
20 a 24	0,949	0,867
25 a 29	1,295	0,385
30 a 34	1	
Barri de residència		
Barris amb renda mitjana alta	1	
Barris amb renda mitjana de nivell mitjà	0,687	0,206
Barris amb renda mitjana baixa	0,565	0,079
Classe social		
Classe mitjana-alta i alta	2,705*	0,031
Classe mitjana-mitjana	3,917**	0,000
Classe mitjana-baixa	2,335*	0,020
Classe baixa	1	
Privacions materials	0,742**	0,002
Confinament	1,371	0,329
Constant	10,770	0,000

*p < 0,05 **p < 0,01

Nota: On no s'indiquen amb un (1) les categories de referència són Home i Nacionalitat estrangera. La variable Privacions materials es tracta com a variable contínua.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020)

Taula A2. Probabilitat de risc de mala salut mental segons variables clau

Variable	Raó d'odds	Significació estadística
Dona	1,758**	0,000
Nacionalitat espanyola	0,987	0,923
Edat		
15 a 19	1,053	0,796
20 a 24	1,195	0,321
25 a 29	0,997	0,986
30 a 34	1	
Barri de residència		
Barris amb renda mitjana alta	1	
Barris amb renda mitjana de nivell mitjà	1,229	0,194
Barris amb renda mitjana baixa	1,081	0,650
Classe social		
Classe mitjana-alta i alta	0,619	0,129
Classe mitjana-mitjana	0,594	0,052
Classe mitjana-baixa	0,824	0,487
Classe baixa	1	
Privacions materials	1,447**	0,000
Confinament	2,440**	0,000
Constant	0,196	0,000

*p < 0,05 **p < 0,01

Nota: On no s'indiquen amb un (1) les categories de referència són Home i Nacionalitat estrangera. La variable Privacions materials es tracta com a variable contínua.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020)

Taula A3. Probabilitat d'afectació psicològica a causa de la COVID-19

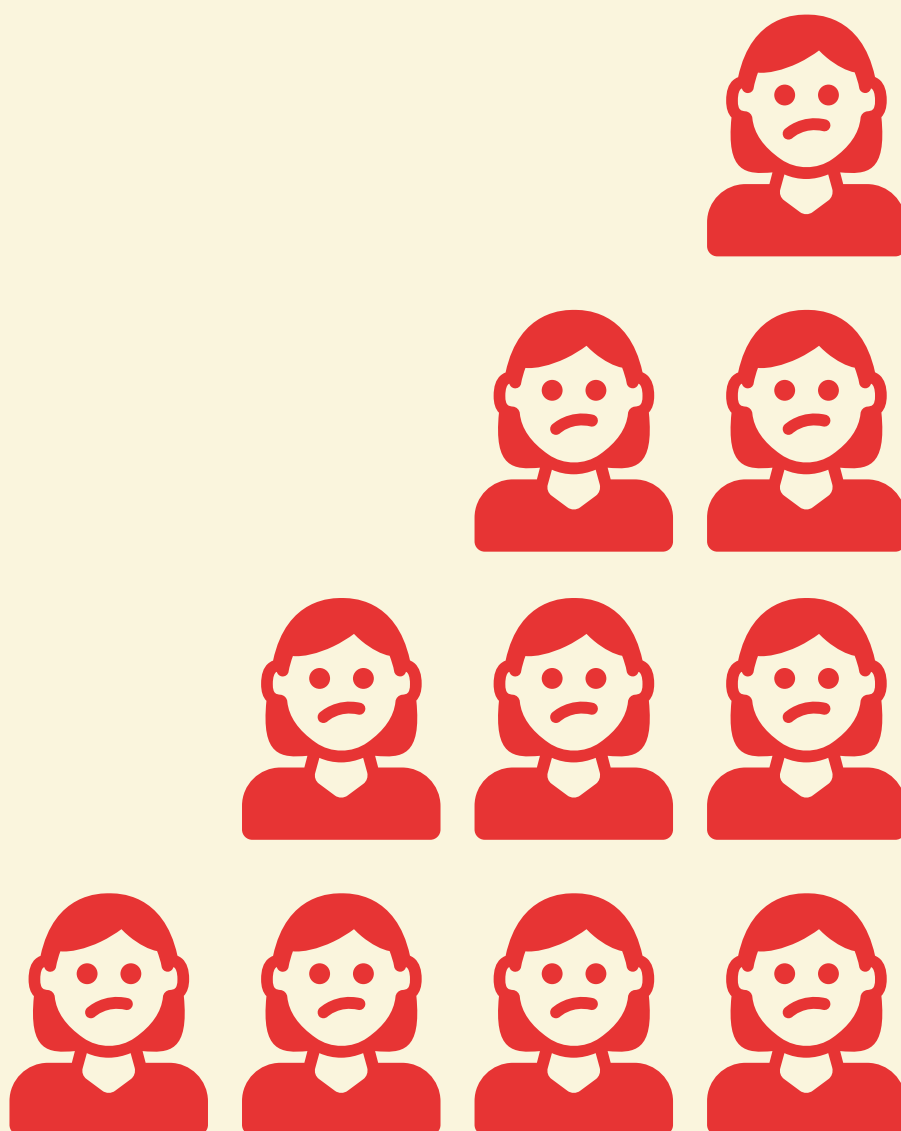
Variable	Raó d'odds	Significació estadística
Dona	1,510**	0,000
Nacionalitat espanyola	1,340*	0,021
Edat		
15 a 19	0,657*	0,020
20 a 24	1,142	0,421
25 a 29	1,064	0,674
30 a 34	1	
Barri de residència		
Barris amb renda mitjana alta	1	
Barris amb renda mitjana de nivell mitjà	1,308	0,056
Barris amb renda mitjana baixa	1,307	0,082
Classe social		
Classe mitjana-alta i alta	0,537*	0,030
Classe mitjana-mitjana	0,578*	0,026
Classe mitjana-baixa	0,659	0,107
Classe baixa	1	
Privacions materials	1,315*	0,041
Constant	0,973	0,919

*p < 0,05 **p < 0,01

Nota: On no s'indiquen amb un (1) les categories de referència són Home i Nacionalitat estrangera. La variable Privacions materials es tracta com a variable contínua.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Joventut de Barcelona 2020 (EJOB2020).

10.

DISCRIMINACIONS I VIOLÈNCIES EN LA JOVENTUT: UNA EXPERIÈNCIA RECURRENT PERÒ DESIGUAL

MARIA RODÓ-ZÁRATE

Professora Lectora Serra Húnter
Universitat de Barcelona

ARES BATLLE MANONELLES

Doctora en Dret i Criminologia
Grup de Recerca en Criminologia
i Sistema Penal, Universitat
Pompeu Fabra.

JORDI ESTIVILL I CASTANY

PRISMA, Observatori
de la Joventut
Departament de Joventut /
Ajuntament de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

Aquest capítol analitza els resultats de l'Enquesta a la Joventut de Barcelona (EJOB20) pel que fa a les situacions de discriminació, assetjament i violència masclista que pateixen les persones joves. La inclusió d'aquestes preguntes és una de les novetats importants d'aquesta darrera edició de l'EJOB20. D'una banda, la incorporació d'aquest tipus de qüestions és una tendència creixent en les enquestes i els instruments d'anàlisi social, no només en joventut, que respon a la necessitat de conèixer millor les vulneracions de drets que afecten els grups socials, les violències que pateixen i les identitats potencialment discriminades, a fi de poder orientar canvis i noves accions en les polítiques públiques. De l'altra, es tracta també, de forma específica, la qüestió de la violència masclista com a repte central que cal considerar en les polítiques sobre joventut.

Partint de la necessitat d'identificar quins són els col·lectius discriminats i les causes, en tota l'anàlisi s'ha aplicat una mirada interseccional, és a dir, una mirada que tingui en compte com les diverses posicions (de gènere, origen, orientació sexual, etcètera) configuren formes concretes de discriminació. La interseccionalitat és una proposta sorgida als anys vuitanta als Estats Units en el si del moviment de les feministes negres i de la mà d'autores com Kimberlé Crenshaw (1991). Actualment, la interseccionalitat és una perspectiva central tant en la diagnosi com en l'elaboració de polítiques públiques, ja que permet fer aflorar discriminacions sovint invisibilitzades i també veure la diversitat existent dins els grups socials, en aquest cas, el del jovent. La mirada interseccional en els darrers anys s'integra plenament en l'enfocament de les polítiques públiques en matèria d'igualtat, feminismes i lluita contra les violències masclistes, tant a Catalunya (per exemple, en la Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació) com, especialment, a Barcelona. Convé esmentar el Pla per la justícia de gènere 2016-2020 o el Pla estratègic contra el sexisme a la ciutat 2017-2022, que té com a primer objectiu "promoure la recerca amb perspectiva interseccional en matèria de prevenció del sexisme per conèixer amb més profunditat la realitat de la ciutat" (p. 11). També és una referència pertinent la feina feta en aquesta direcció per organismes com l'Oficina per la No Discriminació, que en l'informe anual sobre discriminació a la ciutat també incorpora aquesta perspectiva (Oficina per la No Discriminació, 2019).

Amb aquest objectiu, les dades s'han analitzat amb la motivació de cercar configuracions específiques de discriminació en grups travessats per eixos de desigualtat específics (bloc 1) i amb l'objectiu de posar en relleu de quina manera les dones, segons les seves posicions, viuen formes diferents de violència masclista (bloc 2). Aquesta perspectiva és, doncs, essencial per fer sorgir falsos neutres i generalitzacions basades en biaixos heteronormatius, classistes o etnocèntrics, entre d'altres.

El capítol té una primera secció on es presenten alguns apunts metodològics. A continuació, el capítol s'estructura en dos grans blocs: el primer analitza les preguntes sobre els tipus de discriminació i els àmbits on s'ha experimentat. El segon bloc inclou les preguntes, només formulades a les dones enquestades, sobre la violència masclista viscuda, concretament en relació amb la violència sexual fora de la relació de parella i amb la violència masclista dins la parella. Acaba amb unes conclusions sobre els resultats i les recomanacions de futur.

2. APUNTS METODOLÒGICS

En aquest capítol es presenta l'anàlisi descriptiva de les variables d'aquest bloc de l'enquesta.¹ A continuació, es resumeixen les **preguntes analitzades**:

- a) Sobre la discriminació viscuda en l'últim any:
 - i. Percentatge de persones joves que han patit algun episodi de qualsevol tipus de discriminació.
 - ii. Tipus de discriminacions més freqüents.
 - iii. Prevalença de cada tipus de discriminació (per cada tipus: haver patit discriminació almenys alguna vegada, amb resposta sí/no).
 - iv. Tipus de discriminacions viscudes en àmbits i espais diversos.
- b) Sobre la violència sexual fora de la parella patida des dels 15 anys:
 - i. Percentatge de dones joves que han patit algun episodi de violència sexual fora de la parella.
 - ii. Prevalença de violència sexual en àmbits i espais diversos (per cada espai: haver patit violència almenys alguna vegada en aquest àmbit, amb resposta sí/no).
- c) Sobre la violència masclista en la parella patida des dels 15 anys:
 - i. Percentatge de dones joves que han patit algun episodi de violència masclista en la parella.
 - ii. Freqüència de diversos tipus de violència masclista (mai, alguna vegada, moltes vegades o constantment).
 - iii. Prevalença de diversos tipus de violència masclista (per cada tipus: haver patit aquest tipus de violència almenys alguna vegada, amb resposta sí/no).

Amb aquestes dades, en primer lloc, s'ha fet una anàlisi descriptiva per mostrar els percentatges de prevalença de cada pregunta estudiada. En segon lloc, s'ha dut a terme una anàlisi interseccional per estudiar les diferències en discriminació i violència viscudes per diversos grups de persones.

Per tal de poder fer aquesta anàlisi interseccional, s'han construït diverses categories en relació amb eixos d'opressió/privilegi per fer-hi encreuaments diferents. Tenint en compte les estructures socials considerades com a més rellevants des de la perspectiva interseccional i les preguntes disponibles en l'enquesta, s'han seleccionat les variables per a l'anàlisi interseccional (algunes s'han construït sobre la base de les preguntes disponibles i d'altres s'han usat directament; vegeu les notes a peu de pàgina). Finalment s'han emprat sis o vuit variables independents, segons cada bloc, per fer els encreuaments: a) gènere,² b) origen (estrangeria),³ c) orientació sexual,⁴ d) estrat social i territorial,⁵ e) edat, f) posicionament polític; en el bloc 2, s'han considerat també g) tenir parella i h) tenir criatures.

Així, en aquesta anàlisi interseccional, l'ús d'aquests encreuaments permet, per exemple, en relació amb la pregunta sobre discriminació masclista, estudiar la incidència de la discriminació segons el gènere (comparant dones i homes, com a eix d'opressió directa d'aquest tipus de discriminació) i

¹ Per a aquest bloc, atès que les preguntes sobre discriminació fan referència als dotze mesos anteriors i que la mostra ha estat recollida en dos períodes diferents, s'ha comprovat que no hi ha diferències significatives en aquestes preguntes entre les mostres d'abans de la covid-19 i durant la covid-19. En conseqüència, tot el capítol s'ha analitzat amb la mostra completa i s'han descartat les possibles diferències entre les mostres d'abans i durant.

² S'ha codificat sobre la base de les preguntes sobre sexe (assignat en néixer) i gènere (amb el qual s'identifica cadascú), el que ha permès crear una variable amb tres categories: 1) dona cis, 2) home cis, 3) persones transgènere o no binàries.

³ S'ha codificat sobre la base de la pregunta del lloc de naixement i s'ha creat una variable amb dues categories: 1) Espanya, 2) estranger.

⁴ En aquest eix, s'ha treballat amb dues variables. D'una banda, s'ha creat una variable amb dues categories: 1) heterosexual, 2) no heterosexual. L'altra variable s'ha creat per al bloc 2, atès que és el que se centra només en dones, i conté tres categories: 1) heterossexuals, 2) lesbianes, 3) resta.

⁵ La variable "Estrat" agrupa els barris en tres estrats socials segons la renda mitjana de la llar.

encreuar-la amb altres qüestions com el posicionament polític (eix d'opressió no directa). En el cas de les preguntes sobre violències masclistes, l'anàlisi interseccional ha permès comparar la violència viscuda per dones segons les posicions socials en els diversos eixos (per exemple, per saber si les dones d'origen estranger i les espanyoles pateixen els mateixos nivells de violència).

Quant a la mostra, com a qüestions rellevants per analitzar els resultats d'aquest capítol, cal remarcar que la mostra estudiada⁶ i, per tant, la població jove de Barcelona, té un 40% de població nascuda a l'estranger. En relació amb la identitat sexual i de gènere, només hi ha 16 persones transgènere o no binàries. Respecte a l'orientació sexual, el 26% s'ha identificat amb una orientació sexual no heterosexual, una dada rellevant per si mateixa, ja que mostra una alta proporció de persones amb orientacions sexuals no normatives. De les persones amb sexualitats no normatives, les noies s'identifiquen en una proporció més alta amb sexualitats més fluides (el 80% de les persones bisexuals són noies), mentre que els nois indiquen, en una proporció més alta, sexualitats només homosexuals (el 64% de les persones homosexuals són nois). En la resta de variables sociodemogràfiques, la posició ideològica de la mostra tendeix més cap a l'esquerra (s'identifica com a extrema esquerra, esquerra o centre-esquerra el 73% de la mostra, i el 57%, com d'esquerra), i hi ha cinc persones que s'identifiquen amb un posicionament polític d'extrema dreta.⁷ També és rellevant apuntar que, si es relaciona el posicionament polític amb l'orientació sexual, les persones amb orientacions sexuals no normatives són més d'esquerreres que les persones heterosexuals (el 71% de les persones no heterosexuals són d'extrema esquerra o esquerra, enfront del 52% de les heterosexuals).

Per acabar, és particularment important tenir en compte, en tota l'anàlisi, que les dades sobre les quals es treballa es refereixen a la percepció de la discriminació o violència viscudes, no a la discriminació o violència en si mateixa. Per aquest motiu, cal tenir present que la capacitat, la voluntat o la possibilitat d'identificar com a discriminacions o violències determinades experiències viscudes pot variar de manera molt important segons diversos factors que són difícils d'identificar amb les dades disponibles.

3. BLOC 1. DISCRIMINACIONS, AGRESSIONS I ASSETJAMENTS PATITS

Aquest primer bloc s'ocupa de les preguntes sobre discriminació: la primera sobre tipus de discriminació i la segona sobre els àmbits on s'ha viscut aquesta discriminació. En aquestes preguntes es fa referència als últims dotze mesos i es pregunta si la persona ha experimentat discriminació o agressió (física o verbal). S'entén per discriminació: "si t'han amenaçat, insultat, humiliat, t'han intentat fer xantatge, s'han burlat de tu, t'han agredit, assetjat, negat un servei o un dret, etc." (pregunta 96 de l'EJOB 2020).

En termes generals, el 48% de les persones joves han patit algun episodi de discriminació en el darrer any.⁸ És a dir, una de cada dues persones joves pateix almenys un episodi de discriminació al llarg d'un any.

Les discriminacions que s'han experimentat més són: a) discriminació per creences polítiques (el 22% de les persones informen que l'han patit un cop com a mínim); b) discriminació per la manera de vestir (el 18% l'han patit); c) discriminació per color de pell o país d'origen (el 17% l'han patit); d) discriminació per sexe, identitat o expressió de gènere (el 16% l'han patit). En relació amb les discriminacions que s'experimenten amb més freqüència (moltes vegades o constantment), els quatre tipus mencionats continuen sent els tipus de discriminació més prevalents, però la discriminació per raó de gènere és la que s'ha viscut més freqüentment.

L'aplicació de la mirada interseccional a aquests primers resultats porta a analitzar les dades tenint en compte si la discriminació afecta de forma diferent segons les posicions socials.⁹ Per consegüent,

⁶ Els valors de freqüències i percentatges de la mostra exposats en aquest capítol faran referència sempre a la mostra ponderada.

⁷ La categoria "Extrema dreta" s'ha exclòs de totes les anàlisis del capítol, atès que es tracta d'una mostra massa petita (n=5).

⁸ Convé tenir present que aquesta dada es refereix exclusivament als tipus de discriminació pels quals s'ha preguntat i, per tant, podria augmentar si també es consideren altres tipus de discriminació no inclosos en l'enquesta com, per exemple, la discriminació per edat o per aparença física.

⁹ A més, convé recordar que no es poden considerar aquests primers resultats sense tenir present que el grup susceptible de patir cada tipus de discriminació és diferent i es tracta de grups de dimensions molt diferents; per tant, els percentatges de discriminació de cada tipus viscuda no són directament comparables.

com es pot veure en la taula 1, basant-nos en les dades disponibles sobre el perfil, s'han classificat els grups socials segons els que potencialment poden patir discriminacions per pertànyer a grups estructuralment oprimits o minoritaris i els que gaudeixen d'una posició normativa, hegemònica o privilegiada, seguint amb la lògica interseccional (vegeu McCall, 2005).

Taula 1. Correlació entre tipus de discriminacions, eixos d'opressió/privilegi i subjecte

Tipus de discriminació	Eix associat	Grups estructuralment oprimits o minoritaris	Grups estructuralment privilegiats o majoritaris
Discriminació per raó de gènere	Posició de gènere	Dones	Homes
	Identitat de gènere	Persones amb gènere no binari o transgènere	Persones cis ¹⁰
	Expressió de gènere	Persones no heterosexuals	Persones heterosexuals
Discriminació racista	Lloc de naixement	Persones nascudes fora de l'Estat espanyol	Persones nascudes a l'Estat espanyol
Discriminació per orientació sexual	Orientació sexual	Persones no heterosexuals (heterosexualitat fluida, bisexualitat, homosexualitat fluida, homosexualitat).	Persones heterosexuals
Discriminació per creences polítiques	Posicionament polític (esquerra-dreta)	Posicions ideològiques d'extremes, que defensen canvis radicals de l'estatu quo.	Posicions ideològiques de centre, moderades, que no entren en conflicte amb l'estatu quo.
	Posicionament sobre la qüestió nacional	Posicions que no defensen l'estatu quo (nació sense estat)	Posicions que defensen l'estatu quo (Estat espanyol)
Discriminació per religió		Sense dades de perfil	
Discriminació per manera de vestir		Sense dades de perfil	
Discriminació per discapacitat o malaltia		Sense dades de perfil	

Font: Elaboració pròpia

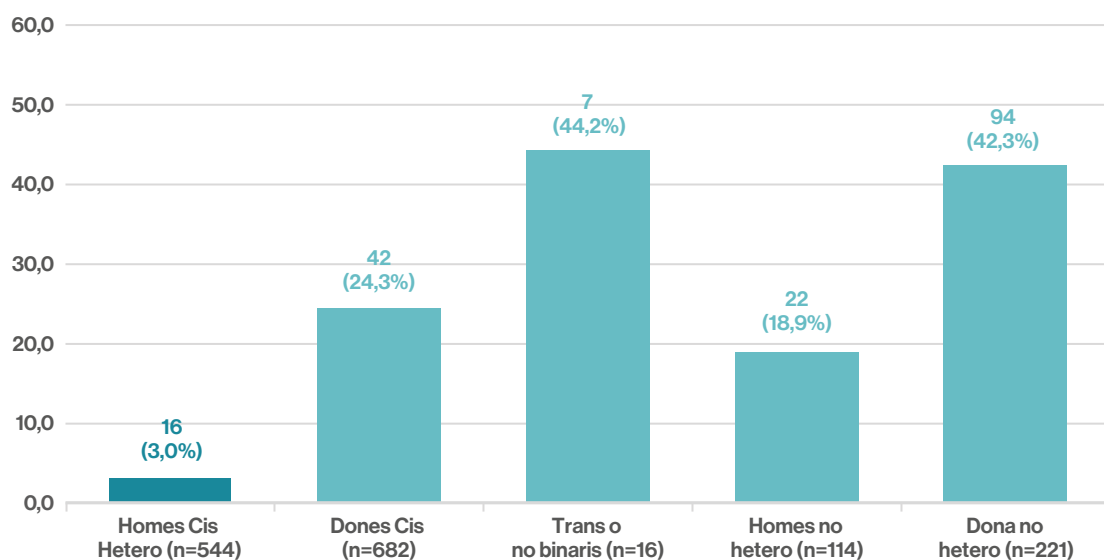
A continuació, es presenten els resultats de l'anàlisi seguint aquesta classificació. Abans, però, cal recordar que les dades mostren la percepció de la discriminació viscuda, és a dir, són una mesura subjectiva de la discriminació que s'ha patit, que pot estar influïda per múltiples motius. Per començar, les dades mostrades del gràfic 1 al gràfic 5 mostren que els subjectes oprimits en cada tipus de discriminació manifesten patir significativament més discriminació o agressions que les persones en posició de privilegi respecte a l'eix d'opressió corresponent.

Sobre la discriminació per raó de gènere, identitat o expressió de gènere (vegeu el gràfic 1):

- **1 de cada 5 dones ha patit discriminació pel fet de ser dona.**
- **1 de cada 5 homes no heterosexuals han patit discriminació de gènere.**
- **2 de cada 5 dones no heterosexuals han patit discriminació de gènere.**

¹⁰ Cis o cissexual fa referència a una persona que s'identifica amb el gènere que li va ser assignat en néixer en funció del seu sexe.

Gràfic 1. Discriminació per color de pell, ètnia o origen (% de persones que sí que han patit discriminació), segons el país de naixement

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

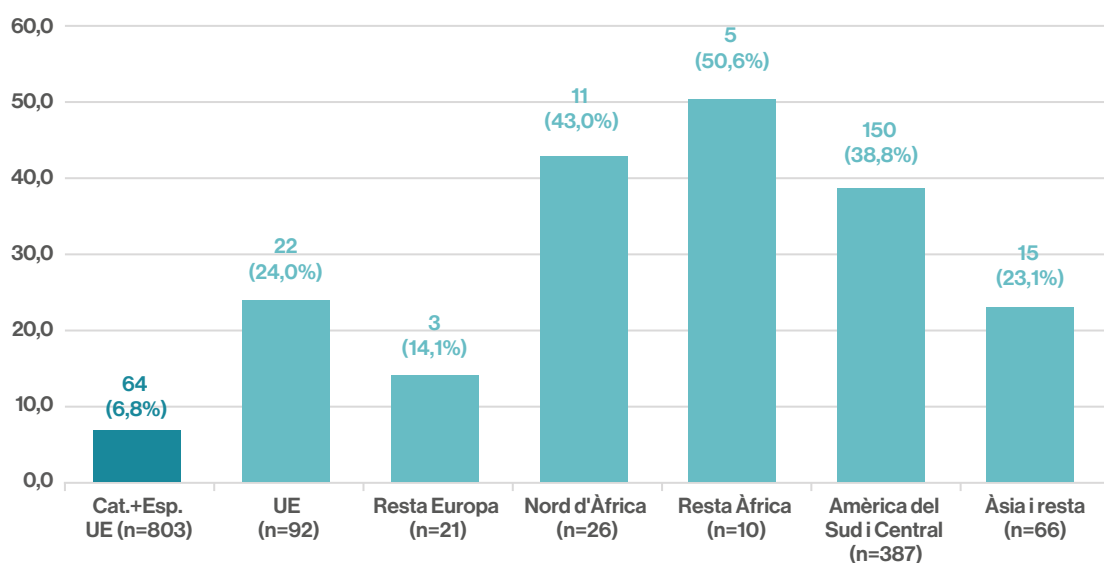
Tot i que les dades no són concloents, atès que es disposa d'una mostra massa petita (n=16) i, per tant, no representativa, els resultats apunten que les persones transgènere o no binàries han patit discriminació en una proporció elevada (el 44,2% de les persones transgènere o no binàries han patit discriminació per la seva identitat de gènere).

En relació amb les persones no heterosexuales, la discriminació per raó de gènere pot estar relacionada amb la seva expressió de gènere, però manquen dades concretes per afirmar-ho.

Sobre la discriminació racista, es fa difícil explicar els resultats per eix d'opressió, donat que no tenim informació sobre el color de pell o l'ètnia de les persones enquestades i, per tant, és complicat identificar el subjecte oprimat. No obstant això, la pregunta també es refereix a discriminació per país d'origen, així que l'anàlisi se centra en aquest aspecte (vegeu el gràfic 2). Atesa la petita mostra de molts dels grups analitzats, la majoria de resultats no es poden analitzar de forma concloent. Sí que cal destacar, però, que:

- **2 de cada 5 persones d'origen llatinoamericà han patit discriminació racista.**

Gràfic 2. Discriminació per color de pell, ètnia o origen (% de persones que sí que han patit discriminació), segons el país de naixement

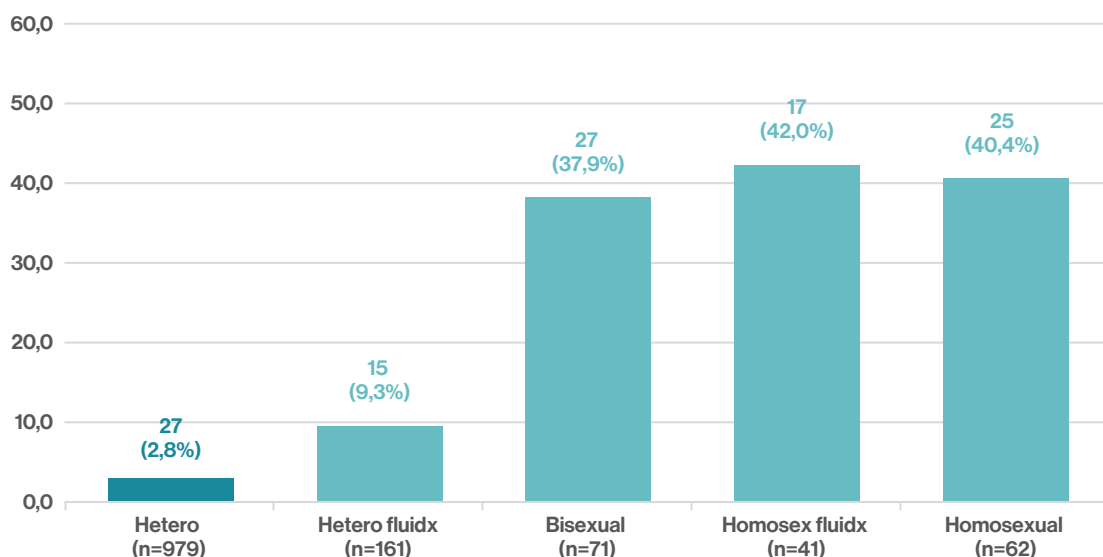
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

És especialment rellevant la prevalença de discriminació en persones provinents de Llatinoamèrica, atès que es tracta del grup més gran de joves estrangers a Barcelona. D'altra banda, dels grups estudiats dels quals hi ha molt poca mostra ("Resta d'Europa", "Àfrica del nord", "Resta d'Àfrica"), la literatura existent ens diu que són grups objecte de discriminació habitual (Oficina per la No Discriminació, 2019; SOS Racisme, 2020). Caldria disposar de més informació (ètnia, color de pell o altres) del grup de persones de països de la Unió Europea per explicar el 24% de persones que han patit discriminació racista.

Sobre la discriminació per orientació sexual (vegeu el gràfic 3), les persones amb sexualitats no normatives pateixen més de deu vegades més discriminació que les persones heterosexuales. I les dades encaixen amb la darrera enquesta LGBTI de la European Union Agency for Fundamental Rights sobre l'Estat espanyol (FRA, 2020), on es recull que el 42% de les persones enquestades s'havien sentit discriminades en l'any anterior a l'enquesta en almenys un àmbit de la seva vida, i el 41% havien estat agredides l'any anterior. En concret, segons les dades d'aquest estudi:

- **2 de cada 5 persones bisexuals, homosexuals o que majoritàriament tenen relacions homosexuals han patit discriminació per la seva orientació sexual.**

Gràfic 3. Discriminació per orientació sexual (% de persones que sí que han patit discriminació)¹¹

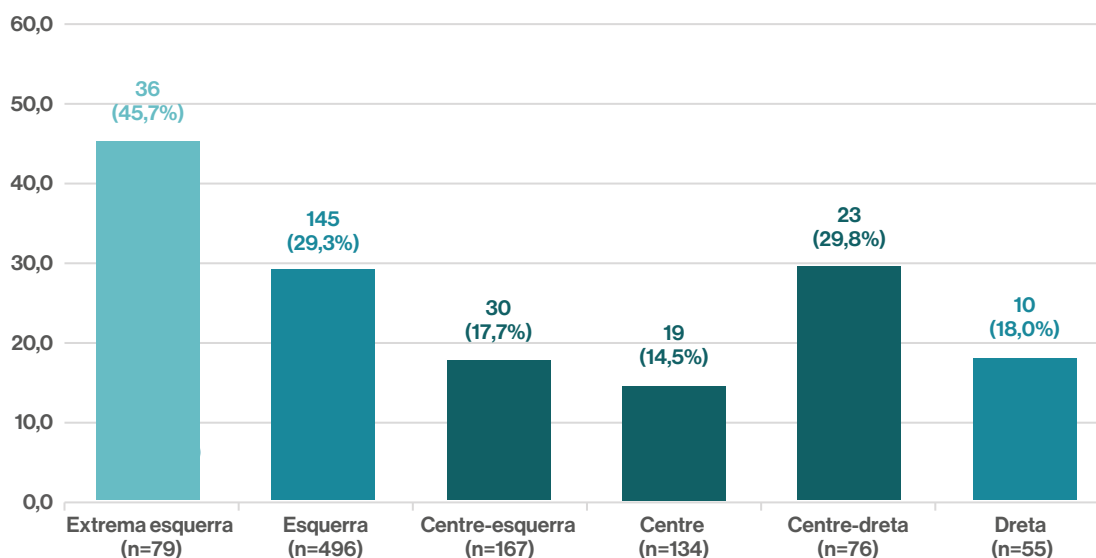
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

¹¹ Hetero fluidx es refereix a les persones que han indicat: "m'atreuen persones d'un altre sexe, però alguna vegada també del meu propi sexe"; homosex fluidx es refereix a les persones que han indicat: "m'atreuen les persones del meu propi sexe, però alguna vegada també d'un altre sexe".

Sobre la discriminació per creences polítiques, les persones que se situen a l'extrema esquerra de l'escala ideològica són les que indiquen haver viscut més discriminació (vegeu el Gràfic 4):

- **2 de cada 5 persones d'extrema esquerra han patit discriminació pel seu posicionament polític.**

Gràfic 4. Discriminació per creences polítiques (% de persones que sí que han patit discriminació), segons el posicionament polític

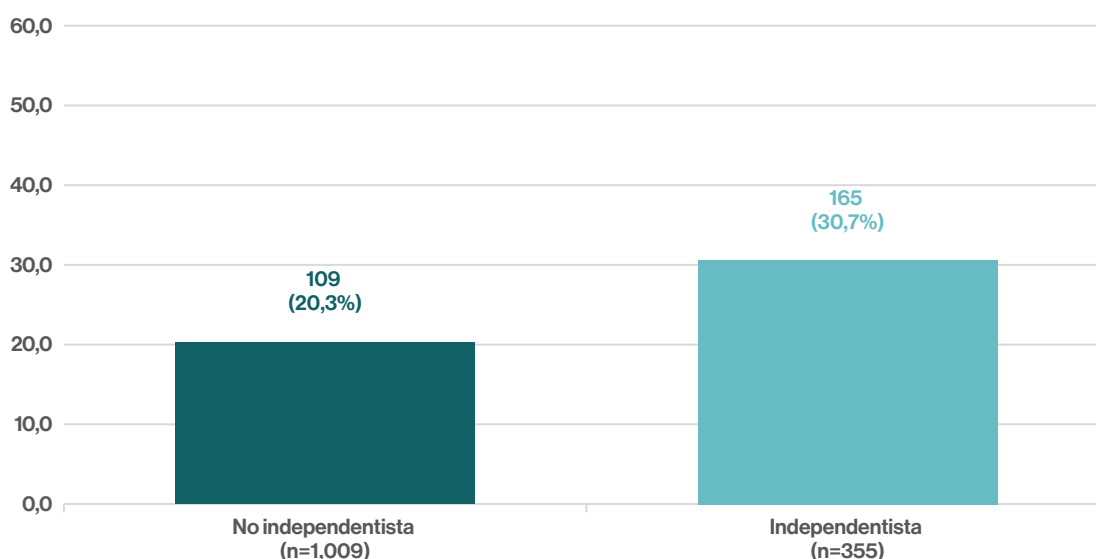

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

La discriminació per creences polítiques també s'ha pogut estudiar en funció del posicionament sobre el debat territorial independentista (vegeu el Gràfic 5). Així, s'observa una diferència en la discriminació expressada per part de joves independentistes respecte de les persones no independentistes:

- **3 de cada 10 persones independentistes han patit discriminació per la seva posició política.**

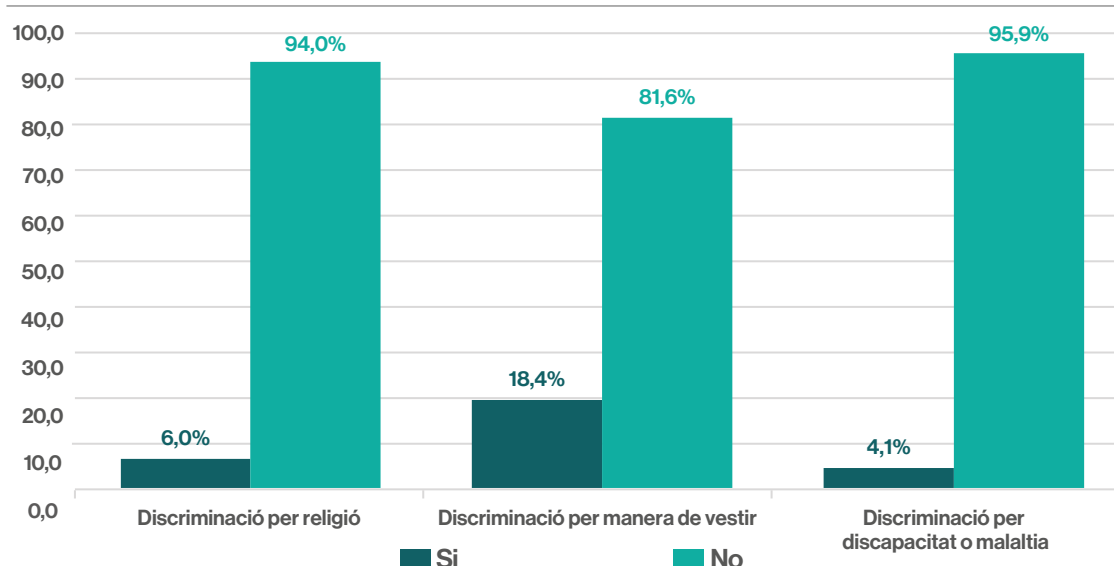
Gràfic 5. Discriminació per creences polítiques (% de persones que sí que han patit discriminació)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Respecte a la discriminació per religió, manera de vestir o discapacitat o malaltia, manquen dades de perfil per poder mesurar aquestes discriminacions en relació amb l'eix d'opressió corresponent i poder comparar els subjectes oprimits amb els opressors. Tot i això, les dades sobre aquestes discriminacions, en termes generals, també són rellevants (vegeu el gràfic 6).

Gràfic 6. Percentatge de persones que informen haver patit discriminació o no, per cada tipus

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Si bé no hi ha dades específiques, respecte a la discriminació per religió, s'ha intentat estudiar la discriminació per islamofòbia amb la informació disponible en l'enquesta. Després d'identificar les persones que són de països d'origen majoritàriament musulmans o tenen un dels dos progenitors que ho són,¹³ s'ha vist que han patit tres vegades més actes de discriminació per creences religioses que la resta de persones.¹⁴ Malgrat que aquesta mesura no recull la religió de les persones, pot reflectir la discriminació que pateixen persones d'aspecte àrab o amb familiars d'origen àrab. Tot i que la construcció de la categoria és poc precisa, s'ha considerat rellevant intentar mostrar aquest tipus de discriminació, ja que la islamofòbia és una de les discriminacions que es denuncien amb intensitat entre el jovent (vegeu Aparicio i Doménech, 2020).

ANÀLISI INTERSECCIONAL

Com s'ha indicat a l'inici, en aquest capítol s'adopta una perspectiva interseccional necessària per analitzar i explicar les discriminacions i les agressions viscudes per cada col·lectiu. En aquest sentit, es pretén anar més enllà d'identificar si els grups oprimits pateixen més discriminació que els que no ho són, i analitzar com la posició social configura aquesta discriminació de manera diferent. En concret, l'anàlisi es fa basada en les diferències entre els set tipus de discriminació percebuda estudiats segons els sis eixos d'opressió identificats d'acord amb les dades de perfil (gènere, origen —ser estranger/a—, orientació sexual, estrat, edat i posicionament polític). En aquest sentit, es poden creuar les dades relacionades amb les categories (dona, home, transgènere, origen espanyol, ideologia centre-esquerra, etcètera) amb les dades sobre els efectes (haver patit discriminació d'acord amb un eix concret).¹⁵

¹³ Aquesta variable s'ha construït sobre la base de les variables de país de naixement, país de naixement de la mare i país de naixement del pare. S'han considerat els països on hi ha més del 60% de població musulmana (Afganistan, Algèria, Bangladesh, Comores, Palestina, Guineea, Indonèsia, Iran, el Marroc, Pakistan, Aràbia Saudí, el Senegal, Síria, Tunísia, Turquia, Egipte).

¹⁴ De les 33 persones que s'han identificat, amb la variable construïda, com a possibles targets d'islamofòbia, el 24,9% (8 joves) han patit discriminació per religió, davant del 8,2% de les persones que han patit discriminació per religió del grup de persones que no s'han identificat com a possibles targets d'islamofòbia. Certament, no podem afirmar que aquestes dades siguin representatives, vista la dimensió de la mostra.

¹⁵ Per veure desplegada aquesta distinció entre posicions i efectes, consulteu Jorba i Rodó-Zárate (2019).

Taula 2. Anàlisi interseccional dels tipus de discriminació (% de persones que informen que sí que n'han patit, com a mínim, una vegada)

	Discriminació per raó de gènere	Discriminació racista	Discriminació per orientació sexual	Discriminació per religió	Discriminació per ideologia	Discriminació per vestimenta	Discriminació per discapacitat
Gènere							
Dones	24,3***	16,9	8,9	6,0	23,0	26,7***	5,3*
Homes	6,3	17,5	7,2	5,8	20,1	9,1	2,9
Origen							
Espanya	17,0	6,7***	9,3	3,8***	27,7***	21,5***	4,2
Estranger	14,1	31,8	7,5	9,0	14,1	14,0	3,8
Orientació sexual							
Hetero	8,9***	17,5	2,8***	5,8	16,6***	13,3***	2,6***
No hetero	34,6	17,5	24,9	4,9	38,4	31,9	8,1
Estrat							
Baixa	13,2*	20,0**	7,0	7,1	16,6**	16,0	4,4
Mitjana	19,3	18,9	9,5	5,4	26,1	20,5	4,5
Alta	14,2	12,5	9,2	5,4	23,1	18,5	3,1
Estat							
De 15 a 19 anys	16,5	12,1*	8,9	6,6	20,3	28,2***	4,1
De 20 a 24 anys	17,7	15,5	11,3	6,9	27,9	26,5	4,8
De 25 a 29 anys	16,5	20,1	6,8	5,7	20,0	14,2	3,4
De 30 a 34 anys	13,4	19,3	8,3	5,3	20,8	11,2	4,2
Posicionament polític							
Extrema esquerra	24,1**	11,3	12,8*	5,1 ^a	45,6***	27,8*	6,3
Esquerra	20,4	14,3	12,2	2,2	29,3	22,3	4,6
Centre-esquerra	16,1	15,2	6,6	8,3	17,9	17,5	2,4
Centre	11,9	19,3	4,4	8,1	14,2	1,2	4,4
Centre-dreta	9,1	15,6	5,2	5,3	29,9	11,7	2,6
Dreta	7,4	16,7	10,9	19,2	18,2	18,2	5,4

Nota: Les variables que presenten diferències estadísticament significatives entre els grups analitzats s'indiquen de la manera següent, d'acord amb la robustesa dels resultats (de menys a més): * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (prova khi quadrat).

a. Encreuament (taula de contingències) amb més del 20% de cel·les amb freqüències esperades inferiors a 5. Per tant, no se'n pot avaluar la significació.

b. Encreuament (taula de contingències) amb més del 20% de cel·les amb freqüències esperades inferiors a 5. Per tant, no se'n pot avaluar la significació.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

L'anàlisi interseccional duta a terme mostra, amb contundència, que la posició social de les persones (d'acord amb les diverses fonts d'opressió i privilegi) afecta la discriminació viscuda. És a dir, la discriminació es configura de forma diferent per a grups diferents. A continuació, es comenten alguns dels resultats més destacats d'aquesta anàlisi (vegeu la taula 2).

Quan a la comparativa per gènere, homes i dones informen de prevalences similars de discriminació racista i d'orientació sexual. En canvi, es troben diferències de gènere rellevants en relació amb la discriminació per vestimenta i discapacitat, ja que les dones informen en proporció més alta haver viscut aquest tipus de discriminacions.

En relació amb la comparativa entre joves nascuts a Espanya i a l'estranger, és particularment interessant que la joventut d'origen estranger informi que ha experimentat més discriminació racista i per religió; en canvi, en la resta de discriminacions o bé no hi ha diferències o bé són les persones espanyoles les que indiquen uns nivells més alts de discriminació (per creença política i per vestimenta).

També cal esmentar que, a diferència de les dades mostrades en el gràfic 2, aquí es mostra la diferència de discriminació racista entre persones espanyoles i estrangeres en conjunt.

Pel que fa a la comparativa per orientació sexual, observem que les persones no heterosexuales són un dels grups que informa de més discriminació entre els diversos tipus (tots, excepte “racista” i “religió”). Especialment, sorprèn, en primer lloc, l'alta prevalença de discriminació per raó de gènere, que podria estar relacionada amb expressions de gènere no normatives i també amb el fet que hi ha més dones que homes no heterosexuales (el 38% de les dones no són heterosexuales, enfront del 20% d'homes). En segon lloc, és destacable la major prevalença de discriminació política, que es podria explicar perquè les persones no heterosexuales són més d'esquerres (el 68% de les persones no heterosexuales són d'esquerra o extrema esquerra, enfront del 52% de les persones heterosexuales). Tanmateix, aquests resultats són clarament d'interès i caldria estudiar-los amb més profunditat.

Pel que fa a la comparativa segons estrats de barri, en general trobem poques diferències per ressaltar, cosa que indica que aquest eix té menys rellevància per explicar les discriminacions estudiades.¹⁶ Això no obstant, les persones de barris econòmicament més pobres expressen nivells més alts de discriminació racista, fet que es podria explicar per una posició econòmica més baixa de les persones d'origen estranger que han migrat per causes econòmiques. A més, les persones de barris de rendes mitjanes o altes indiquen uns nivells de discriminació més alts per creences polítiques. En aquest cas, té una rellevància especial recordar que les dades són sobre la percepció de la discriminació i que el nivell formatiu (que està vinculat als recursos econòmics) pot ser un element que calgui considerar per a l'anàlisi d'aquest eix.

Quant a la comparativa per edat, les persones de 20 a 24 anys són les que informen de més discriminació viscuda en tots els tipus (encara que no totes les diferències són significatives), llevat de la discriminació racista. També és rellevant el fet que hi ha una proporció més gran de joves de més edat (majors de 25 anys) que pateixen discriminació racista, mentre en joves de menys edat (menors de 25 anys) la prevalença és més alta en la discriminació política i per vestimenta. En aquest darrer aspecte, una dependència més important de la família o la no emancipació podrien ser factors rellevants que caldria considerar.

Finalment, en relació amb la comparativa per posicionament polític, en termes generals, informen de més discriminació les persones d'esquerres (extrema esquerra i esquerra), concretament en les discriminacions per raó de gènere, orientació sexual, creences polítiques i vestimenta. Cal recordar, com s'ha esmentat, que les creences polítiques d'una persona poden influir en les seves respostes, tant per percepció de la realitat i capacitat d'identificar la discriminació com per voluntat d'expressar la seva visió sobre problemàtiques socials.

En definitiva, aquesta anàlisi no només mostra la importància d'estudiar la discriminació des d'una perspectiva interseccional per entendre amb més detall com es configura en persones diferents, sinó que també evidencia la necessitat de tenir en compte la posició estructural diferent de les persones joves a l'hora de fer polítiques públiques per abordar aquesta qüestió i reduir la discriminació que pateix el jovent de Barcelona.

ANÀLISI PER ÀMBIT DE DISCRIMINACIÓ

En aquest apartat, s'exploren els àmbits en què es pateixen les discriminacions estudiades. En la taula següent (taula 3) es poden veure, del total de les persones que han dit que han patit un tipus de discriminació concreta, quin percentatge ha afirmat haver-la patit per un àmbit específic. La darrera fila recull les dades referents al percentatge de persones que han patit discriminació en un àmbit sobre el total de persones que han afirmat haver patit algun tipus de discriminació per qualsevol de les causes.

¹⁶ Certament, aquest estudi no preveu la discriminació per classe social i caldria estudiar, per exemple, l'efecte de la classe social en la discriminació dins el mercat laboral, entre d'altres.

Taula 3. Taula de la discriminació informada segons l'àmbit (% de persones que sí que han patit discriminació en aquell àmbit).

	Àmbit laboral	Àmbit educatiu	Casa	Xarxes socials, internet o telèfon mòbil	Comerç i locals	Oci nocturn	Carrer	Transp. públic	Oficines atenció / Adm. pública
D. gènere	20,9	17,2	12,0	23,4	14,5	32,4	67,5	30,5	3,6
D. racista	20,0	20,4	4,6	15,5	22,7	14,3	51,3	25,4	7,6
D. sexualitat	13,6	23,4	19,5	22,8	6,1	21,1	48,3	20,2	2,6
D. religió	23,1	25,4	12,2	21,8	6,1	8,3	38,9	8,7	2,4
D. ideologia	19,4	24,2	14,7	32,1	5,8	11,3	34,8	8,7	2,1
D. vestimenta	10,8	25,0	14,2	13,5	10,7	23,4	60,2	22,3	2,4
D. discapac.	12,7	33,5	17,9	10,5	5,4	1,9	28,9	7,3	1,9
Mitjana per cada àmbit	17,2	24,2	13,6	19,9	10,2	16,1	47,1	17,6	3,2

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

El punt més destacable és que l'àmbit on més discriminació s'experimenta és el carrer (de mitjana, el 47% de les persones que han patit discriminació han dit que l'han viscut al carrer). En aquest àmbit, els tipus de discriminacions més usuals són de gènere, per vestimenta i racista.

S'ha de tenir en compte que les dades reflecteixen la discriminació subjectiva, és a dir, aquella que les persones són capaces d'identificar com a actes discriminatoris. Per tant, això pot influir en quines conductes recorden i recullen en la seva memòria com a discriminació. En aquest sentit, és més fàcil que algunes conductes que socialment tenim associades com a negatives o com a discriminació (un insult racista al carrer o un comentari vexatori al metro) les identifiquem com a tals en comparació amb discriminacions socialment més normalitzades o més invisibles (per exemple, a la feina o a casa). També cal tenir en compte la realitat diferent d'aquests espais, les relacions socials que s'hi donen, la normativitat i, fins i tot, la quantitat de temps que es passa a cada lloc en cada moment vital.

Algunes de les dades rellevants que hi apareixen són les següents:

- La discriminació de gènere es dona més sovint en entorns d'oci nocturn i al transport públic, a part del carrer. Això encaixa amb el que coneixem d'estudis anteriors (vegeu Diversos autors, 2018 i 2019, sobre violències sexuals en contextos d'oci nocturn i consum de drogues) i, alhora, també reflecteix els àmbits on tenen lloc discriminacions més visibles o invisibles.
- La discriminació racista, a banda del carrer, es dona més usualment als locals comercials i les botigues i a l'Administració pública. El fet que la discriminació racista sigui la més prevalent en l'àmbit d'oficines d'atenció o l'Administració és una dada que té una rellevància especial.
- En l'àmbit acadèmic, la discriminació més prevalent informada és per discapacitat o malaltia.
- A casa, les discriminacions més freqüents són per orientació sexual i per discapacitat o malaltia, grups per als quals caldrien estudis específics en aquests espais.
- Respecte a les xarxes socials, internet o el telèfon mòbil, val a dir que es podien esperar unes prevalences més altes, en relació amb els altres àmbits, atès que les dades també es refereixen als mesos de confinament, però no ha estat així. No obstant, cal tenir present que es pregunta per l'any anterior i el confinament va ser un màxim de quatre mesos d'aquest període, i tampoc tot el període va ser de confinament domiciliari total.

En definitiva, la idea central que mostren aquests resultats és la importància dels diversos àmbits i espais per entendre com es viu i on es pateix la discriminació. Els espais també formen part de les dinàmiques interseccionals i cal tenir en compte el lloc com a element central per a comprendre la variabilitat i la complexitat d'aquestes dinàmiques. Com mostren les dades, tant les posicions socials com els llocs condicionen les discriminacions que es pateixen, i és imprescindible considerar-ho tot per fer anàlisis acurades que puguin esdevenir polítiques públiques efectives. La manca d'unes dades de perfil concretes (sobretot en relació amb etnicitat, religió i discapacitat) haurien permès una anàlisi més rica i específica.

4. BLOC 2. VIOLÈNCIA MASCLISTA

Aquest segon bloc s'ocupa de les preguntes sobre violència masclista. En primer lloc, es pregunta per la violència sexual fora de les relacions de parella i, en segon lloc, per la violència masclista de qualsevol tipus viscuda dins de la parella. En ambdós casos, es pregunta per episodis viscuts des dels 15 anys. Aquest bloc de preguntes es fa només a les dones (cis i transgènere) i a les persones no binàries, atès que es refereix a preguntes sobre violència masclista per part d'homes.

4.1. VIOLÈNCIA SEXUAL FORA DE LA PARELLA

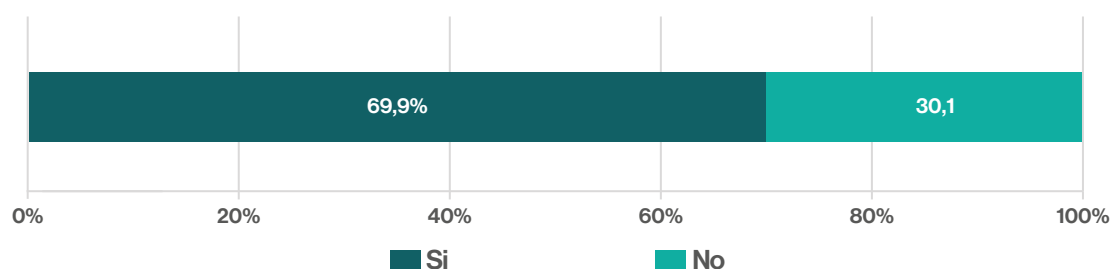
Aquest apartat se centra en la violència sexual exercida per part d'homes amb qui mai s'ha tingut una relació de parella. S'entén per violència sexual:

“Qualsevol conducta verbal o física amb contingut sexual que sigui ofensiva i no desitjada per tu, com per exemple, comentaris, gestos, insinuacions o missatges de caire sexual, fregaments, tocaments, difusió de fotos o vídeos teus de contingut íntim o amenaça de fer-ho, etc.” (pregunta 98 de l'EJOB 2020)

Es pregunta a les dones enquestades per la freqüència amb què han patit algun episodi de violència sexual en diversos àmbits. Atès que els àmbits on es pateix més violència (“moltes vegades” o “constantment”) són els mateixos on es pateix violència “alguna vegada”, en aquesta anàlisi només es presenten els resultats de forma dicotòmica: “Has patit violència? Sí/no”. És a dir, s'han agrupat les respostes, de manera que es pot comparar qui afirma haver patit violència “alguna vegada”, “moltes vegades” o “constantment”, amb qui afirma no haver viscut “mai” violència.

La primera dada que apareix, de forma alarmant, és que el 70% de les dones han patit almenys un episodi de violència sexual des dels 15 anys per part d'un home que no ha estat la seva parella (vegeu el gràfic 7). Tot i que l'objectiu d'aquest estudi no és la comparació amb altres franges d'edat, ja que l'enquesta no ho permet, aquests resultats encaixen amb estudis previs fets a Catalunya que, en comparar franges d'edat, assenyalen que les violències sexuals tenen més incidència en les dones joves, fet que evidencia que l'edat és un factor clau en l'anàlisi de la incidència i la forma de violència patida per les dones al llarg de la seva vida (vegeu Malpica, 2015; Rodó-Zárate et al., 2021).

Gràfic 7. Percentatge de dones que han patit violència sexual almenys “alguna vegada”, en qualsevol àmbit.

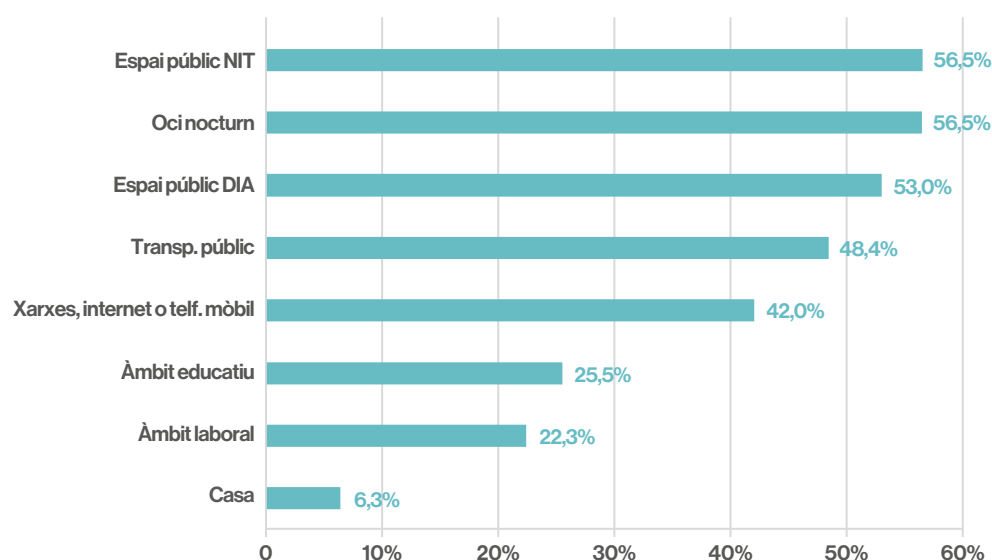

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

A l'analitzar la violència sexual viscuda segons el lloc on s'ha patit, s'observa que:

- Més de la meitat de les dones han patit violència sexual almenys una vegada en l'espai públic i en llocs d'oci nocturn.
- Quasi el 50% de les dones han patit almenys alguna vegada violència sexual al transport públic.
- 2 de cada 5 dones han patit almenys un episodi de violència o assetjament sexual a través de les xarxes socials, internet o el telèfon mòbil.
- En l'àmbit educatiu i laboral, més del 20% de les dones han patit almenys algun episodi de violència sexual.
- A casa, el 6,3% de les dones afirma haver patit almenys un episodi de violència sexual.

Gràfic 8. Percentatge de dones que han patit violència sexual almenys “alguna vegada”, segons l'àmbit

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Com es mostra en el gràfic 8, els espais on les dones pateixen més violència sexual són els espais públics, tant de dia com de nit, els espais d'oci nocturn i el transport públic. Tot i que hi ha molts estudis que mostren la percepció d'inseguretat a l'espai públic per part de dones joves (vegeu, per exemple, Pain, 2001), és rellevant destacar que s'informa pràcticament del mateix nivell de violència de dia que de nit. Seria necessari veure si els tipus de conductes de violència o assetjament sexual viscudes també són similars de dia i de nit, ja que segurament es podrien trobar més diferències en els tipus que no pas en la quantitat. També és destacable la baixa prevalença de la violència sexual a casa, un fet que encaixa amb altres estudis amb joves en contextos similars (vegeu Rodó-Zárate *et al.*, 2019) i que mostra la dificultat d'identificar la violència quan la practiquen persones conegudes o en espais privats, que és una violència lamentablement molt freqüent tant per part de familiars com d'amics o coneguts.

ANÀLISI INTERSECCIONAL

L'anàlisi interseccional de la violència sexual fora de la parella ens permet estudiar les diferències en la violència viscuda en general i els àmbits on té lloc segons els eixos següents: gènere, orientació sexual, tenir parella, tenir criatures, origen (ser estranger/a), estrat, edat i posicionament polític.

Taula 4. Anàlisi interseccional de la violència sexual fora de la parella (% de persones que informen que sí que n'han patit, com a mínim, una vegada).

	General	Àmbit laboral	Àmbit educatiu	Casa	Xarxes, internet o mòbil	Oci nocturn	Transp. públic	Espai públic DIA	Espai públic NIT
Gènere									
Dones cis	69,8	21,9	24,8	5,8	41,5	56,7	47,9	52,8	56,4
Trans i no binàries a	75,0	43,8	50,0	18,8	66,7	50,0	62,5	62,5	56,3
Orientació sexual									
Heteros	64,0***	17,5***	19,0	4,2*	35,6***	48,8***	41,4***	47,7***	49,1***
Lesbianes	77,3	33,3	45,5	4,5***	36,4	72,7	54,5	71,4	66,7
Bis, fluides i altres	86,6	33,5	37,6	9,7	58,7	76,3	66,8	69,4	76,4
Parella (només dones heteros)									
Sí	50,0***	19,1	15,5	7,0 ^b	28,7	39,7*	34,5	33,9***	33,0***
No	70,0	17,1	20,6	3,3	38,4	52,6	44,6	53,2	55,5
Criatures									
Sí	38,2***	11,3**	12,1**	8,9	19,8***	29,4***	23,8***	25,5***	25,8***
No	75,5	24,1	27,7	5,8	45,7	61,1	52,6	57,7	61,8
Origen									
Espanya	76,0***	23,4	28,0	5,1	44,0	62,1**	54,2***	59,9***	64,3***
Estranger	62,1	20,9	22,1	7,7	39,3	49,0	40,6	44,0	46,2
Estrat									
Baixa	62,1*	19,5	19,2*	7,4	41,7	47,4**	46,1	45,4**	47,2**
Mitjana	75,3	25,3	31,1	7,2	44,9	61,7	51,5	60,5	60,5
Alta	72,0	21,5	25,3	3,6	38,3	60,0	47,2	51,8	62,1
Edat									
De 15 a 19 anys	64,8	8,3***	35,2*	3,3	42,3	40,5**	42,3	51,2	49,2
De 20 a 24 anys	71,0	20,0	24,6	6,9	45,8	62,1	50,7	55,9	59,4
De 25 a 29 anys	69,4	27,7	21,5	7,7	42,5	59,5	49,3	56,0	59,6
De 30 a 34 anys	72,5	26,4	24,4	6,1	38,6	58,5	49,5	49,1	55,5
Posicionament polític									
Extrema esquerra	75,7*	32,4	27,0	8,1 ^b	51,4	70,3***	56,8*	59,5*	73,0*
Esquerra	80,5	28,7	32,1	5,6	48,5	68,7	61,3	64,4	68,4
Centre-esquerra	83,1	27,5	32,9	7,0	42,9	74,6	54,9	63,4	65,3
Centre	69,8	16,7	18,6	6,7	42,6	43,5	50,0	47,5	55,6
Centre-dreta	68,8	19,4	18,8	0,0	37,5	53,1	38,7	53,1	56,3
Dreta	54,5	9,1	31,8	4,5	36,4	31,8	31,8	40,9	36,4

Nota: Les variables que presenten diferències estadísticament significatives entre els grups analitzats s'indiquen de la manera següent, d'acord amb la robustesa dels resultats (de menys a més): * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001 (prova khi quadrat).

a. Categories de variables amb freqüències esperades inferiors a 5 per tots els encreuaments; per tant, no es pot avaluar la significació d'aquests grups en cap tipus de discriminació.

b. Encreuament (taula de contingències) amb més del 20% de cel·les amb freqüències esperades inferiors a 5. Per tant, no se'n pot avaluar la significació.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

A continuació, es comenten alguns dels resultats més destacables d'aquesta anàlisi (vegeu la taula 4).

En primer lloc, és particularment rellevant l'alta prevalença de violència sexual viscuda per dones lesbianes i d'altres sexualitats no normatives. De fet, les dones heterosexuals afirmen haver patit significativament menys violència sexual fora de la parella que les dones no heterosexuals. Alguns estudis han identificat que la violència sexual en adolescents es dona en el mateix nivell dins de la parella que fora de la parella per part d'iguals (Ortega *et al.*, 2008), fet que podria explicar el motiu pel qual algunes dones no heterosexuals també pateixen violència sexual fora de la parella. Això, però, no explicaria les causes que hi hagi més incidència en dones joves lesbianes, bisexuals o amb orientacions sexuals fluides. Estudis com el de Bernhard (2000), fet als Estats Units, mostren dades similars en relació amb la prevalença de violència sexual en dones lesbianes i heterosexuals al llarg de la seva vida, i n'identifica com a perpetradors principals membres de la pròpia família. Com apunta l'autora, però, hi ha una manca clara de dades sobre aquesta qüestió, ja que les lesbianes no s'acostumen a tenir en compte en les enquestes sobre violència masculista i s'assumeix que les estadístiques es refereixen només a dones heterosexuals (Bernhard, 2000). Aquest fet és el mateix que passa a l'Enquesta sobre violència masculista a Catalunya (EVMC) del 2016, on no es pregunta sobre l'orientació sexual de les enquestades i, per tant, no es pot comparar la incidència (Rodó-Zárate *et al.*, 2021). Així doncs, en el cas de l'EJOB20, es valora molt positivament que s'hagin inclòs preguntes detallades sobre aquesta qüestió. Un altre factor que cal tenir en compte és la violació correctiva, és a dir, la violència sexual dirigida a "corregir" la sexualitat dissident d'aquestes dones,¹⁷ però caldria un estudi qualitatiu per explorar aquesta com a possible causa.

En relació amb aquest estudi, doncs, l'única dada que podria apuntar cap a una possible explicació és que més dones no heterosexuals s'identifiquen amb posicions polítiques d'esquerra (91% de les bisexuals, 73% de les lesbianes i 69% de les que s'identifiquen amb orientacions sexuals més fluides) enfront de les dones heterosexuals (55%) i, com ja s'ha mencionat, això pot influir en les seves respostes. Per tant, la diferència podria tenir més a veure amb la capacitat o la voluntat d'identificar la violència que no pas amb el fet d'haver-la patit. En qualsevol cas, és una realitat que cal estudiar-ho amb més profunditat, atès que no hi ha estudis concrets que ho tractin.

En segon lloc, s'evidencien diferències pel fet de tenir criatures i tenir parella. Mentre que el 76% de les dones sense criatures afirmen haver patit violència sexual, en el cas de les dones amb criatures el 38% afirmen haver-ne patit. Aquesta diferència podria estar vinculada a les diferències en l'exposició; és a dir, atesa la divisió sexual del treball i la responsabilitat en el treball de cura que recau majoritàriament sobre les dones (Carrasco i Díaz, 2017), tenir criatures implica, per a les dones, estar més temps a casa i menys temps en àmbits on s'informa de més violència, com ara espais d'oci nocturn o l'espai públic de nit. Pel que fa a les dones amb o sense parella (home), observem que les dones amb parella afirmen menys sovint haver patit violència sexual fora de la parella. En aquest cas, es podria atribuir al fet que les dones amb parella home poden tenir una menor probabilitat de patir violència pel fet que, físicament, tenen a prop un home que es percep com la seva parella. En tots dos casos, hi podria tenir una clara incidència l'"efecte memòria" de l'enquesta, és a dir, el biaix provocat per una distància temporal més àmplia respecte a les possibles conductes patides i que difumina aquest record.

En tercer lloc, s'observa que més dones nascudes a Espanya informen que han patit violència sexual, en comparació amb les dones d'origen estranger. Aquesta diferència es refereix principalment als àmbits d'oci nocturn, transport públic i espai públic (dia i nit). De nou, les dades són massa limitades per explicar a què respon aquesta diferència i caldria estudiar-ho més detalladament en futures investigacions.

Per acabar, convé mencionar que no hi ha gaires diferències entre dones d'edats diferents, només en el grup de noies de 15 a 19 anys en alguns àmbits (laboral i oci nocturn), que sembla que principalment tornen a tenir a veure amb una exposició menor a aquests espais.

En definitiva, aquesta anàlisi no només permet observar la importància de l'estudi interseccional de la violència sexual en relació amb eixos d'opressió i col·lectius diversos, sinó també la rellevància d'examinar els àmbits i els llocs on ocorre aquesta violència, atès que s'hi poden identificar diferències notables. Caldrien, però, estudis concrets per analitzar-ho amb més profunditat.

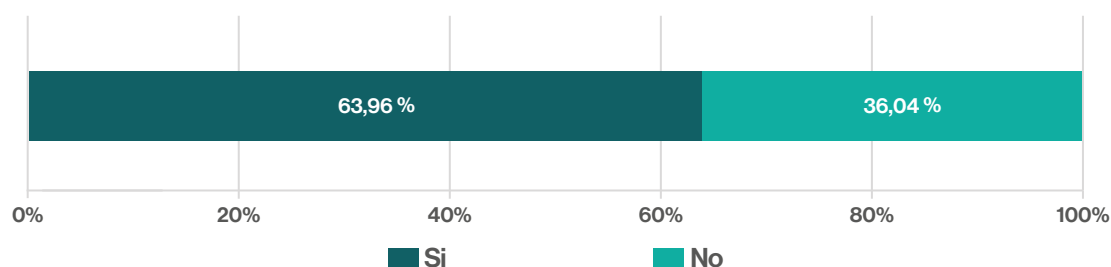
¹⁷ Aquest tipus de violència sexual s'ha estudiat arreu del món, tot i que manquen estudis a Espanya, i està qualificada com un delict d'odi i una violació de drets humans per part de les Nacions Unides (vegeu Nacions Unides, 2011).

4.2. VIOLÈNCIA EN LA PARELLA

Aquest apartat es dedica a la violència masclista patida per dones joves dins les relacions de parella, és a dir, per part d'homes amb qui s'ha tingut una relació sexoafectiva heterosexual. Per tant, es pregunta pels tipus de conductes violentes patides per causa d'aquests homes.

Torna a ser alarmant que més del 60% de les dones afirmen que han patit almenys un episodi de violència des dels 15 anys per part d'un home en l'àmbit de la parella (vegeu el gràfic 9). Cada vegada més, a escala global, es reconeix que la violència masclista és un problema social, de salut pública i de drets humans greu (Vázquez *et al.*, 2019) i, de nou, aquesta dada mostra la magnitud del problema en les dones joves. Aquest fet, contrasta, però, amb els marcs legals actuals on, per exemple, la llei estatal sobre violència masclista (LO1/2004) no fa cap referència a les adolescents, excepte com a possibles víctimes col·laterals de les agressions del pare o company de la mare víctima de violència (vegeu Dones Juristes, 2013).

Gràfic 9. Percentatge de dones que han patit violència en la parella almenys “alguna vegada”, de qualsevol tipus

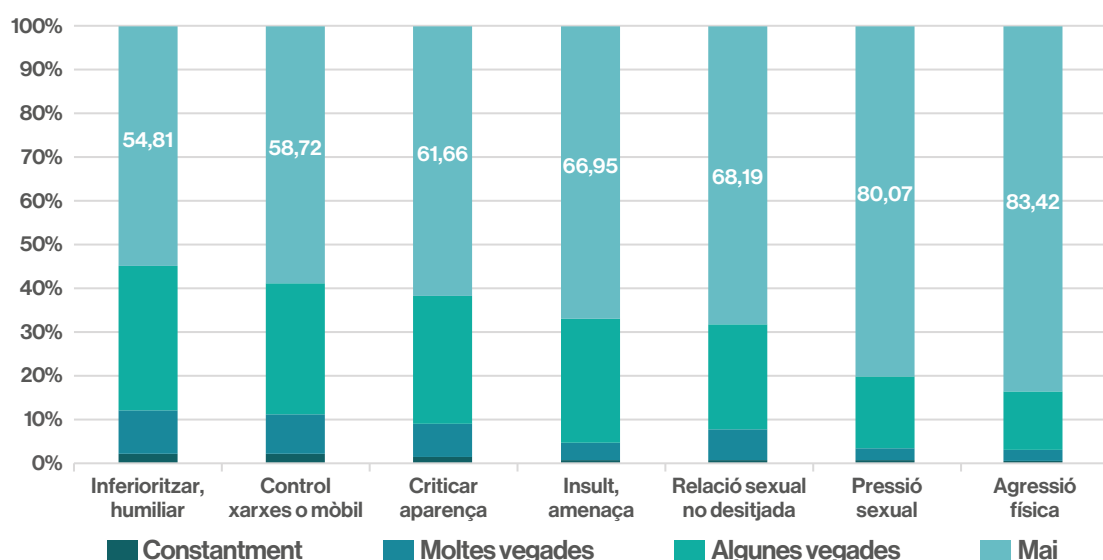

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

En analitzar la violència viscuda en l'àmbit de la parella (per part de parelles home) respecte a les diferències en la freqüència dels diversos tipus de violència (vegeu el gràfic 10), s'observa que:

- El tipus de violència que més dones han patit (45%) és fer-les sentir inferiors, ridiculitzar-les o humiliar-les.
- El 41% de les dones informen que han estat controlades a través de les xarxes socials o el mòbil per les seves parelles.
- Al 38% de les dones, les seves parelles les han criticat o han volgut condicionar-ne la manera de vestir o el maquillatge.
- Al 33% de les dones, les ha insultat o amenaçat la seva parella.
- El 32% de les dones han tingut relacions sexuals no desitjades amb les seves parelles.
- El 20% de les dones han sentit pressió per tenir relacions sexuals o fer pràctiques sexuals no desitjades per part de les seves parelles.
- El 17% de les dones han estat agredides físicament per part de les seves parelles.

Gràfic 10. Percentatge de dones que han patit violència en la parella, segons la freqüència

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

ANÀLISI INTERSECCIONAL

L'anàlisi interseccional dut a terme per aquest bloc s'ha fet considerant només la variable general dicotòmica de violència masclista en la parella. És a dir, s'han analitzat els tipus de violència conjuntament i s'han comparat les dones que afirmen haver patit algun tipus de violència algun cop en relació amb les que diuen que no n'han patit. En aquesta anàlisi s'han considerat els mateixos eixos que en l'apartat anterior (gènere, orientació sexual, tenir parella, tenir criatures, origen, estrat, edat i posicionament polític).

En primer lloc, és particularment rellevant l'alta prevalença de violència sexual viscuda per dones bisexuals o amb altres sexualitats no normatives. Així, es remarcable que, en aquest grup de dones, comparat amb les dones lesbianes i, especialment, les heterosexuales, la prevalença de violència en la parella per part d'un home és més alta. De fet, aquest és el grup de dones que informa de més violència en tota l'anàlisi interseccional feta. De manera similar al que s'ha esmentat en relació amb la violència sexual fora de la parella, es fa difícil explicar aquest fet amb les dades disponibles en aquesta enquesta i certament és necessari estudiar més profundament aquesta qüestió en futures investigacions. I, com en l'apartat anterior, l'únic element del qual es disposa amb les dades obtingudes en l'EJOB20 per explicar aquesta prevalença més alta en aquest grup de dones és el posicionament polític. És a dir, les dones que no s'identifiquen com a heterosexuales són més d'esquerres, cosa que podria influir en la seva capacitat o voluntat d'identificar la violència patida. Caldrien, doncs, estudis en profunditat per saber què hi ha darrere d'aquestes dades.

Com es mostra en la Taula 5, més dones d'esquerres que de dretes manifesten haver patit violència masclista i, com ja s'ha mencionat anteriorment, el posicionament polític de les dones no heterosexuales és més d'esquerres que el les dones heterosexuales. Així doncs, si ens fixem en les dones no heterosexuales d'esquerres, aquestes informen d'un percentatge encara més alt de violència en la parella (el 82,8% d'aquestes dones responen que han patit, com a mínim, un episodi de violència en la parella). D'aquesta manera, cal plantejar si el seu posicionament polític més d'esquerres està influïnt en les seves respostes, possiblement perquè els dona la consciència i el coneixement per identificar més fàcilment episodis de violència masclista per part de les seves parelles i, alhora, perquè estan més predisposades a donar a conèixer l'existència de la violència masclista en la parella. Això no obstant, cal tenir present que el fet que siguin d'esquerres fa augmentar 4 punts percentuals la proporció de dones que diuen haver patit violència, respecte a les dones amb sexualitats més fluides.

En segon lloc, desapareix la diferència significativa que hi ha en la violència sexual quant a tenir parella, però es manté en relació amb el fet de tenir criatures. Les dones amb criatures afirmen, en una proporció menor que les que no en tenen, haver patit violència en l'àmbit de la parella. Aquesta dada contrasta amb la majoria d'estudis sobre violència en la parella, que apunten que la convivència amb fills o filles és un factor de risc que augmenta les probabilitats de patir violència en la parella (Safranoff, 2017). Caldria, doncs, estudiar si aquesta és una diferència rellevant entre les dones joves i més grans víctimes de violència en la parella.

En tercer lloc, pel que fa a l'edat, cal ressaltar que el grup de noies de 15 a 19 anys informa d'una prevalença significativament menor de violència masclista en la parella. Ara bé, aquest fet està clarament influït per dos factors temporals: a) es pregunta per violències viscudes des dels 15 anys i, per tant, a les noies més joves se'ls està preguntant per menys anys de la seva vida (menys temps d'exposició a la violència), i b) l'edat també té un impacte en el temps i en la probabilitat de tenir o haver tingut parella.

Taula 5. Anàlisi interseccional de la violència masclista en l'àmbit de la parella (%).

	Sí	No	p
Gènere			
Dones cis	63,5	36,5	
Trans o no binàries	68,8	31,3	
Orientació sexual			
Heteros	58,7	41,3	***
Lesbianes	54,5	45,5	
Bisexuals, sexualitats fluides i altres	78,7	21,3	
Parella (només heteros)			
Sí	52,2	47,8	
No	61,0	39,0	
Criatures			
Sí	49,0	51,0	**
No	66,1	33,9	
Origen			
Espanya	66,7	33,3	
Estranger	59,5	40,5	
Estrat			
Baixa	58,4	41,6	
Mitjana	67,2	32,8	
Alta	65,1	34,9	
Edat			
De 15 a 19 anys	45,5	54,5	***
De 20 a 24 anys	70,7	29,3	
De 25 a 29 anys	66,0	34,0	
De 30 a 34 anys	66,7	33,3	
Posicionament polític			
Extrema esquerra	73,0	27,0	*
Esquerra	74,9	25,1	
Centre-esquerra	68,1	31,9	
Centre	57,8	42,2	
Centre-dreta	62,5	37,5	
Dreta	45,5	54,5	

Nota: Les variables que presenten diferències estadísticament significatives entre els grups analitzats s'indiquen de la manera següent, d'acord amb la robustesa dels resultats (de menys a més): * p < 0,05; ** p < 0,01; *** p < 0,001 (prova khi quadrat).

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EJOB2020

Finalment, s'observa que la violència masclista en la parella afecta les dones en nivells similars independentment del seu origen i estrat social. Tot i que l'estrat no es pot associar directament a la classe sinó que fa referència al nivell econòmic del barri on es viu, aquestes dades són rellevants per entendre l'extensió de la violència masclista en les nostres societats i trencar prejudicis del tipus "és un problema de pobres" o "és un problema de certes cultures que són molt masclistes". Alhora, que la violència afecti totes aquestes dones no vol dir que totes tinguin la mateixa casuística ni els mateixos recursos per afrontar aquestes situacions. Per tant, és necessari destinar més recursos i generar més polítiques per a les dones amb menys recursos o menys accés als serveis d'atenció a les víctimes, però sobretot cal establir abordatges integrals, adaptats i específics per a les diverses situacions de vulnerabilitat i violència que pateixen les dones, en aquest cas, les joves.

5. CONCLUSIONS

Els resultats de l'Enquesta a la joventut de Barcelona 2020 demostren que una part molt significativa de la població jove pateix discriminacions de forma habitual i que una majoria de dones joves ha patit situacions de violència masclista al llarg de la seva vida. Aquesta constatació és, per si mateixa, prou contundent com per generar un toc d'alerta i reclamar la necessitat que hi hagi polítiques actives específiques per contribuir a acabar amb totes aquestes vulneracions de drets.

SOBRE ELS RESULTATS

Els resultats mostren clarament que qui pateix discriminacions i violències varia en funció de les característiques i les identitats de cada persona jove. Tal com expressa la teoria de la interseccionalitat, s'evidencia que cada tipus de discriminació i violència és patida amb una freqüència molt més alta pel grup social que se situa en posició de vulnerabilitat en aquell eix d'opressió. També es posa de manifest que posicions diferents configuren formes diferents de discriminació i violència, fet que mostra la necessitat de tenir en compte la perspectiva interseccional i, per tant, la diversitat dins els grups i les formes concretes en què s'hi manifesta. A més, les dades referents a cada àmbit són una mostra clara de la importància de tenir en compte el lloc a l'hora de configurar les discriminacions i les violències, ja que, com s'ha vist, la incidència és molt diversa segons el lloc que s'analitzi.

En concret, sobre les discriminacions ha aparegut clarament la necessitat d'analitzar la incidència de la discriminació per part del grup oprimat, ja que, en tots els eixos dels quals es tenen dades de perfil per fer-ho, s'ha vist que els resultats mostraven amb claredat que certs col·lectius eren més discriminats que els privilegiats dins el mateix eix. En aquest sentit, disposar d'unes dades acurades sobre els perfils és molt rellevant per poder detectar grups especialment vulnerables.

L'anàlisi interseccional ha mostrat com les discriminacions per vestimenta o discapacitat estan clarament travessades pel gènere, mentre que altres, com la racista, no ho estan tant. L'orientació sexual i la posició política, vinculades, són dos elements que també apareixen com a clau per comprendre com es configuren alguns tipus de discriminació, com la de gènere. El lloc on viu la persona (segons estrat social i territorial) també té incidència sobre la percepció de la discriminació, per exemple, la de gènere, ideologia o racista. I l'origen també és clarament un factor central per comprendre com es configura la discriminació per religió.

En relació amb els àmbits, les dades mostren resultats molt rellevants per identificar determinades problemàtiques en determinats espais. Per exemple, és especialment preocupant la incidència de la discriminació per gènere, vestimenta, orientació sexual i racista al carrer, com també la de gènere als espais d'oci nocturn i al transport públic, o la racista a locals, comerços i transport públic. Tot i que la incidència és menor (també per les característiques de la mostra) és rellevant destacar els índexs de discriminació per orientació sexual i discapacitat en l'àmbit domèstic. En especial, també és important posar en relleu la discriminació racista en oficines d'atenció i en l'Administració pública.

En relació amb la violència masclista, les dades són molt alarmants, ja que mostren que el 70% de les dones han patit almenys un episodi de violència sexual des dels 15 per part d'un home que no era ni havia estat la seva parella, i que més del 60% n'han patit dins l'àmbit de la parella. En tots dos tipus, el fet de tenir criatures en disminueix la prevalença, i l'origen i l'estrat afecten amb nivells similars. En relació amb la violència sexual, les dades són molt contundents a l'hora d'assenyalar els espais públics, tant de dia com de nit, els d'oci nocturn i el transport públic com els espais on més s'han patit aquestes violències. I també és rellevant destacar que les dones no heterosexuales afirmen haver-ne patit en una proporció més gran que les heterosexuales, una dada que requeriria estudis específics. Quant a la violència dins la parella, torna a ser particularment destacable l'alta prevalença de violència sexual viscuda per dones bisexuals o amb altres sexualitats no normatives, i també la prevalença en relació amb la ideologia.

SOBRE QÜESTIONS TRANSVERSALES

Cal considerar que les discriminacions i les violències masclistes en tota la seva amplitud són fenòmens complexos en els quals també hi interaccionen percepcions i discursos socials. En aquest sentit, l'enquesta com a instrument té limitacions a l'hora de quantificar amb exactitud l'extensió d'aquests fenòmens, d'una banda, per la memòria o l'oblit sobre fets que poden haver passat temps enrere i en què aquest record pot difuminar més o menys la percepció sobre la seva gravetat. I, d'altra

banda, té limitacions sobretot perquè l'enquesta recull dades sobre la percepció de la discriminació, una dimensió en la qual pot tenir un paper molt important la possibilitat o capacitat d'identificar-la, el posicionament o la consciència ètica i política personal respecte a les injustícies estructurals o, fins i tot, qüestions relacionades amb els efectes psicosocials que té sobre una persona el fet de reconèixer que s'han patit discriminacions.

En la mateixa línia, hi ha certs tipus de discriminacions que s'identifiquen més fàcilment que d'altres o que estan més socialment acceptades i visibilitzades com a formes de discriminació, agressió o assetjament. La distinció entre l'espai públic i el privat o entre identificar una discriminació quan l'agressor és una persona desconeguda o bé propera poden ser elements rellevants que condicionin el reconeixement d'un mateix fet com a discriminació.

En qualsevol cas, tenir present que estem parlant de la percepció de la discriminació patida és rellevant i no treu valor analític a aquests resultats, ja que, en definitiva, ser discriminat o discriminada és una qüestió amb una càrrega subjectiva important, un fet que no podem separar de l'experiència íntima.

SOBRE LA METODOLOGIA

En relació amb la metodologia, cal apuntar un seguit de qüestions que podrien contribuir a millorar el potencial de l'enquesta i de les preguntes i afavorir la claredat de les respostes. Una primera qüestió té a veure amb el terme discriminació, que té una forta càrrega negativa i implica connotar molt intensament els fets patits. Plantejar altres conceptes amb menys càrrega, però que recullin dades sobre els fets mateixos, podria evitar la infrarepresentació de determinades discriminacions. Una altra qüestió rellevant que cal tenir en compte és la inclusió d'altres eixos de discriminació, com l'edat (especialment pertinent en una enquesta sobre joventut), l'aspecte físic o la classe social. Ampliar les preguntes del perfil per recollir dades sobre etnicitat, religió i diversitat funcional també permetria anàlisis molt més acurades sobre determinats eixos de discriminació. Alhora, seria molt pertinent ampliar el coneixement d'aquests fenòmens amb eines d'investigació qualitatives, que complementin les dades i ajudin a interpretar convenientment l'afectació que suposa per a les persones joves.

En definitiva, és cabdal poder identificar qui pateix quins tipus de discriminació i violència entre la joventut i on tenen lloc. Les dades que es desprenen de l'EJOB20 apunten a la necessitat d'orientar les polítiques públiques i plantejar-ne de noves i específiques per revertir la situació actual de discriminació i continuar desenvolupant serveis específics d'atenció i prevenció de la violència, així com enfortir les iniciatives de formació i conscienciació en l'àmbit educatiu, social i comunitari.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Ajuntament de Barcelona - Direcció de Feminismes i LGTBI (2017). *Pla estratègic contra el sexisme a la ciutat 2017-2022*. Disponible a: https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/estrategia_contra_el_sexisme_2017_cat.pdf
- Ajuntament de Barcelona - Regidoria de Feminismes i LGTBI (2016). *Pla per la justícia de gènere (2016-2020)*. Disponible a: https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/p_4.2_pla_per_la_justicia_de_genere.pdf
- Aparicio, R. i Doménech, C. (2020). *Informe sobre la intolerancia y la discriminación hacia los musulmanes en España: Recopilación de información y prácticas de lucha contra la islamofobia*. Madrid: Observatorio Español del Racismo y la Xenofobia.
- Bernhard, L. A. (2000). "Physical and sexual violence experienced by lesbian and heterosexual women". *Violence Against Women*, 6(1), p. 68-79.
- Carrasco, C. i Díaz, C. (ed.) (2017). *Economía feminista. Desafíos, propuestas, alianzas*. Barcelona: Entrepueblos.
- Crenshaw, K. (1991). "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color". *Stanford Law Review*, 43(6), p. 1241-99.
- Diversos autors (2018). *4.º Informe anual 2016/2017 del Observatorio Noctámbul@s*. Barcelona: Fundación Salud y Comunidad.
- Diversos autors (2019). *5.º Informe anual 2017/2018 del Observatorio Noctámbul@s*. Barcelona: Fundación Salud y Comunidad.
- Dones Juristes (2013). *Drets de les dones adolescents davant la violència masclista en les relacions de parella o situacions anàlogues*. Institut Català de les Dones. Generalitat de Catalunya.
- FRA (2020). *EULGBTI survey II. A long way to go for LGBTI equality. Country data - Spain*. FRA - European Union Agency for Fundamental Rights.
- Jorba, M. i Rodó-Zárate, M. (2019). "Beyond Mutual Constitution: The Properties Framework for Intersectionality Studies". *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 45(1), p. 175-200.
- Malpica, C. (2015). *Aportes a los análisis de la violencia machista basados en la modelización multivariante*. Tesis doctoral, Universidad de Salamanca.
- McCall, L. (2005). "The complexity of intersectionality". *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 30, p. 1771-1802.
- Nacions Unides (2011). *Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. United Nations General Assembly - Human Rights Council, 17 November 2011.
- Oficina per la No Discriminació (2019). *Informe de l'Observatori de les Discriminacions a Barcelona 2019*. Ajuntament de Barcelona.
- Ortega, R.; Ortega, F. J., i Sánchez, V. (2008). "Violencia sexual entre compañeros y violencia en parejas adolescentes". *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 8 (1), p. 63-72.
- Pain, R. (2001). "Gender, Race, Age and Fear in the City". *Urban Studies*, 38, p. 899-913.
- Rodó-Zárate, M.; Estivill, J., i Eizagirre, N. (2019). "La configuración y las consecuencias del miedo en el espacio público desde la perspectiva de género". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 167, p. 89-106.

Rodó-Zárate, M.; Malpica, C., i Garrido, N. (en premsa). *Explotació de l'Enquesta de violència masclista a Catalunya de 2016 des d'una perspectiva de la joventut*. Observatori de la Joventut de Catalunya.

Safranoff, Ana (2017). "Violencia psicológica hacia la mujer: ¿cuáles son los factores que aumentan el riesgo de que exista esta forma de maltrato en la pareja?". *Salud Colectiva*, 13(4), p. 611-632.

SOS Racisme (2020). *InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2019*. Barcelona: Pol·len Edicions.

Vázquez, D.; Aizpurua, E.; Copp, J., i Ricarte, J. J. (2019). "Perceptions of violence against women in Europe: Assessing individual- and country-level factors". *European Journal of Criminology*, 3 de juliol, p. 1-19.

Referències normatives

Llei 19/2020, del 30 de desembre. d'igualtat de tracte i no-discriminació. DOGC, núm. 8307, 31/12/2020.

Ley orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género. BOE núm. 313, de 29/12/2004.

Més informació:

barcelona.cat/joventut
barcelona.cat/dretssocials

LA JOVENTUT DE BARCELONA
L'ANY DE LA PANDÈMIA

10 anàlisis de l'Enquesta a la Joventut
de Barcelona 2020

**Ajuntament
de Barcelona**